

**ระบบบุญนิยมในชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี :
นวัตกรรมสังคมจากภูมิปัญญาพุทธ**

**BOONNIYOM IN RAJADHANI ASOKE COMMUNITY :
SOCIAL INNOVATION THROUGH BUDDHIST WISDOM.**

นางสาว รินธรรม อโศกตระกูล

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗

สารสังเขป

งานวิจัยเรื่อง "ระบบบุญนิยมในชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี : นวัตกรรมสังคมจากภูมิปัญญาพุทธ" มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา "ระบบบุญนิยม" ในชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านพัฒนาการ แนวคิดและวิธีการ และศึกษาคุณค่าของ "ระบบบุญนิยม" ต่อการพัฒนาชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในชุมชนราชธานีอโศก ตำบลบุ่งใหม่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นเวลา ๔ เดือน (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๔๙) สังเกตปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชนและสัมภาษณ์สมาชิกชุมชนที่ทำงานในฐานงานต่าง ๆ ทั้ง ๑๒ ด้าน คือ การเงิน การบริโภค การบริหารปกครอง การเมือง การศึกษา การสื่อสาร ชุมชนและสิ่งแวดล้อม พาณิชยกรรม วัฒนธรรม-ประเพณี สุขภาพ ศาสนา อุตสาหกรรมชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ระบบบุญนิยมเกิดจากพื้นฐานความเชื่อ ๔ ประการ คือ พลังของกลุ่มหรือกระบวนการกลุ่ม พลังของศาสนา พลังของธรรมชาติ และพลังของกรรม สังคมในระบบบุญนิยมพัฒนามาจากระบบสังคมของสังคมสมัยพุทธกาล ซึ่งมีวิถีชีวิตแบบสาธารณโภคีสมบูรณ์ คือมีการจัดและแบ่งปันกันเครื่องกินเครื่องใช้กันเป็นส่วนกลาง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณธรรม ๖ อันประกอบด้วยเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโภคีศีลสามัญญา ตักสิลสามัญญา

ศีลสามัญญาและตักสิลสามัญญาของชาวบ้านราชธานีอโศกมีกรอบมาตรฐาน ๔ ประการ คือ ศีลกฎระเบียบของชาวอโศก กฎระเบียบของชุมชน วัฒนธรรมชุมชน กรอบมาตรฐานเหล่านี้จะเอื้อให้บุคคลพัฒนาตนเองเข้าสู่ระดับบุญนิยมที่สูงขึ้น ๔ ระดับ คือ การทำงานรับค่าตอบแทนต่ำกว่าอัตราของตลาด เท่าทุน ต่ำกว่าทุน และไม่รับค่าตอบแทน

ลักษณะของบุญนิยมมี ๑๑ ประการ คือ ทวนกระแสกับทุนนิยม มีคุณธรรมเข้าเขตโลกุตระ ทำได้ยาก เป็นไปได้ เป็นสังฆธรรม กำไรหรือผลได้ของชาวบุญนิยมคือการให้ มีความมุ่งหมายในการสร้างคน ทำให้บรรลุนิพพานขั้นปรมาตมจะสู่โลกุตระได้ ความร่ำรวยอุดมสมบูรณ์อยู่ที่ส่วนรวม หรือส่วนกลาง เชิญชวนให้มาดูแลหรือพิสูจน์ได้ และจุดสัมบูรณ์ของบุญนิยม คือ อิศรเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ บูรณภาพ

การปฏิบัติงานในสังคมบุญนิยมมีแนวทางดังนี้

๑. กลไกกรรมไร้สารพิษเพื่อการบริโภค
๒. ศิลปะเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส
๓. การศึกษาบุญนิยมมุ่งหมายให้ผู้ศึกษาหรือมนุษย์ทุกคนมีศีลธรรมมีคุณธรรมเพิ่มขึ้น และมีค่านิยมในการทำงานหนัก
๔. การสื่อสารบุญนิยมจะสื่อสารสัจจะให้เข้าถึงความจริงและคุณค่าของชีวิต

๕. วิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพของมนุษย์ในการผลิตและแพร่กระจาย เพื่อพัฒนาให้มนุษย์เข้าถึงความจริงและคุณค่าของชีวิต

๖. ระบบเศรษฐกิจบุญนิยมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของส่วนรวม ส่วนตัวจะพยายามทำตนเองให้เป็นคนมักน้อย สันโดษ สะสมน้อยลง

๗. การเงินในระบบบุญนิยมจะต้องแพร่สะพัดออกไปให้มากที่สุดเพื่อสนับสนุนการสร้างสรรงานเพื่อเกื้อกูลสังคม

๘. การบริโภค สังคมบุญนิยมจะเรียนรู้การบริโภคที่ไม่เกิดโทษ ไม่ถูกหลอกให้หลงเสพติดสิ่งทีฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย รู้เท่าทันและหลุดพ้นจากกระแสบริโภคนิยม รู้จักการบริโภคที่เป็นแก่นสารสาระ มีคุณค่าประโยชน์

๙. สาธารณสุขบุญนิยมเน้นการป้องกัน และสร้างความสมดุลของชีวิตตามหลัก ๘ อ. ได้แก่ อาหารดี อากาศดี อารมณ์ดี อิทธิบาท ออกกำลังกาย เอาพิษออก เอนกายหรือพักผ่อน และ อาชีพสัมมา

๑๐. นักบริหารในระบบบุญนิยมจะเป็นคนอารียะ เป็นผู้รับใช้ เป็นผู้เสียสละ ทำงานฟรี กินน้อยใช้น้อยแต่ทำงานหนัก

๑๑. ศาสนาเป็นอเทวนิยม

๑๒. ชุมชนมีการประสานสัมพันธ์กันเป็นชายแหยเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ระบบบุญนิยมมีคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านจิตใจและด้านวัตถุ กล่าวคือ สมาชิกชุมชนปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตาทั้งทางกาย การพูด และการกระทำ กอปรกับมีความเท่าเทียมกันในระดับพฤติกรรมและความเห็น ส่วนการจัดสรรทรัพยากรแบบสาธารณโภคี ก็ทำให้เสมอภาคกันในการกระจายทรัพยากร ดังนั้นชุมชนจึงมีความผาสุกด้านจิตใจและมีความอุดมสมบูรณ์ด้านวัตถุพร้อมสำหรับการพัฒนาต่อเนื่อง

Abstract

This research aims at studying Boonniyom System in Rajadhani Asoke community, Ubolrajathani on the development, perceptions and methods, and the value of the system of this community.

As it is a qualitative research, the team of researchers went to live there for four months (from May to August 2006) to observe its' social conditions and interview the residents taking charge of the following 12 work-bases around the community: finance, consumption, administration and politics, education, communication, community and environment, commerce, culture and custom, health, religion and community industry.

The findings show that Boonniyom System stems from 4 basic beliefs: power of group or group process, power of religion, power of Dhamma, and power of acts or deeds. The Boonniyom society is developed from the sangha society living together in the age of the Buddha when monks' lifestyle was in the complete public property system, which means all things and food were suitably shared to serve each monk's needs without any sense of personal belongings.

This lifestyle was part of the virtues for fraternity living (Saraniyadhamma 6) which consists of six items: being amiable to others in (1) deed (2) word (3) thought and (4) sharing gains with others (5) keeping without blemish the precepts of conduct along with others and (6) being endowed with right views along with others.

The last two items mentioned above which the residents in Rajadhani Asoke community or Baan Raaj practiced were measured with the following 4 standards: Sila (precepts), Asoke disciplines, community disciplines, and community culture. These standards encouraged individuals to develop themselves to the 4 higher levels of Boonniyom system which means they contentedly work and get paid less than official rates. And if they are in higher levels, they will get just adequate or less than their modest needs or even work for free if they are in the highest level.

The Boonniyom system is composed of eleven aspects: being opposed to capitalism, having supramundane virtue, difficult to practice, possible to follow, true dhamma, giving is gain or profit, aiming at individuals' spiritual development, leading people to supramundane levels, all property belongs to public not individuals, challenging to be proved through practicing, and Boonniyom absolute aims are: freedom, fraternity, peace, efficiency and integrity.

Practicing Dhamma in Boonniyom society goes along with these activities:

Organic agriculture

Arts to free oneself from defilements

Boonniyom education encouraging people to develop their virtue and morality and enjoy hard working

Boonniyom communication producing meaningful medias to lead people to the truth and value of life

Using science as a tool to increase human's efficiency in producing and spreading products so they can reach truth and value of life

Boonniyom economy focusing on Sadharanabhogita which means everything is common property, individuals should contentedly take little and accumulate less.

Boonniyom finance should spread as much many as possible to create work beneficial to society.

Consumption in Boonniyom society: members should learn to consume only what is necessary, safe and good for health. They are free from luxurious consumerism.

Boonniyom public health should focus on prevention and guiding people how to balance their health according to the followings: practicing 4 paths of accomplishment, having good food, clean air, positive emotions, adequate relaxation, right livelihood, a regular exercise and detoxification.

Administrators in Boonniyom system should be a devotee in supramundane level, working hard for free and consume little.

Boonniyom religion must be atheism.

All Boonniyom communities are connected like a pyramidal web so that they can support one another around the country.

The Boonniyom system was proved to be much valuable to the community development both in spirituality and materials. Community residents not only treated one another with loving – kindness in thought, word and act, but their behavior and opinions were in common as well. The resources of community were equally allocated to serve individuals' necessity and prosperity went public. Thus, the residents with peaceful mind and materials will be ready for going on development.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยความสนับสนุนของหลายฝ่าย ได้แก่

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย คณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือและผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณิงนิตย์ จันทบุตร ที่ปรึกษางานวิจัย ซึ่งให้คำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่งในการดำเนินการวิจัย

ชุมชนราชธานีอโศกอำนวยความสะดวกทุกประการระหว่างเก็บข้อมูลในชุมชน สมณะ เติณดิน ตึกขวีโร และสิกขมาตุกล้ำขำผืน อโศกตระกูล อนุญาตให้พักอาศัยในชุมชน คุณตรงเดือน นาวาบุญนิยม คุณไบลาน ชุมอินทรจักร คุณพรตะวัน ธนโภาค คุณดาวธรรม สุทธิสงค์ คุณหลักบุญ ตั้งใจจน คุณตันเมฆ หิรัญเขว้า และชาวบ้านราชทุกท่านให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บข้อมูล

คุณบุษกร กุลมาตย์ คุณกุลยา แซ่ตัน คุณพรน้ำคำ ป้องกันภัย คุณจันทนา แก้วชนะ และคุณงามใบตอง นิลมณี ช่วยสังเกตปรากฏการณ์ในชุมชน สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บันทึกการสังเกต ถอดเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ตลอดจนเรียบเรียงบทสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ผู้วิจัยขอบคุณทุกท่านด้วยความสำนึกในจิตเมตตาของทุกท่านที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้โดยสมบูรณ์ที่สุด

สารบัญเรื่อง

บทที่	หน้า
สาระสังเขป	
กิตติกรรมประกาศ	
๑. บทนำ	๑
๒. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๓
๓. วิธีการวิจัย	๓๑
๔. "ระบบบุญนิยม" ภาคปฐมบท	๓๓
๕. "ระบบบุญนิยม" ภาคพัฒนาการ	๕๘
๖. "ระบบบุญนิยม" ภาคทฤษฎี	๗๖
๗. "ระบบบุญนิยม" ภาคปฏิบัติ : กติกรรม วัฒนธรรม การศึกษา การสื่อสาร	๘๙
๘. "ระบบบุญนิยม" ภาคปฏิบัติ : บริโภค สุขภาพ การบริหารปกครอง	๑๓๗
๙. "ระบบบุญนิยม" ภาคปฏิบัติ : อุตสาหกรรมชุมชน ธุรกิจพาณิชย์ การเงิน	๑๕๕
๑๐. "ระบบบุญนิยม" ภาคอภิวัฒน์	๑๗๖
ภาคผนวก	๑๘๕
บรรณานุกรม	๒๑๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ แผนที่ชุมชนราชธานีอโศก	๓๔
๒ ชุมชนราชธานีอโศกมองจากชั้น ๔ เอือนศูนย์	๓๕
๓ บ้านในชุมชนราชธานีอโศก	๓๕
๔ เอือนศูนย์สูญ	๓๖
๕. แผนผังพื้นที่ชั้น ๔ เอือนศูนย์สูญ	๓๙
๖ แผนผังการนั่งรับประทานอาหาร	๔๓
๗-๘ การเลื่อนอาหารและการนั่งรับประทานอาหาร	๔๔
๙. นักเรียนสัมมาสิกขารอพิจารณาอาหาร	๔๕
๑๐-๑๑ นักบวชและฆราวาสฟังเสียงการแสดงธรรมทำวัตรเย็น	๔๖
๑๒ สวนไผ่ปลั่ง	๕๓
๑๓-๑๔ ผลผลิตของสวนไผ่ปลั่ง	๕๓
๑๕-๑๖ สวนไผ่ปลั่ง	๕๔
๑๗-๑๘ พื้นที่กสิกรรมริมนู	๕๕
๑๙-๒๐ พิธีอุปสมบท	๑๐๒
๒๑ ประชุมครูสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต	๑๐๕
๒๒ สัมภาษณ์นิสิตใหม่	๑๐๕
๒๓-๒๔ ชาวบ้านราชเดินจงกรมและนั่งเจโตสมณะ	๑๐๘
๒๕ วันไหว้ครู	๑๐๙
๒๖-๒๗ พิธีบูชาบุพการี	๑๑๐
๒๘ การทำวัตรเช้าหน้าพระพุทธรูปธรรมนิมิต	๑๑๓
๒๙ ป้ายอธิบายการบูชาพระพุทธรูป	๑๑๔
๓๐ นักเรียนฐานงานสื่อบุญนิยม	๑๒๒
๓๑ นักเรียนชุดลอกคลอง	๑๒๓
๓๒-๓๓ โรงครัวที่บ้านราช	๑๔๒
๓๔ เตียงคนไข้ที่บ้านสุขภาพ	๑๔๘
๓๕ อุปกรณ์ออกกำลังกายที่บ้านสุขภาพ	๑๔๘
๓๖-๓๗ การประชุมชุมชน	๑๕๔
๓๘ สถานที่จัดงานปีใหม่ตลาดอารียะ	๑๕๕
๓๙ งานปีใหม่ตลาดอารียะ	๑๕๖

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
๔๐-๔๑ โรงสี	๑๖๐
๔๒ เรือรำนปั้นบุญ	๑๖๑
๔๓ สินค้าในเรือรำนปั้นบุญ	๑๖๑
๔๔ แผนกอาหารมังสวิรัตติ รำนสหกรณ์บุญนิยม	๑๖๕
๔๕ แผนกของแห้ง รำนสหกรณ์บุญนิยม	๑๖๕
๔๖-๔๗ บรรยากาศในเขื่อนหมูเจ้า รำนอุทยานบุญนิยม	๑๖๖
๔๘-๔๙ บรรยากาศในเขื่อนหมูเจ้า รำนอุทยานบุญนิยม	๑๖๗
๕๐ เขื่อนเซามี่แสง รำนอุทยานบุญนิยม	๑๖๘
๕๑ สมณะโพธิรักษ์แสดงธรรมที่เขื่อนเซามี่แสง	๑๖๙
๕๒ ภาพวาดในเขื่อนเซามี่แสง	๑๖๙
๕๓-๕๔ สินค้าในเรือแพงบ่หล่า รำนอุทยานบุญนิยม	๑๗๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ - ๗ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๓๙) เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งต้องพึ่งพาเทคโนโลยี ทูน และตลาดต่างประเทศ ในขณะที่คุณภาพคนได้รับการพัฒนาไม่ทันการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาสังคมทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความยากจน และความขัดแย้งในสังคม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ - ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๙) จึงหันมาเน้นการพัฒนาคนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา โดยยึดปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" ตามพระราชดำริ เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย (ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ยังคงมีแนวทางการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ และฉบับที่ ๙ โดยมียุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยกระบวนการรวมตัว การเรียนรู้ร่วมกันและการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบและเป็นเครือข่าย ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชน ที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอบนฐานของการพึ่งตนเองและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน

๒. เพื่อใช้พลังที่เข้มแข็งของชุมชนไปสร้างสรรค์คุณภาพการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกัน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ ป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน รวมทั้งการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน โดยเฉพาะการแก้ปัญหาความยากจน

๓. เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและเกื้อกูล นำไปสู่สังคมที่น่าอยู่ สงบสุข มีความสมานฉันท์ระหว่างคนในสังคม และอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศได้อย่างสันติสุข

ชุมชนราชธานีโสภณ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนชาวพุทธที่พัฒนาคนและชุมชนตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาจนกระทั่งมีระบบสังคมเฉพาะเรียกว่า "ระบบบุญนิยม" เป็นนวัตกรรมสังคมจากภูมิปัญญาพุทธที่เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ จึงควรศึกษาระบบบุญนิยมในชุมชนราชธานีโสภณเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เป็นภูมิปัญญาของประเทศ และเผยแพร่เป็นแนวทางพัฒนาแก่ชุมชนอื่นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาพัฒนาการของ “ระบบบุญนิยม” ในชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี
๒. เพื่อศึกษาแนวคิดและวิธีการของ “ระบบบุญนิยม” ในชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี
๓. เพื่อศึกษาคุณค่าของ “ระบบบุญนิยม” ต่อการพัฒนาชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษา “ระบบบุญนิยม” ตามแนวคิดและการปฏิบัติใน ๑๒ ด้าน คือ กลไกกรรมการเงิน การบริหารปกครอง การศึกษา การสื่อสาร ชุมชนและสิ่งแวดล้อม พาณิชยกรรม วัฒนธรรม-ประเพณี สุขภาพ การบริโภค ศาสนา อุตสาหกรรมชุมชน ของชุมชนราชธานีอโศก อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

๔. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ระบบบุญนิยม หมายถึง ระบบสังคมของชาวอโศกที่พัฒนาขึ้นมาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งมีสาระสำคัญที่ “บุญ” คือการชำระกิเลส กิจกรรมทุกอย่างในระบบบุญนิยมล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อการชำระกิเลสของสมาชิกชุมชน

นวัตกรรมสังคม หมายถึง สิ่งที่ชาวอโศกคิดค้นขึ้นเพื่อใช้ในการบริหารและดำเนินงานของชุมชน

ภูมิปัญญาพุทธ หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา

๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของ “ระบบบุญนิยม”
๒. ได้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการของ “ระบบบุญนิยม”
๓. ได้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของ “ระบบบุญนิยม” ต่อการพัฒนาชุมชน

บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันสังคมซึ่งเจริญพัฒนาอย่างสูงแล้วทว่ากลับประสบปัญหาหรืออยู่ในภาวะที่บกพร่อง ไม่น่าพึงพอใจ ต้องปรับเปลี่ยนชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ใหม่ เพราะการมองโลกและแนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เท่าที่เป็นมากำลังถึงความอับจน การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้เกิดปัญหา จนกระทั่งกลายเป็นความสับสนระส่ำระสาย ทำให้คนต้องค้นคิดหาแนวทางใหม่ มนุษย์จะมีการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ตั้งแต่รากฐานคือความคิดของคน แนวความคิดใหม่นี้กระทบกิจการทุกอย่างของมนุษย์ และพระพุทธรศาสนาที่เป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับทุกกิจกรรมของมนุษย์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{*} กล่าวถึงความเกี่ยวข้องของพระพุทธรศาสนากับกิจกรรมของมนุษย์ว่ามี ๒ ด้าน คือ

๑. ความเกี่ยวข้องในแง่สังขธรรม กล่าวคือ หลักการหรือเนื้อหาสาระของวิชาการและกิจการนั้นต้องสอดคล้องกับความจริง ถ้าไม่ตั้งอยู่บนฐานของสังขธรรม ไม่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ ก็จะไม่สำเร็จผลจริงจิ่งแน่นอน

๒. ความเกี่ยวข้องในแง่จริยธรรม กล่าวคือ การปฏิบัติดำเนินไปในทางที่ถูกต้องดีงาม เป็นคุณประโยชน์แก่ชีวิตและแก่สังคมจริง

ระบบบุญนิยมเป็นระบบสังคมของชาวอโศกที่พัฒนาขึ้นมาจากคำสอนในพระพุทธรศาสนา ซึ่งมีพระภิกษุและนักวิชาการหลายท่านใช้เป็นแนวทางเสนอแนะสำหรับระบบต่างๆ ในสังคมไทย เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ สาธารณสุข เป็นต้น จากการศึกษาเอกสาร พบว่าพระพุทธรศาสนาเกี่ยวข้องกับวิชาการและกิจการของมนุษย์ ๙ ด้าน คือ การบริโภค การบริหาร การศึกษา ชุมชน เทคโนโลยี วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจ และสุขภาพ

การบริโภค

ชาวพุทธมีหลักการบริโภคเรียกว่า โภชนเมตตณฺณตฺตา (การรู้จักประมาณในการบริโภค) แม้แต่โอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งถือเป็นหัวใจพระพุทธรศาสนาก็ระบุไว้ว่า มตฺตณฺณตฺตา จ ภตฺตสมฺมึ ความรู้จักประมาณในการบริโภค โดยเฉพาะพระสงฆ์ เมื่อจะบริโภคสิ่งใดก็ต้องพิจารณาเหตุผลหรือความมุ่งหมายของการบริโภค ตามสูตรที่ว่า ปฏิสงฺขา โยนิโส ปิณฺหปาท เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงบริโภคอาหาร เนว ทวาย น มทาย น มณฺหนาย มิไซเพื่อสนุกสนาน มิไซเพื่อลุ่มหลง มัวเมา มิไซเพื่อไก่อหฺรหฺรา ฟุ่มเฟือย ยาวเทว อิมสส กายสฺส แต่บริโภค

^{*} พระธรรมปิฎก, ๒๕๓๙, การแพทย์ไทย ทางเลือกยุคโลกาภิวัตน์ : การแพทย์แนวพุทธ, หน้า ๗๖-๑๓๐. (พระธรรมปิฎก ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่พระพรหมคุณาภรณ์)

เพื่อความสถิตดำรงอยู่ เพื่อความเป็นไปได้ของร่างกายนี้ เพื่อขจัดทุกข์เวทนาเก่า เพื่อป้องกันมิให้มีทุกข์เวทนาใหม่ เพื่อความดำเนินชีวิตชีวิตด้วยดีเพื่อเกื้อหนุนชีวิตอันประเสริฐ เพื่อเกื้อกูลต่อชีวิตที่ติงาม เพื่อการอยู่อาศัย เวลาจะบริโภคต้องเข้าใจความหมายอย่างนี้และบริโภคแล้วได้รับความพึงพอใจได้รับคุณภาพชีวิต ซึ่งจะมีผลต่อการทำงานเพื่อประโยชน์จะไปปรับใช้ผู้อื่น^๑

การบริหาร

ส. ศิวรักษ์^๒ และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)^๓ กล่าวถึง หลักการของสังคัมภังค์ ซึ่งมีพระวินัยเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมพระภิกษุ และมีการปวารณาให้ตั้งเดือนกัน ความเป็นกัลยาณมิตรก็เกิดขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขซึ่งกันและกันว่าเป็นแบบอย่างในการทำงานได้ การทำงานแบบพุทธทั้งหมดเป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาผลงาน งานเป็นเครื่องมือหรือเป็นเวทีฝึกตน ตามอย่างพระอรหันต์ทั้งหลายโดยเฉพาะพระโพธิสัตว์ที่ทำงานตามปณิธาน โดยยอมสละแม้กระทั่งชีวิต เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น แม้ถูกกลั่นแกล้งก็ไม่ละทิ้งความดีนั้น การทำงานที่ดีนั้นต้องมีเพื่อนร่วมงานที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นดังปรโตโมหะ คือมีเสียงที่เตือนกัน ตักเตือนกันด้วยความเมตตากรุณา

คนสมัยก่อนกับคนสมัยนี้ สามารถร่วมงานกันได้ด้วยหลักสำคัญดังนี้

๑. พบกันครึ่งทาง เข้าใจจุดอ่อนจุดแข็งของอีกฝ่ายให้ได้
๒. ให้อภัย คือไม่ให้เกิดความกลัว ยกโทษให้ผู้อื่นมากขึ้นเรื่อยๆ ความกลัวจะลดลง ถ้ารักตัวเองถูกต้องแล้ว มีอภัย ไม่ต้องกลัวจะไม่มีคนมารัก คนรุ่นใหม่ควรที่จะเจริญอภัย สร้างความมีอภัย

๓. ฝึกออกจากอำนาจพญามารคืออำนาจเงิน
๔. รู้เท่าทันโลกธรรม ไม่ตกเป็นทาสโลกธรรม
๕. มีอิทธิบาท ๔ ในการทำงาน
๖. รู้จักละวางความเครียด
๗. มีสติเป็นเจ้าเรือน

ความสำเร็จในการทำงานตามแนวความคิดของพุทธคือ การทำงานเดินไปสู่ความดี ความจริง ความงาม ความสำเร็จของพุทธคือเข้าถึงมัชฌิมนธรรม มัชฌิมาปฏิปทา สร้างค่านิยม

^๑ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), ๒๕๓๑, เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

^๒ ส. ศิวรักษ์, ๒๕๓๘, การบริหารงานแบบพุทธ, กรุงเทพฯ : เสริมศึกษาลัย.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ๒๕๔๒, การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล.

ให้ประสานสอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่วิ่งค้นหาเงินหาทองเป็นเรื่องใหญ่ ความสำเร็จคือความพอดี ความสำเร็จคือทางสายกลาง ไม่ต้องใหญ่กว่า รวยกว่า สูงกว่าคนอื่น

วิธีหลักถึงความล้มเหลวคือ เราทำงานแล้วพัฒนาตัวเองได้ เข้าใกล้กระแสพระอรหันต์ สร้างเพื่อนร่วมงานให้เป็นกัลยาณมิตรได้ มีโปรดโมหะ ตักเตือนกันได้ เจริญโยนิโสมนสิการ เอาชนะโลก โกรธ หลงได้

การศึกษา

หลักการสอนตามพุทธวิธี^๑ คือ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะและสรรหาอุบายกลวิธี และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนดำเนินเข้าสู่การสร้างสรรค์ปัญญาเอง โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมและมีอิสระทางความคิดและการกระทำ เพื่อสืบค้นความจริงอย่างเต็มที่ ซึ่งผู้สอนต้องมีคุณสมบัติของครู เช่น

มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาที่สอน

รู้จักความสามารถและความสนใจ ของผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อหากรรมวิธีและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม ให้ผู้เรียนเข้าใจ

มีไหวพริบปฏิภาณ ปัญญา

ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

สอนอย่างไรทำได้อย่างนั้น และ

สอนด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

มีองค์คุณของกัลยาณมิตร ๗ ประการ คือน่ารัก น่าเคารพน่ายกย่อง รู้จักพูด อดทน พร้อมรับฟัง สามารถชี้แจงเรื่องราวลึกซึ้ง และไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เป็นต้น

ส่วนวิธีสอนนั้น มีข้อควรคำนึงอยู่ ๓ ประการคือ

๑. เนื้อหาที่สอน ต้องลำดับจากง่ายไปหายาก สอนด้วยประสบการณ์ตรง ไม่วกวนมีเหตุผล เป็นสิ่งมีประโยชน์ และเหมาะสมกับลำดับของผู้เรียน

๒. ผู้เรียน ต้องรู้ความแตกต่างของนักเรียนว่าเป็นจิตใด ราคะจิต โทสจิต โมหะจิต ศรัทธาจิต พุทธิจิต หรือวิตกจิต แล้วใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับจิต ความสามารถ และความพร้อมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ให้แสดงความคิดเห็น ได้ตอบโต้เสรี และใส่ใจผู้ที่ควรได้รับความสนใจพิเศษ ไม่ว่าคนเก่งคนด้อย เป็นรายๆ ตามควรแก่กาลเทศะ

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๔๑, พุทธวิธีการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม

๓. การสอน ต้องรู้วิธีนำเข้าสู่บทเรียนอย่างเหมาะสม สร้างบรรยากาศที่ดี กระตุ้นให้ผู้เรียน รู้จักคิด ใช้ภาษาสุภาพเข้าใจง่าย และให้เกียรติผู้เรียน วิธีสอนที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บ่อยๆ มีดังนี้

(๑) แบบสนทนา มักใช้กับผู้ไม่ค่อยรู้หลักการโดยพระองค์ทรงถามทำให้เกิดความคิด

(๒) แบบบรรยาย ทรงใช้ในการแสดงธรรมประจำวันแก่ผู้เลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว

(๓) แบบตอบปัญหา ผู้ตั้งคำถามมักเป็นผู้นับถือลัทธิอื่น พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีตอบปัญหา ๔ อย่างคือ ตอบตรงไปตรงมา ย้อนถามก่อนตอบ แยกตอบ และไม่ตอบเพราะไร้ประโยชน์

นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังทรงมีกลวิธีและอุบายประกอบการสอนไว้ถึง ๑๐ วิธีดังนี้

๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบคำอธิบาย ซึ่งช่วยให้เข้าใจง่ายชัดเจนจำง่าย

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา ซึ่งมักทรงใช้อธิบาย สิ่งที่เป็นนามธรรมโดยเปรียบเทียบเห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น “ผู้เรียนรู้น้อยย่อมแก่ลงเหมือนโคถึก เนื้อของเขาเจริญขึ้น แต่ปัญญาหาเจริญไม่” ทรงใช้กลวิธีนี้มากที่สุด

๓. การใช้อุปการณการสอน ซึ่งมักทรงใช้ในการสอนสามเณร เช่น ทรงเฝ้าในภาชนะทิ้งหมดแล้วตรัสว่า “คนที่ไม่ละอายในการกล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่ ก็เป็นผู้เทคุณธรรมทิ้งเสียเหมือนอย่างนั้น” หรือบางครั้งทรงวิพากษ์ปัญหา เช่น อะไรเอ๋ยมืออย่างเดียว เป็นต้น

๔. การทำเป็นตัวอย่าง เป็นวิธีสอนที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม เช่น ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จไปพบพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นโรคท้องร่วงนอนจมมูลและอุจจาระของตนไม่มีผู้ดูแล จึงทรงจัดการทำความสะอาดให้นอนในมีเรียบริ้ว แล้วจึงทรงประชุมสงฆ์ และตรัสบอกสงฆ์ทั้งหลายว่า “หากภิกษุไม่ดูแลกันเองใครเล่าจะดูแล ผู้ใดพึงอุปัฏฐากพระองค์ ก็ขอให้พยาบาลภิกษุอาพาธเถิด” เป็นต้น

๕. การเล่นภาษา เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ ซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนสนุกสนาน มีรสชาติและเข้าใจได้ง่ายขึ้น

๖. อุบายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล ก่อนเสด็จไปสอนจะทรงตรวจตราก่อนเสมอว่าควรไปโปรดผู้ใด และแม้เมื่อแสดงธรรมในที่ประชุมก็ทรงกำหนดบุคคลที่ควรเอาพระทัยใส่พิเศษตรงนั้นๆ ด้วย ซึ่งได้ผลดียิ่งกว่าสอนทั่วๆ ไป ไม่กำหนดเป้าหมาย

๗. การรู้จักห้วงและโอกาส เช่นดูความพร้อมของผู้เรียน และความเหมาะสมของเรื่องที่สอน เช่น หลังตรัสรู้ ๑ ปี มีภิกษุสงฆ์มาชุมนุมพร้อมกันในวันมาฆบูชาจึงทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ สำหรับเป็นหลักยึดร่วมกันของสงฆ์ เป็นต้น

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ผู้สอนต้องไม่กลัวเสียเกียรติ กลัวแพ้ ถึงคราวสมควรยอมก็ยอม สมควรขัดก็ขัด เช่น ทรงยอมให้อาฬภยันกษัตริย์ สั่งให้พระองค์เสด็จเข้าเสด็จออกอย่างว่าง่ายถึง ๓ วาระ ก่อนที่จะโปรดอาฬวกะ ลงเป็นสาวกได้สำเร็จ

๙. การลงโทษและการให้รางวัล จะทรงใช้บ้างเพื่อให้เป็นตัวอย่าง หรือเพื่อให้เขามั่นใจ ในการกระทำของตน

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาลักษณะเฉพาะหน้า และทำให้ผู้เรียนเข้าใจคำสอนได้ เช่นครั้งหนึ่งพราหมณ์ ผู้โกรธเกรี้ยวเข้าไปปรึกษาพระพุทธเจ้า ก็ทรงปล่อยให้เขาคำจอนหยุดไปเอง แล้วจึงตรัสถามว่า พราหมณ์เคยเอาอาหารเลี้ยงแขกหรือไม่ และถ้าแขกไม่รับ อาหารนั้นจะเป็นของใคร พราหมณ์ก็ ตอบว่า ตกเป็นของพราหมณ์เอง จึงตรัสว่า คำคำของเขานั้นไม่ทรงรับเช่นกัน ขอให้เอาคืนไป ทำให้พราหมณ์นั้นได้สติ และยอมเป็นสาวก

สุมน อมรวิวัฒน์^{*} มีความเห็นว่าพระพุทธรศาสนาเน้นวิธีการคิดมากกว่าตัวความคิด ดังจะเห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องโยนิโสมนสิการ (การคิดโดยแยกแยะ) ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่าโยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัยให้เกิดการใช้ปัญญา และทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม โดยมี ๑๐ วิธีคือ

๑. สืบสาวหาเหตุปัจจัย
๒. แยกแยะส่วนประกอบ
๓. รู้เท่าทันธรรมชาติ
๔. แก้ปัญหา
๕. เชื่อมโยงหลักการและความมุ่งหมายให้สัมพันธ์กัน
๖. คุณโทษ-ทางออก
๗. คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
๘. อุปมาอุปไมยเร้าคุณธรรม
๙. แบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน
๑๐. แสดงออกเป็นวิภาษวาทะ(พูดจำแนก)

แบบที่ ๑ คิดแบบสืบหาเหตุปัจจัย โดยพิจารณาผลว่ามีเหตุมาจากปัจจัยใด อาจใช้วิธีตั้งคำถามหรือหาความสัมพันธ์ เช่น “ทำไมชาวบ้านจบประถมศึกษา มา ๑๐ ปีแล้วอ่านหนังสือไม่ออก” ก็จะได้คำตอบเป็นทอดๆ ว่า เพราะไม่ได้อ่าน เพราะไม่มีหนังสือ เพราะไม่มีทุน เพราะองค์กรไม่สนับสนุน ฯลฯ

แบบที่ ๒ คิดแบบแยกองค์ประกอบแล้วจัดประเภท เช่น คนประกอบด้วยกระดูกเลือดเนื้อ สมอง หัวใจ ตับไต ฯลฯ จัดเป็นระบบการหายใจ ระบบประสาทการรับรู้ เป็นต้น

แบบที่ ๓ แบบรู้เท่าทันซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์ เหตุผล และจำแนกแยกแยะด้วยสติ สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกได้ เช่น น.ส. สุดสวยเคยเป็นนางงาม พอแก่ตัว ถูกเรียกว่าคุณ

* สุมน อมรวิวัฒน์, ๒๕๔๕, คิดเป็นตามนัยแห่งพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : บริษัท เมธิปส์ จำกัด.

ยาย ผมขาว หน้าเหี่ยวก็ทุกข์ ถ้าคิดแบบที่ ๓ เป็น จะมีสติสรุปได้ว่า เพราะตนชินกับคำชม และไปติดยึดสังขารอันไม่เที่ยงจึงทุกข์ จะเห็นทุกอย่างเป็นอนิจจัง แม้แต่คำชม ก็หายทุกข์ได้

แบบที่ ๔ คิดแบบแก้ปัญหาเพื่อดับทุกข์ เรียงลำดับแบบอริยสัจจ์ โดยกำหนดดับปัญหา และเหตุ พร้อมทั้งตัวเป้าหมายและวิธีการปฏิบัติให้สิ้นปัญหาเช่น หมูบ้านแห่งหนึ่ง ชาวบ้านจำนวนมากป่วยเป็นแผลเรื้อรังในกระเพาะอาหาร ปัญหาหลักคือชาวบ้านป่วย ก็ต้องดูว่าสาเหตุมาจากอะไรเช่นมาจากการกินยาแก้ปวดมากเกินไป กินเครื่องดื่มยาชูกำลังมากเกินไป ก็ต้องทำให้ชาวบ้านรู้โทษภัย ของสิ่งเหล่านั้นด้วยการให้คำแนะนำ ผ่านทางบุคคลากร หรือสิ่งที่เข้าถึงชาวบ้าน เป็นต้น

แบบที่ ๕ คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย ซึ่งเป็นพื้นฐานและทิศทางของการปฏิบัติ ในทุกสถาน "สติ" (การระลึกรู้หลักการและความมุ่งหมาย) จึงกำกับ ภาวนา (การปฏิบัติฝึกฝนอบรมตน) อยู่ตลอดเวลา ซึ่งช่วยให้รู้ขอบเขตขั้นตอนของการปฏิบัติอย่างไม่มุงาย ไม่ติดยึด

แบบที่ ๖ คิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นการคิดโดยมองเห็น และยอมรับว่าทุกสิ่งมีทั้งด้านดี และด้านเสีย แล้ววิเคราะห์หาเหตุผล โดยมีหลักการและจุดหมายที่แน่นอนเพื่อไ้หาทางออกที่ถูกต้องได้ ผู้คิดแบบนี้เสมอจะมีสติไม่ประมาท ปฏิบัติตนได้ถูกต้องและเป็นสุข

แบบที่ ๗ คิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม คุณค่าแท้หมายถึงประโยชน์ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง โดยวัดจากปัญญาแท้ ส่วนคุณค่าเทียมเป็นประโยชน์ที่ถูกปรุงแต่งพอกพูนเกินความเป็นจริง โดยอาศัยตัดหาเป็นเครื่องวัด ผู้ที่มีแนวคิดแบบนี้จะเข้าใจบทบาทหน้าที่ของทุกสิ่งตามความจริง รู้จักเลือกเสพสิ่งที่มีคุณค่าแท้ชีวิต เพื่อประโยชน์ของตนและผู้อื่นอย่างแท้จริง

แบบที่ ๘ คิดแบบปลุกเร้าคุณธรรม เป็นการนำประสบการณ์มาคิดปรุงไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม อย่างมีสติและไม่ประมาท และรู้จักให้กำลังใจแก่ผู้ที่ปฏิบัติดีให้กระทำดียิ่งๆขึ้น

แบบที่ ๙ คิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน ปัจจุบันตามนัยพุทธธรรม หมายถึงเวลาที่กำลังเกิดสภาวะต่างๆ รวมทั้งเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นผลของสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว มีผลอยู่และจะเกิดขึ้นในเวลาต่อไป ผู้คิดแบบนี้จะมีสติรู้เท่าทันสภาวะต่างๆ ตลอดเวลา และกำจัดอุปสรรค และเพิ่มพูนสิ่งที่ช่วยให้เจริญ เกิดความตั้งใจทำปัจจุบันให้ดีที่สุด

แบบที่ ๑๐ คิดแบบวิภาษวาท เป็นวิธีแสดงออกและสื่อความหมาย ตามความคิดที่จำแนกแยกแยะประเด็น และแง่มุมต่างๆ ครบถ้วนตามความเป็นจริง โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

สุมน อมรวิวัฒน์ สรุปว่า กระบวนการคิดตามนัยพุทธธรรม เน้นปัจจุบันสืบทวนย้อนอดีต เฟื่องผลในอนาคต โดยใช้สติปัญญาคิดให้ตรงตามความเป็นจริง ย้อนทวนเหตุการณ์และทำนายผลได้ การคิดจึงพัฒนาในลักษณะก้าวเวียน (spiral) มากกว่าเส้นตรง เพราะเป็นการ

บูรณาการหลายๆ วิธีเข้าด้วยกัน และเสนอวิธีการคิดเพื่อเผชิญสถานการณ์ และตัดสินใจได้ ถูกต้อง ๔ ขั้นตอนคือ

๑. รวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ
๒. ประเมินค่าของข่าวสาร หลักการความรู้
๓. การเลือกและตัดสินใจ
๔. การปฏิบัติ

ชุมชน

พระพุทธรูปศาสนาแนะนำให้พระสงฆ์อยู่ในที่สงบแต่ไม่ตัดจากสังคม แม้พระสงฆ์ที่ต้องการวิเวก ก็ยังต้องเข้ามาหาชาวบ้านเพื่อรับอาหารและให้ธรรม สังคมพระสงฆ์อยู่ร่วมกัน เป็นชุมชนเล็กๆ มีวินัยกำหนดให้ภิกษุประชุมกันทุก ๑๕ วันเป็นอย่างน้อย เพื่อทำอุโบสถสังฆกรรม เรียนรู้และฝึกฝนที่จะปฏิบัติต่อกันอย่างเรียบร้อยด้วยดี เกื้อกูลกัน พร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดำรงธรรมได้และเป็นหลักของประชาชนตามหลักสาราณียธรรม ๖ และอธิปไตยธรรม ๗ พระสงฆ์จึงไม่แยกตัวจากสังคม การเป็นสมาชิกของสงฆ์ก็คือการอยู่ร่วมในสังคม สงฆ์คือหมู่หรือชุมชน ไม่ได้หนีสังคม*

เทคโนโลยี

ตามความเห็นของพระพรหมคุณาภรณ์^๑ มนุษย์เข้าใจว่าคนใช้เทคโนโลยีขั้นสูงสร้างชีวิตพันธุ์ใหม่ได้ แต่แท้ที่จริง มนุษย์เพียงแค่อใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยจัดสรรผลิตภัณฑ์องค์ประกอบ และเหตุปัจจัยของชีวิตที่มีอยู่ในธรรมชาติให้ปรากฏผลเท่านั้น เทคโนโลยีเป็นเพียงปัจจัยเสริม จึงต้องใช้เพื่อไม่ให้เบียดเบียนและทำลายชีวิต พระพุทธรูปศาสนาคำนิ่งมนุษยชาติและสังคม อยู่ตลอดเวลา เช่น พระสงฆ์จะต้องไม่ห่างจากธรรมชาติ วิธีชีวิตการปฏิบัติบำเพ็ญต่างๆ ก็สนับสนุนให้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ อยู่ร่วมกับธรรมชาติ

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมนุษยชาติในปัจจุบันจึง มี ๓ ด้าน

๑. ตัวมนุษย์เอง ที่มีปัญหาทั้งด้านร่างกายที่มีโรคภัยไข้เจ็บ และจิตใจก็เป็นทุกข์วิตกกังวล
๒. ด้านธรรมชาติ ดินน้ำอากาศก็เสีย สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม
๓. ด้านสังคมก็เอารัดเอาเปรียบแก่งแย่งแข่งขันกันมากขึ้น มนุษย์หวาดระแวงมากขึ้น ขาดความรู้สึกมีส่วนร่วมทางสังคมนั้นๆ อยู่กันไม่อบอุ่น ตัวใครตัวมัน ที่ใครที่มัน

* พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๔๐, คนไทยสู่ยุคไอที, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

ปัญหาทั้ง ๓ ด้านนี้ทำให้มนุษย์เริ่มเข้าใจโทษภัยของความเจริญแบบเอาชนะธรรมชาติ เห็นอันตรายของความเจริญจากเทคโนโลยีและการเอาเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหลัก จึงหาทางออก โดยพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่เกิดอันตราย ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม เช่น soft technology, sensible technology, alternative technology หรือใช้วัสดุที่หมุนเวียนได้เพื่อการประหยัดทรัพยากร ไม่ก่อความแปลกแยกในจิตใจและไม่แปลกแยกจากกัน ใช้เทคโนโลยีผลิตสิ่งบริโภคในบ้านหรือในท้องถิ่น แทนที่จะเป็นระดับชาติ ระดับเมือง อย่างที่เป็นมาแต่ก่อน อันนี้เป็นความเคลื่อนไหวใหม่

สรุปว่าทำที่ที่จะปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีคือ

๑. เข้าใจการดำรงอยู่ร่วมกันด้วยดีทั้ง ๓ ส่วน คือ มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม
๒. ตั้งเจตนาต่อธรรมชาติใหม่ ไม่มุ่งเอาชนะ ไม่มุ่งพิชิตเบียดเบียนธรรมชาติ แต่มุ่งรู้เข้าใจเพื่อจะได้ปฏิบัติถูกต้องต่อธรรมชาติตามแนวพุทธธรรม จุดนี้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงบรรจบกับพุทธธรรม
๓. สร้างสรรค์พัฒนาและใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือพัฒนาศักยภาพของคน

นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์^๑ ยังกล่าวถึงบทบาทของพุทธธรรมต่อชีวิตในสังคม เทคโนโลยีว่าพุทธธรรมจะช่วยให้จิตใจที่เราร้อนเนื่องจากความทะเยอทะยานโหยหาเพื่อเสพหรือบริโภคผลผลิตของเทคโนโลยีลดจางลงและสงบเย็นได้ ท่านกล่าวถึงอันตรายจากเทคโนโลยีไว้ดังนี้

๑. อันตรายจากความหวังที่จะได้ความสุขสะดวกสบายเพิ่มขึ้น แต่การตอบสนองลดลง ในขณะที่ความทุกข์ที่คนกำลังเดินเข้าหาโดยไม่รู้ตัวกลับเพิ่มมากขึ้น
๒. อันตรายจากการที่คนพัฒนาไม่ทันการเจริญเติบโตของเทคโนโลยี ทำให้คนใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้ไม่สมบูรณ์ทำให้เกิดขยะเป็นมลภาวะต่อโลก
๓. อันตรายด้านจิตวิญญาณ เนื่องจากคนมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น ทำให้ความเข้มแข็งทางจริยธรรมไม่มีกำลังพอ องค์กรประกอบทั้งหลายของสังคมอ่อนแอลง ไม่เอื้อต่อการแก้ไขปรับปรุงทางจริยธรรม หรือเรียกว่า "ภาวะไร้สมรรถภาพทางจริยธรรม"

เหตุที่ทำให้เกิดปัญหาที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ดังนี้

๑. เทคโนโลยีสนองตัณหาของคนได้ไม่เพียงพอเพราะตัณหาของคนนั้นไม่มีวันเต็มดังที่พระพุทธพจน์ว่าไว้ แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี แม่น้ำยังเต็มได้ แต่ตัณหาไม่รู้จักเต็ม

^๑ พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), ๒๕๓๒, พุทธธรรมกับชีวิตในสังคมเทคโนโลยี, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

๒. การเสียสมดุล เกินพอดีในชีวิตประจำวัน ต้องสนองความต้องการของกามคุณอย่างรุนแรงเกินขอบเขตปกติตามธรรมชาติ เกิดการเสียสมดุลไปจนถึงสังคมสิ่งแวดล้อมกว้างออกไปด้วย

๓. มิจฉาทิฎฐิตีคือไม่เข้าใจตามความเป็นจริง มองธรรมชาติด้วยท่าทีของความเป็นศัตรู ต้องปราบทำลายธรรมชาติ พิชิตธรรมชาติทำให้ทุกข์ยากเดือดร้อน

๔. มนุษย์ขาดการฝึกฝนให้เข้มแข็งอดทน มนุษย์ขาดการพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งไปพร้อม ๆ กับเทคโนโลยี ชาติภูมิด้านทาน ทำให้ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหา เทคโนโลยีจึงกลายเป็นเครื่องบำรุงส่งเสริมกิเลสให้เติบโตแข็งแรง มีผลทำให้สังคมเดือดร้อนวุ่นวายเพิ่มขึ้น

๕. คนขาดคุณภาพในการใช้เทคโนโลยีทำให้เกิดอันตรายตามมา

เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเกิดมาจากวิทยาศาสตร์หรือการเรียนรู้เข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและกฎธรรมชาติที่เรียกว่าธรรม ความรู้คือปัญญาที่รู้ความจริงของธรรมชาติหรือถูกต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ได้แก่ การดำเนินชีวิตตามธรรม (จริยธรรม) ที่มีความพอดี ความสมดุล และประสานกลมกลืน ทำให้คล่องตัว เบาสบาย เป็นสุข ในขั้นสุดท้าย ปัญญาการรู้ธรรม จริยธรรม การดำเนินชีวิตถูกต้องตามธรรม และความสุขจากการดำเนินชีวิตถูกต้องตามธรรม ประกอบด้วยองค์คุณ ๓ คือ ปัญญาคุณ กรุณาคุณ และวิมุติคุณ จึงเป็นองค์ ๓ ที่เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

วัฒนธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์^{*} ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่าเป็นผลรวมของการสั่งสม ประสพการณ์ ความรู้ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา ทั้งหมด และสิ่งสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอด สืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม ตั้งแต่ภายในจิตใจ ของคน มีค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิด และสติปัญญา ออกมาจนถึงท่าทีและวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของคน ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนความรู้ความเข้าใจท่าทีการมองและการปฏิบัติของมนุษย์ต่อธรรมชาติ แวดล้อม จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นผลจาก "บุพเพกตบุญญตา คือ ความเป็นผู้มีบุญอันทำไว้ในกาลก่อน" หมายความว่า ได้สร้างสรรค์คุณความดีไว้เป็นทุน

วัฒนธรรมเนื่องอยู่ตลอดเวลา กับสัจธรรม จริยธรรม และบัญญัติธรรม สัจธรรมความจริง ความแท้ ความเป็นอย่างนั้นเอง ความเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยหรือกฎเกณฑ์

^{*} สนิท ไชยวงศ์คต, บรรณาธิการ, ๒๕๓๒, มหาจุฬาย วิชาการพุทธศาสตร์และ สังคมศาสตร์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยจัดพิมพ์ในงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนา)

ของธรรมชาติ จึงเป็นรากฐาน เป็นสิ่งที่ให้ความหมายและเป็นเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมและบัญญัติธรรม สัจธรรมเป็นแหล่งที่ให้ความหมายในขั้นสุดท้ายแก่วัฒนธรรมด้วย จริยธรรมคือหลักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งอิงอาศัยสอดคล้องกับสัจธรรม และทำให้เราเข้าถึงสัจธรรม ส่วนบัญญัติธรรมคือกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดวางกันขึ้นโดยสมมติ เช่น กฎหมาย ขนบประเพณี เพื่อให้มีการอยู่ร่วมกันด้วยดี เป็นความเรียบร้อยดีงามของสังคมนั้น และเพื่อเป็นกรอบหรือเป็นเครื่องกำกับที่จะช่วยคุณให้คนดำรงอยู่ในจริยธรรม กล่าวคือ บัญญัติธรรมนั้นตามปกติจะกำหนดวางไว้เพื่อสนับสนุนการดำเนินตามจริยธรรม

วัฒนธรรมมีส่วนที่เป็นบัญญัติธรรมมาก และบัญญัติธรรมก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมแต่ละสังคมมีเอกลักษณ์ที่เป็นส่วนเฉพาะของตนเอง และเป็นเอกลักษณ์โดยสอดคล้องประสานกับจริยธรรม เช่น บัญญัติธรรมจะทำให้สังคมแต่ละสังคม มีรูปแบบของตนเองในการปฏิบัติตามจริยธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง พูดอีกอย่างหนึ่งว่า บัญญัติธรรมส่วนใหญ่ก็คือรูปแบบและลักษณะภายนอกแห่งการปฏิบัติตามจริยธรรมของสังคมนั้น ๆ นั่นเอง

การที่จะทำให้สังคมมีความสมคูลนั้น จะต้องให้สัจธรรม จริยธรรมและบัญญัติธรรมทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องและประสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีศาสนธรรมเป็นองค์ประกอบรวมอยู่ในวัฒนธรรม กลายเป็นส่วนประกอบในวิถีชีวิตของสังคมแล้ว แต่ศาสนธรรมอีกส่วนหนึ่งอยู่กับสถาบันศาสนา

ศาสนธรรมส่วนที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้น เป็นส่วนที่ประชาชนในสังคมนั้นแปลความหมายเข้าใจ เชื่อถือ และประพฤติปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งอาจไม่ตรงกับศาสนธรรมที่เป็นจริงก็ได้ องค์ประกอบต่างๆ ในวัฒนธรรม เมื่อผ่านกาลเวลายาวนาน องค์ประกอบเหล่านั้นก็มีการคลาดเคลื่อนไขว้เขว ผิดเพี้ยนไปตามปัจจัยต่างๆ เพราะฉะนั้น ศาสนธรรมในวัฒนธรรม จึงอาจจะคลาดเคลื่อนไขว้เขวไป จึงต้องมีศาสนธรรมต้นแหล่งเป็นหลักอยู่ภายนอก เป็นตัวคงที่เป็นหลักการเดิมซึ่งจะทำหน้าที่ ๒ ประการ คือ

๑. เป็นหลักที่จะให้จุดมุ่งหมายและอุดมคติแก่วัฒนธรรม และเป็นตัวนำทางให้แก่วัฒนธรรม

๒. อำนวยสัจธรรม ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่จะใช้ในการตรวจสอบและคอยปรับวัฒนธรรมให้เข้าถึงอุดมคติ หรือให้เป็นไปในแนวทางของอุดมคติอยู่เสมอ

การที่สังคมจะดำรงอยู่ด้วยดีและพัฒนาต่อไป องค์ประกอบของสังคมจะต้องประสานสัมพันธ์เกื้อกูลกันจนทำให้องค์รวมอยู่ในภาวะสมคูล วัฒนธรรมที่สืบมาจากเก่ากับการพัฒนาที่จะคืบหน้าต่อไป ก็จะต้องประสานสัมพันธ์เกื้อกูลกัน ปรับเข้ากันได้และสืบทอดต่อเนื่อง จนทำให้สังคมดำรงอยู่และดำเนินไปอย่างมีดุลยภาพซึ่งเป็นหลักสำคัญในพระพุทธรศาสนา พระพุทธรศาสนาสอนเรื่องความพอดี ๓ ลักษณะคือ

๑. ความพอดีของแต่ละส่วน ในการกระทำแต่ละอย่างแต่ละเรื่อง เช่น บริโภคอาหาร แต่พอดี เป็นต้น ความพอดีอย่างนี้ทางพระเรียกว่า “มัตตา” เช่น ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคเรียกว่า “โภชนมัตตตณฺญาตา”

๒. ความพอดีระหว่างองค์ประกอบที่ต่างก็ทำหน้าที่ของตน โดยประสานสัมพันธ์กันอย่างสมดุล และทำให้องค์รวมเกิดความสมดุลด้วย การที่องค์ประกอบทั้งหลายทำงานประสานสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ มีความสมดุลพอดีกัน หรือความได้สัดส่วนพอดีระหว่างองค์ประกอบตั้งแต่สองอย่างขึ้นไปนี้ ภาษาพระเรียกว่า “สมตา”

๓. การที่ระบบทั้งหมดมีองค์ประกอบครบครันทำหน้าที่ได้พร้อมสมบูรณ์ มีความสมดุลพอดีที่จะให้สำเร็จผลบรรลุความมุ่งหมาย ความพอดีของระบบทั้งหมดอย่างนี้เรียกว่า “มัชฌิมา”

ความพอดี ๓ ประการ คือ “มัตตา” “สมตา” และ “มัชฌิมา” รวมเป็นระบบความคิดและการปฏิบัติที่สำคัญในพระพุทธศาสนา และเมื่อกกล่าวถึงภาพกว้าง พระพุทธศาสนามีลักษณะวัฒนธรรม^๑ ดังนี้

๑. เป็นวัฒนธรรมแห่งปัญญา คือต้องรู้องค์ประกอบของสิ่งต่างๆ ต้องเข้าถึงเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลาย

๒. เป็นวัฒนธรรมแห่งการกระทำ เพราะพระพุทธศาสนาสอนว่าต้องพึ่งตนและทำตนให้เป็นที่ยิ่งใหญ่ พระพุทธเจ้าเรียกพระองค์เองว่า เป็น “กรรมวาที” ผู้ประกาศหลักการแห่งการกระทำ

๓. เป็นวัฒนธรรมแห่งความเพียร นอกจาก “กรรมวาที” พระพุทธเจ้ายังทรงเป็น “วิริยวาที” ผู้ประกาศหลักการแห่งความเพียรด้วย

พระพรหมคุณาภรณ์^๒ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมว่า ความดีความงามเป็นแกนและแก่นสารของวัฒนธรรม วัฒนธรรมถ้าไร้ธรรมก็ไม่มีความหมายฐานที่ลึกที่สุดของวัฒนธรรมคือศีลธรรม ต่อจากศีลธรรมคือจริยธรรมจากนั้นจึงมาถึงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบหรือวิธีปฏิบัติ ที่จะให้เกิดผลเป็นจริงตามที่มนุษย์ต้องการ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามกาลเทศะ และตามภูมิธรรมภูมิปัญญาของมนุษย์ผู้บัญญัติ ในขณะที่จริยธรรมยังเหมือนเดิม สดแต่ใครจะมีภูมิปัญญานำมาสื่อสารได้แค่นั้น และลึกลงไปศีลธรรมศีลธรรมยังคงตัวอยู่ตามความเป็นจริงของธรรมชาติ สดแต่ใครจะมีภูมิปัญญา เข้าถึงได้เพียงใด ท่านสรุปว่า

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ๒๕๔๐, คนไทยสู่ยุคไอที, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ๒๕๓๗, วัฒนธรรมไทยสู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สัจธรรมคือความจริงตามธรรมชาติของธรรมชาติ

จริยธรรมคือความจริงในการที่มนุษย์ จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ

วัฒนธรรมคือรูปแบบวิธีการ ที่มนุษย์ปฏิบัติเพื่อให้จริยธรรมสำแดงผลตามสัจธรรมในทางที่จะทำให้ชีวิต และสังคมดำเนินไปด้วยดี

ศาสนา

ศาสนาหมายถึงคำสั่งสอนซึ่งเป็นความเชื่อที่แน่นแฟ้นและเป็นแบบแผน แต่ละศาสนาอาจจะมีคำสั่งสอนเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกัน ทั้งในด้านรูปลักษณะ (Form) และหน้าที่ทางสังคม (Function) โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ สอนให้คนเป็นคนดี ให้คนเข้ากับสังคมได้ ให้คนมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้คนมีความสามัคคี ให้มีบรรทัดฐานในการปฏิบัติอย่างเดียวกัน ตลอดจนเป็นที่รวมความเชื่อและความเคารพนับถือสูงสุดของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน^๑

โดยปกติคนเราต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เช่น ตะวันตกมีศาสนาคริสต์ ซึ่งมีอิทธิพลต่ออุปนิสัยใจคอหรือพฤติกรรมของชาวตะวันตก เรียกว่า Catholic หรือ Protestant Ethics ในประเทศไทย ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธเรียก Buddhist Ethics แต่อุปนิสัยต่าง ๆ ไม่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธอย่างเดียว แต่มาจากสาเหตุใหญ่ ๓ ประการคือ

๑. จากชนชั้นปกครอง ซึ่งโดยปกติฉลาดกว่าชนทั่วไป จึงมักหากุศโลบายต่าง ๆ เพื่อสะดวกแก่การปกครอง จนบางอย่างประชาชนก็เชื่อถืออย่างแน่นแฟ้น เห็นว่าฝ่ายปกครองเป็นเจ้านายเหนือหัว

๒. จากบรรพบุรุษหรือลัทธิศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาพราหมณ์ เพราะศาสนาพุทธเกิดขึ้นหลังเชื้อชาติไทย และแผ่เข้ามาในแหลมอินโดจีนประมาณก่อน พ.ศ. ๓๐๐ เล็กน้อย ระยะต่อมาคนไทยรับพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายมหายายและเถรวาท ชาวไทยรับนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างปัจจุบัน ซึ่งเดิมเรียกว่าลัทธิลังกาวงศ์ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐ ก่อนหน้านั้นเราก็ยอมรับนับถืออะไรต่ออะไร อยู่มาเป็นผลตกทอดมาถึงปัจจุบันไม่มากนักน้อย

๓. อิทธิพลจากพระพุทธศาสนาซึ่งมีคำสั่งสอน ๒ ชั้น คือ ชั้นสูงเรียกว่าโลกุตตรธรรมชั้นธรรมดา เรียกว่า โลกียธรรม สำหรับปุถุชนทั่วไป ซึ่งมีอยู่มากมายหลายระดับ เพื่อความเหมาะสมกับบุคคลประเภทต่าง ๆ แต่ก็มีธรรมเนียมของธรรมทั้งหลาย ได้แก่ มรรค ๘ ประการ ได้แก่

^๑ นางเยาว์ ชาญณรงค์, ๒๕๓๖, วัฒนธรรมและศาสนา, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- (๑) มีความเห็นถูกต้อง
- (๒) มีความคิดริเริ่มที่ดี
- (๓) พุทธิมีสาระ
- (๔) ประพจน์ดีปฏิบัติชอบ
- (๕) เลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้องไม่ผิดกฎหมายระเบียบแบบแผน
- (๖) ขยันหมั่นเพียร ขยันประกอบกิจการงานในหน้าที่ของตน ไม่ก้าวก่ายหน้าที่

ของคนอื่น

- (๗) มีความระลึกชอบเรื่องไร้สาระก็อย่ามาระลึกให้ยุ่ง
- (๘) ตั้งใจชอบ มีแผนงานที่ดี

นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังมีหลักปฏิบัติอีกหลายหมวดรวมทั้งมีหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญของพุทธศาสนิกชนเรียกว่า อริยวัฑฒิ^๑ แปลว่าหลักความเจริญอย่างอริยะ เป็นเครื่องมือตรวจสอบตนเองของพุทธบริษัท กล่าวถึงความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน มี ๕ ประการ คือ ๑. ศรัทธา ๒. ศีล ๓. สุตะ ๔. จาคะ ๕. ปัญญา

ศรัทธาคือความเชื่อที่ถูกต้อง มั่นใจในพระรัตนตรัย มั่นใจในการทำความดี มีศีล ประพจน์ดีงาม ไม่เบียดเบียนใคร มีสุตะ มีความรู้ ได้อ่านได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า หลักธรรมต่างๆ ตลอดจนความรู้เรื่องต่างๆ ไป มาเป็นเครื่องประกอบในการดำเนินชีวิต มีจาคะ มีน้ำใจ มีความเสียสละ ทั้งสละภายในคือสละกิเลส และสละภายนอกคือสละทรัพย์สินเงินทอง สิ่งของช่วยเหลือกัน แล้วก็มีปัญญา ความรู้ความเข้าใจ รู้เท่าทันโลกและชีวิต ท่านก็เรียกว่า เป็นอุบาสกอุบาสิกา ที่เจริญก้าวหน้าในคำสอนของพระพุทธเจ้า

เศรษฐกิจ

ชูเมกเกอร์^๒ อ่างหลักธรรมเรื่องมรรคมงคล ๘ ของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีสัมมาอาชีวะเป็นธรรมข้อหนึ่ง แสดงว่ามีเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ และอธิบายเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธว่า ตามทัศนะของชาวพุทธ การงานมีหน้าที่อย่างน้อย ๓ ประการคือ

- ๑. ทำให้มนุษย์ได้ใช้และพัฒนาความสามารถส่วนตน
- ๒. ช่วยให้มีมนุษย์จัดอัตราด้วยการทำงานร่วมกับผู้อื่น

^๑ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุต.โต). ๒๕๓๐. เครื่องมือวัดความเจริญของชาวพุทธ (เล่าเรื่องให้โยมฟัง ชุดที่๑). กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

^๒ รังสรรค์ ธนะพรพันธ์, ผู้แปล, ๒๕๒๘, "เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ" ใน อี.เอฟ. ชูเมกเกอร์, จี๊วแต่แจ้ว (Small is Beautiful) เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ. แปลโดย สมบูรณ์ ศุภศิลป์. พิมพ์ครั้งที่๒. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๓. สร้างผลผลิตและบริการที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ

เครื่องจักรควรถูกใช้เพื่อเพิ่มพูนทักษะและอำนาจของมนุษย์ มากกว่าใช้ทำงานแทนจนมนุษย์กลายเป็นทาสเครื่องจักรนั้น และเครื่องจักรก็กลายเป็นเครื่องมือเพิ่มพูนต้นทุนทางของมนุษย์และทำลายวัฒนธรรม เพราะแก่นของวัฒนธรรมอยู่ที่การสร้างควมบริสุทธิ์แก่เอกลักษณ์ของมนุษย์ที่ก่อรูปมาจากการงาน

นักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ วัดมาตรฐานการครองชีพด้วยการบริโภคประจำปี โดยยึดหลักว่า ผู้บริโภคมากอยู่ดีกินดี กว่าผู้บริโภคน้อย จึงหาทางให้มนุษย์บริโภคมากที่สุด โดยการใช้จ่ายการผลิตที่ดีเลิศ สำหรับชาวพุทธแล้ว การบริโภคน้อยทำให้มนุษย์ไม่เครียด และปฏิบัติตามคำสอนเบื้องต้นของพระพุทธเจ้าที่ว่า ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดีได้โดยไม่ถูกกดดัน เพราะโดยสัญชาตญาณ ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่จำกัด การใช้น้อยทำให้ไม่ต้องแย่งชิง ไม่ต้องเบียดเบียนมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการผลิตโดยอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อสนองความต้องการในท้องถิ่น จึงเป็นวิถีชีวิตที่ถูกต้อง ประหยัดและรักษาธรรมชาติ ความอัครรรยของวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ อยู่เพื่อการอาศัยวัสดุปัจจัยจำนวนน้อยอย่างน่าประหลาดใจ แต่นำไปสู่ผลอันน่าพึงใจอย่างยิ่ง ชาวพุทธเห็นว่า แก่นของอารยธรรม ไม่ใช่อยู่ที่การเพิ่มพูนต้นทุนของมนุษย์ แต่อยู่ที่การสร้างควมบริสุทธิ์ แก่เอกลักษณ์ของมนุษย์ ซึ่งก่อรูปมาจากการงาน ที่ทำให้มนุษย์มีคุณค่า

การที่เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่และเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมีทัศนะต่อการผลิตและการบริโภคต่างกัน สังคมในระบบเศรษฐศาสตร์ทั้งสองจึงต่างกันโดยสิ้นเชิง เศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมแยกตัวเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ขาดความเชื่อมโยงระบบรวมทั้งหมดของมนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม ในแง่พระพุทธศาสนานั้น เศรษฐศาสตร์ไม่แยกจากความรู้และความชัดเจนด้านอื่นๆ ในการแก้ปัญหาของมนุษย์ ไม่เสร็จสิ้นโดยลำพัง แต่อิงอาศัยวิทยาการด้านอื่นๆ ในระบบความสัมพันธ์ของชีวิตและสังคม การที่มนุษย์มีวิทยาการต่างๆ ขึ้นมา ก็เพื่อแก้ปัญหาของมนุษย์ หากกำหนดจุดประสานกับวิทยาการสาขาอื่นๆ ให้ดีแล้ว ก็จะเป็นการร่วมกันแก้ปัญหาของมนุษย์

พระพุทธรูปศาสนามีคำสอนเรื่องมรรค ๘ ซึ่งสัมมาอาชีวะ เป็นองค์หนึ่งประกอบด้วยอีก ๗ องค์ สร้างชีวิตที่ถูกต้องและแก้ปัญหาของมนุษย์ได้ การแก้ปัญหาของมนุษย์ต้องอาศัยจริยธรรมเป็นตัวนำ ถ้าสังคมประกอบด้วยบุคคลที่มีจริยธรรม ปัญหาด้านทุจริตและอาชญากรรมจะลดลงส่งผลให้บรรยากาศการลงทุนเป็นไปในทางที่จะเอื้อประโยชน์ทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม แต่ถ้าตัดจริยธรรมออกไปจากเศรษฐกิจแล้ว คุณค่าด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

* พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), ๒๕๓๑, เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

อาจถูกละเลย เป็นการเอาประโยชน์ด้านเดียวซึ่งจะส่งผลร้ายตามมาทั้งด้านสุขภาพกาย จิตและ
สิ่งแวดล้อมขยายออกไปจนสังคมโลกขาดความยั่งยืน

เศรษฐศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงศาสตร์แห่งตัวเลข มีแต่สมการล้วนๆ ตัดคุณค่าทาง
นามธรรมซึ่งคำนวณไม่ได้ออกไปหมด เพื่อให้ตนเองเป็น Value-Free คืออิสระจากค่านิยม
แต่ เศรษฐศาสตร์เป็นสังคมศาสตร์ที่ขึ้นต่อค่านิยม (Value-Dependent) มากที่สุดในบรรดา
สังคมศาสตร์ทั้งหลาย เพราะจุดเริ่มต้นของเศรษฐศาสตร์อยู่ที่ความต้องการซึ่งเป็นคุณค่าทาง
จิตใจของคน หลักเศรษฐศาสตร์บางอย่างอาจจะคิดค่าตอบแทนออกมาเป็นตัวเลขไม่ได้ เช่นข้อ
ที่ว่า “คนจะยอมเสียสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ต่อเมื่อได้สิ่งอื่นมาทดแทนจึงจะได้ความพอใจเท่ากัน” ทว่า
ความพอใจที่ไม่ต้องการค่าตอบแทนเช่นความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก พ่อแม่ไม่ต้องได้อะไรตอบ
แทนแต่ก็พอใจ ทำนองเดียวกัน หากมนุษย์รักคนอื่นได้กว้างขวางขึ้น ไม่รักเฉพาะลูกของตัวเอง
แต่ขยายออกไปรักพี่รักน้อง รักเพื่อนร่วมชาติ รักเพื่อนมนุษย์ เขาอาจจะเสียสละสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
โดยไม่ได้อะไรตอบแทนมา แต่กลับพึงพอใจมากขึ้น เป็นคุณค่าที่แสดงผลในทางเศรษฐศาสตร์
เช่นกัน

เศรษฐศาสตร์เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ไม่ชัดเจน เช่น ความต้องการบริโภค การผลิต
งานและการทำงาน การแข่งขันและการร่วมมือ ค่านิยมเรื่องสันโดษที่สร้างสรรค์ กับค่านิยม
บริโภคที่เสเพล เป็นต้น ทำให้ขาดความประสานเชื่อมโยงกับจริยธรรม

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธถือว่าเศรษฐศาสตร์เป็นเพียงเครื่องมือพัฒนาเพื่อให้เกิดคุณภาพ
ชีวิต จึงเน้นที่ความถูกต้องพอดี ไม่เบียดเบียนตนและไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความประสาน
กลมกลืนและเกื้อกูลกันของสรรพชีวิตและสภาพแวดล้อมรู้จักขอบเขตการใช้เทคโนโลยีอย่าง
ถูกต้อง สอดคล้องสมดุลกับระบบนิเวศน์ เพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์ และประโยชน์อันพึง
มุ่งหมาย ๓ ระดับคือ ระดับต้น ด้านเศรษฐกิจ ระดับสูงคือประสานเกื้อกูลกับจุดหมายทาง
คุณภาพชีวิต ระดับสูงสุดคือจิตวิญญาณเป็นอิสระ

พระพุทธศาสนาถือว่าความต้องการมี ๒ ประเภท คือความต้องการสิ่งเสพรนเปรอตน
ไม่มีจำกัดและความต้องการคุณภาพชีวิตที่มีขอบเขตจำกัด นำไปสู่คุณค่า ๒ อย่างคือคุณค่าแท้
กับคุณค่าเทียม คุณค่าแท้คือคุณภาพชีวิต คุณค่าเทียมคือกิเลส ตัณหา มานะ

ฐานคิดของเศรษฐศาสตร์แบบพุทธ

-ด้านการบริโภค การบริโภคคือ การใช้สินค้าและบริการบำบัดบำบัดความ
ต้องการ เพื่อให้ได้รับความพอใจโดยเกิดคุณภาพชีวิตขึ้น มีจุดหมายในการบริโภคชัดเจน

-ด้านงานและการทำงานทำเพื่อสนองความต้องการคุณภาพชีวิตคือต้องการ
ฝึกฝนพัฒนาตนให้ดียิ่งขึ้นไป จึงต้องหันเหความต้องการจากตัณหาไปสู่คุณภาพชีวิต เป็นการ
เปลี่ยนฐานความคิดสู่ความเป็นอิสระ

-ด้านความร่วมมือ หันเหจากการแข่งขันเป็นความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาของ
มนุษย์

-ด้านสันโดษ-ค่านิยมบริโภคนิยม ต้องใช้สันโดษอย่างถูกต้อง โดยให้มีการผลิตอย่างต่อเนื่องคือเดินหน้าจากสันโดษสู่การผลิต เหมือนอย่างประเทศตะวันตก ตอนเริ่มยุคอุตสาหกรรมใหม่ๆด้วย work ethic ที่เรียกกันว่า protestant ethic จริยธรรมโปรเตสแตนท์นี้สอนฝรั่งให้มีความเป็นอยู่แบบสันโดษ ให้ประหยัด ให้เป็นอยู่อย่างมัธยัสถ์ ประหยัดที่สุดเพื่อเอาเงินที่ออมไว้มาลงทุนเพื่อจะได้ผลิตให้มากขึ้น ไทยเรา ถ้าเราเดินทางถูก เรามีทุนคืออยู่แล้วคือถ้าคนของเรามีความสันโดษ ไม่ชอบฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ไม่เห่อบริโภค รู้จักประหยัด ใช้น้อยเราก็สร้างความต้องการอีกแบบหนึ่งคือความร่งงาน ในทางพระพุทธรศาสนา นั้น สันโดษจะต้องมากคู่กับความเพียรเสมอ

-ด้านการผลิต การผลิต แท้ที่จริงมันเป็นการแปรสภาพจากอย่างหนึ่งไปสู่อีกอย่างหนึ่งในกระบวนการผลิตจะมีการทำลายเสมอ ซึ่งบางอย่างเรายอมรับได้บางอย่างยอมรับไม่ได้ บางกรณีเราคงเว้นกิจกรรมการผลิตเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต

ลักษณะของเศรษฐกิจศาสตร์แนวพุทธคือเศรษฐกิจศาสตร์สายกลางเพราะระบบชีวิตของพระพุทธรศาสนาที่เรียกว่ามรรคนั้นต้องมีมาปฏิบัติเป็นสัมมาอาชีวะ คือความพอดีนั่นเอง มีมัตตัญญูตา มีสมตตา มีสมตูลหรือดุลยภาพ มีความพึงพอใจมาบรรจบกันตรงนี้ ตัวกำหนดเศรษฐกิจศาสตร์แนวพุทธก็คือ มตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ กิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้เป็นมรรคา (means) ไม่ใช่เป็นจุดหมาย (end) ในตัวเอง ผลที่ต้องการในทางเศรษฐกิจไม่ใช่เป็นจุดหมายในตัวของมันเอง เป็นตัวสนับสนุนกระบวนการพัฒนามนุษย์เพื่อชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

สุภาวดี นัมมณิสสรณ์ ขยายความเกี่ยวกับมัชฌิมาปฏิปทาตามมรรคมีองค์ ๘ ว่า หมายถึง การเป็นผู้เลี้ยงง่าย อยู่ง่ายกินใช้แต่พอดีๆ ไม่เพ้อเกินและไม่หรุหธา ไม่ใช่ทรัพยากรอย่างเผาผลาญทำลาย ขยันทำงาน ขณะเดียวกันก็รู้ว่าชีวิตต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีความเมตตาต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ทั้งคน สัตว์ ต้นไม้ และสรรพสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ นอกจากนี้สุภาวดียังเสนอหลักพุทธธรรมที่ปฏิบัติแล้วจะเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ด้วย ทิฏฐธรรมมีกัตถะ ๔ ประการ ที่เป็นการประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยัน ประหยัด คบคนดี และมีการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ทั้งด้านชีวิตจิตใจและอื่นๆ ด้วย

สุขภาพ

ปัจจุบันมีองค์ความรู้ใหม่ๆ ด้านสุขภาพออกเผยแพร่มากมาย เนื่องจากประชาชนสนใจการรักษาสุขภาพเพิ่มขึ้น ประกอบกับวงการแพทย์กำลังตื่นตัวที่จะพัฒนาการศึกษาอบรมแพทย์และการปฏิบัติงานของแพทย์ พระพุทธรศาสนาก็เป็นแนวทางหนึ่งที่มีการศึกษากันมากเพื่อ

*สุภาวดี นัมมณิสสรณ์, ๒๕๔๑, พิชิตปัญหาเศรษฐกิจด้วยพุทธธรรม, กรุงเทพฯ : ไพลิน.

นำไปใช้ในวงการแพทย์และสาธารณสุขไทย พระพุทธเจ้าซึ่งมีพระนามมากมายหลายอย่าง พระนามสำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า คือ พระองค์ได้ชื่อว่าเป็น “หมอ” มีคำในพระไตรปิฎกหลายแห่งที่เรียกพระพุทธเจ้าเป็นหมอหรือเป็นแพทย์ คำหนึ่งคือคำว่า “ภิสักกะ” หรือ “ภิสักโก” ก็คือหมอยา และคู่กับความ เป็นหมอยานั้นก็คือ “สัลลกัตตะ” หรือ “สัลลกัตโต” หมายถึงหมอผ่าตัด คำที่เรียกพระพุทธเจ้าเป็นหมอนั้น ตามปกติก็เป็นคำพูดคู่กันทั้ง ภิสักโก และสัลลกัตโต คือ เป็นทั้งหมอยาและหมอผ่าตัด บางที่พระพุทธเจ้าเองก็ตรัสอุปมาไว้ว่า “คำว่าหมอยา (ภิสักโก) หมอผ่าตัด (สัลลกัตโต) นี้ เป็นชื่อของตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า”

อีกอย่างหนึ่งที่ใช้คำว่า “ติกิจจโก” แปลว่า ผู้เชี่ยวชาญบำบัด หรือผู้บำบัดโรคนั่นเอง บางที่เรียกพระพุทธเจ้าว่า “สัพพโรคติกิจจโก” แปลว่า “ผู้บำบัดสรรพโรค คือเป็นผู้เชี่ยวชาญโรคทุกอย่าง บางที่เรียกว่า “สัพพโลกติกิจจโก” แปลว่า ผู้เชี่ยวชาญสรรพโลก คือเป็นผู้รักษาชาวโลกทั้งหมด หมายความว่า รักษาโรคด้วย รักษาโลกด้วย ตรงนี้ขอให้สังเกตด้วยที่ว่าทุกโรคและทั้งโลก แสดงว่าหน้าที่ของพระองค์ก็คือ ต้องแก้ไขโรคทุกอย่างและช่วยรักษาคนทั้งโลก

อีกคำหนึ่งที่เรียกพระพุทธเจ้าเป็นหมอ คือ คำว่า “เวช” ซึ่งเป็นคำเดียวกับแพทย์เลยทีเดียว แต่เป็นรูปคำในภาษาบาลี คำว่า เวช นี้ ก็ใช้เรียกพระพุทธเจ้าบ้าง แต่ไม่บ่อย

ด้วยเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงเป็น “หมอ” หรือ “แพทย์” มีหน้าที่เชี่ยวชาญบำบัดโรคของคนทั้งโลกคือทำงานเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตที่เป็นสากล ข้อมูลการแพทย์เชิงพุทธและการรักษาสุขภาพแนวพุทธจึงมีปริมาณมาก* และอาจแบ่งเป็น ๖ ประเด็นดังนี้

๑. ความหมายของสุขภาพ
๒. คุณสมบัติของแพทย์
๓. หน้าที่ของแพทย์
๔. ความเจ็บป่วยในทัศนะเชิงพุทธ
๕. ปัญหาการแพทย์ไทยปัจจุบัน
๖. แนวโน้มการแพทย์และสาธารณสุขไทย

ความหมายของสุขภาพ

พระพุทธรักษาถือว่าสุขภาพกายเป็น means คือมันได้ไต่ไปสู่จุดหมาย ไม่ใช่ end คือจุดหมายปลายทาง สุขภาพกายเป็นพื้นฐาน ให้เราเข้าถึงชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งบางครั้งไม่เฉพาะการที่สุขภาพดีเท่านั้นที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย สุขภาพกายที่มีโรคก็สามารถใช้เป็นฐาน

* พระธรรมปิฎก, ๒๕๓๘, “การแพทย์แนวพุทธ” ใน การแพทย์ไทย ทางเลือกยุคโลกาภิวัตน์, กรุงเทพฯ : บริษัท ธรรมสาร; พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต), ๒๕๔๒. การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล.

พัฒนาสุขภาพจิตได้ เช่นพระอรหันต์บางองค์บรรลุธรรมโดยปรับท่าที่ของจิตให้ถูกวิธี(โยนิโสมนสิการ) ให้เข้าถึงความจริง ก็สามารถหลุดพ้นจากกิเลส และความทุกข์ได้

พระพุทธศาสนานั้นมีจุดเน้นที่ชีวิต ที่ต้องเกี่ยวข้องกับ เกิดแก่เจ็บตาย พระองค์จึงสอนไว้หมดว่า แก่อย่างไรจึงจะมีความสุข เจ็บอย่างไรจึงจะไม่ทุกข์ ตายอย่างไรจึงจะตายมีสุข ทรงสอนวิธีตายอย่างมีสติ เน้นคำว่าไม่หลง ตาย

การแพทย์แนวพุทธ คือการปฏิบัติด้วยความเข้าใจ ชีวิตจิตใจของเพื่อนมนุษย์ และมองเห็นความจริงของโลกและชีวิต ซึ่งจะทำให้การบำบัดโรค และรักษาสุขภาพ เป็นผลดีต่อชีวิต และเจริญพัฒนาสู่วิถีชีวิต ที่ดีงามยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นแพทย์จึงต้องเข้าใจ ชีวิตที่เป็นอยู่ในโลก ตามความเป็นจริง และปฏิบัติด้วยความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจคนป่วย ด้วยเมตตาอย่างแท้จริง

คุณสมบัติของแพทย์

นอกจากการแพทย์จะเป็นการรักษาโรคให้คนอื่นแล้ว การแพทย์ต้องมีสัมมาทิฐิ มีสติ และปัญญาจึงจะช่วยเหลือผู้อื่นได้ด้วยดีและตัวเองก็ไม่ทุกข์ คือเอาธรรมะเป็นหลักชีวิต และตัวช่วยอีกอย่างก็คือกัลยาณมิตร หรือปัจจัยทางสังคม และสังคมจะต้องเป็นสังคมที่สอนให้พึ่งตนเองด้วย พระพุทธศาสนาเป็น holistic ต้องทำให้ครบเป็นพรหม ๔ หน้า รักษาโรค ต้องรักษาธรรมไว้ได้ด้วย คือมีทั้งเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

การศึกษาแพทย์และเวชปฏิบัติไม่ควรเป็นไปในลักษณะหมกมุ่นแต่วิชาการและธุรกิจเกินไปควรเปิดโอกาสให้ได้สนใจชีวิต และปัญหาสังคมวงกว้างและเป็นผู้นำของสังคมที่จะต้องให้การศึกษากับประชาชนด้วยควรมุ่งสร้างภาวะสมดุล โดยลดทอนทัศนะ ธุรกิจ(ในการมุ่งหารายได้ และทัศนะ แบบอุตสาหกรรม (มองชีวิตแบบชิ้นส่วนเครื่องจักรเครื่องยนต์) ลงไป และสร้างความรู้สึกที่คำนึงถึงคุณค่าชีวิตมากขึ้น เพราะถ้าสังคมโน้มเอียงไปในทางธุรกิจมากแพทย์ก็จะดำรงอยู่ในคุณธรรมได้ยาก แต่ถ้าหากต้องการให้แพทย์ดำรงคุณธรรมอยู่ได้ สังคมก็ต้องตอบสนอง แพทย์ด้วยคุณธรรมเช่นกัน ถ้าหากว่าคุณธรรมเป็นแกน ธุรกิจเป็นตัวประกอบ (เป็นธุรกิจเพื่อดำรงคุณธรรมไว้) ก็จะช่วยให้สังคมนี้ดำรงอยู่ได้ดี มีสันติสุข แต่ถ้าเป็นธุรกิจเพื่อธุรกิจ มนุษยธรรมก็จะหมดไป สังคมก็จะยิ่งระส่ำระสาย รวมความว่าจะมีแพทย์ที่มีธุรกิจเป็นฐานหรือแพทย์ที่มีคุณธรรมเป็นฐาน แพทย์ที่มีธุรกิจเป็นฐานก็วัดคุณค่าของชีวิตด้วยปริมาณเงินตรา ส่วนแพทย์ที่มีคุณธรรมเป็นฐาน ก็วัดคุณค่าชีวิตด้วยความเป็นมนุษย์ ทั้ง ๒ อย่างที่ยังคงดำเนินคู่กันไปในสังคมไทย แล้วอย่างไหนจะรอดอย่างไหนจะหมดไป อันนี้เป็นปัญหาทางจริยธรรม หรือว่าจะทำให้ลงตัวกลมกลืนได้อย่างไร

ท่านพระธรรมปิฎกได้เสนอแนะกฎธรรมชาติดูแลการแพทย์นั้นคือการแพทย์ทำให้คนหายโรค มีสุขภาพดี กฎมนุษย์คือเมื่อบำบัดรักษาคนไข้แล้วได้เงินเท่านั้นเท่านั้นเป็นการตอบแทน เรียกว่าสมมุติถ้าไปติดสมมุติก็ไม่เข้าถึงความจริงตามธรรมชาติ ถ้าไม่เข้าถึงความจริงตามธรรมชาติความเป็นเหตุเป็นผลที่แท้ก็หายไป ความวิปริตก็เกิดขึ้นในสังคม เพราะฉะนั้น

จุดสำคัญจะต้องอยู่กับความจริง ตามธรรมชาติก่อน เหตุผลที่แท้ คือกฎธรรมชาติซึ่งไม่มีใครจะ ปฏิเสธได้ คืองานของแพทย์นั้นคือการที่ทำให้คนไข้หายโรคและมีสุขภาพดี ฉะนั้นต้องเข้าถึงจุด นี้ก่อนนี้เป็นตัวจุดเริ่มต้นของศีลธรรม หรือจะเป็นตัวสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ และทำให้มองใน ส่วนรวมดังนั้น การที่จะทำหน้าที่โดยสุจริตหรือไม่สุจริตนั้นให้อือศีลเป็นตัวกรอบ เพราะทุกวันนี้ ความซับซ้อนทางจริยธรรมมันมีมากขึ้น

หน้าที่ของแพทย์

เมื่อแพทย์กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญทำให้แพทย์จำกัดบทบาทตัวเองมาเป็นผู้รักษาแค่ ร่างกายคนไข้ ต่อมาก็จำเพาะลงไป กลายเป็นผู้รักษาอวัยวะที่เจ็บไข้ หรือชิ้นส่วนของร่างกาย เขาเรียกว่ารักษาโรคไม่ใช่รักษาคน ชีวิตของคนจะเป็นอย่างไรไม่เกี่ยวข้องกับ คำนึงถึงแต่โรคที่มุ่ง กำจัด ตามหลักพระพุทธรศาสนาที่สอนให้วิเคราะห์แล้วเอามาสังเคราะห์จึงจะทำให้เกิด ประโยชน์ทั้ง ๒ ด้าน ฉะนั้นถ้าแพทย์สมัยใหม่ไม่รู้จักเชื่อมโยงความรู้ความสามารถประสาน ข้อมูลกัน ก็อาจจะกลายเป็นเพียงผู้รับสนองงานของนักประสานข้อมูลในอนาคตก็ได้

ความเจ็บป่วยในทัศนะเชิงพุทธ

ในทัศนะของพระพุทธรศาสนานั้น ปัญหาของมนุษย์มองทุกข์มองโรคภัยไข้เจ็บ พร้อมทั้งการบำบัดรักษาเป็นระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เป็น กระบวนการแห่งเหตุปัจจัยสืบทอดต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกันหมดไม่ว่าจะเป็นหลักอริยสัจ หลัก ไตรลักษณ์ หลักปฏิจลสมุปบาท หรือหลักขั้น ๕ ก็ล้วนแต่เป็นหลักที่สนับสนุนแนวคิดนี้ทั้งสิ้น พระพุทธรศาสนาองความไม่สบายว่าเป็นโรคของชีวิตทั้งหมด มองชีวิตว่ามีโรคที่ จะต้องเยียวยา แต่ว่าโรคนั้น เยียวยาได้ ชีวิตนี้มีโรค แต่โรคนั้นแก้ไขได้ จุดหมายของพระ พุทธรศาสนา ก็คือการแก้ไขความไม่สบาย หรือโรคของชีวิตนั้น

ปัญหาการแพทย์ไทยปัจจุบัน

การแพทย์หรือกิจกรรมใดๆ ของมนุษย์ย่อมเกี่ยวข้องกับพระพุทธรศาสนา ๒ ด้าน คือ ด้านศีลธรรมและจริยธรรม ดังนั้นถ้าพูดถึงการแพทย์แบบพุทธ ก็ต้องเป็น ๒ ประเด็นหลักนี้คือ พิจารณาว่า เนื้อหาสาระของวิชาการแพทย์ สอดคล้องกับความเป็นจริง ตามกฎธรรมชาติหรือไม่ มีการนำมาใช้ปฏิบัติ ในทางที่ถูกต้องดีงาม เป็นคุณประโยชน์ แก่ชีวิตและสังคมจริงหรือเปล่ามี ความเป็นธรรมหรือไม่

การรักษาแบบพุทธเป็นการแยกแยะ วิเคราะห์วิจัย และการสังเคราะห์ คือการรวมหรือ การโยงเข้าหากันด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายในการแยกแยะให้เห็นชัดชัด และจะได้นำไปโยงเข้า กับจุดอื่นได้ถูกต้อง เพราะฉะนั้นแยกแล้วต้องโยง

สังคมไทยเราเคารพนับถือแพทย์ ถือว่าเป็นผู้มีพระคุณแก่ชีวิต เคยได้รับการช่วยเหลือดูแลรักษาจากแพทย์ไม่มากนักน้อย แต่สภาพปัจจุบัน สิ่งแวดล้อมทางสังคมไม่เอื้อต่อการรักษาจริยธรรม เพราะจริยธรรมเป็นคุณค่าทางจิตใจ ตรงข้ามกับค่านิยมบริโภคหรือค่านิยมในทางวัตถุซึ่งแพร่หลายอยู่มาก ต้องการสถานะทางสังคมต่างๆ เห็นแก่ตัวกันมากขึ้น บูชาความพรั่งพร้อมทางวัตถุ มุ่งแต่จะหาเงินทอง จนถึงกับถือเอาการมีทรัพย์สินเงินทองเป็นเครื่องวัดความดีไปก็มี สภาพเช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรักษาจริยธรรมเป็นไปไต่ยาก ไปกันไม่ได้ เหมือนการเดินทางทางกัน ในสภาพนี้เราจะแก้ปัญหาได้อย่างไร

เวลานี้เรามีวัฒนธรรม ๒ ด้านกันด้านกันอยู่ ด้านหนึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมจริยธรรม และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นปัจจัยที่บั่นทอนจริยธรรม

ปัจจัยที่ส่งเสริมจริยธรรมมี ๒ อย่าง คือ วัฒนธรรมน้ำใจและวัฒนธรรมในการทำงาน

วัฒนธรรมน้ำใจของไทยปรากฏเด่นในบุคคลบางกลุ่มที่เราเคารพนับถือเป็นพิเศษ เช่น แพทย์ซึ่งเป็นผู้ดูแลชีวิตคนไข้ จึงต้องมีเมตตากรุณา ห่วงดีต่อผู้อื่น คุณสมบัตินี้สั่งสมมาทางวัฒนธรรม แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมน้ำใจกำลังลดหรือกำลังหดหายไป คนทั่วไปในสังคมอยู่ในระบบแข่งขัน เอาแต่ตัวเองมากขึ้น ความมีน้ำใจต่อกันก็ลดน้อยลง

แรงจูงใจหรือวัฒนธรรมในการทำงาน เมื่อเราทำงานหรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม เราทำเพื่อวัตถุประสงค์ของงานนั้น เพื่อผลของการกระทำนั้นโดยตรง เช่น เรียนหนังสือเพื่อให้ได้ความรู้ รักษาโรคเพื่อให้หายจากโรค ให้มีสุขภาพดี แรงจูงใจลักษณะนี้เป็นแรงจูงใจตามธรรมชาติ ซึ่งทางพระเรียกว่าฉันทะ ทว่าปัจจุบัน สังคมไม่ได้ช่วยให้คนมีแรงจูงใจนี้ ทั้งกลับทำให้แรงจูงใจชนิดนี้ เลือนลางหรือจางหายไปจนถึงภาวะขาดแคลนแรงจูงใจตามธรรมชาตินี้ คือ คนไม่ได้ทำอะไรเพื่อวัตถุประสงค์ของงาน แต่ทำเพื่อผลได้ของตัวเอง

เมื่อคนไทยเรามองการศึกษา เราไม่ได้มองในความหมายที่ว่าเป็นเครื่องช่วยพัฒนาชีวิตและสังคม หรือทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น แต่เรามองการศึกษาว่าเป็นเครื่องมือที่จะช่วยเลื่อนสถานะทางสังคมและเป็นช่องทางสำหรับหารายได้ส่วนตน

ที่นี่ ปัญหาทางจริยธรรมเกิดขึ้น เมื่อวัฒนธรรมน้ำใจขาดหายไป และแรงจูงใจในการทำงานเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น มีปัจจัยฝ่ายตรงข้าม ๒ อย่าง เข้ามามันทอนจริยธรรม คือ

ปัจจัยที่ ๑ คือวัฒนธรรมธุรกิจ

วัฒนธรรมธุรกิจ มองกิจการต่างๆ หรือมองความหมายของการทำงานโดยมุ่งไปที่การหารายได้ ซึ่งจะเข้ามาเสริมกันกับค่านิยมบริโภค ในแง่ที่ว่าหาทรัพย์สินเงินทองและสิ่งบำรุงบำเรอหรือฟุ่มเฟือยหรูหราต่าง ๆ มาปรนเปรอความประสงค์ของตนเองในการที่จะมีฐานะดี มีความสะดวกสบายอะไรต่าง ๆ ในสภาพของวัฒนธรรมธุรกิจนี้ คนที่เล่าเรียนหรือแม้แต่ผู้ประกอบอาชีพแพทย์ ก็จะมองอาชีพแพทย์เพียงในแง่ที่เป็นช่องทางหารายได้ว่าเป็นอาชีพที่มีค่าตอบแทนสูง ไม่ได้มุ่งที่วัตถุประสงค์ของคน อันนี้เป็นเรื่องของวัฒนธรรมธุรกิจ

ปัจจัยที่ ๒ คือ วัฒนธรรมอุตสาหกรรม

วัฒนธรรมอุตสาหกรรม เข้ามาพร้อมกับวัฒนธรรมธุรกิจ คือเข้ามากับระบบการศึกษา แบบตะวันตก และมากับกิจการแทบทุกอย่างที่มาจากตะวันตก เพราะว่าเมื่อความเจริญจาก ตะวันตกเข้ามาก็นำวัฒนธรรมธุรกิจ และวัฒนธรรมอุตสาหกรรมเข้ามาด้วย วัฒนธรรม อุตสาหกรรมนี้ มองชีวิตอย่างเป็นชิ้นเป็นส่วน เหมือนเครื่องจักรกล ไม่ได้มองว่าเป็นชีวิตจิตใจ คล้าย ๆ กับมองคนอย่างเป็นวัตถุ ไม่ใช่มองคนเป็นคน ขาดการสัมผัสกับชีวิต หรือไม่มี ความสัมพันธ์ทางจิตใจต่อกัน หมายความว่าชีวิตต่อชีวิตไม่ได้สัมผัสถึงกัน จิตใจต่อจิตใจก็ไม่ ถึงกัน ไม่เห็นความสำคัญของชีวิตจิตใจ ทำให้เฉยเมยและชินชาต่อชีวิตและความตาย เช่น ไม่มองเห็นความตายของผู้อื่นว่าเป็นการสิ้นสุดของชีวิตที่มีค่า หรือมีความรู้สึก บางทีมองชีวิต คนเป็นเพียงตัวเลขบนแผ่นกระดาษ หรือเป็นเพียงเบอร์เดียวเบอร์หนึ่ง ว่าเบอร์นั้นเอาออกไป เอาเบอร์นี้เข้ามา ชีวิตคนเป็นเพียงตัวเลขเป็นเบอร์เดียว เป็นการมองชีวิตที่บิดเบือนจาก สายตาของธรรมชาติ มองชีวิตอย่างเป็นเครื่องจักรกล และเป็นชิ้นเป็นส่วนที่แยกย่อย ไร้ ชีวิตชีวา และไม่คำนึงถึงจิตใจ เวลารักษาก็รักษาอวัยวะแยกเป็นแต่ละชิ้น ลืมนึกถึงชีวิตคนที่ เป็นคน ซึ่งมีจิตใจอยู่ด้วย ฉะนั้น การเกิดการตายของคนก็เลยเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยมีความหมาย การมองด้วยสายตาแบบวัฒนธรรมอุตสาหกรรมนี้ ทำให้มีความเฉยเมยต่อชีวิตและคุณค่าทาง จิตใจ

เมื่อปัจจัย ๒ อย่างนี้มาประกอบเข้าด้วยกัน คือ เมื่อวัฒนธรรมอุตสาหกรรมที่ทำให้ คนมีความเฉยเมย ไม่เห็นคุณค่าของชีวิต มาประกอบเข้ากับวัฒนธรรมอุตสาหกรรมธุรกิจ ซึ่ง มองการงานเป็นเรื่องของการหารายได้ให้แก่ตนเอง พอวัฒนธรรม ๒ ประการนี้มาประกอบกัน เข้า ก็อาจจะให้เกิดภาวะที่ว่าชีวิตคนเป็นเพียงเครื่องมือหารายได้ ฉะนั้น ถ้าไม่มีปัจจัยฝ่าย ส่งเสริมจริยธรรมเหนี่ยวรั้งไว้ ก็อาจจะทำการแม้แต่จะเกิดความเสียหายแก่ชีวิตก็ได้ เพื่อให้คน มีรายได้ขึ้นมา อันนี้ก็ปัญหาทางจริยธรรม ถ้ามีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมกับวัฒนธรรมธุรกิจ อย่างเดียว ไม่มีวัฒนธรรมน้ำใจและแรงจูงใจที่ถูกต้องในการทำงาน แล้วก็จะทำให้ความเสื่อม ไทรมทางจริยธรรมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ในแง่จริยธรรม สิ่งที่สำคัญก็คือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ สำหรับ แพทย์ก็มีความสัมพันธ์กับคนไข้ ความสัมพันธ์ที่ดีก็เป็นจริยธรรม อย่างไรก็ตาม ระบบ วัฒนธรรมอุตสาหกรรม และวัฒนธรรมธุรกิจนั้นไม่เอื้อที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ที่เกื้อกูล ต่อชีวิต วัฒนธรรมอุตสาหกรรมนั้น ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตอยู่แล้ว เพราะว่าวัฒนธรรม ธุรกิจมีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์เหมือนกัน แต่ความสัมพันธ์นั้นไม่ตรงไปตรงมา คือ ไม่ได้ออกจากจิตใจที่แท้จริง อาจจะมีการสอนว่าให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น แต่ใน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นนั้น เรามุ่งเพื่อหารายได้ให้แก่ตนเอง

พฤติกรรมบางอย่างในวัฒนธรรมธุรกิจนั้น บางครั้งมองดูเผิน ๆ ก็คล้ายกับวัฒนธรรม น้ำใจ เพราะคนที่อยู่ในวงวัฒนธรรมธุรกิจนี้ ก็อาจจะยิ้มแย้มแจ่มใสเหมือนกัน แต่โดยที่จริง

แล้วเป็นภาวะที่ตรงกันข้าม เรายิ้มมันไม่ใช่ยิ้มเพื่อให้เขามีความสุข หรือมีความปรารถนาดีต่อเขา แต่เรายิ้มให้เขาเพื่อจะล้วงกระเป๋าเขา หรือเพื่อผลประโยชน์บางอย่างของตัวเอง

ในวงการแพทย์เกี่ยวกับการรักษาโรค วัฒนธรรมธุรกิจจะแสดงตัวให้เห็นชัด เช่น ในการให้บริการ ตอนที่อยู่โรงพยาบาลหลวงอาจจะมีหน้าตาแบบหนึ่ง เช่น อาจจะมีความเฉยเมยหรือบึ้งตึง แต่เวลาไปประกอบธุรกิจเอกชน อยู่ในโรงพยาบาลเอกชน กลับยิ้มแย้มแจ่มใส เอาใจใส่บริการดี กระฉับกระฉ่าง เป็นต้น สภาพเช่นนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมนั้นเป็นเรื่องของจริยธรรมที่แท้จริงหรือไม่ วัฒนธรรมน้ำใจที่แท้จริงจะต้องออกมาจากจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตากรุณา

ปัญหาอีกด้านหนึ่งของการแพทย์คือ แนวโน้มที่จะทำให้คนพึ่งตนเองไม่ได้ ตามหลักของชีวิตที่ควรจะเป็น ชีวิตทั้งหลายควรจะพึ่งตนเองและได้รับการพัฒนาให้พึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้น ๆ แม้จะมีองค์กรประกอบภายนอกมาช่วย ก็ช่วยเหลือเพื่อให้เขาสามารถพึ่งตนเอง แต่การแพทย์แผนปัจจุบันที่เป็นมา มีแนวโน้มทำให้คนพึ่งตนเองไม่ได้มากยิ่งขึ้น ๆ ต้องพึ่งคนอื่นมากขึ้นพึ่งปัจจัยภายนอกยิ่งขึ้น พอเจ็บไข้ขึ้นมาก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องของหมอ ตัวเราไม่เกี่ยว

สมัยหนึ่งถึงกับห้ามด้วยความหวังดีว่า ถ้าเจ็บไข้อย่าดูแลรักษาตนเอง จะต้องปรึกษาแพทย์ก่อน เพราะถ้ารักษาตัวเองไม่เป็น รักษาผิด ๆ ถูก ๆ ก็เกิดปัญหา อาจจะทำให้โรคกำเริบหรือเป็นโรคร้ายแรงยิ่งขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งการซื้อยาสมัยใหม่ที่ร้านขายยามารักษาตัวเองอย่างที่เรียกกันว่าไปหาหมอดีให้แนะนำหรือบอกยาที่จะซื้อมาใช้ ในกรณีอย่างนี้ ไม่ใช่การพึ่งตนเอง แต่เป็นการพึ่งหมอดี และพึ่งยาฝรั่งโดยไม่มีความรู้ และไม่ได้ศึกษาซึ่งร้ายยิ่งกว่าการพึ่งหมอที่ถูกต้องตามแบบแผนด้วยซ้ำ ทั้งสองอย่างเป็นปัญหาของการพึ่งผู้อื่น ไม่ใช่การพึ่งตนเอง หรือรักษาตัวเองเลย

สาระสำคัญของการพึ่งพาผู้อื่นคือ ไม่รู้จักคิดไม่รู้จักพิจารณาใช้ปัญญา ผากชะตา ผากสุขภาพของตัวเองไว้กับคนอื่น ไว้กับปัจจัยภายนอก พอเจ็บไข้ก็นึกว่าจะต้องยกให้หมอทำเดี๋ยวนั้น การรู้จักพึ่งตนเองในเรื่องนี้หมายถึงการรักษาสุขภาพของตนเอง และรับผิดชอบสุขภาพของตนเอง การใช้ความคิดพิจารณา รวมทั้งรู้จักปรึกษาแพทย์ ไม่ปล่อยและละเลยตนเอง ยกปัญหาให้เป็นเรื่องของแพทย์ไปหมด นอกจากพึ่งคนแล้ว ก็คอยแต่พึ่งยาและการฉีดยา คิดว่า จะต้องแก้กันที่ภายนอก แทนที่จะหาวิธีการรักษาหรือแก้ปัญหาที่ภายในตัวเอง เช่น ปฏิบัติตัวให้ถูกต้องในเรื่องสุขภาพ เป็นต้น

ปัจจุบัน เทคโนโลยีเจริญขึ้น ก็มีปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือการพึ่งพาอาศัยเทคโนโลยีมากขึ้น ทั้งคนไข้และแพทย์ขึ้นต่อเทคโนโลยีมากขึ้น จนกระทั่งมีแนวโน้มว่า แพทย์วินิจฉัยเองไม่ได้แล้ว ต้องส่งเข้าเครื่องอย่างเดียว

ความเจริญทางเทคโนโลยีเป็นประโยชน์มากที่ทำให้เกิดความแม่นยำชัดเจน จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอยู่เหมือนกัน แต่จะต้องพิจารณาให้มากถึงความสมดุลหรือความพอเหมาะ

พอดี ไม่ใช่ว่ามีเทคโนโลยีแล้ว คนก็พึ่งตัวเองไม่ได้เลย ต้องฝากชีวิตไว้กับเทคโนโลยี ไม่มีเทคโนโลยีก็อับจน รักษากันไม่ได้ ยิ่งเทคโนโลยีก้าวหน้า ตัวคนยิ่งเสื่อมสมรรถภาพ

นอกจากนี้เทคโนโลยีก็ราคาแพง ยิ่งปัจจุบันคนไทยทำเองแทบไม่ได้เลย ต้องพึ่งพาอาศัยต่างประเทศ ต้องใช้เงินทองมาก การแพทย์ปัจจุบันทำให้สิ้นเปลืองมาก เป็นปัญหาของการแพทย์ที่ต้องพิจารณา

การเป็นแพทย์นี้ ในตัวของมันเองก็แบ่งความหมายเป็น 2 อย่าง คือ การช่วยคนให้พ้นจากโรคและช่วยให้มีสุขภาพดี และพร้อมกันนั้นก็ เป็นเครื่องมือเลี้ยงชีพ หรือเป็นเครื่องประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิต

การใช้วิชาแพทย์เป็นอาชีพ หรือเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพนั้นเป็นความมุ่งหมายที่พ่วงมาตามระบบของสังคม คือระบบสังคมที่เป็นอยู่ ถือว่า คนเราจะต้องมีอาชีพของตนเอง และรู้จักรับผิดชอบตัวเองในการทำมาหากิน ดังนั้น เมื่อเรียนแพทย์ไปทำงานแพทย์ การทำงานแพทย์ก็เป็นเครื่องอาศัยเลี้ยงชีพไปด้วย การประกอบอาชีพด้วยวิชาแพทย์ก็จึงเป็นคุณค่าและความหมายของการเป็นแพทย์ไปด้วย

อย่างไรก็ตาม การที่แพทย์เอาวิชามาเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพนี้ก็จะทำให้จุดเน้นของการแพทย์นี้ มาอยู่ที่ส่วนของการบำบัดโรค เพราะการดูแลหรือช่วยเหลือคนให้สุขภาพดี รวมทั้งการป้องกันโรคนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ชัดเจน เป็นส่วนที่ไม่ค่อยเกิดความจำเป็นหรือไม่ค่อยมีแรงบีบคั้นที่จะทำให้ต้องจ่ายเงินจ่ายทอง ส่วนการบำบัดโรค หรือเรื่องของการเจ็บไข้ได้ป่วยมีโรคภัยไข้เจ็บที่จะต้องรักษานี้เป็นส่วนที่ชัดเจน เป็นสิ่งที่บีบคั้นชีวิต ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องรักษาปัจจุบันทันด่วน ก็ทำให้จำเป็นต้องไปหาแพทย์ การแพทย์ในแง่อาชีพจึงโยงไปสู่การเน้นความหมายของการทำหน้าที่ ในแง่ของการแก้ไขบำบัดโรค ส่วนความหมายในแง่ของการดูแลสุขภาพและป้องกันโรค ก็เลยเบาบางลงไปไม่ค่อยปรากฏ

ถ้ามองในแง่จริยธรรม แพทย์จะต้องคำนึงถึงความหมายที่หนึ่งในแง่คุณค่าแท้ของความ เป็นแพทย์ โดยถือว่าวิชาการแพทย์ หรือการทำหน้าที่แพทย์ ก็คือการเยียวยาบำบัดโรค และดูแลรักษาคนให้มีสุขภาพดีอันนี้เป็นคุณค่าที่แท้จริง และเป็นความหมายที่แท้จริง ส่วนการถือว่าวิชาแพทย์เป็นเครื่องประกอบอาชีพ เป็นความหมายที่พ่วงตามมา อย่างไรก็ตาม ก็ต้องยอมรับความจริงตามวิสัยปุถุชน โดยถือว่าจำเป็นจะต้องทำไปทั้ง 2 อย่าง แต่ข้อสำคัญถ้าหากว่าลืมความหมายประการแรกเสียแล้ว ความหมายประการที่ 2 ก็จะเด่นขึ้นมา แล้วอาจจะทำให้เกิดเบียดเบียนเกิดความเบี่ยงเบนไปจากจริยธรรม

ข้อต่อไป ความรับผิดชอบในฐานะที่ 2 ก็คือในฐานะที่เป็นบัณฑิต ซึ่งถือว่าแพทย์เป็นบุคคลที่มีสติปัญญา มีความพร้อมมากในการที่จะรับผิดชอบต่อสังคมนี้ ในการที่จะแก้ไขปัญหามีอยู่ อย่างที่บางท่านบอกว่า สังคมไทยนี้มีปัญหาเด่น ทั้งในเรื่องความโลภ ความจน และความเจ็บ แพทย์ในฐานะที่เป็นบัณฑิตนี้มีความรับผิดชอบในความหมายที่ขยายกว้างออกไป นอกจากเรื่องของการบำบัดรักษาโรคแล้ว ในขอบเขตที่ตนเป็นบัณฑิตก็ต้องออกไปช่วย

สังคม เพื่อร่วมแก้ปัญหาในวงกว้างนี้ด้วย จะต้องรับผิดชอบในการช่วยสร้างสรรค์พัฒนาสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมที่กำลังหันมาเห็นความสำคัญกันใหม่ อีกอย่างที่อาจารย์หมอประเวศได้กล่าวข้างต้นว่า ตอนนีเราเข้าสู่โลกแห่งการพัฒนาวัฒนธรรม ตามที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศออกมาแล้วในตอนนีให้ถือว่า วัฒนธรรมเป็นแกนกลาง ของการพัฒนา แพทย์ก็จะต้องมีความรับผิดชอบต่อทางวัฒนธรรมนี้ด้วย คือ รับผิดชอบต่อ การที่จะช่วยเหลือ และร่วมมือในการทำให้วัฒนธรรมมีความหมายสำคัญขึ้นมา และเอามาช่วย แก้ปัญหาของสังคมนี้ และความรับผิดชอบต่อที่ยิ่งมีอย่างสูง ในเมื่อวงการแพทย์นี้เป็นแหล่งของ บัณฑิตชั้นนี้ เป็นแหล่งของผู้มีสติปัญญาสูง หรือเป็นที่ชุมนุมของคนหัวกระทืออย่างทีกล่าวแล้ว ข้างต้น

ในฐานะที่เป็นบัณฑิต บัณฑิตแพทย์ต้องรับผิดชอบต่อสังคมไทยอย่างมาก จะต้องสำนึก ว่านอกจากการรักษาคนให้มีสุขภาพดีโดยทั่วไปแล้ว กิจกรรมของตนเองมีความเกี่ยวข้องกับและมี ผลกระทบต่อสังคมอย่างไร ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนวัฒนธรรม ทั้งนี้ จะต้องคำนึงทั้งในแง่ลบ และแง่บวก แ่ลบก็คือจะต้องพิจารณาและสำรวจระว่างว่า พฤติกรรม ของตัวเองก็ดี เวชปฏิบัติที่ได้ดำเนินไปก็ดี มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมของประเทศอย่างไรบ้าง และในแง่บวกเราจะเอาเวชปฏิบัตินี้และแม้แต่ปฏิบัติการด้าน อื่นๆ มาช่วยเสริมส่งอย่างไร ในการที่จะช่วยสังคมให้ดีขึ้น อันนี้เป็นเรื่องที่ยกกล่าวโดยย่อ เพราะยังมีหัวข้อที่จะต้องพูดอีกหลายอย่าง

เรื่องต่อไปก็คือฐานะของ คนไข้ เมื่อกีนี้เป็นฐานะของแพทย์ ฐานะของคนไข้เมื่อมอง ในสายตาของแพทย์หรืออาจจะพูดว่า ท่าทีของแพทย์ที่มองคนไข้เป็นอย่างไร ถ้าจะแยกแยะ ออกไปก็จะได้ฐานะอย่างน้อย 3 อย่าง คือ

หนึ่ง อาจจะมองคนไข้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ หรือเป็นคนที่มีชีวิต ที่มีทั้งกายและใจ มี ร่างกายที่เจ็บไข้ได้ป่วยได้ มีจิตใจที่มีความรู้สึก รู้จักทุกข์ร้อน รู้จักครุ่นคิดกังวล ห่วงใย รู้จัก หวัง รู้จักหวาดหวั่นกลัวภัย และรู้จักมีความเบิกบานผ่องใสได้

สอง มองในฐานะเป็นเครื่องยนตร์ ที่ประกอบไปด้วยชิ้นส่วนต่าง ๆ เสมือนเป็น สิ่งมีชีวิต อันตรงกับทีกล่าวมาแล้วว่า เป็นที่มาสำคัญอย่างหนึ่งของปัญหาในวงการแพทย์ และมี แนวโน้มที่จะเป็นไปมาก เพราะสภาพชีวิตของคนปัจจุบันทำให้เราจักจะลืมที่จะมองคนเป็น คน แต่มองคนเป็นเครื่องจักร เครื่องยนตร์ที่ประกอบไปด้วยชิ้นส่วน ซึ่งเราจะแก้ไขส่วนที่วิปริตซึ่งทำ หน้าที่หรือทำงานผิดพลาดไป

สาม มองคนไข้ในฐานะที่เป็นลูกค้า หรือผู้รับบริการ หรือถ้าให้แรงก็จะมองเป็น เหยื่อเลย

การที่แพทย์จะมีเวชปฏิบัติอย่างไรก็อยู่ที่ว่าแพทย์มองคนไข้ในฐานะไหนใน 3 อย่างนี้ การปฏิบัติจะเปลี่ยนแปลงปรับตัวไปตามการมอง ถ้าแพทย์มองคนไข้เป็นมนุษย์ เป็นชีวิตที่มี กายและใจ ก็โน้มไปในทางจะปฏิบัติต่อคนไข้ด้วยน้ำใจ ด้วยมนุษยธรรม ถ้ามองในฐานะที่เป็น

เครื่องยนต์ ประกอบไปด้วยชิ้นส่วนคืออวัยวะต่าง ๆ ก็มีความโน้มน้าวเพียงที่จะกระทำเวชปฏิบัติไปอย่างไรความรู้สึกและไร้หัวใจ ลึกแต่ว่าทำไปตามหน้าที่ของตนเองไม่เกี่ยวข้องกับคนทำงานของตนเสร็จแล้วก็แล้วไป คนไข้จะเป็นอย่างไรจะรู้สึกอย่างไร ฉันไม่สนใจ และถ้ามองในฐานะที่เป็นลูกค้าก็จะปฏิบัติไปในทางธุรกิจ มุ่งไปในการที่จะทำเงินให้ได้มาก ๆ อาจจะละเลยเกิดไปถึงกับเป็นการเอาเปรียบคนไข้ จนทำให้เสียความเป็นธรรมก็ได้ มองอย่างไร ก็นำไปสู่การปฏิบัติแบบนั้น

การมองทั้ง 3 อย่างนี้ ก็ยังเน้นการมองในแง่ความหมายที่แคบ คือ ไปมองในจุดของการบำบัดโรค แต่ที่จริงนั้นถ้ามองให้กว้างออกไปแล้ว การแพทย์นั้นไม่ใช่มีความหมายเฉพาะการบำบัดรักษาโรค แต่หมายถึงการทำให้คนมีความสุขภาพดี มีความแข็งแรงด้วย ถ้ามองในแง่นี้แพทย์ก็จะไม่มองเฉพาะตัวคนไข้เท่านั้น แต่จะมองมนุษย์หรือคนในสังคมนี้ทั้งหมด ถ้าอยู่ในประเทศไทยก็มองคนไทยทั้งหมด คือ มองเพื่อมนุษย์ทุกคนด้วยความรู้สึกปรารถนาดี และคิดว่าจะทำอะไรให้ทุกคนในประเทศไทยหรือในสังคมไทยนี้ หรือทั่วโลกนี้ แข็งแรง สุขภาพดี มีหน้าตาสดชื่น ยิ้มแย้มแจ่มใส อันนี้เป็นการมองที่กว้าง ไม่มองเฉพาะแต่คนป่วยไข้ที่มาหาตัวเราเท่านั้น จะมองตลอดถึงเพื่อนมนุษย์ เพื่อนร่วมสังคมทั้งหมด ด้วยใจหวังดีให้เขามีสุขภาพดี อันนี้ก็เป็นเรื่องในแง่มุมมองต่าง ๆ

แนวโน้มของการแพทย์และสาธารณสุขไทย

ปัจจุบัน คนกำลังโน้มเอียงที่จะหันมาสู่ holistic view หรือ holism เพราะฉะนั้นก็จะมองปัจจัยต่าง ๆ ในวงกว้าง โดยพยายามที่จะเชื่อมโยงออกไปให้ทั่วถึงยิ่ง ๆ ขึ้น พุทธธรรมนั้นมองตามระบบปัจจัยสัมพันธ์ โดยเฉพาะในแง่ของชีวิตนี้ก็อย่างที่บอกข้างต้นแล้ว พุทธธรรมมองชีวิตว่าเป็นกายกับใจที่มาประสานสัมพันธ์กัน เป็นระบบ เป็นกระบวนการที่เรียกว่า นามรูป คือนามและรูปที่มีสองแต่เป็นหนึ่งเดียว นามและรูปนี้อิงอาศัยซึ่งกันและกันอย่างแยกเด็ดขาดไม่ได้ ท่านอุปมาว่าเหมือนไม้สองชิ้นที่มาพิงกัน ถ้าเอาอันหนึ่งออกอีกอันหนึ่งก็ล้มไปด้วย และอย่างที่ว่า ความเป็นไปของมันยังโยงไปถึงสังคมที่แวดล้อมเป็นต้นด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยต่อกันได้กับชีวิตนี้

ตัวอย่างหนึ่งในพุทธธรรมที่ใช้ให้เห็นความสัมพันธ์อิงอาศัยกันระว่างกายกับจิต คือ มีข้อความที่เป็นพุทธพจน์ตอนหนึ่ง พูดถึงผู้ปฏิบัติธรรมมีความก้าวหน้า ซึ่งเป็นความสำเร็จในขั้นตอนสำคัญของการปฏิบัติธรรม เป็นภาษามาลีว่า “ปัสสทุโธ กาโย อสารถุโธ, สมาคิตจิตต์ เอกกคฺ” (เช่น วินย. ๑/๓/๖; ม.ม. ๑๒/๔๗/๓๘) แปลความว่า “กายผ่อนคลายไม่เครียดใจเป็นสมาธิ รวมเป็นหนึ่งเดียว” ถ้าหากได้ภาวะนี้ขึ้นมาแล้ว ก็พูดได้ว่า คนนั้นมีความก้าวหน้าของชีวิตจิตใจถึงขั้นพร้อมที่จะเดินต่อไปในทางการปฏิบัติที่จะทำให้เกิดปัญญาหรือในการที่จะนำเอาจิตใจซึ่งมีความพร้อมนั้นไปใช้ประโยชน์ในการทำงานต่าง ๆ ให้เกิดผลดี

กายกับใจมีจะมีอาการร่วมกันที่สำคัญตอนนี่ ตอนที่มีความผ่อนคลายกับความเครียดนี้ ถ้ากายเครียดใจก็เครียดด้วย ถ้ากายผ่อนคลายใจก็ผ่อนคลายด้วย ถ้าใจเครียดกายก็เครียดไปด้วย ถ้าใจผ่อนคลายกายก็ผ่อนคลายด้วย เมื่อเกิดความอึดใจ ทั้งกายและใจก็ผ่อนคลายสบาย (สภาพจิตใจมีผลต่อสภาพกายด้วย) องค์ธรรมที่เรียกว่าความผ่อนคลายนี้ เป็นองค์ธรรมที่สำคัญมาก มีคำศัพท์ทางธรรมเป็นชื่อเฉพาะ เรียกว่า "ปัสสัทธา" อยู่ในหลักที่เรียกว่า โพชฌงค์ ๗ ประการ

โพชฌงค์เป็นองค์ประกอบแห่งการตรัสรู้ มี ๗ ประการ ภาวะที่ผ่อนคลายหรือปัสสัทธานี้เป็นองค์ประกอบข้อที่ ๕ ปัสสัทธาในโพชฌงค์นี้ทำนพุดคู่กันทั้งกายและใจว่า ทั้งกายทั้งใจผ่อนคลายสงบสบาย ความผ่อนคลายเป็นจุดร่วมอาการที่สำคัญของกายและใจ และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายของพระพุทธรศาสนา

การที่กายใจผ่อนคลายไม่เครียด กับการที่ใจเป็นสมาธิรวมเป็นหนึ่งเดียว สองอย่างนี้ ต้องมาสัมพันธ์เป็นปัจจัยแก่กันและกันด้วย ในการปฏิบัติธรรมมีคำพูดแทบจะเป็นสูตรทีเดียว ซึ่งแสดงถึงขั้นตอนของการที่จะเกิดภาวะจิตใจและทางร่างกายขึ้นมา สำหรับผู้ที่ได้สร้างความสำเร็จขึ้นในการพัฒนาชีวิตจิตใจ ขั้นตอนเหล่านั้นเริ่มต้นตั้งแต่มี "ปราโมทย์" เกิดขึ้น พอมี "ปราโมทย์" ที่เราแปลว่าความชุ่มชื้น หรือ ความร่าเริงบันเทิงใจแล้วก็จะมี "ปีติ" คือความอึดใจ พอมีปีติแล้วก็จะมี "ปัสสัทธา" คือความผ่อนคลายกายใจ พอมีปัสสัทธาแล้วก็จะมี "สุข" พอเกิดความสุขก็จะเกิด "สมาธิ" ถ้าเห็นธรรมชุดนี้มาเมื่อไรก็มั่นใจได้ว่า ได้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมแล้ว

คนที่ปฏิบัติธรรมจะต้องสำรวจตัวเองว่า เรามีธรรมชุดนี้ไหม มีปราโมทย์ มีปีติ มีปัสสัทธา มีสุข มีสมาธิไหม ถ้ากายใจผ่อนคลายไม่เครียดแล้ว ทำนว่าเป็นธรรมดาที่ความสุขจะต้องเกิดขึ้น ไม่ต้องไปตั้งใจขอให้ความสุขเกิดขึ้นหรอก ถ้าผ่อนคลายเกิดขึ้นแล้วความสุขจะตามมาเอง เป็นธรรมดาที่เดียว เป็นเรื่องของความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ขอให้สังเกตว่า ความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ที่กล่าวมานี้ทั้งชุดรวมหมด ๕ อย่าง ล้วนเป็นเรื่องของความสุขสบายทั้งนั้น ในการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธรศาสนา นั้น ลักษณะที่แสดงถึงความสำเร็จอย่างหนึ่งก็คือเป็นความสุขสบาย แต่เป็นความสุขที่เป็นกุศล นี่เป็นหลักที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดงไว้ หลังจากการที่ได้ปฏิบัติด้วยพระองค์เองและผ่านประสบการณ์จริงมาแล้ว

ดังที่ได้บอกแล้วว่า พระพุทธรเจ้าได้ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยามาก่อน พระพุทธรเจ้าทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาทรมานพระองค์ด้วยมีความคิดเห็นว่า คนเราจะเข้าถึงสุขได้ต้องด้วยความทุกข์ ต้องทำด้วยความยากลำบาก ต้องผ่านความทุกข์ จึงจะเข้าถึงความสุขได้ และพระองค์ก็ได้ค้นพบต่อมาว่า ความสุขไม่จำเป็นต้องเข้าถึงด้วยความทุกข์ แต่ความสุขสามารถเข้าถึงได้ด้วยความสุข นี่เป็นลักษณะและเป็นข้อปฏิบัติในพระพุทธรศาสนา

จุดพลาดของการทำทุกรกิริยาคือทำให้กายเครียด ทั้งๆ ที่เมื่อพระองค์บำเพ็ญทุกรกิริยา
ทรมานพระองค์นั้น ความเพียรก็ดำเนินไปได้ สติของพระองค์ก็ดี กำกับชัดเจน แต่เพราะกาย
เครียดก็ไม่สำเร็จ จุดนี้จึงสำคัญมาก ความเครียดนี้เป็นจุดตันต่อระหว่างกายกับใจ เป็นอาการ
ร่วมของกายและใจ พระพุทธเจ้าทรงเรียกความเครียดว่า เป็นอกุศลธรรม เป็นบาปที่จะต้อง
กำจัด เป็นสิ่งที่บั่นทอนสุขภาพกายใจ วงการแพทย์และวงการเกี่ยวกับสุขภาพปัจจุบันนี้ก็สนใจ
เรื่องความเครียดมากขึ้น เพราะ stress หรือความเครียดนี้เป็นที่มาของโรคหัวใจ โรคความดัน
โลหิตสูง แล้วบางคนก็สันนิษฐานว่าทำให้เป็นโรคมะเร็งด้วย แต่พระพุทธศาสนาถือเป็นเรื่อง
สำคัญมานานแล้ว ในการปฏิบัติธรรม คือ การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง คนเราจะต้องก้าวผ่านจุดนี้
จะต้องมีกายไม่เครียด ใจไม่เครียดและผ่อนคลาย จากนั้นก็จะก้าวไปสู่สุขและสู่สมาธิ

ในพระสูตรหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความเครียดว่า เป็นอกุศลธรรมอย่างหนึ่งที่ต้อง
จะกำจัด พระพุทธเจ้าตรัสว่า “พึงพิจารณาตรวจสอบในตัวเองว่า ถ้ามีบาปอกุศลธรรม ๑๐
อย่างนี้เกิดขึ้นบ่อยๆ มากๆ แล้วให้พยายามรีบกำจัด แก้ไขเสีย ให้ถือเสมือนว่าไฟกำลังไหม้
ศีรษะ หรือกำลังไหม้เสื้อผ้าที่ตนเองกำลังนั่งหมอบอยู่ที่เดียว” นี่แสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงถือเรื่องนี้
ว่าสำคัญเพียงใด

อกุศล ๑๐ อย่างที่จะต้องแก้ไขกำจัด คือ ความละโมภ คอยจ้องจะเอาของเขาหนึ่ง
ความขัดเคืองแค้นใจหนึ่ง ความหดหู่ท้อแท้ซึมเซาหนึ่ง ความฟุ้งซ่านวุ่นวายใจหนึ่ง ความ
ระแวงคลางแคลงใจหนึ่ง ความมักโกรธหนึ่ง การมีจิตใจขุ่นมัวหนึ่ง ความเครียดหนึ่ง ความ
เกียจคร้านหนึ่ง ความไม่มีสมาธิหนึ่ง เพราะฉะนั้นจะต้องตรวจสอบตนเองว่าเราได้ปฏิบัติตาม
หลักข้อนี้หรือเปล่า ถ้ามีความเครียดบ่อย ๆ ก็อย่าได้นอนใจ ให้ถือเสมือนว่า ไฟไหม้ศีรษะ
ไฟไหม้เสื้อผ้า จะต้องรีบแก้ไขดับไฟเสีย

ความเครียดไม่จำกัดอยู่เฉพาะกายกับใจเท่านั้น แต่โยงถึงสังคมที่แวดล้อมด้วย มีพระ
สูตรหนึ่งกล่าวว่า ในหมู่ชนที่ร่วมมือร่วมใจสามัคคีกัน มองกันด้วยปิยจักขุ (สายตาที่
ประกอบด้วยความรัก ความปรารถนาดี) ก็จะมีปราโมทย์ มีปีติ แล้วก็จะมีปีสัสติ คือ ความ
ผ่อนคลาย ไม่เครียด แล้วก็ทำให้เกิดความสุขและสมาธิ นี่คือภาวะที่เป็นการได้บุญมาก
เป็นการเจริญพรหมวิหารไปด้วย โดยเฉพาะข้อมุทิตาจิต เป็นปฏิบัติธรรมอยู่ท่ามกลางหมู่
มนุษย์ชนิดที่ไม่ต้องปลีกตัวไปจากสังคม (การปฏิบัติธรรม ก็คือการดำเนินชีวิตถูกต้อง และ
ปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางวัตถุและทางสังคมอย่างมีผลเกื้อกูลต่อชีวิตและ ต่อการดำรง
อยู่ร่วมกันนั่นเอง)

ถ้าคนในสังคมนี้อยู่ในภาวะที่มีจิตใจสมัครสมานกัน มีความชื่นชมยินดีต่อกัน เราก็มี
ภาวะจิตใจที่ผ่อนคลาย กายก็ผ่อนคลาย แต่ถ้าในสังคมนั้นมีความขัดแย้งสูง แกร่งแย่งแข่งขัน
กันมาก ก็จะทำให้เกิดภาวะจิตใจที่มีความเครียดและกายก็เครียด สมอง หัวใจ การหายใจ
กลัมนเนื้อ เส้นประสาทก็เครียดไปหมด นี่คือตัวโยงที่เชื่อมต่อไปถึงสังคมด้วย

เวลานี้ “ความเครียด” เป็นบาปร้ายกำลังเข้ามาครอบงำสังคมปัจจุบัน ถึงขั้นที่จะกลายเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์เลยทีเดียว แต่ถ้าเรามีการฝึกฝนพัฒนาตนมาดี เราสามารถปรับจิตได้ดี มีวิธีการทำจิตใจให้สร้างความปลอดภัยไม่เครียดได้ ภาวะเสื่อมเสียของสิ่งแวดล้อมนั้น อย่างน้อยในระดับหนึ่ง ก็ไม่สามารถทำให้เราเกิดความเครียดขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีวิธีพัฒนาฝึกฝนเทคนิคในทางจิตใจ ว่าทำอะไรจริงจะคลายเครียดได้ ทำอย่างไรจริงจะผ่อนคลายทุกข์ได้ ตลอดจนสร้างภาวะปลอดภัยความเครียดขึ้นมาไว้ประจำในจิตใจเลยทีเดียว และทั้งหมดนี้ก็เป็นเรื่องของระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหลาย และเป็นเรื่องของกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย

รวมความว่า พระพุทธศาสนามองสุขภาพและความเจ็บป่วยรวมอยู่ในองค์รวมใหญ่แห่งปัญหาเรื่องโรคของชีวิต ซึ่งมีความสัมพันธ์อิงอาศัยกันอย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการ โดยมีปัจจัยรวมทั้งด้านกาย ด้านใจ ด้านสังคม และธรรมชาติแวดล้อม โดยที่ปัจจัยทั้งหมดนั้น เป็นไปอย่างสัมพันธ์ส่งผลสืบทอดแก่กันและกัน

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังให้มองความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องรู้เท่าทันตามความเป็นจริงว่า สังขารหรือชีวิตที่ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ มาประชุมกันนั้น ล้วนเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง เป็นอนิจจัง เป็นไปตามปัจจัยต่างๆ ที่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน ไม่เป็นตัวของมันเอง เพราะฉะนั้นชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ต้องบริหาร การที่เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องเกิดความทุกข์คับข้องหมองใจซ่อนขึ้นมาอีกจากการที่เป็นโรค เรามีหน้าที่ที่จะต้องแก้ไขบำบัดรักษาและบริหารชีวิตให้ดี ถ้าหลีกเลี่ยงโรคได้ก็หลีกเลี่ยง ถ้ามันเกิดขึ้นก็รักษาไป ทำให้ได้ผลดี แต่อย่าทุกข์กระบวนการระวากับโรค

พระพุทธศาสนาถือว่า คนเรานี้ร่างกายก็เป็นสังขาร จิตใจก็เป็นสังขารมีความเจ็บป่วยอยู่เป็นธรรมดา หลักสำคัญอยู่ที่ว่าเราจะปฏิบัติต่อมันอย่างไรให้สมบูรณ์ดีโดยสัมพัทธ์ บางทีพระพุทธเจ้าก็แยกโรคออกเป็น ๒ อย่าง คือ โรคกายกับโรคจิตใจ พระองค์ตรัสว่า คนที่ปลอดภัยจากโรคกายเป็นเวลานาน พอจะหาได้อยู่ แต่คนที่ไม่มีโรคใจแม้เพียงชั่วขณะหนึ่งนี้หาได้ยากเว้นแต่พระอรหันต์

บทที่ ๓ วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษากลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒๘๔ คนที่เป็นสมาชิกชุมชนราชธานีอโศก ตำบลปุงไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในชุมชนเป็นเวลา ๔ เดือน (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๔๙) สังเกตปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชนและสัมภาษณ์สมาชิกชุมชนที่ทำงานในฐานงานต่างๆ ทั้ง ๑๒ ด้าน คือ การเงิน การบริโภค การบริหารปกครอง การเมือง การศึกษา การสื่อสาร ชุมชนและสิ่งแวดล้อม พาณิชย วัฒนธรรม-ประเพณี สุขภาพ ศาสนา อุตสาหกรรมชุมชน

ผู้วิจัยและเพื่อนร่วมงานอีก ๕ คน ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกสั้นๆ ว่าคณะวิจัย ได้รับอนุญาตให้พักอยู่ที่ชั้น ๔ ของเฮือนศูนย์ซึ่งเป็นอาคารใหญ่ ๔ ชั้น ชั้นล่างใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรม ชั้นสองเป็นสำนักงานธุรการ การเงิน และประชาสัมพันธ์ของชุมชน ชั้นสามเป็นห้องสมุด ชั้นสี่เป็นที่พักของผู้เข้ารับการอบรม และสถานีวิจัยชุมชน ห้องพักของคณะวิจัยอยู่กลางระหว่างสถานีวิจัยชุมชนกับห้องพักผู้เข้ารับการอบรม

ตลอดระยะเวลา ๔ เดือน คณะวิจัยเขียนบันทึกการสังเกตและการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การทำวัตรเช้า การรับประทานอาหารที่ศาลา การทำวัตรเย็น การประชุมชุมชน การประชุมฐานงานต่างๆ และการทำงานในทุกฐานงาน นอกจากนี้ก็ได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำชุมชน กรรมการชุมชนและผู้ปฏิบัติงานในแต่ละฐานงาน

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๑ ผู้นำชุมชน ๑ คน

๑.๒ กรรมการชุมชน ๕ คน

๑.๓ สมาชิกชุมชนผู้รับผิดชอบฐานงานต่างๆ ๑๒ คน

๒ การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาเก็บข้อมูล ๖ เดือน ๔ เดือนแรก ผู้วิจัยสังเกตการดำเนินงานต่างๆ ของชุมชน และซักถามพูดคุยกับสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการเงิน การบริโภค การบริหารปกครอง การเมือง การศึกษา การสื่อสาร ชุมชนและสิ่งแวดล้อม พาณิชย วัฒนธรรม-ประเพณี สุขภาพ ศาสนา อุตสาหกรรมชุมชน จนได้ข้อมูลพื้นฐานครบถ้วนแล้ว หลังจากนั้นจึงสัมภาษณ์เจาะลึกผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และสมาชิกชุมชน ทั้งหมด ๑๘ คน เพื่อสรุป

แนวคิดและวิธีปฏิบัติงาน แล้วใช้เวลาอีก ๒ เดือนถอดเสียงบันทึกการสัมภาษณ์เป็นลายลักษณ์อักษร

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลา ๓ เดือน จำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ แล้วสังเคราะห์ข้อมูล และสร้างข้อสรุปตอบคำถามการวิจัย ๕ ประการ คือ

- ๓.๑ “ระบบบุญนิยม” เกิดจากพื้นฐานความเชื่ออย่างไร
- ๓.๒ “ระบบบุญนิยม” มีพัฒนาการอย่างไร
- ๓.๓ “ระบบบุญนิยม” มีแนวคิดอย่างไร
- ๓.๔ “ระบบบุญนิยม” นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างไร
- ๓.๕ “ระบบบุญนิยม” มีคุณค่าอย่างไรต่อการพัฒนาชุมชน

๔. การเขียนรายงานการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เวลา ๓ เดือน เรียบเรียงร่างรายงานการวิจัยแล้ว นำเสนอผู้นำชุมชนชาวอโศก ตรวจสอบความถูกต้อง เมื่อแก้ไขร่างรายงานการวิจัยเรียบร้อยแล้ว จึงเสนอผลการวิจัยต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

บทที่ ๔

“ระบบบุญนิยม” ภาคปฐมบท

“ระบบบุญนิยม” เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตหรือกิจวัตรและระเบียบปฏิบัติที่รวมเรียกว่าวัฒนธรรม ที่มีแก่นรากจากหลักธรรมในพุทธศาสนา สอดคล้องกับวิถีแห่งสังคมสงฆ์ ซึ่งการศึกษาเรื่อง “อิทธิพลกับการปกครองสงฆ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของรินธรรม อโศกตระกูล เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๙ มีข้อค้นพบ ๗ ประการ คือ

๑. ลักษณะการปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาลเป็นการร่วมกันทำหน้าที่ของพระภิกษุผู้อยู่ร่วมกันในอาวาสหนึ่ง ในลักษณะที่พระภิกษุทั้งหมดมีสิทธิเท่าเทียมกัน ความเป็นผู้นำของพระภิกษุที่รับหน้าที่ต่าง ๆ อยู่ที่คุณสมบัติทางธรรม ซึ่งได้รับการยอมรับตามธรรม

๒. หลักการปกครองถือตามพระธรรมวินัย

๓. จุดประสงค์ของการปกครองคือเพื่อรักษาพระธรรมวินัย ซึ่งจะยังให้เกิดความเป็นอยู่ผาสุกของสงฆ์ เกื้อกูลให้พระภิกษุแต่ละรูปปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ได้โดยสะดวก และยังความเลื่อมใสแก่พุทธบริษัท

๔. วิธีการปกครองซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สงฆ์สมัยพุทธกาลนำมาใช้คือการร่วมกันประชุมพิจารณา วินิจฉัย ตัดสิน แก้ไขปัญหา และดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ

๕. เพื่อให้กลไกการประชุมสามารถรักษาพระธรรมวินัยได้ สงฆ์จำเป็นต้องส่งเสริมให้มีพระภิกษุฝ่ายธรรมวาทีคือผู้กล่าวตามธรรม มากกว่าฝ่ายอธรรมวาทีคือผู้กล่าวไม่เป็นธรรม โดยส่งเสริมให้พระภิกษุศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

๖. การปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาลอาศัยคุณธรรมต่าง ๆ ของภิกษุสาวกคือความปรารถนาดีต่อกันในทางธรรม ความเอาใจใส่ทบทวนและชำระจิตใจของตนให้พร้อมที่จะทำหน้าที่เพื่อผู้อื่น และความพร้อมเพรียงกันทำหน้าที่โดยเห็นแก่ธรรมเป็นหลัก

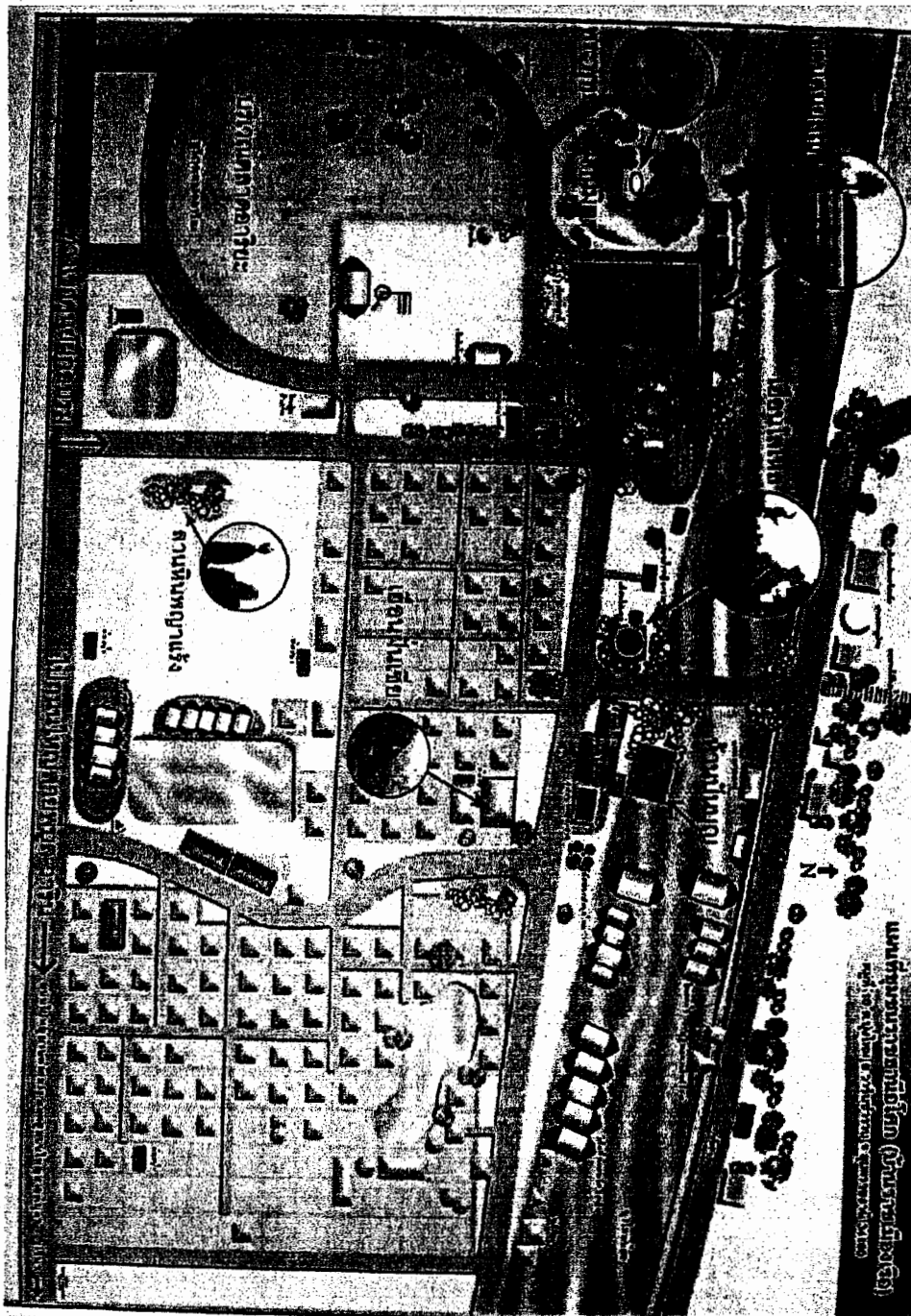
๗. ระเบียบปฏิบัติต่างๆ หรือกระบวนการใดๆ ก็ตาม ล้วนเกิดขึ้นเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรม เพื่อสร้างภิกษุธรรมวาที

ลักษณะการปกครองสงฆ์ทั้ง ๗ ประการนี้ ปรากฏชัดเจนในชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี อันประกอบด้วยสมาชิกทั้งที่เป็นนักบวชชายเรียกว่าสมณะ นักบวชหญิงเรียกว่าสิกขมาตุ คนวัดชาย คนวัดหญิง และชาวชุมชน บุคคลเหล่านี้ดำรงตนตามหลักธรรมของพุทธศาสนาที่สมณะโพธิรักษ์นำมาอธิบายและปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ แล้วสร้างระบบสังคมขึ้นเรียกว่าระบบบุญนิยม ระบบบุญนิยมจึงเป็นนวัตกรรมสังคมที่มีรากฐานจากภูมิปัญญาพุทธ บทนี้จะกล่าวถึงสภาพทั่วไปของชุมชนราชธานีอโศก ได้แก่ ความเป็นมา กิจวัตร และความเชื่อของชุมชน เพื่อตอบคำถามว่า “ระบบบุญนิยม” เกิดจากพื้นฐานความเชื่ออย่างไร

ความเป็นมา

คณะวิจัยเช่ารถตู้ของศิษย์เก่าโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโตก ซึ่งพักอยู่ใกล้ชุมชนสันตือโตก ออกเดินทางวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๙ เวลา ๐๙.๓๐ น. พักรับประทานอาหารที่เขื่อนลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา ประมาณ ๑๘.๐๐ นาฬิกาจึงเดินทางถึงชุมชนบุญนิยมราชธานีโตกหรือเรียกสั้นๆ ว่าราชธานีโตก หรือที่สมาชิกชุมชนเรียกว่าบ้านราช

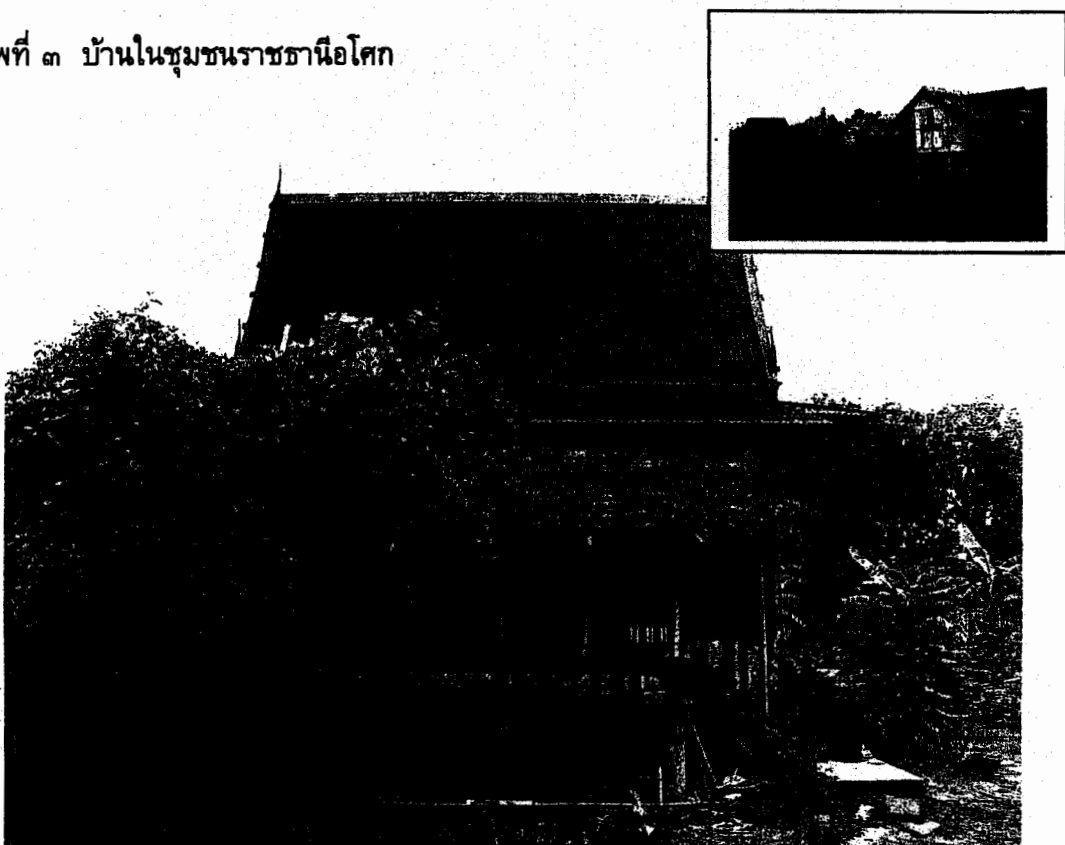
ภาพที่ ๑ แผนที่ชุมชนราชธานีโตก

ภาพที่ ๒ ชุมชนราชธานีอโศกมองจากชั้น ๔ เขื่อนขุนยี่

ภาพที่ ๓ บ้านในชุมชนราชธานีอโศก

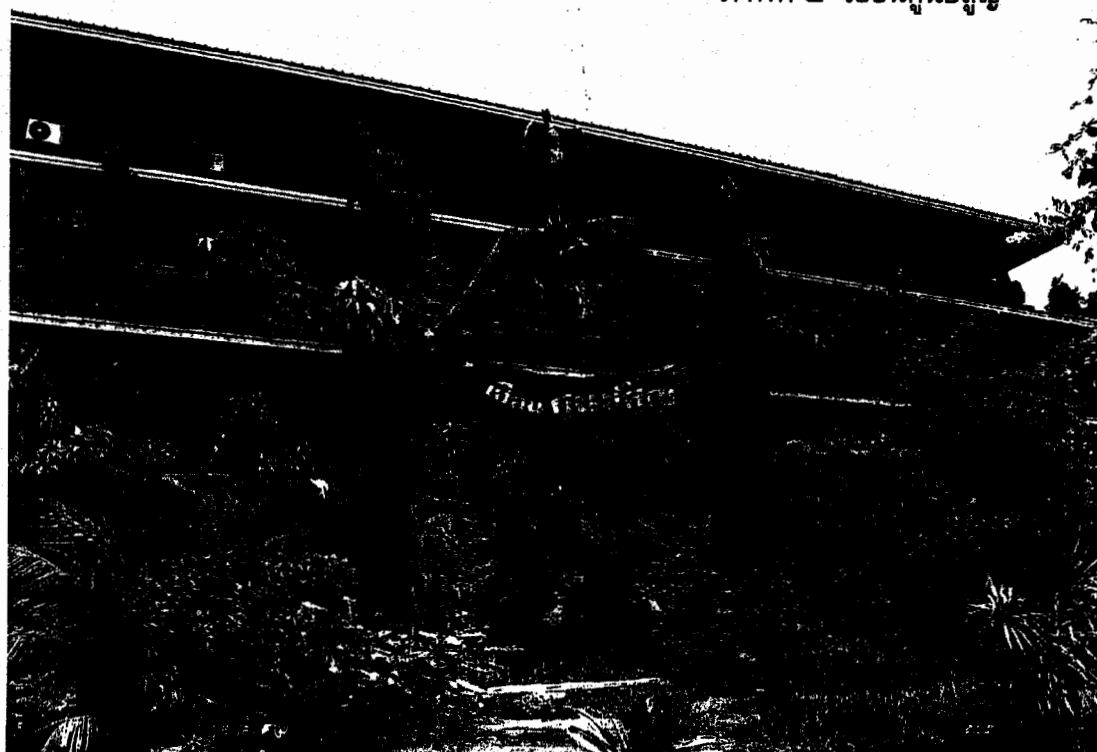

ขณะที่พวกเรากำลังขงอุปกรณ์การทำงานขึ้นชั้น ๔ เอือนศูนย์สูญหรือเอือนศูนย์
คุณตรงเดือนมาบอกว่าห้องที่ติดต่อไว้ให้พวกเราใช้เป็นห้องทำงานที่ชั้น ๔ นั้น เขาจะใช้เป็น
ห้องประชุมครู เราก็เลยต้องขนของลงมาไว้ที่ชั้นสาม ชั้นสามเอือนศูนย์ใช้เป็นห้องสมุด
แบ่งเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรกคือห้องเขียนของเก่า* เป็นห้องแสดงภาพ หนังสือ และวัสดุ
ประวัติศาสตร์ของชาวอโศก อีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ ประกอบด้วยชั้นวางและที่อ่าน
หนังสือ ส่วนที่สามเป็นห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด

คืนแรกที่บ้านราช พวกเราสองคนนอนในชุมชนที่บ้านคุณดาวพร อีกสองคนนอนใน
ห้องสมุดที่เอือนศูนย์

เอือนศูนย์เป็นอาคาร ๔ ชั้น ตั้งอยู่ด้านตะวันตกของชุมชน ชั้นล่างโคงเคยใช้เป็นศาลา
ฟังธรรมและรับประทานอาหาร แต่ระยะที่คณะวิจัยไปเก็บข้อมูล ชุมชนราชธานีอโศกกำลัง
ปรับปรุงอาคารเอือนศูนย์ จึงเปลี่ยนสถานที่ฟังธรรมและรับประทานอาหารไปที่เอือนเพิงกัน^๖
ตามที่เคยใช้มาก่อนสร้างอาคารเอือนศูนย์ ชั้นสองเป็นสำนักงานของหลายหน่วยงาน ได้แก่
โรงเรียน การเงิน และประชาสัมพันธ์ ชั้นสามเป็นห้องสมุดและห้องเรียน ชั้นสี่เป็นสถานีวิทยุ
ชุมชนและที่พักสำหรับผู้เข้าอบรม

ภาพที่ ๔ เอือนศูนย์สูญ

* แปลว่า ที่เก็บของเก่า

^๖ เอือน แปลว่า เรือน เพิงกัน แปลว่า ฟังกัน

ชุมชนบุญนิยมราชธานีอโศกเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างนางสาวหนึ่งฟ้า นาวา-
บุญนิยม ซึ่งบริจาคที่ดินประมาณ ๑๐๐ ไร่ และพลตรีจำลอง ศรีเมือง ซึ่งที่ดินในพื้นที่ดังกล่าว
ประมาณ ๑๑ ไร่ บริจาคให้กองทัพธรรมมูลนิธิเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕ เพื่อสร้างชุมชนให้พุทธศาสนิกที่
ปฏิบัติธรรมตามแนวทางการนำของสมณะโพธิรักษ์ มาอยู่ร่วมกันอันจะเอื้อต่อความก้าวหน้าใน
การปฏิบัติธรรม ต่อมากองทัพธรรมมูลนิธิได้รับบริจาคที่ดินเพิ่มขึ้นอีกประมาณ ๓๔ ไร่ พ.ศ.
๒๕๓๖ จึงได้เริ่มต้นพัฒนาที่ดินและปีต่อมาก็ได้ซื้อที่ดินเพิ่มเติมประมาณ ๘๐ ไร่ เป็นที่ดิน
จัดสรรสำหรับก่อสร้างบ้านเรือนประมาณ ๕๐ ไร่ ผู้ที่จะสร้างบ้านเรือนต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด
ของมูลนิธิกล่าวคือ ไม่ใช้ปูนซีเมนต์ และไม่ใช้ไฟฟ้า อีกทั้งยังไม่มีสิทธิอำนาจในที่ดินเป็นส่วนตน
ทำให้มูลนิธิถือสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด การขายต่อ การโอนสิทธิ์ หรือการให้เช่าบ้านต้อง
ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการชุมชน ซึ่งมีข้อกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่สร้างบ้านเรือน
และอยู่อาศัยในชุมชนได้คือ จะต้องถือศีล ๕ ละอบายมุข และรับประทานอาหารมังสวิรัต

การขยายและการพัฒนาพื้นที่ยังคงดำเนินต่อเนื่องมาจนแม้ปัจจุบัน โดยเฉพาะสถานที่ใช้
ประโยชน์และประกอบกิจการของส่วนกลาง ได้แก่ "เขื่อนศูนย์ เขื่อนโสเหล่" "เขื่อนผ่นเขียว"
"ศูนย์สุขภาพชุมชน" โรงครัว ห้องเครื่องมือ โรงสี โรงแชมพู โรงเตาหุง พื้นที่เพาะปลูก บ้านพัก
ส่วนกลาง และเนื่องจากต้องประสบภัยน้ำท่วมบ่อยครั้ง จึงมีการนำเรือจำนวนมากเข้ามาใช้เป็น
โบสถ์ ที่พักสมณะ ที่พักสิกขมาตุ ที่พักคนวัด และร้านค้าของชุมชนชื่อว่า "ห้านับบุญ"

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ชุมชนของอนุมัติตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ ชื่อว่า "หมู่บ้านราชธานีอโศก"
และในวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๓๙ กระทรวงมหาดไทยอนุมัติให้จัดตั้งหมู่บ้านใหม่แยกจากหมู่บ้าน
คำกลางใหม่หมู่ที่ ๖ ตำบลบึงใหม่ชื่อ "หมู่บ้านชุมชนราชธานีอโศก" หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบึงใหม่

ที่ประชุมมหาปวารณาของสงฆ์ชาวอโศกที่ปฐมอโศก มีมติให้จัดตั้งสังฆสถานขึ้นใน
ชุมชนราชธานีอโศก เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๙ และมีมติยกฐานะเป็นพุทธสถานในปี พ.ศ.๒๕๔๓
ปัจจุบันมีสมณะเดินดิน ดิถีวิโร เป็นผู้นำสงฆ์ นายรินไท มุ่งมาจน เป็นผู้ใหญ่บ้าน
นางสาวขวัญหินแก้ว สีวกลาง และนายดินดอน ตั้งใจจน เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ปัจจุบันชุมชนราชธานีอโศกมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๘๐๐ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่คือ
ประมาณ ๕๐๐ ไร่ เป็นพื้นที่กสิกรรมซึ่งอยู่ที่หมู่บ้านใกล้เคียง ๒ หมู่บ้าน คือ บ้านคำกลางและ
บ้านวังกางสูง นอกนั้นเป็นหนองน้ำ พื้นที่กสิกรรมในชุมชน สถานที่ประกอบกิจการ ได้แก่ โรงสี
โรงแชมพู หม่องคำผิง และเป็นที่พักอาศัย มีผู้อยู่อาศัย ๑๒๑ หลังคาเรือน จำนวน ๒๘๔ คน
เป็นชาย ๑๑๘ คน หญิง ๑๖๖ คน แบ่งตามระดับอายุได้ดังนี้

๑ แปลว่า พุทธคุณสังสรรค์ เขื่อนโสเหล่เป็นเรือนไม้สองชั้น เป็นที่พักสำหรับสมณะอาพาธ

๒ แปลว่า ผูกมิตร เขื่อนผ่นเขียวเป็นอาคารโล่งชั้นเดียว ลักษณะเป็นศาลา ใช้เป็นที่
ประชุมและจัดอบรม

๓ ที่พักและจัดอาหารสำหรับผู้ป่วย

อายุ	ชาย	หญิง	รวม
แรกเกิด - ๑๒ ปี	๑๔	๑๒	๒๖
๑๓ - ๑๘ ปี	๕๐	๔๖	๙๖
๑๙ - ๓๐ ปี	๘	๑๓	๒๑
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๒	๑๘	๓๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๑๗	๓๑	๔๘
๕๑ - ๖๐ ปี	๖	๑๘	๒๔
๖๑ ปีขึ้นไป	๑๑	๒๘	๓๙
รวม	๑๑๘	๑๖๖	๒๘๔

เมื่อรวมนักบวช ๓๐ รูป ประกอบด้วยสมณะ ๒๑ รูป สามเณร ๔ รูป และสิกขมาตุ ๕ รูป แล้ว บ้านราชมีประชากรทั้งสิ้น ๓๑๔ คน

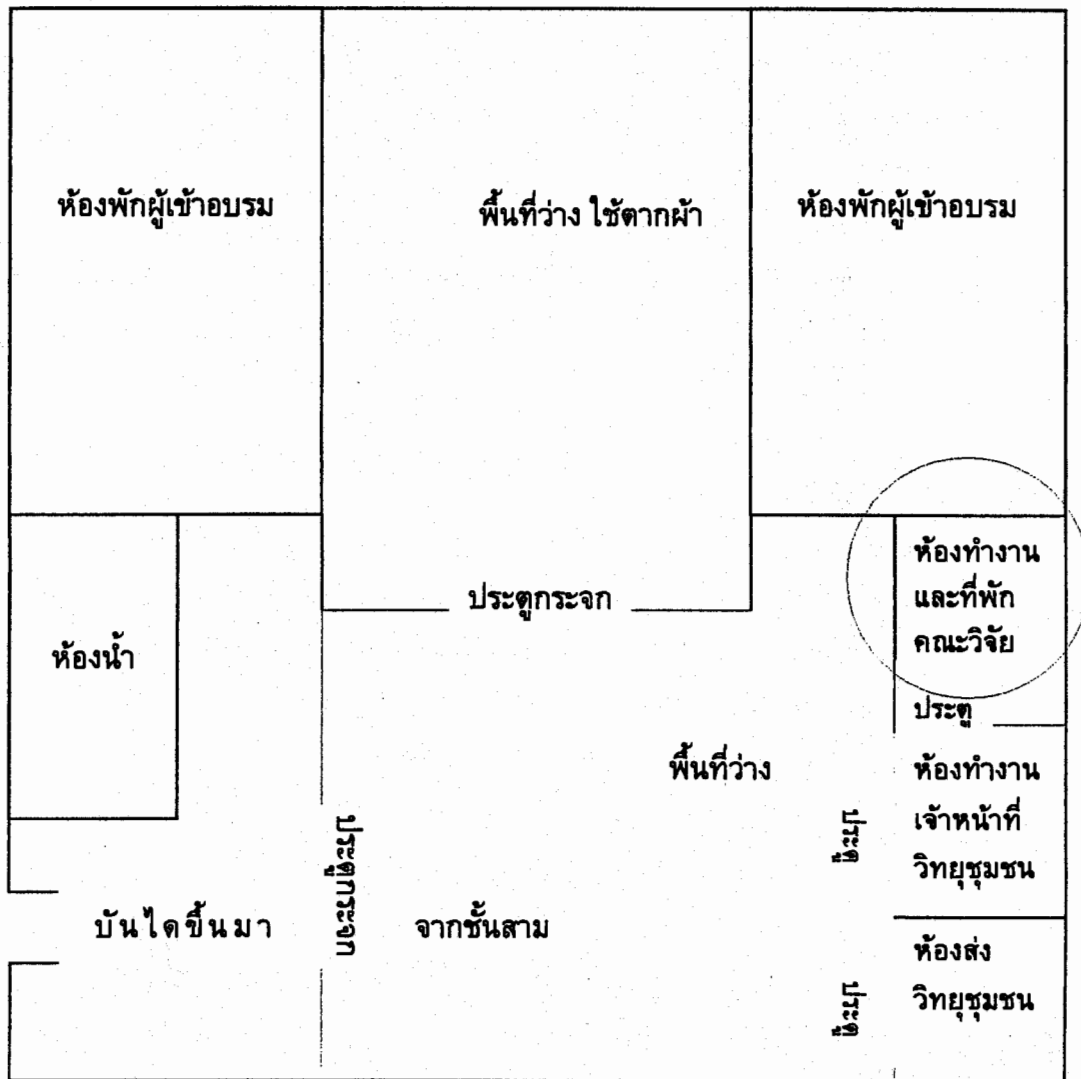
เมื่อจัดกลุ่มตามระดับการศึกษา ส่วนใหญ่คือร้อยละ ๔๗.๒๓ มีพื้นฐานการศึกษาระดับประถมศึกษา เนื่องจากประชากรกลุ่มใหญ่อายุ ๑๓ - ๑๘ ปี จำนวน ๙๖ คนนั้นกำลังเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก กลุ่มที่มีจำนวนมากรองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๖๖ นอกจากนี้เป็นระดับปริญญาตรีขึ้นไปร้อยละ ๑๖.๑๗ และต่ำกว่าประถมศึกษาร้อยละ ๐๘.๙๔

ข้อมูลประชากรของชุมชนราชธานีอโศกเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากแต่ละคนสามารถหมุนเวียนเคลื่อนย้ายไปอยู่ชุมชนอื่น ๆ ในเครือข่ายชุมชนชาวอโศกตามความต้องการของตนเองบ้าง ตามความต้องการของแต่ละชุมชนบ้าง บางส่วนก็ย้ายออกไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตส่วนตัว นอกจากนี้บ้านราชยังซื้อที่ดินที่หมู่บ้านค่างกลางสำหรับทำกิจกรรมและร่วมกับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจัดตั้งหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ข้อมูลด้านพื้นที่และการงานอาชีพของชุมชนจึงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเช่นกัน

รุ่งขึ้น วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๘ รถตู้ที่เราเช่ามาจากกรุงเทพฯ จะเดินทางกลับ ชาวบ้านราชฝากผักเขียวและผักทองไปให้ชุมชนสันติอโศกด้วย เมื่อคราวที่นำท่อมบ้านราชชุมชนชาวอโศกในจังหวัดต่างๆ ก็ส่งอาหารและเครื่องใช้ต่างๆ มาเลี้ยงดูชาวบ้านราชเหมือนเป็นบ้านพี่บ้านน้อง ตลอดเวลา ๓ เดือนที่เก็บข้อมูลที่บ้านราช คณะวิจัยก็ได้รับความเอื้อเฟื้อจากชาวบ้านราชทั้งในด้านที่พัก อาหาร พาหนะ และที่สำคัญคือการให้ข้อมูล สิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดสำหรับคณะวิจัยจากเมืองหลวงคือบรรยากาศยามเช้าและยามค่ำ อากาศเย็นสดชื่น แสงแดดอ่อนๆ สาดส่องต้นไม้ดอกไม้ใบหญ้าและผักล้มลุกต่างๆ ที่ชาวชุมชนปลูกไว้ในหมู่บ้าน ตรงข้ามกับช่วงกลางวันแดดแรงมากๆ แดดจัดจ้าร้อนจริงๆ

คณะวิจยหาสถานที่ทำงานที่พอจะตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ ๓ - ๔ เครื่อง และเป็นที่พักได้ด้วย แม้ว่าชั้นสามจะกว้างขวาง แต่ก็หาที่เหมาะไม่ได้ เพราะพื้นที่ว่างส่วนหนึ่งใช้เป็นห้องเรียนของนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก พวกเราก็เลยต้องจับจองมุมห้องสมุดเป็นที่ทำงาน จัดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วเริ่มทำงานได้ไม่นาน คุณตรงเดือนก็เข้ามาบอกให้ใช้ห้องบนชั้น ๔ ได้ เพราะเรามาชั่วคราว หลังจากเราเก็บข้อมูลเสร็จ เขาจึงจะเข้ามาใช้ ได้ทราบดังนั้นเราก็อพยพขึ้นไปจัดห้องทำงานใหม่ที่ชั้น ๔ ซึ่งมีห้องว่างขนาดใหญ่ ๒ ห้อง ใช้เป็นที่พักสำหรับผู้เข้ารับการอบรม ห้องทำงานเจ้าหน้าที่สถานีวิทยชุมชน ห้องส่งวิทยชุมชน และห้องโถงกลาง พวกเราใช้ห้องว่างติดกับห้องทำงานเจ้าหน้าที่สถานีวิทยชุมชนเป็นห้องทำงานเวลากลางวัน และเป็นห้องนอนตอนกลางคืน

ภาพที่ ๕ แผนผังพื้นที่ชั้น ๔ เขื่อนศูนย์สุญ ซึ่งเป็นที่พักของคณะวิจย

พวกเราทำความสะอาดและจัดห้องทำงานกันตั้งแต่เช้า จนถึงเวลาประมาณ ๙.๐๐ น. จึงไปกราบสมณะและสิกขมาตุขออนุญาตเข้าพักและเก็บข้อมูลในชุมชนราชธานีอโศก

กิจวัตร

ชาวบ้านราชมีกิจวัตร ๔ อย่าง คือ ทำวัตรเช้า รับประทานอาหาร ทำวัตรเย็น และประชุมชุมชน ทำวัตรเช้าเวลา ๐๓.๓๐ - ๐๕.๑๕ น. เฉพาะวันจันทร์และทำวัตรเย็นเวลา ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐ น. สัปดาห์ละ ๒ วัน คือ วันพุธและวันศุกร์ เป็นการถ่ายทอดเสียงการบรรยายธรรมของสมณะโพธิรักษ์จากพุทธสถานสันติอโศกที่กรุงเทพฯ การประชุมชุมชนมีเดือนละครั้ง ในวันจันทร์ที่สามของแต่ละเดือน

การทำวัตรเช้า

เนื่องจากบ้านราชมีการอบรมประชาชนอยู่เนืองๆ การทำวัตรเช้าจึงเป็นการแสดงธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้เข้ารับการอบรม ส่วนการทำวัตรเช้าสำหรับชาวบ้านราชจะมีเฉพาะวันจันทร์ โดยถ่ายทอดเสียงการแสดงธรรมของสมณะโพธิรักษ์จากพุทธสถานสันติอโศก วันจันทร์ใดที่สมณะโพธิรักษ์อยู่ที่บ้านราช พุทธสถานอื่นๆ ก็จะถ่ายทอดเสียงการแสดงธรรมของท่านจากพุทธสถานราชธานีอโศกเช่นกัน ชาวบ้านราชสนใจทำวัตรเช้ามาก บางคนเอาลูกเล็กๆ มานอนดูขวดนมอยู่ด้วย ประมาณตีห้าเศษๆ หลายคนก็ลุกออกไปทำงาน ส่วนสมณะและสิกขมาตุออกไปปิดนพาด ปรกติสมณะโพธิรักษ์จะแสดงธรรมถึงเวลาตีห้าครึ่งหรืออาจถึงหกโมงเช้า

การรับประทานอาหาร

ในบรรดากิจวัตรทั้งหมด การรับประทานอาหารเป็นกิจวัตรหรือนิจศีลสำคัญที่สุดด้วยเหตุผลหลายประการได้แก่

๑. ชาวบ้านราชทั้งชุมชนรับประทานอาหารร่วมกัน แสดงได้เด่นชัดถึงสภาพสาธารณโภคี คือการกินใช้ร่วมกันเป็นส่วนรวม ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมสงฆ์ตั้งแต่สมัยพุทธกาล และชาวอโศกนำมาปฏิบัติในชุมชนชาวอโศกทุกแห่ง ด้วยเหตุนี้สมาชิกชุมชนจึงทำงานให้ชุมชนโดยไม่รับค่าตอบแทนได้

๒. อาหารมีองค์ประกอบของกามคุณถึง ๔ ลักษณะ คือ รูป รส กลิ่น สัมผัส ขาดแต่เสียงเท่านั้น ผู้รับประทานอาหารจะได้ปฏิบัติธรรมโดยการเรียนรู้อารมณ์ขณะรับประทานอาหารต้องระสนิยมหรือขัดกับรสนิยมของตน และฝึกฝืนใจตนอยู่เสมอ เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ

๓. การรับประทานอาหารมังสวิวัติทุกมื้อเป็นการสร้างเซลล์สะอาดให้แก่ร่างกาย ทำให้ร่างกายแข็งแรง สารอาหารและวิตามินในพืชทำให้ร่างกายซ่อมแซมเซลล์ได้ดี ยับยั้งการเจริญเติบโตของเซลล์มะเร็ง และทำลายสารที่ก่อให้เกิดมะเร็ง นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าการกินผักและผลไม้เพิ่ม ๒ หน่วยร่วมกับการออกกำลังกายเพิ่มจะป้องกันมะเร็งได้ร้อยละ ๖๐-๗๐ เช่น

การเปลี่ยนขนมปังธรรมดาเป็นขนมปังธัญพืช (http://www.siamhealth.net/Disease/cancer/cancer_prevention.htm วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๐)

๔. การรับประทานอาหารมังสวิรัตืทุกมื้อเป็นการทำบุญแก่สรรพสัตว์ด้วยการละชีวิตสัตว์ซึ่งก่อนถูกฆ่า จะตื่นเต้นตกใจกลัว ทำให้เกิดสาร "แอดรีนาลิน" หลังออกมาในเนื้อเยื่อ สารนี้มีผลให้เกิดความเครียด ความดันโลหิตสูงขึ้น หัวใจสูบฉีดแรง ฯลฯ เมื่อมนุษย์กินเนื้อสัตว์ นานๆ จะเสี่ยงต่อโรคเครียด โรคความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นแรง ใจสั่นง่าย หงุดหงิดง่าย อารมณ์ ฉุนเฉียว ก้าวร้าวมากกว่าผู้ไม่กินเนื้อสัตว์ ผู้ที่กินเนื้อสัตว์มีอัตราการเกิดโรคต่างๆ สูงกว่าผู้ไม่กินเนื้อสัตว์ ได้แก่ ความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคไขมันในหลอดเลือดสูง โรคข้อต่างๆ โรคแผลในกระเพาะอาหาร โรคมะเร็งโดยเฉพาะมะเร็งที่ลำไส้ใหญ่ โรคติดเชื้อจากเนื้อสัตว์ (<http://www.suanprung.go.th/article/article33.php> วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๐)

ชาวบ้านราชบุรีรับประทานอาหารร่วมกันวันละครั้งเดียวประมาณ ๑๐.๐๐ น. เดิมเคยตีระฆังเวลา ๐๙.๐๐ น. แต่นับจากปลายเดือนเมษายน ๒๕๔๙ เป็นต้นมา ระฆังบอกเวลา รับประทานอาหารเช้าดังกั่วงานไปทั่วชุมชนเวลา ๐๙.๑๕ น. และจะเริ่มกิจกรรมเวลา ๐๙.๐๐-๐๙.๓๐ น. กล่าวคือ วันจันทร์เป็นรายการการศึกษาบูรณาการของนิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต และวันเสาร์เป็นรายงานกิจกรรมของนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขา วันอื่นๆ ยกเว้นวันพุธ สมณะ หรือสิกขมาตุแสดงธรรม สำหรับวันพุธ ชาวอโศกถือว่าเป็นวันพุทฺธซึ่ง เดิมเคยงดพูดกันทั้งชุมชน และถ้าไม่จำเป็นก็จะไม่ใช้เสียงตามสาย ปัจจุบันชุมชนส่วนใหญ่ทำได้เพียงงดแสดงธรรม และงดฉายวีดิทัศน์ แต่ไม่อาจงดพูดและงดใช้เสียงตามสายเนื่องจากจำเป็นต้องติดต่อกับบุคคลภายนอกมากขึ้น

แม้กระนั้น สมณะโพธิรักษ์ก็ใช้เวลาวันพุธตอนเย็นซึ่งฉายวีดิทัศน์ แสดงธรรมในรายการ "ธรรมะบนกระดาน" ถ่ายทอดสดทางอินเทอร์เน็ต รายการนี้เริ่มขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๙ และหลังจากนั้นประมาณหนึ่งปีก็เปลี่ยนชื่อรายการเป็น "เจาะลึกฝึกกรรม"

คณะวิจัยร่วมกิจวัตรแรกคือการรับประทานอาหารที่ศาลา ช่วงรับประทานอาหารเป็นช่วงที่คณะวิจัยได้ยืนข่าวลือต่างๆ ครบถ้วนที่สุด เหตุที่เรียกว่าข่าวลือก็เนื่องจากหลายข่าวคลาดเคลื่อนจากความจริง แต่ก็มีประโยชน์มากในแง่ที่ได้ทราบว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้างในชุมชน เพียงวันแรกเราก็ได้ยืนข่าวหลายข่าว เป็นต้นว่า การป่วยของคุณปะดาวบุญ การเปลี่ยนเวลารับประทานอาหาร ความนิยมอย่างยิ่งในการรักษาสุขภาพ การทำยาธรรมชาติจากผักพื้นบ้านหลายชนิดและหลากรส ซึ่งเชื่อว่ามีคลอโรฟิลล์มาก เช่น ใบย่านาง ใบมะยม และใบอื่นๆ ที่กินได้ การทำยาเริ่มจากการนำผักพื้นบ้านมาตำในครกไม้ ไม้ใช้เครื่องปั้นเพราะเครื่องปั้นจะทำลายเอ็นไซม์ ตำเสร็จแล้วคั้นน้ำดื่ม ช่วยปรับสมดุลของร่างกายและรักษามะเร็ง

เล่ากันว่า เคยมีคนเป็นมะเร็งแล้วรักษาโดยวิธีกินน้ำผักตำคั้นน้ำ สูตรนี้รักษาโรคได้ ดีกว่ายาแผนปัจจุบันเนื่องจากทุกวันนี้รังสีจากสภาวะแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปมาก ร่างกายขาดสมดุล

มากขึ้น ต้องกินคลอโรฟิลล์ให้มากพอสมควรจึงจะถ่วงดุลกับรังสีที่เป็นพิษได้ ช่วงนี้ชาวบ้านราช จึงนิยมกินน้ำผักคั้นกันเพื่อป้องกันโรคมัย ความนิยมอีกอย่างคือการออกกำลังกาย ทุกคนจะมา ทำงานสายกว่าเดิม ก่อนหน้านี้ดีสามกว่าๆ จะมีคนมาทำงานที่โรงครัวแล้ว ช่วงหลังนี้ ดีห้าแล้ว ก็ยังมีคนมาน้อย เพราะหลายคนจะออกกำลังกาย บางคนก็ขับพิษ (Detox)

เรื่องเล่าที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือสาเหตุการเลื่อนเวลาเคาะระฆังเป็นสัญญาณขึ้นศาลา รับประทานอาหารเช้า มีคนบอกว่าเป็นเพราะหมอที่โรงพยาบาลวินิจฉัยว่าคุณปะดาวบุญป่วย เนื่องจากขาดอาหารเพราะกินอาหารสายเกินไป สอดคล้องกับอีกคำบอกเล่าหนึ่งว่าที่บ้านราช กินข้าวเร็วเพื่อสุขภาพ แต่บางคนบอกว่าเลื่อนเวลาเพราะช่วงนี้เป็นหน้าร้อน พระอาทิตย์ขึ้นเร็ว ส่วนกรรมการชุมชนอ้างว่าเดิมบ้านราชไม่มีการแสดงธรรมก่อนฉัน เพื่อให้ชาวชุมชนมีโอกาส ฟังธรรมก่อนฉัน จึงต้องเลื่อนเวลา เมื่อพิจารณาจากปรากฏการณ์จริงระหว่างเก็บข้อมูลใน ชุมชน ซึ่งมีการแสดงธรรมก่อนฉันในบางวาระเท่านั้น เช่น เมื่อมีสมณะมาจากต่างพุทธสถาน ก็ จะนิมนต์ให้ท่านเล่าเหตุการณ์ในพุทธสถานนั้น ทว่าวันอื่นๆ โดยปกติจะไม่มีการแสดงธรรม ก่อนฉัน

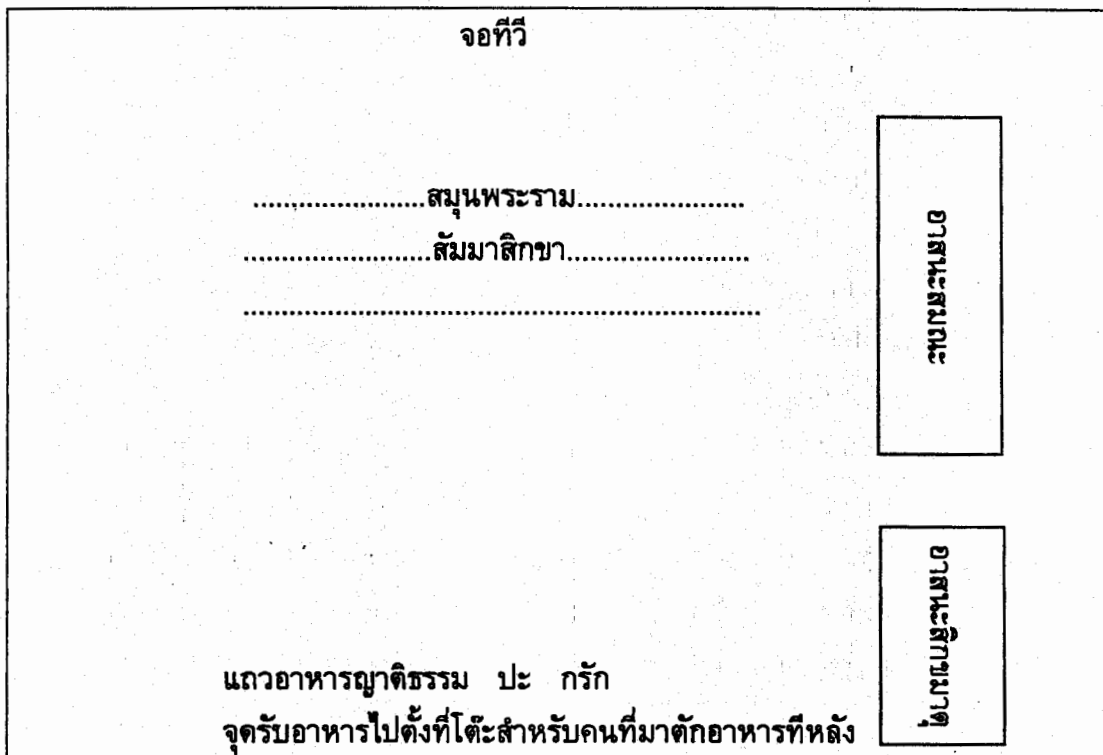
ผู้วิจัยเชื่อว่าแรงจูงใจที่ทำให้ชุมชนราชธานีโอศกเลื่อนเวลารับประทานอาหารเช้าให้เร็วขึ้น เป็นแรงจูงใจด้านสุขภาพ เนื่องจากบุคลากรด้านสาธารณสุขของชุมชนทั้งสามคนล้วนมีบทบาท นำในชุมชน ยิ่งกว่านั้นผู้นำสงฆ์ยังสนับสนุนส่งเสริมอย่างมากในเรื่องการรักษาสุขภาพ แม่ครัว ของชุมชนก็เคยปรุงอาหารตามความเชื่อเรื่องการกินอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ระยะเวลาหลังชาว โอศกสนใจความเชื่อเรื่องนาฬิกาชีวิต คือ การทำกิจวัตร ตื่น ขับถ่าย กิน ออกกำลังกาย นอน ตามเวลาต่างๆ ที่เหมาะสม และเวลาที่เหมาะสมสำหรับการกินอาหาร คือ ๐๗.๐๐-๐๙.๐๐ น.

แต่น่าสังเกตว่าขณะรับประทานอาหารเช้า แทนที่ชาวบ้านราชจะถือเป็นโอกาสพักสงบจิตใจ และอารมณ์ที่ต้องกระทบผัสสะจากผู้คนและการทำงานที่มีให้ทำตลอดเวลา กลับสนใจวิตกทัศน์กัน มากกว่า เนื้อหาของวิตกทัศน์ถ้าไม่เป็นละครที่แสดงบทบาทของกิเลสนานาประการตาม จินตนาการของผู้ประพันธ์ ก็เป็นข่าวสารที่แสดงบทบาทของกิเลสดังปรากฏจริงในสังคม ซึ่ง ชาวบ้านราชถือว่าเป็นการเรียนรู้หรือการสร้างวิสัยทัศน์ ขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสฝึกตนตาม หลักการดูจิตทัศน์ ๔ ประการ คือ เกิดอารยญาณ ทำการปฏิบัติ อดพลังกุศล ฝึกฝนโลกวิทู-เพิ่ม พหุสูต หมายถึง เห็นทุกข์หรือเห็นกิเลสที่เกิดขึ้นขณะดูจิตทัศน์ แล้วฝึกอบรมตนให้เหนือกิเลส นั้น และซึมซับความดีงามจากเนื้อหาหรือตัวละครที่ได้ชม เนื้อหาและเรื่องราวของจิตทัศน์เป็น ความรู้และประสบการณ์ที่กว้างไกลสำหรับผู้ชมที่อยู่ประจำในชุมชน โดยไม่ต้องนำตนเข้าไป เรียนรู้ในสังคมจริง ปัญหาเพียงประการเดียวที่ผู้วิจัยยังไม่มีคำตอบคือขณะกินอาหารโดย ปราศจากสิ่งใดๆ มารบกวน กับการกินอาหารไปพร้อมกับการศึกษาเรียนรู้ อย่างใดจะมี ประโยชน์ต่อสุขภาพมากกว่า

สถานที่รับประทานอาหารเช้าที่เอื้อนเฟิงกัน ซึ่งตั้งอยู่ริมบึง อาสนะหรือที่นั่งสำหรับ นักบวชนั่งฉันอาหารอยู่ด้านข้าง สมณะจะนั่งเรียงตามลำดับพรรษาที่อุปสมบท ลิกขมาตุณั่งบน

อาสนะต่อมาซึ่งตั้งเว้นระยะห่างพอสมควรจากอาสนะของสมณะ ผู้เตรียมบวชและคนวัดนั่งตามลำดับบนพื้นถัดจากอาสนะสิกขมาตุ ส่วนสมาชิกชุมชนจะนั่งต่อจากคนวัด นักเรียนสัมมาสิกขานั่งหน้าโทรทัศน์ มีโทรทัศน์เครื่องใหญ่หันหน้าจ่อมาทางญาติโยมและโทรทัศน์ขนาดเล็กย้อมกว่าอีกเครื่องหนึ่งหันหน้าจ่อไปทางสมณะ อาหารจัดไว้หน้าอาสนะสงฆ์

ภาพที่ ๖ แผนผังการนั่งรับประทานอาหาร

กราบสมณะ ประมาณ ๐๘.๓๐ น. เริ่มกิจวัตรด้วยการกราบตามลำดับฐานะ สามเณร และสิกขมาตุกราบสมณะครั้งเดียว ผู้เตรียมบวชและฆราวาสกราบ ๓ ครั้ง สุดท้ายเด็กนักเรียน กราบนักบวช ๓ ครั้ง และกราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง

แสดงธรรมก่อนฉัน หลังจากนั้นสมณะแสดงธรรมก่อนฉันตั้งแต่เก้าโมงถึงเก้าโมงครึ่ง ยกเว้น ๔ วัน คือ วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันพุธ และวันเสาร์ วันอาทิตย์คือการแสดงธรรมที่ถ่ายทอดมาจากอุทยานบุญนิยม วันจันทร์ นิสิตนำเสนอกิจกรรม วันพุธเป็นวันสำรวจวาจา วันเสาร์เป็นกิจกรรมบูรณาการการศึกษาของนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกซึ่งจะรายงานการเรียนรู้นั้นๆ

แจกอาหาร หลังจากสมณะแสดงธรรมจบแล้ว คนวัดหรือสมาชิกชุมชนหรือนักเรียนชายประเคนอาหารแต่สมณะที่นั่งหัวแถว เมื่อท่านตักอาหารแล้วจะเลื่อนคอกให้สมณะรูปต่อไป จนสุดท้ายแถวสมณะ สมณะรูปสุดท้ายจะเลื่อนอาหารไปไว้ท้ายอาสนะ คนวัดหรือสมาชิกชุมชน

หรือนักเรียนหญิงจะยกอาหารมาประเคนสิกขมาตุ ผู้เตรียมบวชฝ่ายหญิงรับอาหารจากสิกขมาตุ
ท้ายแถวมาเลื่อนต่อจนถึงฆราวาสคนสุดท้ายที่นั่งต่อแถว อาหารที่เหลือจะมีคนมายกไปวางไว้
บนโต๊ะที่จัดไว้ให้ผู้ที่ไม่ได้นั่งในแถวมาตักทีหลัง คนที่มาตักทีหลัง บ้างตักแล้วจะไปนั่งต่อแถว
เดิม บ้างแยกไปนั่งที่อื่น บางกลุ่มจะนั่งเรียงแถวหน้ากระดาน บางกลุ่มนั่งเป็นวง

ภาพที่ ๗-๘ การเลื่อนอาหารและการนั่งรับประทานอาหารของนักบวชและฆราวาส

ภาพที่ ๙ นักเรียนสัมมาสิกขานั่งสองแถว ชาย-หญิง หน้าจอโทรทัศน์รอฟังการอาหาร
ด้านขวาของนักเรียนเป็นแถวสมณะ ด้านหลังเป็นแถวฆราวาสกำลังตักอาหาร

ดูโทรทัศน์ ขณะเลื่อนอาหารและกินอาหาร เจ้าหน้าที่ศาลาเสียงจะถ่ายทอดรายการข่าว
หรือสารคดีหรือละครโทรทัศน์ ช่วงที่พวกเราเก็บข้อมูลในชุมชน กำลังฉายละครโทรทัศน์เกาหลี
เรื่อง “แดจังกึม” โดยเฉพาะข่าวเหตุการณ์บ้านเมืองที่กำลังอึมครึมอยู่ในเวลานั้น สมณะที่นั่ง
หัวแถวพูดเสริมสอดแทรกบ้างเพื่อเตือนสติหรือให้ข้อคิดจากเนื้อหาข่าว

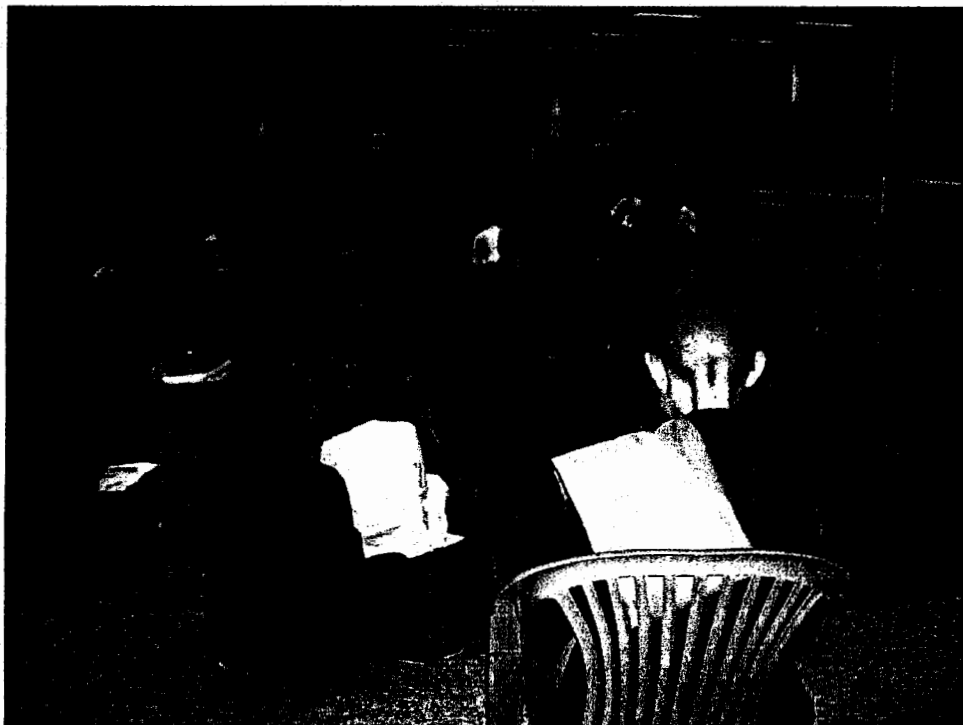
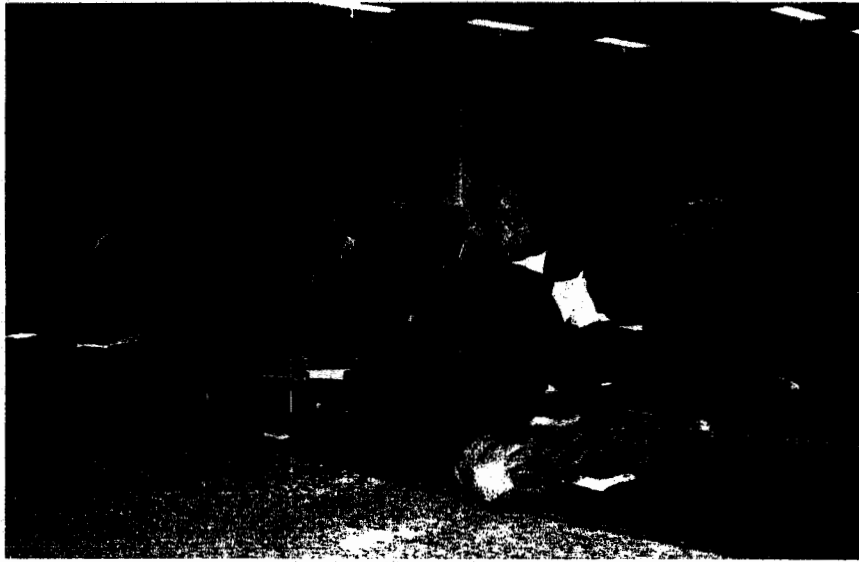
พิจารณาอาหาร เมื่อเลิกขมาตักอาหารเสร็จแล้ว สมณะหัวแถวจะเริ่มนำพิจารณา
อาหาร หลังจากนั้นฆราวาสและเด็กนักเรียนพิจารณาอาหาร สำหรับกลุ่มที่มาวมกินที่ศาลา
จะเริ่มกินหลังจากพิจารณาอาหารเสร็จ ส่วนกลุ่มอื่นที่จำเป็นต้องกินก่อนหรือกินหลังจากนี้ ก็
พิจารณาส่วนตัว

ทำความสะอาดศาลา หลังจากนั้นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบทำความสะอาดศาลา สังเกตว่า
เป็นสมาชิกที่เตรียมตัวบวช ไม่ว่าจะเป็น ปะ กรัก นาค และเณร

การทำวัตรเย็น

บ้านราชถ่ายทอดเสียงสมณะโพธิรักษ์แสดงธรรมทำวัตรเย็นทุกวันพุธและวันศุกร์ เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๐.๐๐ น. มีผู้สนใจฟังธรรมจำนวนมาก หลายคนจดบันทึกขณะฟังธรรม มีผู้ได้รับมอบหมายจากสมณะให้เขียนหัวข้อธรรมบนกระดานตามหัวข้อที่สมณะโพธิรักษ์อธิบายด้วยหลังจบการบรรยาย สมณะเดินดิน ดิกขวีโร สรุปลงสาระสำคัญอีกครั้ง

ภาพที่ ๑๐-๑๑ นักบวชและฆราวาสฟังเสียงการแสดงธรรมทำวัตรเย็น

วันเสาร์ที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๙ เวลา ๑๗.๓๐ น. สมณเถรดิน ดิกขวิโร นำเดินจงกรม และนั่งเจโตสมณะ โดยมีวัตถุประสงค์ ๕ ประการ คือ

๑. เตรียมตัวตาย ไม่มีใครรู้ว่าจะตายเมื่อไรที่ไหน ถ้าต้องตายเดี๋ยวนี้พร้อมไหม ถ้าพร้อมก็ทำใจให้วางไว้ ไม่คิดถึงอะไร

๒. ทำให้จิตสงบ หยุดฟุ้งซ่าน รู้สึกสบาย รู้จักหยุด "ทำงานก็สนุก หยุดก็สบาย" กำหนดจิตตามให้ทันทุกอย่างก้าว จิตเราเหมือนลิงกระโดดไปกระโดดมา ไม่นิ่ง ถ้าจิตหลุดไปคิดเรื่องอื่น ให้รีบดึงกลับมา สบายขึ้นทีละน้อยทีละก้าวอย่าง ก็จะสงบได้มากขึ้นเรื่อยๆ เหมือนเก็บน้ำทีละหยดๆ จนมันมากขึ้น

๓. สร้างความยินดีในทุกอิริยาบถ นั่งก็ยินดี เดินก็ยินดี แม้ฟุ้งซ่านก็ยินดี และยินดีที่จะดึงจิตกลับมาจากความฟุ้งซ่าน

๔. เอาใจจดจ่ออยู่ที่กายเรา ก้าวเท้าไหน ตามให้ทัน อย่าเผลอใจ อย่าห่างใจ เวลาเดินไม่ต้องพยายามก้าวเท้าให้เหมือนคนข้างหน้า

๕. ฝึกให้มีสติเต็ม สงบ จะนั่ง นอน ยืน เดิน แม้กระทั่งตาย ก็จะเป็นไปกับใจที่สงบของเรา

หลังจากสมณะอธิบายให้เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเดินจงกรมและนั่งเจโตสมณะแล้ว ท่านนำเดินจงกรม ตามด้วยสมณะ ๗ รูป สิกขมาตุ ๔ รูป นาค ๑ คน ขรवासฝ่ายชาย ๗-๘ คน ฝ่ายหญิง ๓๐ กว่าคน ทุกคนเดินแถวเรียงเดียวไปเรื่อยๆ ออกจากเขื่อนเพิงกันเลี้ยวขวาข้ามสะพานไม้ที่ค่อนข้างแข็งแรงมั่นคง ต่อจากสะพานไม้เป็นดินลูกรัง ฝนตกหลายวันแล้ว ดินเลยนุ่ม มีรอยล้อรถไถเป็นแนวตรงไปแม่น้ำ ข้ามสะพานคอนกรีต ลงจากสะพานเป็นดินแม่น้ำนุ่มเท้าเดินสบาย เดินเลียบริมแม่น้ำมูลตรงไปยังเรือสองลำที่จอดติดกัน ท่านเดินคล้องแฉ่ว ขึ้นบันไดไม้ที่พาดขึ้นไปเรือลำหนึ่ง แล้วนั่งเก้าอี้กลางลำเรือ นักบวชชายตามขึ้นไปนั่งเก้าอี้ที่วางไว้รอบๆ นักบวชหญิงแยกไปนั่งที่กราบเรืออีกลำหนึ่งที่จอดติดกัน ขรवासนั่งบนเสื่อ

สมณะดิกขวิโรบอกว่าจะนั่งสมาธิประมาณ ๓๐ นาที ทุกคนนั่งกายตรงดำรงสติลงมันได้ยืนเสียงน้ำข้างล่างดังพลุกๆ เป็นจังหวะเหมือนมีอะไรตีน้ำอยู่ นั่งไปประมาณ ๑๐ นาที ฝนก็ตก คนที่นั่งนอกหลังคาเรือต้องขยับขยายเข้ามานั่งด้านใน เราพยายามนั่งตามลมหายใจ ไม่หลับตา เพราะเกรงจะหลับ ตอนแรกใจยังฟุ้งไปโน่นไปนี่ ก็เลยท่องบทสวดอิปิโส สรรเสริญพุทธคุณ แล้วนับตามไปว่าจะท่องได้กี่รอบ ปรากฏว่าสงบได้เหมือนกัน ท่องได้รอบที่ ๓๔ สมณะเดินดินก็บอกว่าเหลืออีก ๕ นาที ให้ทุกคนตั้งใจดีๆ โครหลับอยู่ให้ตื่น เราารู้สึกว่ามันเร็วมาก ช่วง ๕ นาทีหลัง เรา รู้สึกสงบโดยไม่ต้องท่องอะไร ตามคุณลมหายใจได้อย่างสงบ แจ่มใส ไม่โง่งว้างเลย

เมื่อหมดเวลา ท่านให้บอกสภาวะที่ได้จากการนั่งสมาธิ มีผู้รายงานดังนี้

คนที่ ๑. ฟุ้งซ่าน ๘ ครั้ง ดึงกลับคืนมาได้ทุกครั้ง ไม่ใช่เวลามากนัก

คนที่ ๒. นั่งหลับเป็นพักๆ เพราะที่นี้ลมพัดเย็นสบาย

คนที่ ๓. นั่งเติวชโซตรวจสภาวะตามตัวเลข เริ่มจากโพฆฌงค์ ๗ สาราณียธรรม ๖ คีล ๕ อิทธิบาท ๔ อปัณณกธรรม ๓ นั่ง ๕ นาทีก็สงบได้

คนที่ ๔. กำหนดนับลมหายใจ นับได้ ๑๔๖ ครั้ง ให้คะแนนตัวเอง ๖ ใน ๑๐

คนที่ ๖. นั่งตามลมหายใจเข้าออก โกงวง ๑๐ ครั้ง โกงใหญ่ ๑ ครั้ง ให้คะแนนตัวเอง ๗ ใน ๑๐

จบรายการแล้ว เดินกลับก่อนข้างลำบากเพราะมีด และฝนตกทำให้พื้นเรือลื่น บ้านไต่ก็ลื่น และลักษณะบ้านไต่ที่เป็นกระดานแผ่นเดียว ใช้ไม้ตอกขึ้นเป็นขั้นๆ วางเอียง ๔๕ องศา เดินลงยากมาก ผู้สูงอายุบางคนต้องนั่งกระเียบลงไป มีญาติธรรมชายคนหนึ่งที่ไม่ได้เดินตามสมณะไปทันที แต่คอยอยู่รั้งท้ายดูแลให้ฝ่ายหญิงลงจากเรือให้หมดก่อน

เมื่อทุกคนลงมาเรียบร้อย สมณะก็เริ่มออกเดิน ญาติธรรมบางคนเอารมมาให้ผู้สูงอายุที่เดินอยู่ข้างหน้า เป็นภาพที่น่าประทับใจที่เขายอมเปียกฝนแทน สองข้างทางได้ยินเสียงแมลงร้อง บ้าง กบเขียดบ้าง มองเห็นทางอยู่ราวๆ เมื่อเดินถึงเขื่อนเฟิงกัน ต่างก็แยกกันไปที่พักของตน

ประชุมชุมชน

ชาวบ้านราชประชุมชุมชนเดือนละครั้ง ทุกวันจันทร์ที่ ๓ ของเดือน บรรยายภาศการประชุมไม่เป็นทางการนัก เหมือนเป็นการพูดคุยเล่าสู่กันฟังในหมู่ผู้ทำงานฐานงานต่างๆ ถ้ามีใครบอกเล่าปัญหาหรือขอความคิดเห็น ก็จะมีคนเสนอความคิดเห็น แต่ไม่มีการสรุปประเด็นหรือลงมติถึงแนวทางการแก้ปัญหาอย่างเป็นทางการ การประชุมจึงอาจเรียกเป็นภาษาอีสานว่า "โสเหล่" แต่เป็นวงโสเหล่วงใหญ่ที่สมาชิกเกือบทุกคนในชุมชนพร้อมเพรียงกันมาประชุม รวมทั้งสมณะและสิกขมาตุ มีสมณะโพธิรักษ์เป็นประธานการประชุมที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้การประชุมมีลักษณะเป็นการโสเหล่ ดังที่คณะวิจัยบันทึกการสังเกตการประชุมชุมชนเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๙ ไว้ดังนี้

วันจันทร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๙ เวลา ๑๘.๓๐ น. ประชุมชุมชนที่เขื่อนเฟิงกัน มีผู้เข้าประชุมสัก ๑๕๐ คน บรรยายภาคก่อนข้างคึกคัก สมณะส่วนใหญ่ประมาณสิบกว่ารูปนั่งอยู่บนอาสนะ สมณะโพธิรักษ์นั่งเป็นประธานบนเก้าอี้ที่ตั้งอยู่ด้านหน้าอาสนะสงฆ์ มีไมค์ติดอยู่ที่จีวร สมณะดิกขวีโรนั่งห่างไปเล็กน้อย ถือสมุดปากกามาด้วย ตรงหน้าท่านมีไมค์ตั้งอยู่ สิกขมาตุ ๖ รูปนั่งห่างออกมาทางด้านอาสนะของสิกขมาตุ ส่วนฆราวาสนั่งหันหน้าไปทางอาสนะ ฝ่ายชายประมาณ ๓๐ คนนั่งทางซีกซ้ายของอาสนะ ฝ่ายหญิงประมาณ ๗๐ - ๘๐ คน นั่งทางซีกขวา มีเด็กๆ ตามพ่อแม่มาด้วยหลายคน นักเรียนสัมมาสิกขาเข้าประชุมราว ๒๐ คน ผู้สูงอายุไม่ถึงสิบคน มีเก้าอี้สำหรับผู้สูงอายุตั้งไว้ด้านหลังทั้งฝ่ายชายและหญิง มีคนแก่นั่งอยู่ฝั่งละ ๒ - ๓ คน ขณะที่การประชุมดำเนินไปก็มีคนทยอยมาร่วมประชุมเพิ่มขึ้น แต่ละคนมาถึงก็กราบหนึ่งครั้ง แล้วก็แยกย้ายนั่งตามที่สมควร เห็นเด็กกำลังประคองคุณปู่มาร่วมประชุมด้วย นำชิ้นขนมในความอุตสาหะพยายามที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน ตากล้องตั้งกล้องวิดีโอ ๔ ตัว กระจาย

อยู่ตามจุดต่าง ๆ และมีการถ่ายทอดภาพการประชุมฉายบนจอโทรทัศน์ใหญ่ที่ติดตั้งอยู่ทางด้านซ้ายด้วย

การลงชื่อเข้าประชุม ใช้วิธีส่งสมุดต่อ ๆ กันไปให้ลงชื่อระหว่างการประชุม ในสมุดติดตารางเป็นช่อง ๆ ช่องแรกให้ลงชื่อ ช่องถัดมาเป็นสถานะ เช่น สมาชิกชุมชน กรรมการชุมชน นิสิต สสร. (นักเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก) ฯลฯ ช่องที่สามเป็นลายเซ็น

เริ่มการประชุมด้วยการกราบสมณะหนึ่งครั้ง คุณพรตะวัน ธนะโภค ผู้ดำเนินการประชุม อ่านโอวาทปิดประชุมครั้งก่อน หลังจากนั้นฐานงานต่าง ๆ รายงานการดำเนินงาน ประทานในที่ประชุม สมณะ ลิกขมาตุ หรือผู้เข้าประชุมอื่น ๆ มักจะซักถาม ให้ข้อมูลเพิ่ม หรือแสดงความคิดเห็นแทรกอยู่บ้าง เป็นการประชุมที่เหมือนครอบครัวใหญ่ นั่งพูดคุยเล่าเรื่องงานการของตัวเอง กันแบบสบาย ๆ ไม่ใช่การประชุมอย่างเป็นทางการ ที่มีการโต้แย้งเพื่อหาข้อสรุป โดยเฉพาะสมณะโพธิรักษ์ซึ่งเป็นประธานที่ประชุม ทั้งซักถามเพิ่มเติม แนะนำ ทักท้วง และสอดแทรกอารมณ์ขันตลอดเวลา ทำให้บรรยากาศการประชุมไม่เคร่งเครียด เป็นกันเอง และสนุกสนานดี ยิ่งกว่านั้นการทำนุพูดภาษาอีสานก็ทำให้เป็นกันเองยิ่งขึ้น

เด็กเล็กที่ตามพ่อแม่มา ก็พากันส่งเสียงเจี๊ยวจ๊าว วิ่งเล่นวนไปรอบศาลา บางทีก็เดินตัดผ่านไประหว่างแถวคนที่นั่งประชุมอยู่ บางช่วงก็ขึ้นไปบนลานหินเล็ก ๆ ที่เขาจัดไว้เป็นที่สำหรับสมณะโพธิรักษ์เวลาทำวัตร แล้วก็เดินกันหยองแหง แต่ก็ไม่มีใครห้ามปราม

เนื้อหาที่รายงานในที่ประชุมนอกจากจะให้ภาพการทำงานในแต่ละฐานงานแล้ว ยังแสดงภาพสังคมโดยรวมของชุมชนราชธานีโอศกด้วย

เรื่องแรกเป็นการรายงานผานรถไถหายที่โรงสีชุมชน มีคนหนึ่งให้ข้อมูลว่าคนที่มาเกี่ยวหญ้าเป็นคนขโมย ลิกขมาตุรูปหนึ่งให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าคนเกี่ยวหญ้าเข้ามาเกี่ยวถึงบันไดบ้านสมณะโพธิรักษ์จึงแนะนำให้ส่งคนไปบอกห้ามเข้ามาเกี่ยวหญ้าในพื้นที่ส่วนบุคคล มีคนเสนอให้คุณดาวเพ็ญเป็นตัวแทนไปเจรจา ที่ประชุมเห็นด้วย แต่ก็มีคนพูดล้อเล่นว่า "ให้ดาวเพ็ญไปเจรจาก็มีแต่จะไปช่วยชาวบ้านเขาเกี่ยว" สมณะโพธิรักษ์ก็กล่าวเสริมให้พูดกับเขาดี ๆ ร้องเพลงให้เขาฟังก่อน

ฐานที่ ๒ เป็นฐานยานยนต์ ผู้รับผิดชอบขอความร่วมมือผู้ใช้รถให้ช่วยดูแลรักษาความสะอาด สมณะติกขวิโรกล่าเสริมว่าต้องช่วยกันประหยัด สมณะโพธิรักษ์เล่าว่า สมัยที่ท่านบวชน้ำมันโซลาลิตรละ ๙๕ สตางค์ น้ำมันเบนซินลิตรละ ๑.๒๕ บาท ทองบาทละ ๔๐๐ กว่าบาท ปัจจุบันทองคำบาทละ ๑๔,๐๐๐ บาท พูดแล้วท่านก็หัวเราะและส่ายหน้า

ฐานที่ ๓ รายงานเรื่องการปรับปรุงเรือนศูนย์บุญ การต่อเติมโรงช่าง และงานใหม่ที่ต้องทำต่อไป คือ โรงปุ๋ย โรงแยกขยะ และอาคารแท้งค์น้ำ สมณะโพธิรักษ์แจ้งว่าจะสร้างเมรุเผาศพ บนเรือ นอกจากนี้ยังบอกว่าชุมชนราชธานีโอศกมีสองชื่อ คือ บ้านราชเมืองเรือ และ บ้านไม้เมืองหิน

ฐานที่ ๔ สหกรณ์บุญนิยม แจ้งยอดรายได้เฉลี่ยวันละ ๒๐,๐๐๐ บาท มีคนทำงาน ๔ คน และเด็กนักเรียนประจำฐาน ๗ คน กำลังมีปัญหาเรื่องหนูเข้ามากัดกินสินค้าและฉีเอาไว้เหม็นมาก เมื่อสมณะโพธิรักษ์ขอให้ผู้มีปัญญาช่วยแนะนำ ก็มีเสียงคนพูดกันกระหึ่ม แต่ไม่มีใครพูดเสนอในที่ประชุม ผู้หญิงคนหนึ่งพูดเสริมขึ้นมาว่าในร้านบรรยากาศดีเพราะมีคนน้อยต้องถนอมใจกันไว้ก่อน แล้วยังพูดต่ออีกว่ามีคนมาขอซื้อไบโอดีเซลด้วย สมณะโพธิรักษ์พูดยิ้มๆ ว่ามันจะพอหรือ ขายเป็นแล้วก็จะมีคนอยากมาเอาอีก มีคนตอบว่าแล้วแต่วัตถุดิบคือน้ำมันพืช หลายคนก็พูดกันไปมาแต่สรุปว่าคงเป็นไปได้ เพราะแรงงานและวัตถุดิบไม่พอ

ฐานที่ ๕ อุทยานบุญนิยม แจ้งรายได้ประมาณวันละ ๓๑,๐๐๐ บาท และรายงานการดำเนินงานว่า

๑. มีผู้ใหญ่ช่วยงานอยู่ ๒๐ คน เด็กนักเรียนสองกลุ่มคือกลุ่มประจำและกลุ่มที่จะผลัดให้กลุ่มแรกได้กลับวัดและได้ทำวัตรบ้าง

๒. ปรับนโยบายการปรุงอาหาร คือ ไม่ใช้กะทิ ลดการใช้ น้ำมัน ใช้ผักของเครือข่ายและผักในชุมชน เช่น อ่อมแซบหรือเบญจรงค์หรือบุษบาภิรมทาง ผักบุง และมังกรหยก

๓. เพาะถั่ววงเอง และจะลองเอาน้ำแช่ถั่วมาทำน้ำยาล้างจานเองด้วย เนื่องจากน้ำยาของชุมชนมีกลิ่นติดจาน

๔. ฝึกควบคุมจิตใจเวลาถูกคำตักอาหารมาก

๕. การประชุมที่อุทยานบุญนิยมทุกต้นเดือนจะให้ทุกคนเล่าสภาวะธรรมก่อนพูดเรื่องงาน

ฐานที่ ๖ โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศอก รายงานว่านักเรียนทั้งหมด ๒๑๕ คน นักเรียน ม. ๑ ที่เข้าใหม่มี ๒๔ คน ออกไปแล้ว ๑ คนเนื่องจากกินอาหารไม่ค่อยได้และคิดถึงบ้าน ส่วนที่พักของนักเรียน ฝ่ายหญิงใช้เรือ ๓ ลำ ฝ่ายชาย ๑ ลำ ชื่อเรือ "พี นิพพาน" แปลว่า "นิพพานอยู่ที่นี้"

ฐานที่ ๗ โรงสี มีคนทำงานประจำ ๒ คนสามภารรยา สามิรายงานการสีข้าวส่งร้านค้าของชุมชนที่อุบลราชธานีและที่กรุงเทพฯ ภารรยารายงานการเงินการบัญชีและอ่านตัวเลขผิดๆ ถูกๆ อ่านตะกุกตะกัก สมณะโพธิรักษ์กล่าวว่า "อ่านไม่ต้องแล้วทำจะต้องไหม" หมายถึงอ่านไม่คล่องไม่ชัดแล้วจะทำได้ดีไหม ท่านแนะนำให้ฝึกฝนให้ดีทั้งสองอย่าง

ฐานที่ ๘ โรงครัว แจ้งว่าผักมีอุดมสมบูรณ์แต่ก็ขอให้ฐานกสิกรรมปลูกหอมเป สะระแหน่ โหระพา กระเพรา ให้ด้วย นอกจากนี้ยังรายงานว่ามีดทำครัวที่เคยมีอยู่ ๗๐ ด้าม เหลือไม่ถึง ๒๐ ด้าม สมณะโพธิรักษ์กล่าวว่า "ต้องเหลือสิบเจ็ดลัสสิถ้าไม่ถึงยี่สิบ" แม้ครัวแจ้งที่ประชุมว่าถ้าเจอมีดอยู่ที่บ้านใคร ขออนุญาตเก็บกลับมาใช้ที่โรงครัว แม้ว่าเจ้าของบ้านไม่อยู่ก็ตาม

ฐานที่ ๙ เครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษ คุณดาวพรเล่าว่าตลาดของเครือข่ายมีคนขายขาดทุนถึง ๒๐ เจ้า และมีคนตั้งตบะทำความดีหลายคน มี ๒ คนจะกินเจตลอด อีก ๑๓ คนจะเลิกบ่นสามิและกินเจวันพุธกับวันอาทิตย์

ก่อนจะถึงฐานต่อไปคุณฝั่งบุญก็ขอพูดแทรกกว่า ฤกษ์ล้างบาตร ๒ โหล ตอนนี้เหลือ ๑๔ โใบ ก็พยายามรักษาส่วนที่เหลือไม่ให้หายไปอีก

ฐานที่ ๑๐ กสิกรรม สวนไวพลังปลูกมะละกอ ผักหวาน และผักอื่นๆ มากมาย ส่วนสวน ริมมูลปลูกพวกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดและมัน นิสิตและชาวชุมชนกำลังปลูกมันเพิ่มเติมริมทางเข้า หมู่บ้าน คุณดาวเพ็ญรายงานการบำรุงดินด้วยเศษอินทรีย์วัตถุ และกล่าวว่าไม่ค่อยมีคนเก็บทั้ง มันและข้าวโพด สมณะโพธิรักษ์พูดเสริมว่าต้องฝึกคนเก็บ นักเรียนบางคนเก็บไม่เป็น ทำให้ของ เสียหาย

ฐานที่ ๑๑ งานอบรม รายงานว่านักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่พาน้องใหม่มา อบรม รู้สึกว่าดี มีกิจกรรมหลากหลาย ต่างจากที่เคยพาน้องใหม่ไปอบรมที่วัดอื่นๆ ในปีก่อนๆ ที่มีแต่พานั่งสมาธิ

ฐานที่ ๑๒ กิจกรรมนิสิต ครูโบลานรายงานว่ามีนิสิตที่เรียนปี ๗ ขึ้นไป เป็นผู้รับผิดชอบ ชุมชนและดูแลกิจกรรมริมมูล รวมทั้งจัดอบรมตามโครงการของศูนย์คุณธรรม และมีการตั้งกลุ่ม ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นผลงานให้สมณะพิจารณาอนุมัติปริญญาบัตร ต่อจากนั้นก็รายงาน โครงการของศูนย์คุณธรรม โครงการของสสส. และโครงการ SML และขอให้คนเก่าที่กลับมา อยู่ใหม่ช่วยแจ้งด้วย จะได้รู้จำนวนสมาชิก ส่วนผู้ที่มาอยู่ประจำก็ควรย้ายทะเบียนบ้านเข้ามา เพื่อจะได้สิทธิบัตรทอง

ฐานที่ ๑๓ คุณผู้่นธรรมรายงานการเงินชุมชน รายรับกว่าหนึ่งล้านบาท รายจ่ายสูงกว่า รายรับ และยังมีหนี้สินค่าที่ดิน ๖ ล้าน คำว่า "หนี้" ที่นี้เรียกว่า "เงินหมุน" สมณะโพธิรักษ์แจ้งว่า เขาลดให้ห้าแสนบาท เหลือห้าล้านห้าแสนบาท

ฐานที่ ๑๔ ร้านปันบุญ รายงานว่ามีพนักงาน ๓ คนเป็นผู้อายุยาวที่ไม่ค่อยสบายทั้งนั้น แต่ก็ยังมาทำงานได้อยู่

ฐานที่ ๑๕ สื่อบุญนิยม ครูถึงดินรายงานว่าได้กลองใหม่มาสองตัว ราคาสามแสนบาท ท่านบอกว่า "อย่าพูดเสียงดังเดี๋ยวขโมยไต่ยีน" ที่นี้นักเรียนช่างกลองเพิ่งหัดและจะรับผิดชอบ บันทึกรูปภาพสมณะโพธิรักษ์แสดงธรรมทั้งทำวัตรเช้า ธรรมะบนกระดาน และการแสดงธรรมที่ อุทยานบุญนิยม

เรื่องสุดท้ายที่รายงาน คือ คอร์สชุมชน ซึ่งสมณะดิกขวิโรดำริขึ้นเนื่องจากคนชุมชนมา ทำวัตรน้อย จึงให้มีผู้ประสานงานของทั้งสองคุ้มคือคุ้ม "อยู่เย็น" ด้านตะวันออก และคุ้ม "เป็นสุข" ด้านตะวันตก นัดหมายสมาชิกแต่ละคุ้มมาพบสมณะที่รับผิดชอบ เป็นโอกาสที่จะได้สนทนา ธรรมกับสมณะ

ต่อจากนั้นก็เป็นเรื่องอื่นๆ เช่น การขอความร่วมมือให้ทิ้งขยะตามชั้วที่จัดไว้ อย่าทิ้งขยะ ที่จุดแยกขยะเตรียมขายเพราะทำให้ขยะปนเปกันอีก และขอให้ผู้ปกครองสมุนพระรามดูแลเด็ก ไม่ให้ไปแกะถ่านไฟฉายหรือเอาหลอดไฟนีออนมาทุบเล่นบ้าง

รายการสุดท้ายก็เป็นการขอความร่วมมือเช่นกัน ลูกชายของคุณแม่คนหนึ่งที่เป็นมะเร็ง และมาพักรักษาตัวที่ชุมชนราชธานีโอศก จนมีอายุยืนยาวกว่าที่หมอคาด อาการก็ดีขึ้น มะเร็งไม่ลุกลาม ผู้ที่ปรารถนาดีแนะนำสูตรหรือวิธีการรักษาต่างๆ ขอให้บอกเขาก่อน เพื่อไม่ให้ผู้ป่วยสับสน

วาระสุดท้ายเป็นโอวาทของสมณะโพธิรักษ์ เริ่มเมื่อใกล้เวลา ๒๑.๐๐ น. ท่านกำชับถึงงานที่ต้องทำ คือ

เรื่องแรก ผูกเด็กๆ ให้เก็บผักเนื่องจากมีคนปลูกผักได้อุดมสมบูรณ์แต่ไม่มีคนเก็บ

เรื่องที่สองคือเรื่องของหาย ท่านพูดค่อนข้างแรงว่า "นิสัยจะเลวไปถึงไหน อย่าแก้ตัวว่าไม่ใช่ตัวเราของเรา มันเลวเสียด้วยซ้ำไปเพราะรู้ว่าเป็นของส่วนกลาง ต้องช่วยกันดูแล อารักขสัมปทา ขยันสร้างแต่ไม่ดูแลรักษาก็ไม่เหลือ"

ประเด็นที่สาม ท่านพูดถึงแม่ลูกอ่อนที่หัดให้ลูกใส่รองเท้า ทำให้เด็กมีอุปาทานเรื่องนี้ ขณะที่ตนเองที่เคยติดก็สลัดออกมาแล้ว ท่านให้หัดเด็กเดินเท้าเปล่าไปจนตาย

ประเด็นที่สี่ ท่านอยากให้โอศกเป็นเจ้าแห่งข้าว ทั้งทำโรงสี ปลูกข้าว และรักษาพันธุ์ข้าว หลังจากนั้น ท่านพูดถึงเรื่องการก่อสร้างพระพุทธรูป การทำกุหาและน้ำตก มีคนสองคนชื่อ สิ้นกับชัย สมทบทุนซื้อรถให้ สมณะโพธิรักษ์จึงตั้งชื่อรถว่า "ไสชิน" สุดท้ายท่านกล่าวถึงที่ดินที่ซื้อเพิ่มอีกแปลงแต่ยังไม่ชัดเจนเรื่องราคา

จบการประชุมเมื่อเวลากว่า ๒๑.๐๐ น.แล้ว ขรวาสากราบสมณะหนึ่งครั้งก่อนจะแยกย้ายกันไป

ตลอดระยะเวลาที่ประชุม สมาชิกที่เข้าประชุมส่วนใหญ่นั่งฟังกันเงียบๆ บางประเด็นที่สมณะโพธิรักษ์ซักต่อหรือเป็นประเด็นใหม่ๆ ก็จะมีการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เป็นวงเล็กๆ หลายวง ผู้รับผิดชอบงานต่างๆ รายงานกิจกรรมของตนเองเป็นภาษาอีสานบ้าง ภาษากลางบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอีสาน มีการขอหารือบ้างเล็กน้อยและไม่ได้ต้องการคำตอบจริงจังนัก ส่วนที่แต่ละฝ่ายขอความร่วมมือ ก็ไม่มีใครพูดค้านหรือแสดงปฏิกิริยานอกจากจะแสดงความเห็นกันเป็นวงย่อยๆ อยู่บ้างโดยเฉพาะฝ่ายหญิง

ลักษณะการประชุมเช่นนี้บ่งบอกว่าที่ประชุมชุมชนไม่ใช่ที่มาของนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของชุมชน เนื่องจากที่ประชุมไม่มีมติใดๆ สมณะและสิกขมาตุน่าจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย แนวทางการทำงาน และวิธีแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชน ซึ่งเป็นผลดีต่อชุมชนในแง่ที่ชุมชนมีเอกภาพสูงและเจริญก้าวหน้าด้านวัตถุรวดเร็ว มีสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่เกิดขึ้นน่าอัศจรรย์ ประสบความสำเร็จในการะงานหลายๆ ด้าน ความเจริญเหล่านี้เป็นเครื่องพิสูจน์อำนาจของพลังศรัทธาที่สร้างสิ่งมหัศจรรย์ทิ้งไว้ให้โลกมาทุกยุคทุกสมัย

ความเชื่อ

ชาวบ้านราชเชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งสมณะโพธิรักษ์นำมาอธิบาย และคำสอนของพระพุทธเจ้าก็มีมากมายหลายหมวด ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะหมวดความเชื่อหรือศรัทธา

ศรัทธา ๔ กล่าวถึงความเชื่อ ๔ ประการ ได้แก่

กรรมศรัทธา ชาวบ้านราชเชื่อการกระทำของตนเอง ไม่เชื่ออำนาจอื่นใดนอกจากตนเองจะบงการบังคับตนให้ทำการใดๆ ได้ การกราบไหว้พระพุทธรูปจึงเป็นการกราบเพื่อระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงสอนให้มนุษย์เข้าถึงความพ้นทุกข์ได้ ไม่มีการอ้อนวอนขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลสิ่งที่ตนปรารถนาให้เช่นที่เข้าใจกันว่าอิทธิฐานคือการตั้งจิตขอสิ่งต่างๆ ที่ตนต้องการ สำหรับชาวบ้านราช อิทธิฐานเป็นการตั้งจิตว่าตนจะทำความดีหรือละเว้นอกุศลกรรมใดๆ

วิปากศรัทธาคือเชื่อผลของกรรม ชาวบ้านราชเชื่อว่าการกระทำของตนส่งผลต่อตนเอง จึงพยายามละเว้นบาป บำเพ็ญบุญ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอน สำหรับกรรมที่เคยทำในอดีตชาตินั้น แม้จะแก้ไขไม่ได้ ตนจะต้องได้รับผลกรรมนั้นๆ ตามเหตุปัจจัยที่เหมาะสม แต่ชาวบ้านราชไม่ได้ปล่อยตนไปตามยถากรรมเพราะความเชื่อเช่นนั้น ตรงกันข้ามกลับยิ่งปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นกุศลยิ่งขึ้น เพราะเชื่อว่ายิ่งทำความดีมากเท่าใด อกุศลกรรมก็จะให้ผลชั่วหรือเบาบางลงไป เหมือนน้ำที่จะแสดงสีที่ถูกผสมไว้ในปริมาณมาก เช่น ถ้าสีแดงเป็นอกุศลกรรม สีน้ำเงินเป็นกุศลกรรม ถ้าทำกุศลกรรมมากๆ ก็เหมือนใส่สีน้ำเงินลงไป ในน้ำมากๆ ถ้าไม่ทำอกุศลกรรมเลย น้ำก็จะไม่มีสีแดงผสม ถ้าทำอกุศลกรรมมากกว่ากุศลกรรม ก็จะเห็นสีแดงชัดกว่าสีน้ำเงิน

กัมมัสสกตาศรัทธาคือเชื่อว่าการกระทำเป็นของตนเอง ชาวบ้านราชเชื่อว่าการกระทำของตนเอง เป็นสมบัติที่แท้จริงที่จะติดตัวตลอดไป จึงตั้งใจสั่งสมกุศลกรรมเป็นสมบัติของตน บาปบุญเป็นของตน แบ่งบาปแบ่งบุญไม่ได้ ผู้ใดทำกรรมไว้อย่างไร ตนเป็นทายาทรับผลของกรรมนั้นตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ชาวบ้านราชไม่เชื่อว่าการกวาดน้ำจะส่งบุญไปถึงผู้ที่ตายไปแล้วได้ เพราะแม้แต่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ยังรับบุญที่คนอื่นอุทิศให้ไม่ได้ ถ้าจะช่วยให้คนอื่นได้บุญ ต้องช่วยให้เขาปฏิบัติธรรมสร้างกุศลเองตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่

ตถาคตโพธิศรัทธาคือเชื่อความตรัสรู้ของพระตถาคต ชาวบ้านราชเชื่อคำตรัสของพระพุทธเจ้าว่าจริง ว่าตรัสไว้ดีแล้ว ทรงสอนไว้ดีแล้ว จึงศึกษาและประพฤติตาม สังวรตน

ตามความเห็นของชาวบ้านราช เพราะคนไม่เชื่อว่าการกรรมมีบุญมีบาป ประกอบกับอกุศลกรรมยังไม่ให้ผล คนโกงยังปิดบังความชั่วของตนได้ พรางได้ ลวงผู้อื่นได้ ยังร่ำรวย อยู่สบาย ยังมีหน้ามีตา มีอำนาจบาตรใหญ่ คนเคารพนับถือมากมาย คนจึงกล้าทำบาป ไม่กลัวผลบาป ส่วนชาวบ้านราชเชื่อว่าการกระทำมีผลต่อตนเอง จึงพยายามกระทำแต่กรรมดีโดยมีหลักประพฤติหรือศีลเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เมื่อปฏิบัติมีผลเข้าถึงสัจจะจริง ก็จะพัฒนาตนยิ่งขึ้นตามศรัทธา ๑๐ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในสังฆาสูตร พระไตรปิฎกเล่ม ๒๔ ข้อ ๘ แสดงให้เห็นว่าศรัทธาเป็นเบื้องต้นที่นำไปสู่ความหลุดพ้นเป็นที่สุด

ศรัทธา ๑๐ กล่าวถึงศรัทธาสัมบูรณ์ที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล พหุສุต เป็นพระธรรมกถึก เข้าสู่บริษัท แก้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย ยินดีในเสนาสนะ

อันสร้ง เข้าถึงฉาน ๔ และหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง สมณะโพธิรักษ์อธิบายศรัทธา ๑๐ ไว้เมื่อ อาทิตยที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๓๙ ณ พุทธสถานสันติอโศก ดังนี้

๑. ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ความติดยึดที่มีปัญญาร่วมด้วย ประกอบด้วยเหตุผล เป็น ความเชื่อถือที่เกิดจากความรู่ว่าสิ่งนี้ดี ควรได้แบบนี้ ควรเป็นแบบนี้ แล้วก็ยึดมั่นตามนั้น เนื่องจากศาสนาพุทธเป็นศาสนาอเทวนิยม ชาวพุทธจึงเชื่ออำนาจในตนเองว่ามีพลังสามารถที่จะ เปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่ความไม่ทุกข์ เป็นอำนาจของกรรมวิบากของตนเองทั้งสิ้น กรรมที่ตน สั่งสมไว้มาก ก็จะมีออกฤทธิ์มาก สิ่งที่มีมนุษย์สั่งสมเป็นวิบากชาติแล้วชาติเล่าๆ เป็นนามธรรม มากมายซับซ้อน เมื่อถึงเหตุปัจจัยที่ครบพร้อมจะออกฤทธิ์ บางอย่างจะออกฤทธิ์ในคนเหมือน ปาฏิหาริย์ จะกลายเป็นอิทธิพลให้สามารถจัดการกับต้นเหตุแห่งความเลวร้ายของมนุษย์ชาติ คือกิเลสอนุสัย อาสวะ ในระดับละเอียด ระดับหยาบ ระดับกลาง ระดับละเอียด จนกระทั่งสิ้นสุด จับมันกันตาย แม้เป็นนามธรรม เมื่อจัดการกับกิเลสของตนเองได้ ก็จะเชื่ออำนาจในตนเพิ่มขึ้น ศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้าก็จะมั่นคงขึ้นด้วย

๒. ประกอบไปด้วยศีล ได้แก่ ศีล ๕ ไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิตทั้งปวง ไม่ละเมิดสิ่งของที่ เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่ใช่ถ้อยคำเท็จ คำหยาบ ส่อเสียด เพ้อเจ้อ และไม่ เสพติดสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท หรือปฏิบัติเพิ่มขึ้นอีก ๓ ประการ เรียกว่า ศีล ๘ คือ ไม่รับประทานอาหารนอกเวลาที่กำหนด ไม่ใช่เครื่องประดับ ดอกไม้ ของหอม การฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และไม่ใช่ที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่

๓. เป็นพหูสูต มีความรอบรู้ ที่สำคัญคือรู้ตนเอง (อัตตัญญูตา) เข้าใจองค์รวม (ธัมมัญญูตา) รู้กาละ (กาลัญญูตา) รู้หมู่กลุ่มแวดล้อม (ปริสัจญูตา) รู้รายละเอียดของแต่ละ บุคคล (บุคคลปโรปรัญญูตา) รู้จักประมาณ (มัตตัญญูตา) เข้าใจเนื้อหาและเป้าหมาย (อัตตัญญูตา)

๔. เป็นธรรมกถึก ผู้แสดงธรรมประกอบด้วยปฏิสัมภิทาคือปัญญาแตกฉาน ๔ ด้าน ได้แก่ อตถปฏิสัมภิทา ธัมมปฏิสัมภิทา และนิรุตติปฏิสัมภิทา (พระไตรปิฎกเล่ม ๒๑ ข้อ ๑๗๒) อตถปฏิสัมภิทา รู้สาระแก่นแท้ของธรรม มีสัมมาทิฐิ มีปัญญา สามารถแยกแยะอธิบายขยาย ความได้โดยพิสดาร ธัมมปฏิสัมภิทา รู้ว่าสิ่งใดเป็นธรรม สิ่งใดไม่ใช่ธรรม รู้ความเชื่อมโยงของ ธรรม นิรุตติปฏิสัมภิทา รู้จักใช้ภาษา เข้าใจใช้คำพูดอธิบายให้เข้าใจได้ง่าย ปฏิภาณปฏิสัมภิทา มีไหวพริบเท่าทันเหตุการณ์ อธิบายธรรมให้เหมาะแก่บริษัท

๕. เข้าสู่บริษัท ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของสังคม การปฏิบัติธรรมก็จะกระทำขณะ ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น ไม่ได้ปลีกตนออกไปอยู่เดี่ยวพลัดหนีจากสิ่งต่างๆ ที่จะมากระทบ ซึ่ง เป็นการตัดโอกาสการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเอง

๖. แก่กล้าแสดงธรรมในบริษัท ซึ่งมีหลัก ๔ ประการ ได้แก่ แสดงธรรมตามลำดับ ความสัมพันธ์ต่อเนื่อง อธิบายขยายความให้เข้าใจ แสดงธรรมด้วยเมตตาจิต ไม่เห็นแก่อำภิส ไม่กระทบตนและผู้อื่น (พระไตรปิฎกเล่ม ๒๒ ข้อ ๑๕๙)

๗. ทรงวินัย ปฏิบัติตามระเบียบหลักเกณฑ์ข้อกำหนดของสังคม วินัยเป็นเครื่องนำบุคคลไปสู่ความประเสริฐ

๘. ยินดีในเสนาสนะป่า หมายถึง มีจิตยินดีในที่สงัดสงบแม้จะอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เดือดร้อนเพียงใด สมณะโพธิรักษ์อ้างคำตรัสของพระพุทธเจ้าที่ว่าศาสนาของพระองค์เป็นเป็นศาสนาแห่งสังคม มีประโยชน์คุณค่าต่อสังคมมหาศาล เป็นพหุชนหิตายะ เป็นศาสนาที่อนุเคราะห์โลก โลกานุกัมปายะ เพื่อให้มนุษย์ชาตินี้เป็นสุข พหุชนสุขายะ การยินดีในเสนาสนะป่าจึงไม่ได้หมายความว่าต้องปลีกตัวออกจากสังคมไปอยู่ในป่า ซึ่งเป็นการตัดโอกาสตนเองที่จะสร้างประโยชน์เพื่อความสุขของส่วนรวมและเพื่ออนุเคราะห์สังคม

๙. ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบากในฉานทั้ง ๔ ฉานคือการไม่มีนิเวรณ การเพ่งเผา นิเวรณ เผากิเลสตัณหาอุปาทานนั่นเอง เรียนรู้ให้เผากิเลสให้ได้ ขณะปฏิบัติมรรคองค์ ๘ คือ ประกอบความถูกต้องทั้งในความเห็น การคิด การพูด การกระทำ การประกอบอาชีพ ความเพียรพยายาม การระลึกรู้ตัว และการตั้งใจมั่น (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ)

๑๐. พร้อมพร้งถึงอุภาโตภาควิมุตติ คือ ความหลุดพ้นทั้งสองส่วน คือ เจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ

นอกจากลัทธิชาสูตรที่แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเป็นเบื้องต้นที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากกิเลสความทุกข์ทั้งปวงแล้ว ชาวบ้านราชยังศึกษาหมวดธรรมอีกหลายหมวดที่กล่าวถึงความสำคัญของศรัทธา เช่น อวิชชาสูตรในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๔ ข้อ ๖๑ ซึ่งสมณะโพธิรักษ์ยกหัวข้อธรรมขึ้นมาอธิบายอยู่เนื่องๆ

อวิชชาสูตร อวิชชาคือความไม่รู้สัจธรรมนั้นเกิดจากเหตุปัจจัยเบื้องต้นคือการไม่คบสัตบุรุษ การไม่ได้ฟังสัทธรรม และความไม่มีศรัทธา ซึ่งก่อให้เกิดผลต่อเนื่องดังนี้

๑. การไม่คบสัตบุรุษเป็นอาหารของการไม่ฟังสัทธรรม
๒. การไม่ฟังสัทธรรมเป็นอาหารของความไม่มีศรัทธา
๓. ความไม่มีศรัทธาเป็นอาหารของการทำในใจโดยไม่แยบคาย
๔. การทำในใจโดยไม่แยบคายเป็นอาหารของ การไม่มีสติสัมปชัญญะ
๕. การไม่มีสติสัมปชัญญะเป็นอาหารการไม่สำรวมอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
๖. การไม่สำรวมอินทรีย์ ๖ เป็นอาหารของทุจจริต ๓ คือ กาย วาจา ใจ
๗. ทุจจริต ๓ เป็นอาหารของนิเวรณ ๕ คือ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ (ความซึมเซา เกียจคร้าน) อุทธัจจะกุกกุกจะ (ความฟุ้งซ่าน) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)
๘. นิเวรณ ๕ เป็นอาหารของอวิชชา

ในทางตรงกันข้าม การคบสัตบุรุษทำให้ได้ฟังสัทธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ก็จะทำให้รู้จักปฏิบัติธรรมตั้งแต่การทำใจให้แยบคาย การมีสติสัมปชัญญะ การสำรวมอินทรีย์ การ

ประพาศสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ และการไม่มีนิรณ ๕ ก็จะทำให้เข้าถึงภาวะรู้แจ้งหรือวิชชา
นั่นเอง

ศรัทธาที่มีการประพาศปฏิบัติให้เห็นจริง จะเป็นศรัทธาที่มีปัญญา มีทิวฐิความเห็น
สอดคล้องตรงกัน มีความเป็นหนึ่งเดียว นโยบายเหมือนกัน เรียกว่ามีทิวฐิสามัญญา เมื่อ
มีทิวฐิสามัญญา ศีลก็จะเสมอกันเป็นศีลสามัญญา ขณะเดียวกัน การที่มีศีลและทิวฐิเสมอกัน
ก็จะเพิ่มพูนศรัทธาขึ้นด้วย โดยนัยนี้ ผู้ที่มีแต่ศรัทธา ทว่าไม่ปฏิบัติธรรม ก็จะได้พัฒนาตนเอง
เป็นผลดีแก่ตน ศรัทธาจึงไม่เจริญขึ้น ในงานมหาปวารณา พ.ศ.๒๕๓๙ สมณะโพธิรักษ์จึงให้
โคลกเตือนใจชาวอโศกว่า "ศรัทธาไม่ดีเพราะรากแห่งศาสนาไม่มี"

ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านราชซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ เป็นปกติในชีวิตประจำวัน จึง
มีศรัทธาคือความเชื่อมั่นลงในพุทธศาสนา ประกอบกับชาวบ้านราชวางแบบแผนชีวิตสอดคล้อง
กับวิถีแห่งสงฆ์สมัยพุทธกาล ดังจะเห็นได้จากกิจวัตรทั้ง ๔ ประการ ได้แก่ การทำวัตรเช้า การ
รับประทานอาหาร การทำวัตรเย็น และการประชุม เมื่อผนวกกับประวัติของบ้านราชแล้ว สรุป
ได้ว่า ระบบบุญนิยมเกิดจากพื้นฐานความเชื่อ ๔ ประการ คือ

๑. พลังของกลุ่มหรือกระบวนการกลุ่ม การที่ผู้ปฏิบัติธรรมมาอยู่ร่วมกันในชุมชน
เดียวกัน จะมีพลังสร้างสรรค์สิ่งดีงามตามความเชื่อของตนได้มากเนื่องจากมีทรัพยากรบุคคลอัน
เป็นต้นกำเนิดของแรงงานทางกายและทางปัญญา กิจวัตร กิจกรรมและกิจการทุกอย่างของ
ชุมชนล้วนกระทำในลักษณะของกระบวนการกลุ่ม

๒. พลังของศาสนา หลังจากสร้างชุมชนแล้ว ชาวบ้านราชก็สร้างพุทธสถานราชธานี
อโศกขึ้นเป็นศูนย์รวมจิตใจของตน ซึ่งสมณะโพธิรักษ์ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "ศาสนาคือพลัง
ที่ร่วมรวมสังคัม อันใดที่ไม่เป็นไปเพื่อความร่วมรวมกัน ไม่ใช่ศาสนา"

๓. พลังของธรรมะ ชาวบ้านราชมีกิจวัตรสำคัญคือการฟังธรรม ธรรมะหรือคำสอนหรือ
ปริยัติหรือทฤษฎี จะบอกแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง เปรียบเสมือนแผนที่ชี้บอกทิศทางแก่ผู้
เดินทาง ถ้าไม่มีปริยัติหรือทฤษฎี หรือเชื่อทฤษฎีที่ผิด ผู้ปฏิบัติย่อมหลงทางหรือปฏิบัติผิด
การคบสัตบุรุษทำให้ได้ฟังสัทธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ก็จะทำให้ปฏิบัติธรรมถูกทาง
(สุปฏิปันโน)

๔. พลังของกรรม ชาวบ้านราชเชื่ออำนาจในตน การกระทำของตนเอง (กัมมัสมกตา)
จะมีผลต่อชะตากรรมของตนเอง ไม่ใช่อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจอื่นใดเหนือมนุษย์ ชาวบ้าน
ราชไม่เชื่อเรื่องการแบ่งบุญแบ่งบาป แม้ว่ากรรมเก่าที่เคยทำในอดีตชาติจะมีผล แต่ก็จะไม่ปล่อย
ให้ชีวิตเป็นไป "ตามเวรตามกรรม" ทว่ากลับมีความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม
ของตนเองให้เป็นกุศลตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อสั่งสมกรรมดีให้มาก ให้กรรมดีที่ตน
กระทำเป็นที่พึ่งของตน

ความเชื่อเหล่านี้เป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมของชาวบ้านราช ทำให้ชาวบ้านราชมีความเป็นปึกแผ่นแน่นหนา สามารถสร้างวัฒนธรรมสังคมของตนขึ้นตามครรลองแห่งธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งสมณะชาวอโศกได้ดำเนินมาก่อนและเป็นผู้นำให้ชาวบ้านราชปฏิบัติตาม ดังจะกล่าวต่อไปในเรื่องระบบบุญนิยมภาคพัฒนาการ

บทที่ ๕

“ระบบบุญนิยม” ภาคพัฒนาการ

“ระบบบุญนิยม” มีพัฒนาการมาจากระบบสังคมของสงฆ์สมัยพุทธกาล หลังจากสมณะโพธิรักษ์อุปสมบทเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๓ ที่วัดโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ และปฏิบัติตามจลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล” มีผู้เข้ามาศึกษาและปฏิบัติตามมากขึ้น บางคนศรัทธาแรงกล้าถึงกับออกบวช เหตุที่ใช้คำว่าศรัทธาแรงกล้าเนื่องจากผู้ที่ให้สมณะโพธิรักษ์บวชให้จะต้องตั้งใจบวชตลอดชีวิต อีกทั้งก่อนบวชจะต้องสละทรัพย์สินทั้งหมด ผู้ที่แต่งงานแล้วจะต้องหย่าให้ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อบวชแล้วก็ปฏิบัติตามจลศีล มัชฌิมศีล มหาศีลเช่นเดียวกัน และอยู่ร่วมกันตามแบบสังคมสงฆ์สมัยพุทธกาล

สังคมสงฆ์สมัยพุทธกาลมีวิถีชีวิตแบบสาธารณโภคีสมบูรณ์ เครื่องกินเครื่องใช้ที่พระภิกษุได้รับมาจะจัดเก็บไว้เป็นส่วนกลาง มีพระภิกษุที่สงฆ์แต่งตั้งมีหน้าที่ดูแลงานต่างๆ เช่น เป็นผู้แจกภัตตาหาร ผู้แต่งตั้งเสนาสนะ ผู้รักษาเรือนคัลลัง ผู้รับจีวร ผู้แจกจีวร ผู้แจกข้าวยาสูบ ผู้แจกผลไม้ ผู้แจกของเคี้ยว ผู้แจกของเล็กน้อย ผู้แจกผ้า ผู้แจกบาตร ผู้ใช้คนวัด ผู้ใช้สามเณร (พระไตรปิฎกเล่ม ๖ ข้อ ๕๙๒ และเล่ม ๗ ข้อ ๓๒๖-๓๓๕)

การแบ่งของกินของใช้กันนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนพระภิกษุดังปรากฏในพระไตรปิฎกเล่ม ๑๑ ข้อ ๓๑๗ ว่าธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง (สาราณียะ) เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก (ปิยकरणะ) เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยศ (ครุकरणะ) เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ (สังคหายะ) เพื่อความไม่วิวาท (อวิวาทายะ) เพื่อความพร้อมเพรียง (สามัคคิยา) เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (เอกิกวายะ) มี ๖ ประการ ได้แก่

๑. มีกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (เมตตากายกรรม)
๒. มีวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (เมตตาวจีกรรม)
๓. มีมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (เมตตามโนกรรม)
๔. แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยธรรม รวมทั้งอาหารในบาตร ให้เพื่อนสหพรหมจารีผู้มีศีล (สาธารณโภคี)
๕. มีศีลเสมอกับเพื่อนสหพรหมจารีทั้งต่อหน้าและลับหลัง (ศีลสามัญญตา)
๖. มีทิวะเสมอกับเพื่อนสหพรหมจารีทั้งต่อหน้าและลับหลัง (ทิวะสามัญญตา)

ธรรม ๖ ประการนี้เรียกว่า สาราณียธรรม แปลว่า ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง สาราณียธรรมเป็นหัวใจของสังคมสงฆ์ ทิฐฐิสามัญญาคือความเห็นที่เสมอกัน ความเข้าใจ ตรงกัน ความเห็นความเข้าใจเป็นหัวใจที่จะนำผู้ปฏิบัติไปในทิศทางใด เมื่อมีความเห็นความ เข้าใจตรงกันก็จะมีศีลหรือการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องกันด้วย คือมีศีลสามัญญตา ผู้ที่มี ความเห็นความเข้าใจและการปฏิบัติตามธรรมในพุทธศาสนาแล้ว ความโลกความโกรธความ หลงจะลดลงและในที่สุดแล้วจะหมดความยึดมั่นถือมั่นในตนและความเป็นของของตน จะไม่มี ทรัพย์สินสมบัติส่วนตัว จะแบ่งปันของกินของใช้ให้ส่วนรวม คือสาธารณโภคี ส่วนพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งทางกาย วาจา และใจก็จะเป็นไปด้วยความเมตตา คือมีเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม และ เมตตาตามโนกรรม สงฆ์ของพุทธสถานราชธานีโอศกก็ปฏิบัติตามสาราณียธรรมเหล่านี้เป็น ต้นแบบระบบบุญนิยมของชุมชนราชธานีโอศก

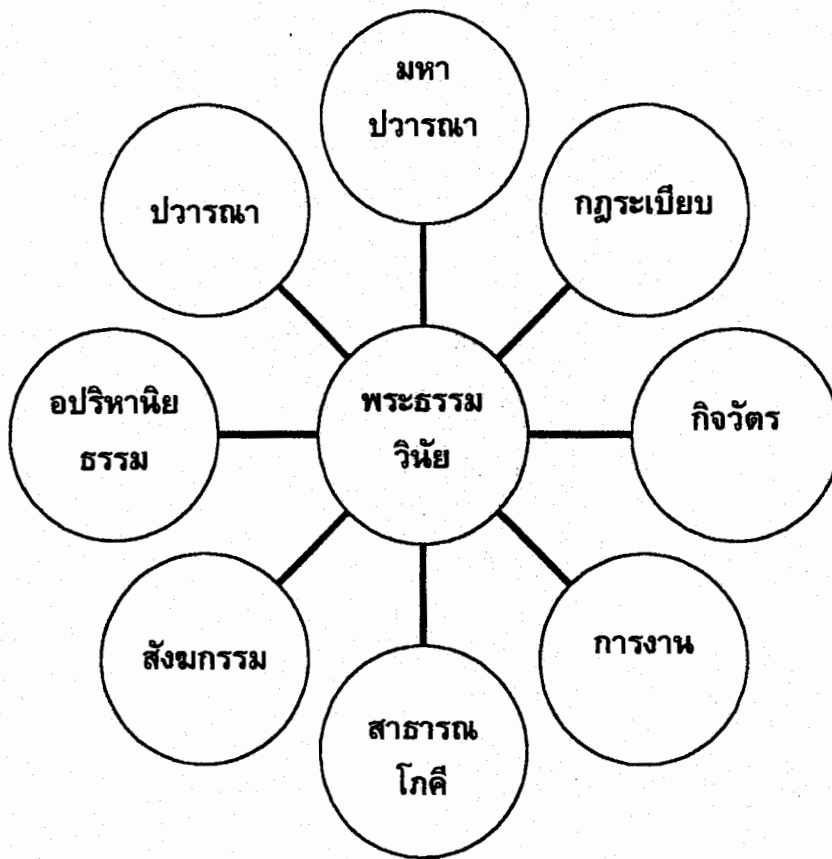
ระบบบุญนิยมในสังคมสงฆ์ราชธานีโอศก

สมณะในพุทธสถานราชธานีโอศกปฏิบัติเคร่งครัดตามจูลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล และพระ วินัย ๒๒๗ ข้อ^๑ ตามที่กำหนดไว้ในพระไตรปิฎก อีกทั้งมีความตั้งใจจะพัฒนาตนเองตามคำสอน อื่น ๆ ในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ชีวิตในสังคมสงฆ์ ทั้งในด้านการบริหาร กฎระเบียบ การประชุม กิจวัตร และการงาน

การบริหารสงฆ์ สมณะที่อยู่ประจำที่พุทธสถานราชธานีโอศกมีระบบบริหารสอดคล้อง กับการบริหารสงฆ์โดยรวมของชาวโอศก ซึ่งใช้พระธรรมวินัยและมติสงฆ์ในที่ประชุม มหาปวารณาเป็นแนวทางหลัก ที่ประชุมมหาปวารณากำหนดสมณะลงอารามและเข้าพรรษา ในแต่ละพุทธสถาน เลือกสมณะทำหน้าที่ต่าง ๆ และตราข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามต่าง ๆ เพิ่มเติมจาก กฎระเบียบของชาวโอศกที่มีอยู่แล้วตามความจำเป็นของยุคสมัยและสถานการณ์ นอกจากนี้ แต่ละพุทธสถานก็จะมีการประชุมสงฆ์ทุกสัปดาห์เรียกว่าปริหานิยธรรมเพื่อพิจารณาตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสงฆ์และชุมชน และประชุมปวารณาออกพรรษาเพื่อเปิดโอกาสให้ สมณะที่จำพรรษาในพุทธสถานเดียวกันได้บอกข้อบกพร่องเรียกว่าชี้ขุมทรัพย์ ด้านความเป็นอยู่ ก็ใช้ระบบสาธารณโภคีเหมือนกัน กล่าวคือมีการจัดเก็บเครื่องกินเครื่องใช้เป็นส่วนกลาง ผู้ใด ต้องการทรัพยากรสิ่งใด จะเบิกได้จากส่วนกลาง รวมทั้งการรักษาพยาบาลและการใช้ ยานพาหนะ พุทธสถานราชธานีโอศกก็บริหารสงฆ์ลักษณะเดียวกัน ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

^๑ ดูภาคผนวก ข

แผนภูมิ ๑ วงล้อการบริหารสงฆ์

ในสังคมสงฆ์ ผู้ที่มีฐานะรองจากสมณะมี ๒ กลุ่ม คือ ผู้ที่บรรพชาถือศีล ๑๐ และผู้เตรียมบวช กลุ่มแรก ได้แก่ สามเณรและสิกขมาตุ สามเณรเป็นนักบวชชายที่ผ่านขั้นตอนการพัฒนาตนเองจนถึงขั้นอุปสมบท จะต้องอยู่ในฐานะสามเณรอย่างน้อย ๔ เดือนจึงจะขอให้หมู่สงฆ์พิจารณารับให้อุปสมบทเป็นสมณะได้ สิกขมาตุเป็นนักบวชหญิงที่ผ่านขั้นตอนการพัฒนาตนเองจนถึงขั้นสูงสุดแล้ว ส่วนกลุ่มที่ ๒ ผู้เตรียมบวช ได้แก่ นาค และ กรัก ผู้ปฏิบัติธรรมฝ่ายชายเมื่ออยู่วัดถึง ๔ เดือนแล้ว จะสมัครเป็นคณวัตได้ ชายเรียกว่าอารามิก หญิงเรียกว่าอารามิกา หลังจากเป็นคณวัต ๑ ปีเป็นอย่างน้อย จึงขอเลื่อนฐานะเป็นปะได้ ปะชายต้องใช้เวลา ๔ เดือน ปะหญิง ๖ เดือน จึงขอเลื่อนฐานะเป็นนาคและกรักได้ เป็นนาคอย่างน้อย ๔ เดือน เป็นกรักอย่างน้อย ๑ ปีครึ่ง จึงขอเลื่อนฐานะเป็นสามเณรและสิกขมาตุได้ เป็นสามเณร ๔ เดือน จึงขอเลื่อนฐานะเป็นสมณะได้

การเลื่อนฐานะแต่ละขั้นจะต้องผ่านความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากที่ประชุมสงฆ์ ถ้าไม่ผ่านมติเอกฉันท์ จะต้องฝึกปฏิบัติต่อตามระยะเวลาที่สงฆ์กำหนดหรือฝึกปฏิบัติสิ่งที่สงฆ์แนะนำเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ เช่น ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเพียรและความรับผิดชอบในการทำงาน

คนวัด ผู้เตรียมบวช ลิกขมาตุและสามเณร จะประชุมเกี่ยวกับความเป็นอยู่เฉพาะกลุ่ม ตามที่กลุ่มกำหนด ยกเว้นลิกขมาตุจะมีการประชุมพิจารณาและแต่งตั้งหน้าที่ต่าง ๆ คล้ายสมณะ และกฎระเบียบของชาวอโศกก็มีข้อกำหนดสำหรับนักบวชหญิงด้วย

กฎระเบียบของชาวอโศก มีข้อห้ามเบื้องต้นสำหรับสมณะซึ่งคัดเลือกลงมาจากศีลดังนี้

๑. การบริโภคเนื้อสัตว์ เพื่อให้บริสุทธิ์และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดศีล ข้อ ๑ คือห้ามทำชีวิตให้ตกลง ตามเหตุผลพื้นฐานว่าถ้าไม่มีคนกิน ก็ไม่มีคนฆ่า

๒. การบริโภคเกินกว่าวันละหนึ่งครั้ง

๓. บุหรี่

๔. หมากพลู

๕. ยานัตถุ์

๖. การนอนกลางวัน (ตั้งแต่ ๐๕.๐๐ น. ถึง ๑๘.๐๐ น.) เว้นแต่อาพาธ

๗. การสวมรองเท้า

๘. การใช้ยามและร่ม

๙. การมีเงินทองหรือเครื่องตกแต่งประดับประดาเกินฐานะสมณเพศ (โดยเฉพาะเงินทองหรือแม่สี้อแลกเปลี่ยนอื่นใดก็ตามแต่ ก็จะต้องไม่มีเป็นกรรมสิทธิ์ แม้แต่ในแบบแอบแฝงใดๆทั้งสิ้น)

สำหรับการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นและส่วนรวมเพื่อความเป็นอยู่ผาสุกของสังคม กฎระเบียบชาวอโศกมีข้อกำหนดไว้สรุปได้ดังนี้

๑. ผู้ปฏิบัติธรรมต้องอยู่ในขอบเขตของพุทธสถานและไม่ไปรบกวนความสงบที่กุฎิอื่น นอกจากไปสนทนาธรรม พยาบาลผู้ที่อาพาธและกิจอันจำเป็นจริงๆ การรับแขกหรือสนทนาธรรมกันตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ควรจะเป็น ณ ที่โล่งแจ้งหรือศาลา หากเป็นกุฎิจะต้องเปิดฝาโล่งให้เห็นชัด ผู้ใดออกนอกเขตพุทธสถานไปจะต้องสำรวม-สังวรให้ยิ่ง และจะต้องบอกกล่าวผู้ใหญ่ในพุทธสถานก่อนเสมอ

๒. ผู้ปฏิบัติธรรมพึงช่วยกันรักษาความสะอาดและบูรณะดูแลบริเวณที่อยู่อาศัย แต่จะก่อสร้างต่อเติมสิ่งใด ให้ปรึกษาหมู่คณะก่อนเสมอ เพราะนักบวชหรือนักปฏิบัติธรรมไม่ใช่ช่างก่อสร้างวัตถุ ไม่ใช่ผู้ที่หลงมัวเมาเรื่องวัตถุใดๆ

๓. ห้ามนำของมีค่าไว้ในกุฎิภายในขอบเขตของพุทธสถาน หากผู้ใดมีก็ให้ฝากผู้พึงควรฝาก โดยเฉพาะผู้ยังใช้เงินอยู่ ห้ามมีเก็บไว้ในที่พักเกินกว่า ๑๐๐ บาท

๔. ผู้รับสมาทานศีล ๑๐ ข้อแล้ว เป็นผู้ไม่ใช้เงิน เพื่อยังชีพตนแล้ว จึงมีสิทธิ์มีฐานะพอเพียงที่จะเรียกได้ว่า "คุณธรรม" อันจะ "บิณฑบาต" ได้ [ต่ำกว่าศีล ๑๐ ยังไม่มีฐานะไม่มีสิทธิ์บิณฑบาต] ก็จะต้องมีกิจออกบิณฑบาตโปรดสัตว์เสมอ ตาม "พุทธประเพณี" ไม่เช่นนั้นนั้นก็ยังไม่ควรปฏิบัติตนหรือสมาทานศีล ๑๐

๕. การคลุกคลีเกี่ยวข้องกันระหว่างหญิงและชายนั้นให้มีกิจจะลักษณะ แสดงให้เห็น "สภาวะการแยกสมมุติ" อันหมายถึง "ความหลุดพ้น" จากกัน เป็นอิสระอันสมบูรณ์ให้ผู้ที่เขาเข้าใจยังไม่ได้ เห็นได้ชัดๆ ง่ายๆ เสมอ เพื่อจะได้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสต่อผู้ยังยึดสมมุติอยู่

๖. อนุสนธิจากข้อที่ ๕ ให้ปฏิบัติดังนี้

๖.๑ การฉันอาหาร ให้ฝ่ายหญิงเป็นธุระดูแลบริการให้ฝ่ายชาย แล้วฝ่ายชายรับช่วงจัดถวายพระเป็นลำดับ ถ้าสถานที่มีพอเพียงพอแยกกันได้ ก็ควรแยกให้ห่างเป็นคนละส่วน ให้เห็นชัดเจนว่า "มีฐานะ" อันได้ยกไว้แล้ว ตามสมมุติสูงต่ำ ให้ถูกต้อง

๖.๒ การเสวนาธรรม ฝ่ายหญิงไม่ควรตีเสมอพระในทุกๆ กรณี ให้มีสัมมาคารวะให้มาก ถ้าไม่จำเป็นที่สุดไม่ควรที่จะถกปัญหาธรรมกันเหมือนชาวบ้านธรรมดาที่เขาถกเถียงกัน หากจะสากัจฉาธรรม ก็ถกกันเฉพาะผู้หญิงกับผู้หญิง ชายกับชายเท่านั้น

๖.๓ พระผู้ชี้แจงธรรมหรืออบรมสั่งสอนก็ตีแก่หญิงจะต้องได้รับความเห็นพร้อมจากหมู่หรือได้รับการยกฐานะแล้วโดยปริยายจึงจะแสดงได้

๖.๔ การพูดคุย การแสดงอาการ กิริยา ต้องมีสัมมาคารวะอยู่ในที่เสมอ ให้รู้ฐานะทุกเวลา อย่าประมาท เพราะเป็นการฝึกตน ให้เป็น "สัตตบุรุษ" ด้วย "สติปัญญา" แท้ๆ และเป็นการสร้าง "มงคลธรรม" ขึ้นสูงแก่ตน

๖.๕ การเดินทางควรแยกกันไป หญิงไปกับหญิง ชายไปกับชาย และไม่ควรไปเป็นหมู่ใหญ่ แยกเดี่ยวก็ยิ่งดี แต่สำหรับหญิง ควรจะมี ๒ คนเป็นอย่างน้อยและอย่าให้มาก

๖.๖ การอยู่พำนัก ควรอยู่รวมกันอย่าง "แยก" โดยปรมาตต์ โดยกฎและวินัย เมื่อคราวจำเป็นจะต้องแยกเท่านั้น จึงจะแยกปลีกเดี่ยว เพื่อปาเพ็ญตามกรณี ยกเว้นฝ่ายหญิงจะพำนักอยู่ที่ใด ก็ควรมีสมาชิกชาวโคศรัมาอยู่ด้วย

๖.๗ เวลาตั้งแต่เริ่มมืดไปจนรุ่งสาง หญิงไม่พึงล้ำเข้าไปในที่พักเขตชายและชายก็ไม่พึงล้ำเข้าไปในเขตที่พักหญิง ถ้าจะต้องพูดคุยปรึกษากัน หากเป็นเวลาค่ำมืด ให้ออกมาพูดคุยปรึกษากันที่ศาลาส่วนกลาง

๗. ในกรณีจำเป็นที่จะต้องไปพักแรมในบ้านของคฤหัสถ์ คือเรือนที่มีคฤหัสถ์เจ้าของอยู่รวมด้วย และเขาอนุญาตให้พัก เรียกว่า "สัญญาการชั่วคราว" ต้องเป็นเรือนที่เขาเต็มใจเลื่อมใสศรัทธาจริงๆ และอยู่อย่างรู้ความควรความไม่ควร อย่าอาศัยอยู่นาน

ถ้าเป็น "สัญญาการกึ่งถาวร" คือเรือนที่มีเจ้าของ แต่ไม่มีคฤหัสถ์อาศัยอยู่ และเจ้าของก็อนุญาตด้วยศรัทธา ก็ให้พิจารณายืดหยุ่นตามควร สำหรับ "สัญญาการแท้" หรือ "สัญญาการถาวร" คือเรือนที่ไม่มีเจ้าของ ไม่มีใครแสดงสิทธิ์ เช่น โรงเรือนที่เรียกว่า กุฎิ อาคารที่เขาสร้างอุทิศให้แก่สงฆ์ หรือโรงเรือนที่ว่างเปล่าอยู่ ว่างอยู่ ไร้เจ้าของอยู่ ไร้ผู้แสดงสิทธิ์จริงๆ ก็ยอมพักแรมได้อย่างอิสระ ถึงกระนั้นก็ควรเปลี่ยนที่อยู่ให้เห็นความไม่ยึดไม่ครอบครองอย่างแท้จริง

๘. นักบวชชาวโศก อันได้แก่พระภิกษุ สามเณร และสิกขมาตุ จะต้องมีหนังสือสิทธิเป็นหลักฐานที่แสดงได้เสมอ และจะเต็มใจแสดงหนังสือสิทธิแก่ผู้สงสัยข้อใจได้ทันที จะไม่ถือเอื้อนใดๆ ไม่ว่าใครจะขอ

๘.๑ หนังสือสิทธิของนักบวชชาวโศกนั้น จะต้องต่ออายุทุกปี โดยให้อุปัชฌาย์ลงนามรับรองต่ออายุ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคมถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม หากนักบวชรูปใดไม่จัดการต่ออายุให้เสร็จภายในสามเดือน ก็จะถือว่า ได้ขาดจากความเป็นนักบวชชาวโศก

๘.๒ นักบวชชาวโศกที่ไม่ได้ขอให้อุปัชฌาย์ลงนามรับรองต่ออายุในหนังสือสิทธิภายในเวลาที่กำหนด ทว่าในระหว่างจะขาดอายุ นั้น มีนักบวชชาวโศกที่มีหลักฐานถูกต้องสมบูรณ์ซึ่งไปด้วยกันหรืออยู่ด้วยกันรับรอง ก็ยังไม่ถือว่าผู้นั้นขาดจากความเป็นนักบวชชาวโศกและจะต้องรีบจัดการต่ออายุให้เรียบร้อยภายในเร็ววัน

๘.๓ หากผู้ขาดจากความเป็นนักบวชชาวโศก เพราะหนังสือสิทธิขาดอายุ ยังปรารถนาจะขอบวชเป็นนักบวชอีก ถ้ามีอุปัชฌาย์เต็มใจจะรับช่วยเหลือภาระให้อยู่อีก อุปัชฌาย์ก็จะต้องนำเข้ามาหมู่ เพื่อพิจารณาซักฟอกใหม่

๘.๔ ผู้ที่ไม่มีหนังสือสิทธิของชาวโศกหรือผู้ที่หนังสือสิทธินั้นขาดอายุแล้ว แม้จะแต่งเครื่องแบบนักบวชชาวโศกก็ถือว่าเป็นผู้ปลอมแปลงเป็นนักบวชชาวโศกอย่างจงใจ

๘.๕ กรณีที่อุปัชฌาย์ของนักบวชรูปใดมรณภาพหรือไร้สมรรถภาพไป ก็จะต้องให้อุปัชฌาย์องค์อื่นของนักบวช "ชาวโศก" องค์ใดองค์หนึ่งที่สมควรลงนามรับรองสืบต่อไป

จะเห็นได้ว่ากฎระเบียบของชาวโศกมีข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวันค่อนข้างละเอียดและการกำหนดให้นักบวชต้องให้อุปัชฌาย์ลงนามต่ออายุในหนังสือสิทธิทุกปีก็ทำให้อุปัชฌาย์ได้ทราบข่าวคราวของสมณะที่ตนบวชให้ และมีโอกาสแนะนำการปฏิบัติต่อเนื่อง นักบวชชาวโศกจึงไม่อาจละเลยการศึกษาธรรมและการปฏิบัติธรรม อีกทั้งยังมีกฎระเบียบกำหนดให้ผู้ปฏิบัติธรรมใส่ใจฟังการบรรยายธรรมและให้ธรรมะมีความสำคัญสูงสุด ดังสาระสำคัญต่อไปนี้

๑. ณ พุทธสถานจะมีการอบรมผู้ปฏิบัติธรรมตามกำหนดอันควรเสมอๆ ผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องใส่ใจภาคเพียรเพิ่มขึ้น โดยเสาะหาใฝ่ถามผู้รู้ ก็ยิ่งจะเป็นการดี นอกนั้นก็ยังมีหนังสือและตำราให้ค้นคว้า อันควรใส่ใจกระทำพากเพียรให้แก่ตน ผู้ใดต้องขาดการอบรม ให้แจ้งแก่ผู้อบรมหรือผู้อยู่ใกล้เคียงทราบเหตุก่อนเสมอ และผู้ดูแลอบรมอาจจะอนุญาตเป็นพิเศษสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริงบางท่านและบางโอกาสก็ได้

๒. เราจะใช้มติของหมู่คณะเป็นใหญ่ในการตัดสินใจการกระทำใดๆ เสมอ เว้นไว้แต่เกิดกรณียากแก่การตัดสินใจที่สุด ก็ให้อยู่ในฐานะ "กัณฑ์" (ผู้บวชก่อน) หรือผู้ควรนับถือที่สุด เป็นผู้ตัดสินใจสุดท้าย

๓. เพื่อความยั่งยืนแห่งธรรมและจะสืบต่อศาสนาไปด้วยดีได้นานๆ ต้องเคารพยำเกรงและเชื่อฟังผู้บวชก่อนเป็นหลักให้มาก หรือผู้ที่ได้รับสมมุติขึ้นมาโดยหมู่ ก็จะต้องรู้จักรับ

สมมุติให้เป็น ปฏิบัติให้เข้ากับสมมุติ และผู้บวชก่อนหรือผู้ที่ได้รับสมมุติ ก็พึงอย่าทำอะไรให้เป็น เพราะ "อคติ" เป็นอันขาด หากสงสัยข้องใจ ให้ปรึกษาหมู่หรือผู้ที่บวชก่อนที่ยังขึ้นไปอีกเสมอ

๔. จงทำตนให้เป็น "พี่น้องน้อยๆ" (ภราดรภาพ) ที่แท้จริงยิ่งกว่าพี่น้องอันคลอດ จากกรรมมารดาเดียวกันให้ได้ เพราะ "พี่น้องในทางธรรม" เป็นพี่น้องที่สูงส่งและบริสุทธิ์ เป็นไปเพื่อความเกื้อกูล หมดความเห็นแก่ตัว ในโลกของ"ธรรม"หรือโลกแห่ง"อนันตกาล" เราจะจูงกันสู่ที่สูงโดยแท้แต่ประตู่เดียวจริงๆ จนกว่าเราจะตายจากกัน

๕. เราหมายใจจะสร้างธรรม เสริมธรรม หากผู้ใดไม่เอื้อเพื่อพระธรรม-วินัย หรือไม่เอาใจใส่ตามกฎระเบียบของพุทธสถาน โปรดพิจารณาตนเอง เราจะไม่เห็นแก่บุคคลเป็นใหญ่แต่เราจะ ถือธรรมเป็นใหญ่

๖. กฎ-ระเบียบต่างๆ นี้จะต้องนำมาอ่านสู่หมู่คณะฟังเสมอๆ อย่างน้อยเดือนละครั้งเพื่อทบทวนและพิจารณาเข้าไปด้วยทุกครั้ง จะได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะแก่กาลละสมัย และ เพื่อสร้างความเป็นมงคลตามมงคลสูตรข้อที่ ๙ ว่า "วินโย จ สุลิกขิโต" ซึ่งหมายความว่า "เรียนและรู้ให้แทงทะลุณัยะต่างๆ ให้ดี ให้ยิ่งขึ้นอยู่เสมอ "แล้วจรจรโลงโลกไปให้ได้เรื่อยๆ จนกว่าเราจะตาย"

เห็นได้ชัดว่า สมณะที่พุทธสถานราชธานีโสภณปฏิบัติเคร่งครัดตามกฎระเบียบดังกล่าว ทุกประการ ทั้งทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น ประชุมชุมชน ประชุมสงฆ์ การเคารพเชื่อฟังกันแต่ผู้บวชก่อน การดูแลสมณะผู้อาพาธและบิดามารดาของสมณะ รวมถึงการร่วมงานศพของสมณะและบิดามารดาของสมณะ เหมือนเป็นญาติของตน ขณะเดียวกันก็มีการควบคุมลงโทษผู้ละเมิดพระธรรมวินัยโดยอาศัยมติของที่ประชุมสงฆ์

การประชุมสงฆ์ พุทธสถานราชธานีโสภณมีสมณะ ๒๑ รูป ถ้าไม่มีกิจจำเป็น หรืออาพาธ สมณะทุกรูปจะขึ้นศาลาฉันอาหาร ทำวัตร และร่วมประชุมชุมชน นอกจากนี้ยังประชุมอภิธานิยธรรม เป็นการประชุมสมณะสัปดาห์ละครั้ง ทุกวันอังคารหรือวันพุธวันใดวันหนึ่ง เวลาบ่ายสามโมงถึงห้าโมงเย็น พูดคุยกันเรื่องความเป็นอยู่ของสงฆ์ และสงฆ์ยังประชุมสังฆกรรมเพื่อทำกิจต่างๆ คือ

๑. ประชุมปาฏิโมกข์ทุกวัน ๑๕ คำ เพื่อทบทวนวินัย ๒๒๗ ข้อ

๒. ทำพิธีอุปสมบท

๓. พิจารณาโทษสมณะที่ต้องอาบัติคือประพฤติล่วงละเมิดพระวินัย เช่น นิสกรรม (ลดตำแหน่ง) ให้มีฐานะต่ำกว่าสมณะอื่นทั้งหมดซึ่งโดยปกติในกิจวัตรต่างๆ จะนั่งเรียงตามลำดับพรรษา สมณะที่สงฆ์ให้นิสกรรมจะต้องนั่งท้ายแถว หรือผู้ที่ต้องอาบัติหนักจะไม่มีสิทธิ์ร่วมประชุมสังฆกรรมและได้รับโทษอื่นๆ ด้วยตามแต่สงฆ์จะกำหนด ถือว่าเป็นสมณะไม่บริสุทธิ์ (อปกัตตตภิกษุ)

๔. พิจารณาพฤติกรรมของสมณะที่ต้องอาบัติและรับโทษครบถ้วนตามที่กำหนดแล้ว และประกาศรับเข้าหมู่เป็นสมณะบริสุทธิ์ (ปกัตตตภิกษุ)

๕. อริษฐานพรรษา ประกาศให้สงฆ์ทราบว่าจะจำพรรษาที่พุทธสถาน
ราชธานีอโศก

๖. ปวารณาให้สมณะที่ร่วมจำพรรษาร่วมกันว่ากล่าวตักเตือนหรือที่ชาวอโศก
เรียกว่าชุมนุมทรัพย์ สมณะที่พุทธสถานราชธานีอโศกจะปวารณากันก่อนออกพรรษา ๑ สัปดาห์

๗. มหาปวารณา สมณะชาวอโศกทุกรูปจากทุกพุทธสถานจะประชุมร่วมกันที่
พุทธสถานปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม หลังออกพรรษาประมาณ ๒ สัปดาห์ เพื่อให้ว่ากล่าว
ตักเตือนกันและพิจารณานโยบายและแนวทางการทำงานของนักบวช

นอกจากนี้สมณะยังร่วมประชุมกับสมณะที่มีอายุการอุปสมบทในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งแบ่ง
ออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ

๑. มหาเถระ หมายถึง สมณะที่อุปสมบทนาน ๒๐ พรรษาขึ้นไป สมณะมหา
เถระจะประชุมกันในงานประจำปีของชาวอโศกทุกงาน

๒. เถระบน หมายถึง สมณะที่อุปสมบทนาน ๑๕ พรรษาขึ้นไปแต่ไม่ถึง ๒๐
พรรษา สมณะเถระบนจะประชุมกันในงานประจำปีของชาวอโศกบางงานตามแต่จะนัดหมายเป็น
คราวๆ ไป

๓. เถระล่าง หมายถึง สมณะที่อุปสมบทนาน ๑๐ พรรษาขึ้นไปแต่ไม่ถึง ๑๕
พรรษา สมณะเถระล่างจะประชุมกันในงานประจำปีของชาวอโศกบางงานตามแต่จะนัดหมาย
เป็นคราวๆ ไป

๔. มัชฌิมะ หมายถึง สมณะที่อุปสมบทนาน ๕ พรรษาขึ้นไปแต่ไม่ถึง ๑๐
พรรษา สมณะมัชฌิมะจะประชุมกันในงานประจำปีของชาวอโศกบางงานตามแต่จะนัดหมายเป็น
คราวๆ ไป

๕. นวกะ หมายถึง สมณะที่อุปสมบทไม่ถึง ๕ พรรษา จะอยู่ในความดูแลของ
สมณะที่สงฆ์แต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่พุทธสถานภูผาฟ้า น้ำ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็น
สถานที่ฝึกอบรมสมณะนวกะ

เฉพาะสมณะนวกะเท่านั้นที่ต้องอยู่ประจำที่พุทธสถานภูผาฟ้า น้ำ จังหวัดเชียงใหม่
สมณะอื่นจะแสดงความจำนงไปอยู่ประจำหรือลงอารามที่พุทธสถานใดก็ได้ในการประชุมมหา
ปวารณาประจำปี ซึ่งนอกจากจะกำหนดสมณะที่จะไปลงอารามในแต่ละพุทธสถานแล้ว ยัง
กำหนดนโยบายการทำงานของชาวอโศกและออกระเบียบปฏิบัติบางประการตามที่สงฆ์
เห็นสมควร เช่น ห้ามสมณะที่อายุพรรษาน้อยกว่า ๑๕ ปี มีโทรศัพท์มือถือใช้เป็นส่วนตัว ยกเว้น
ท่านที่มีกิจจำเป็นซึ่งสงฆ์ให้อารามหรือคณะเอาภาระสงฆ์เห็นชอบให้ใช้ได้ และเลือกสมณะทำ
หน้าที่ต่างๆ เช่น อาจารย์ผู้อบรมสมณะนวกะประจำพุทธสถานภูผาฟ้า น้ำ ปัจจุบันสมณะของ
สมณะผู้ใหญ่บางรูปที่มีภารกิจมาก ประชาสัมพันธ์ และคณะเอาภาระสงฆ์ (คภส.)

คณะเอาภาระสงฆ์ (คภส.) ประกอบด้วยสมณะมหาเถระและสมณะเถระรวม ๕ รูป และมี
สมณะมหาเถระอีก ๒ รูป เป็นที่ปรึกษา คภส. มีหน้าที่พิจารณาดูแลเอาภาระปัญหาต่างๆ ของ

สงฆ์และของชุมชน และจัดสมณะเข้าพรรษาและลงอารามในแต่ละพุทธสถาน จัดสมณะกิจงาน
ปลูกเสกพระแท่ง ของพุทธและงานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหาริย์ คภส. อยู่ในวาระ ๑ ปี

กฎระเบียบของชาวอโศกและการประชุมสงฆ์ทั้งหมดที่กล่าวนี้ สามารถสรุปเป็นตาราง
กิจวัตรประจำปีและกิจวัตรประจำวันได้ดังนี้

ตารางที่ ๑ กิจวัตรประจำปีของสมณะชาวอโศก

เดือน	งานชุมชน	กิจของสงฆ์		
มกราคม	งานปีใหม่	ประชุม ปาฏิโมกข์ เดือนละ ๒ ครั้ง / ประชุม สังฆกรรม ตาม สถานการณ	ประชุมมหาเถระ	ต่ออายุ ใบสุทธิ
กุมภาพันธ์	งานพุทธาภิเษก		ประชุมมหาเถระ	
มีนาคม				
เมษายน	งานปลูกเสก		ประชุมมหาเถระ	
พฤษภาคม				
มิถุนายน	งานอโศกราถิ์		ประชุมมหาเถระ	
กรกฎาคม			เข้าพรรษา	
สิงหาคม			ปวารณา	
กันยายน			ออกพรรษา	
ตุลาคม				
พฤศจิกายน	ทำบุญหมู่บ้าน ปฐมอโศก		มหาปวารณา	
ธันวาคม				

ตารางที่ ๒ กิจวัตรประจำวันของสมณะพุทธสถานราชธานีอโศก

เวลา/วัน	อาทิตย์	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์
๐๓.๓๐- ๐๕.๑๕ น.	ทำวัตรเช้า				ทำวัตรเช้า		
๐๕.๓๐- ๐๘.๐๐ น.	บิณฑบาต						
๐๘.๐๐- ๑๑.๓๐ น.	แสดงธรรมและฉันภัตตาหาร						
๑๓.๐๐- ๑๕.๐๐ น.			ประชุม อภิธานิย ธรรม				
๑๘.๓๐- ๒๐.๐๐ น.	สอนนิติต	ประชุม กรรมการ ชุมชน	แบ่งกลุ่ม พบชาว ชุมชน	ทำวัตร เย็น	เดินจงกรม นั่งเจโต สมณะ	ทำวัตร เย็น	บ้านราช ราย สัปดาห์

กิจวัตรของสมณะ โดยภาพรวมแล้วสมณะชาวอโศกในแต่ละพุทธสถานมีกิจวัตรเหมือนกัน คือ กิจวัตรประจำวัน มีการทำวัตรเช้า บิณฑบาต แสดงธรรมก่อนฉัน ฉันภัตตาหาร และทำวัตรเย็น กิจวัตรอื่นๆ ตามวาระ มีการประชุมอธิษฐานธรรม ประชุมสังฆกรรม ประชุมกรรมกรประชุมชน และประชุมชุมชน มีข้อแตกต่างกันเฉพาะกำหนดเวลาตามความเหมาะสมของแต่ละสถานที่ เช่น สมณะบางพุทธสถานออกบิณฑบาตเวลา ๐๕.๔๕ น. บางพุทธสถานออกบิณฑบาตเวลา ๐๕.๓๐ น. บางชุมชนประชุมชุมชนวันจันทร์สุดท้ายของเดือน บางชุมชนประชุมวันเสาร์ที่สามของเดือน เป็นต้น

การทำงานของสมณะ งานหลักของสมณะคือการสอนธรรมะและเป็นที่ปรึกษาของชาวชุมชนที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานต่างๆ ทั้งข้อปรึกษาเกี่ยวกับการงานและการปฏิบัติธรรมหรือการแก้ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ผลงานของสมณะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม สมณะไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ เป็นประโยชน์ส่วนตัว แม้แต่กุฎิที่พักอาศัยก็ยึดถือเป็นสมบัติส่วนตัวไม่ได้ ต้องมีข้อกำหนดในกฎระเบียบชาวอโศก ให้สมณะเคลื่อนย้ายที่พักอาศัยเสมอให้เห็นความไม่ติดขัด ความไม่มีสมบัติส่วนตัว ไม่มีกำหนดหมายว่าเป็นสมบัติของตน วัดของตน ด้วยเหตุนี้วิถีชีวิตของสมณะจึงเป็นสาธารณโภคีสมบูรณ์และเป็นบุญนิยมบริสุทธิ์สูงสุดกล่าวคือทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ชาวบ้านราชก็ปฏิบัติตามแนวทางเดียวกับสมณะกล่าวคือตนเองไม่ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายได้ส่วนตัว ทว่าการงานบางอย่างที่มีผลผลิตเป็นสินค้าจำหน่ายแล้วมีรายรับก็จะมอบให้เป็นรายได้ของชุมชนส่วนกลาง

ระบบบุญนิยมในชุมชนราชธานีอโศก

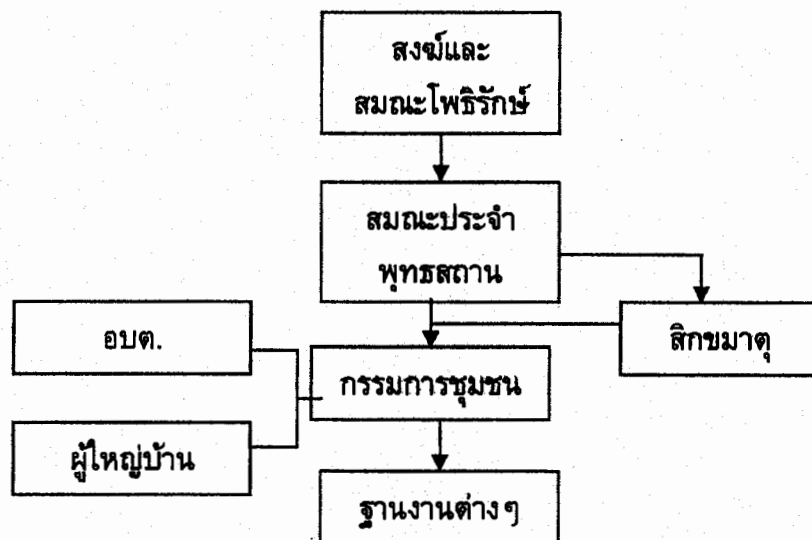
ชาวบ้านราชทุกคนมีเป้าหมายเบื้องต้นของชีวิตตรงกันคือการลดละกิเลสเพื่อความพ้นทุกข์เช่นเดียวกับสมณะ ทว่ายังมีเหตุปัจจัยหลายประการไม่เอื้อให้อุปสมบทได้ จึงได้แต่เพียงจำลองวิถีชีวิตแบบสมณะมาใช้ในชุมชน ชุมชนราชธานีอโศกบรรยายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนไว้ดังนี้

๑. เป็นชุมชนที่ปลอดคอบายมุขและสิ่งเสพติดทุกชนิด
๒. เป็นชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้
๓. เป็นชุมชนในระบบสาธารณโภคี สมาชิกชุมชนทุกคนทำงานให้ชุมชนโดยไม่มีค่าตอบแทน กินอยู่ร่วมกันในกองกลางเป็นครอบครัวเดียวกันทั้งชุมชน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งเจ็บ พึ่งตายกันได้
๔. เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมตามทฤษฎี “มรรคมีองค์ ๘” ของพระพุทธเจ้า
๕. สมาชิกชุมชนถือศีล ๕ เป็นอย่างต่ำ และไม่รับประทานเนื้อสัตว์ทุกชนิด
๖. เป็นชุมชนที่กำลังพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็น “อิสระเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ และบูรณภาพ” เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ชาวบ้านราชสร้างกระบวนการพัฒนาตนเองขึ้นผ่านการ
 บริหารชุมชน กฎระเบียบของชุมชน การประชุมชุมชน กิจวัตรและการทำงานของชุมชน

การบริหารชุมชน ชุมชนราชธานีอโศกมีลำดับชั้นการบริหารเด่นชัดว่าสมณะผู้ใหญ่มี
 บทบาทสำคัญในการตัดสินใจดำเนินการหรือแก้ปัญหาของชุมชน แม้จะมีสมาชิกองค์การบริหาร
 ส่วนตำบล (อบต.) และผู้ใหญ่บ้าน มีการประชุมกรรมการชุมชนสัปดาห์ละครั้งและการประชุม
 ชุมชนเดือนละครั้ง แต่ชาวบ้านราชนับถือว่าท่านมีศีลสูงกว่า เมื่อสมณะหรือสิกขมาตุเสนอความ
 คิดเห็นก็มักจะคล้อยตาม จึงถือว่าเป็นการบริหารแบบบุญนิยม กล่าวคือเป็นการบริหารที่เคารพ
 นับถือกันตามธรรม ชาวบ้านราชก็คล้อยตามผู้บริหารชุมชนตามลำดับชั้นการบริหารดังนี้

แผนภูมิ ๒ ลำดับชั้นการบริหารชุมชนราชธานีอโศก

ตำแหน่ง อบต. และผู้ใหญ่บ้านของชุมชนราชธานีอโศกเป็นกรรมการชุมชนโดยตำแหน่ง
 มีหน้าที่เป็นผู้รับใช้ คือ ทำงานตามที่สมณะ สิกขมาตุ และที่ประชุมชุมชนมอบหมาย แต่ไม่ได้มี
 อำนาจในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาใดๆ โดยลำพัง ทว่ามีสิทธิ์เสนอความคิดเห็นได้เท่าเทียม
 สมาชิกชุมชน ส่วนสิกขมาตุหรือนักบวชหญิงมีอำนาจโดยธรรมเหนือกว่ากรรมการชุมชนแต่
 น้อยกว่าสมณะ บางกรณีก็สามารถตัดสินใจแทนสมณะได้ ที่ชุมชนราชธานีอโศก สิกขมาตุ
 บางรูปมีบทบาทค่อนข้างมากในการบริหารและนำชุมชน แผนภูมินี้จึงไม่อาจจัดสิกขมาตุไว้ใน
 ลำดับต่ำกว่าสมณะ ขณะเดียวกันก็จัดไว้ในลำดับเดียวกันไม่ได้ทั้งด้วยฐานะและด้วยศีล

กฎระเบียบของชุมชน เนื่องจากชุมชนราชธานีอโศกมีผู้ปฏิบัติธรรมระดับศีล ๕ ที่ยัง
 ใช้ชีวิตกับครอบครัว ยังมีบ้านและทรัพย์สินส่วนตัว จึงจำเป็นต้องมีกฎระเบียบของชุมชน
 ต่างหากจากกฎระเบียบชาวอโศกที่ใช้บังคับผู้ที่ละชีวิตส่วนตัวมารักษาศีล ๘ อาศัยอยู่ในวัด
 แล้ว สารสำคัญของกฎระเบียบของชุมชนมีดังนี้

ก. หมวกคลุมสมบัติและหน้าที่

ผู้พักค้างชุมชน มีคุณสมบัติและหน้าที่ดังนี้

๑. ด้านสังคม

๑.๑ ต้องถือศีล ๕ ละอบายมุขรับประทานอาหารมังสวิริติ

๑.๒ ตั้งใจปฏิบัติธรรม พร้อมทั้งจะช่วยเหลือชุมชนและพัฒนาตัวเอง หรือมีกิจมาติดต่อบุระจำเป็น

๑.๓ ไม่มีพฤติกรรมลักเพศ

๑.๔ ไม่เป็นผู้ต้องโทษของชาวอโศก

๑.๕ ถ้าเคยต้องโทษคดีอาญา ต้องถือศีลปฏิบัติธรรมแบบอโศกมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี

๑.๖ กรณีมีบุตรมาอยู่ด้วย บุตรควรอายุไม่ต่ำกว่า ๕ ปี

๒. ด้านสุขภาพ

ต้องเป็นผู้มีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เป็นโรคหรือมีสภาพดังต่อไปนี้

๒.๑ โรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคเอดส์ โรคเรื้อน วัณโรคระยะแพร่กระจาย โรคผิวหนังที่สังคมรังเกียจ

๒.๒ โรคประจำตัวที่มีอาการเรื้อรังและต้องการการดูแลเป็นพิเศษ

๒.๓ โรคจิต โรคประสาทที่ควบคุมตัวเองไม่ได้

๒.๔ โรคปัญญาอ่อน ที่ต้องการการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ

๒.๕ มีความชราภาพไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

๓. ด้านการปกครองและทะเบียน

๓.๑ กรณีผู้มาใหม่ไม่มีญาติอยู่ในชุมชน ฝ่ายชายให้พบสมณะที่ดูแล ฝ่ายหญิงพบสิกขมาตุที่ดูแล เพื่อพิจารณาให้เป็นผู้พักค้างได้

๓.๑.๑ ถ้าพักค้างอยู่ไม่ถึง ๑ สัปดาห์ให้แจ้งประวัติเพื่อลงทะเบียนกับฝ่ายธุรการก่อนเข้าพักในส่วนกลาง โดยมีคนวัดเป็นพี่เลี้ยงดูแล

๓.๑.๒ ถ้าพักค้างเกิน ๑ สัปดาห์ ให้แจ้งประวัติเพื่อลงทะเบียนกับฝ่ายธุรการ และตรวจสุขภาพจากฝ่ายพยาบาล พร้อมสอบประวัติอาชญากรรมจากฝ่ายปกครองก่อนเข้าพักในส่วนกลาง โดยมีคนวัดดูแล

๓.๒ กรณีผู้มาใหม่มีญาติอยู่ในชุมชน ให้ผ่านขั้นตอนในการเป็นผู้มาพักค้างเหมือนกัน แต่มีสิทธิจะเลือกอยู่ในชุมชน หรืออยู่ในที่พักส่วนกลางก็ได้

๓.๒.๑ กรณีที่เลือกอยู่ในชุมชน ให้ญาติเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบ

๓.๓ ต้องมาวิกัปปี (ขอยุ่พำนักปฏิบัติธรรม) กับสมณะหรือสิกขมาตุ ทุก ๆ ๗ วัน

๓.๔ ถ้าประสงค์อยู่พำนักเกิน ๑๕ วัน ต้องอยู่ประจำฐานงาน (ยกเว้นผู้อายุ ๖๐ ปีขึ้นไปที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง)

๓.๕ ถ้าอยู่เกิน ๖ เดือน หรือสมัครเป็นชาวชุมชน ต้องผ่านที่ประชุมคณะกรรมการ

ข. หลักการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในชุมชน

๑. ถือศีล ๕ เป็นอย่างต่ำสุด
๒. ไม่ฆ่าสัตว์และรังแกสัตว์ทุกชนิด
๓. ไม่นำอาหารเนื้อสัตว์ทุกชนิดเข้ามาในชุมชน
๔. ไม่รับประทานอาหารเนื้อสัตว์
๕. ไม่รับประทานอาหารนอกมือที่กำหนด (ในการอบรม วันละ ๒ มือ)
๖. ไม่เสพหรือนำสิ่งเสพติดทุกชนิดเข้ามาในชุมชน เช่น เหล้า บุหรี่ หมากพลู กาแฟ ฯลฯ
๗. ไม่พูดจาโกหก หยาบคาย สองแง่ สองงำ
๘. ไม่สวมรองเท้า เพื่อเป็นการฝึกสติ และเท้าจะได้สัมผัสการนวดแบบธรรมชาติ ซึ่งมี

ผลดีต่อสุขภาพ

๙. ไม่นอนกลางวัน และไม่ทำตนให้ใจกังวล (ยกเว้นป่วย)
 ๑๐. ต้องช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณอาคารสถานที่ ห้องน้ำ และห้องส้วม
 ๑๑. ต้องแยกขยะทิ้งในภาชนะที่ชุมชนจัดให้
 ๑๒. ต้องแต่งกายสุภาพ หญิงห้ามนุ่งกางเกงขาสั้นหรือต้งกายด้วยเสื้อผ้ารัดรูป
- ค. ระเบียบการเบิกสวัสดิการชุมชนราชธานีอโศก

คำรักษาพยาบาล ผู้มีสิทธิ์เบิกมี ๕ ฐานะ คือ

๑. นักบวชทุกฐานะ ปะ นาค สามเณร สมณะ เบิกได้ ๑๐๐%
๒. คนวัด อาคันตุกะประจำ อารามิก อารามิกา –เบิกมีเงื่อนไข
๓. ผู้รับใช้ฐานงาน นักเรียน นิสิต อาคันตุกะจร พิจารณาเป็นรายๆ ตามความเหมาะสม
๔. ชาวชุมชนที่อยู่ประจำและสมาชิกในฐานงาน –พิจารณาเป็นรายๆตามความเหมาะสม
๕. ผู้พักค้าง ผู้พักค้างต้องอยู่ ๓ เดือน และสังกัดฐานงานโดยผ่านการตรวจสอบของ

ชาวชุมชน และผู้ที่จะเบิกของใช้จากบ้านบุญ ต้องอยู่ในชุมชน ๓ เดือนขึ้นไป

ง. สวัสดิการสิ่งของที่เบิกได้

๑. เสื้อผ้าปีละ ๒ ชุด
๒. มุ้ง กลด เสื้อ ผ้าห่ม
๓. สิ่งของที่จำเป็นใช้ในชีวิตประจำวัน เทียน ไม้ขีด ผ้าอนามัย แชมพู ผงซักฟอก ฯลฯ
๔. ค่าเดินทางเบิกได้ ๒ ครั้ง/ปี

จ. ผู้พิจารณาให้เบิก

๑. ผู้ใหญ่บ้าน
๒. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
๓. คณะกรรมการชุมชน ๑๔ คน

ผู้มีหน้าที่ดูแลชุมชนให้เป็นไปตามระเบียบนี้โดยอุทิศคือสมาชิกชุมชนทุกคน แต่โดยตำแหน่งคือคณะกรรมการชุมชน และในทางปฏิบัติ ที่ประชุมสมณะมีอำนาจเต็มในการลงโทษ ผู้ประพฤติผิดศีล ละเมิดกฎระเบียบของชุมชน

การประชุมชุมชน ชุมชนราชธานีอโศกมีการประชุมกรรมการชุมชนทุกสัปดาห์ กรณีที่จะมีงานอบรม งานประจำปี หรือเหตุการณ์พิเศษใดๆ ก็ตาม คณะกรรมการชุมชนจะประชุมเตรียมงานทุกด้าน รวมทั้งการกำหนดตัวบุคคลผู้รับผิดชอบงานแต่ละด้าน แต่ในสถานการณ์ปกติ การประชุมกรรมการชุมชนมีบรรยากาศเป็นการพูดคุยบอกเล่าข่าวคราวทั่วไป เช่นเดียวกับการประชุมชุมชน ยกเว้นจำนวนผู้เข้าประชุมที่น้อยกว่าเท่านั้น ในลักษณะนี้การประชุมมีคุณค่าในแง่ของการสื่อสารภายในชุมชน ความสามัคคีพร้อมเพรียง และความรู้สึกมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน ซึ่งมีผลต่อสำนึกในความรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของชุมชน

กิจวัตรของชุมชน การทำวัตรทุกวันและการประชุมสม่ำเสมอทำให้ชาวบ้านราชธานีความเป็นปึกแผ่น มีเอกภาพ มีความคิดเห็นเสมอกัน (ทิวฐิสามัญญา) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสราณีธรรม อีกทั้งยังเป็นการศึกษาเรียนรู้รูปแบบหนึ่งด้วย การทำวัตรก็นับเป็นการประชุมลักษณะหนึ่งด้วยแต่เป็นการประชุมรับฟังการอบรม เป็นโอกาสที่ผู้นำชุมชนได้ปลุกฝังความคิดและอุดมการณ์พุทธศาสนา ส่วนการประชุมชุมชนเป็นโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้บอกเล่าชีวิตความเป็นอยู่และการทำงาน ทุกคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เสนอความคิดเห็นในการแก้ปัญหาและการดำเนินงาน ทั้งหมดนี้เป็นการเปิดโลกการเรียนรู้เสริมการเรียนรู้จากการทำงานในฐานงานของแต่ละคน

การทำงานของชุมชน บ้านราชแบ่งฐานงานทั้งหมดออกเป็น ๑๑ ประเภทดังนี้

๑. การบริหาร/การปกครองบุญนิยม

- ๑.๑ ชุรการ/ทะเบียน/ชาวชุมชน
- ๑.๒ ดูแลคนวัดผู้พักค้างชาย
- ๑.๓ ดูแลคนวัดผู้พักค้างหญิง
- ๑.๔ มีโทษผู้จัดแสดงธรรม/วันบวร
- ๑.๕ ประสานงานประชาพิจารณ์รับเรื่องร้องทุกข์

๒. การเงิน/การบัญชีบุญนิยม

- ๒.๑ การเงิน
- ๒.๒ การบัญชี
- ๒.๓ การจัดซื้อจัดจ้าง
- ๒.๔ ชุรการ/ทะเบียนพัสดุ

๓. สาธารณสุข/การบริโภคนิสิตและสวัสดิการชุมชนบุญนิยม

- ๓.๑ โรงครัวส่วนกลาง
- ๓.๒ ศาลาพักผ่อน

- ๓.๓ ศูนย์สุขภาพชุมชน
- ๓.๔ คณะกรรมการ ดอ.ชุมชน (ตรวจสอบสิ่งผลิตชาวอโศก)
- ๓.๕ สหกรณ์ปัจจัยสี่
- ๔. อุตสาหกรรมการชุมชนบุญนิยม
 - ๔.๑ หม่องค้ำผง/ยาสมุนไพร
 - ๔.๒ โรงแหมพู
 - ๔.๓ โรงสี
 - ๔.๔ โรงเต้าหู้
 - ๔.๕ โรงซิว/เต้าเจี้ยว/การถนอมอาหาร
- ๕. ธุรกิจพาณิชย์บุญนิยม
 - ๕.๑ ร้านปันบุญ
 - ๕.๒ อุทยานบุญนิยม
 - ๕.๓ สหกรณ์บุญนิยม
 - ๕.๔ การตลาด
- ๖. ฝ่ายโยธา (วิศวกรรมเทคโนโลยี) และการพลังงานบุญนิยม
 - ๖.๑ ช่างก่อสร้าง
 - ๖.๒ ช่างยนต์/ยานพาหนะ/เครื่องจักรกลหนัก
 - ๖.๓ ช่างอื่นๆ เช่นไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์
 - ๖.๔ ห้องเครื่องมือ
 - ๖.๕ เขื่อนไฟ/พลังงานทดแทน
 - ๖.๖ แพนและเรือ
- ๗. สื่อสารมวลชนสัมพันธ์บุญนิยม
 - ๗.๑ เขื่อนเสียง
 - ๗.๒ ห้องสมุด
 - ๗.๓ ฝีกอบรม
 - ๗.๔ ต้อนรับปฏิสันถาร/ประชาสัมพันธ์
 - ๗.๕ ประชุมกลุ่มเครือข่ายชาวอโศก/รับกิจนิมนต์
- ๘. การศึกษาและวัฒนธรรมบุญนิยม
 - ๘.๑ สัมมาสิกขาระดับประถมศึกษา
 - ๘.๒ สัมมาสิกขาระดับมัธยมศึกษา
 - ๘.๓ สัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิต (อุดรศึกษา)
 - ๘.๔ ภูมิปัญญาชาวบ้าน/ศิลปวัฒนธรรม/ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน/ฝ่ายศิลปะ

๙. กสิกรรมธรรมชาติบุญนิยม

๙.๑ นา

๙.๒ สวน

๙.๓ ไร่

๙.๔ เพาะชำ

๑๐. ปุ๋ยสะอาดและจุลินทรีย์บุญนิยม

๑๐.๑ โรงปุ๋ย

๑๐.๒ หน่วยคั่นคว่ำ/ทดลองจุลินทรีย์

๑๑. ขยะวิทยาและสิ่งแวดล้อม

๑๑.๑ โรงแยกขยะ

๑๑.๒ กำจัดขยะ

การงานเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบบุญนิยม เนื่องจากระบบบุญนิยมเป็นแบบแผนวัฒนธรรมที่มีแก่นรากจากหลักธรรมในพุทธศาสนา เน้นหลักธรรมหมวด “มรรคมีองค์ ๘” ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ (ความถูกต้องในด้านความเห็น ความคิด การพูด การกระทำ การประกอบอาชีพ ความเพียร ความระลึกรู้ตัว และความตั้งมั่น) महाจิตตารัสกสูตร พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔ ข้อ ๒๕๒-๑๘๑ อธิบายลักษณะของมรรค ๘ องค์แรก แล้วสรุปว่ามรรค ๘ องค์แรก ทำให้เกิดสัมมาสมาธิ สัมมาญาณ สัมมาวิมุตติ ดังนั้นชาวบ้านราชจึงปฏิบัติตามมรรค ๘ องค์แรก ดังนี้

๑. สัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นว่า

๑.๑ ทานที่ให้แล้ว มีผล

๑.๒ ยัญที่บูชาแล้ว มีผล

๑.๓ สังเวทที่บวงสรวงแล้ว มีผล

๑.๔ ผลวิบากของกรรมที่ทําดี ทําชั่วแล้ว มีอยู่

๑.๕ โลกนี้มี

๑.๖ โลกหน้ามี

๑.๗ มารดา มี

๑.๘ บิดามี

๑.๙ สัตว์ที่เป็นอุปปาติกะมี

๑.๑๐ สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้ โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้อย่างด้วยตนเอง ในโลก มีอยู่

๒. สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริในเนกขัมมะ ดำริในความไม่พยายาบาท ดำริในความไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการพูดส่อเสียด งดเว้นจากการพูดคำหยาบ งดเว้นจากการเจรจาเพื่อเจ้า

๔. สัมมากัมมันตะ คือ เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้นจากอกุศลนาทาน งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร

๕. สัมมาอาชีวะ คือ ละมิฉฉาอาชีวะ ๕ ได้แก่ การโกง การล่อลวง การตลบตะแลง การยอมมอบตนในทางผิด การเอาลาภต่อลาภ

๖. สัมมาวายามะ คือ ความพยายามเพื่อละมิฉฉาทิฐิ เพื่อบรรลุสัมมาทิฐิ เพื่อละมิฉฉาสังกัปปะ เพื่อบรรลุสัมมาสังกัปปะ เพื่อละมิฉฉาวาจา เพื่อบรรลุสัมมาวาจา เพื่อละมิฉฉากัมมันตะ เพื่อบรรลุสัมมากัมมันตะ เพื่อละมิฉฉาอาชีวะ เพื่อบรรลุสัมมาอาชีวะ

๗. สัมมาสติ คือ มีสติละมิฉฉาทิฐิได้ มีสติบรรลุสัมมาทิฐิอยู่ มีสติละมิฉฉาสังกัปปะ มีสติบรรลุสัมมาสังกัปปะอยู่ มีสติละมิฉฉาวาจาได้ มีสติบรรลุสัมมาวาจาอยู่ มีสติละมิฉฉากัมมันตะได้ มีสติบรรลุสัมมากัมมันตะอยู่ มีสติละมิฉฉาอาชีวะได้ มีสติบรรลุสัมมาอาชีวะอยู่

ตอนท้ายของมหาจัตตาริสกสูตรสรุปว่า สัมมาทิฐิทำให้รู้จักมิฉฉาสังกัปปะ สัมมาสังกัปปะ มิฉฉาวาจา สัมมาวาจา มิฉฉากัมมันตะ สัมมากัมมันตะ มิฉฉาอาชีวะ สัมมาอาชีวะ และเมื่อมีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจาจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาวายามะ สัมมาสติจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสติ สัมมาสมาธิจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสมาธิ สัมมาญาณะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติจึงพอเหมาะได้ ผู้ประกอบตัวของ ๘ จึงเป็นพระอรหันต์ ประกอบด้วยองค์ ๑๐

ชุมชนราชธานีโสภณปฏิบัติตามธรรมหมวดมรรคมีองค์ ๘ เครื่องตรึงจนมีลักษณะเด่นชัดว่าชาวบ้านราชเชื่อผลการกระทำของตนเองแทนที่จะเชื่ออำนาจลี้ลับศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านราชจึงปรับเปลี่ยนตนเองทั้งในด้านความคิด การพูด การกระทำ และการประกอบอาชีพ กล่าวคือ จิตที่จะละจากกาม พยาบาท และความเบียดเบียน งดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพื่อเจ้า งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤตินอกใจในกาม และงดเว้นการประกอบอาชีพด้วยการโกง การล่อลวง การตลบตะแลง การยอมมอบตนในทางผิด การเอาลาภต่อลาภ ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านราชจึงสร้างงานขึ้นมากมายโดยทุกคนไม่ได้รับค่าตอบแทนนอกจากอาหาร ที่พัก และสวัสดิการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในชุมชน ผลผลิตของงานเป็นเครื่องใช้อุปโภคบริโภคภายในชุมชนให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ส่วนที่เหลือจึงนำไปจำหน่ายสร้าง

* ตามความเข้าใจของชาวบ้านราช หมายถึง การทำงานเพื่อรับผลตอบแทน

รายได้เพื่อใช้พัฒนาชุมชนหรือใช้ในกิจกรรมที่ไม่ได้สร้างรายได้ มีแต่ภาระรายจ่าย เช่น โรงเรียน และศูนย์สุขภาพ

การทำงานในชุมชนราชธานีโอศกโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนเป็นการพัฒนาขั้นสูงสุดของระบบบุญนิยมซึ่งสมณะของพุทธสถานราชธานีโอศกประพฤติเป็นแบบอย่างสมบูรณ์ ขรราวาสซึ่งไม่มีสิทธิ์บิณฑบาตและยังรักษาศีลได้น้อยกว่า ต่างก็พยายามพัฒนาตนเองให้บริสุทธิ์ในศีลยิ่ง ๆ ขึ้น เพื่อเข้าสู่ขั้นสูงสุดของระบบบุญนิยมที่สมบูรณ์ ผู้ที่เห็นคุณค่าของระบบบุญนิยม แต่ไม่อาจเข้าสู่ขั้นสูงสุดของระบบบุญนิยม ยังจำเป็นต้องประกอบมิจฉณาอาชีพระดับสุดท้าย คือ การเอาลาภต่อลาภ หมายถึงการทำสิ่งใดก็ตามโดยหวังผลตอบแทน ผู้ที่เอาลาภต่อลาภอาจเข้าสู่ระบบบุญนิยม ๓ ระดับต้นได้คือ

๑. การทำงานรับค่าตอบแทนต่ำกว่าอัตราของตลาด (ค่าแรงงานหรือขายสินค้าถูกกว่าตลาด)
๒. การทำงานรับค่าตอบแทนเท่าที่ต้องใช้จ่ายในการทำงาน (เท่าทุน)
๓. การทำงานรับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ต้องใช้จ่ายในการทำงาน (ต่ำกว่าทุน)

พัฒนาการขั้นสูงสุดของระบบบุญนิยมคือการทำงานโดยไม่รับค่าตอบแทนเช่นเดียวกับสมณะ และอีกแง่หนึ่งของพัฒนาการของระบบบุญนิยมคือการขยายขอบเขตบุญนิยมเฉพาะในสังคมสงฆ์ถ่ายทอดไปสู่สังคมขรราวาส ลดค่าความบริสุทธิ์ของบุญนิยมลงให้คนส่วนมากทำได้ตามความเหมาะสมของแต่ละคน

บทที่ ๖

“ระบบบุญนิยม” ภาคทฤษฎี

บุญ คือความดีงาม ความประเสริฐ การชำระจิตให้สะอาดจากกิเลส นิยม แปลว่า เที่ยงแท้มั่นคง บุญนิยมคือความเที่ยงแท้มั่นคงในความดีงาม หรือนิยมบุญ คือคติความเชื่อที่มุ่งบุญเป็นที่ตั้ง ระบบบุญนิยมเป็นระบบพี่น้องครอบครัวใหญ่ที่พึ่งพาอาศัยกันตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย กันได้จนกระทั่งมีส่วนเหลือที่จะช่วยคนอื่นได้ด้วย และกระจายความช่วยเหลือกว้างขวางออกไป ตามพัฒนาการของระบบบุญนิยม ๗ ชั้น ดังนี้

๑. ศึกษา
๒. ทำจริง
๓. ต่อเนื่อง
๔. ประสานสัมพันธ์กลุ่ม
๕. ขยายงาน
๖. เผยแพร่
๗. ทำการตลาด

สมณะโพธิรักษ์เน้นอย่างยิ่งในความสำคัญของการศึกษาและการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยจะต้องศึกษาและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านราชจึงละเว้นอบายมุข รักษาศีล ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ เป็นปกติในชีวิตประจำวัน นักบวชของพุทธสถานราชธานีอโศกก็มุ่งหมายอุปสมบทตลอดชีวิต ความเป็นอยู่ในชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่มทั้งกิจวัตร กิจกรรม และกิจการ กิจวัตรคือภารกิจที่ปฏิบัติเป็นประจำ ได้แก่ ทำวัตรเช้า รับประทานอาหาร ทำวัตรเย็น และประชุม กิจกรรมคืองานที่จัดขึ้นในโอกาสพิเศษบางโอกาส เช่น งานฉลองน้ำ เป็นการหย่อนใจช่วงเวลาที่น้ำท่วมบ้านราช ทำการงานตามปกติไม่ได้ ส่วนกิจการคืองานอาชีพ เพื่อเลี้ยงชีวิตและชุมชน เช่น กสิกรรม การค้าขาย การผลิตสินค้าแปรรูป เป็นต้น กิจการงานของชาวบ้านราชขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการเพิ่มพื้นที่กสิกรรม จัดตั้งโรงเรียน เปิดสถานีวิทย์ ชุมชน ผลิตรายการโทรทัศน์ เพื่อเผยแพร่วิถีชีวิตแบบบุญนิยม ส่วนการตลาดนั้น ชาวบ้านราชส่งสินค้าไปจำหน่ายที่ร้านอุทยานบุญนิยม อำเภอเมือง และร้านสหกรณ์บุญนิยม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอื่นๆ ในข่ายแหของชาวอโศก

การพัฒนาทั้ง ๗ ชั้นตอนดังกล่าวนี้ จะต้องอยู่ในกรอบของบุญนิยม ๑๑ ลักษณะ ดังนี้

๑. เป็นคนทวนกระแส คนละทิศกับทุนนิยม
๒. เป็นคนมีคุณธรรมเข้าเขตโลกุตระ
๓. ทำได้ยาก ยกเว้นผู้มีบารมีที่ได้สั่งสมบารมีมาแต่ปางบรรพ์ อาจจะทำได้ง่ายขึ้นบ้าง เท่าที่ตนมีจริง ผู้ที่ไม่ได้สั่งสมบารมีมาก่อน จะทำได้ยาก แต่แม้ยากก็ต้องทำ

๔. เป็นไปได้ คุณลักษณะของบุญนิยมไม่ใช่เรื่องเพื่อฝัน
๕. เป็นสัจธรรม คือเป็นของจริงของแท้ สำหรับมนุษย์และสังคม
๖. กำไรหรือผลได้ของชาวบุญนิยม คือ สิ่งที่ให้ออกไป คุณค่าที่ได้สละจริงเพื่อผู้อื่นและเพื่อมวลมนุษยและสัตว์โลกทั้งหลาย อย่างสุจริตใจ เป็นการให้ที่ไม่ต้องการสิ่งตอบแทน กลับคืนมา เพราะฉะนั้นกำไรจึงคือบุญที่มีแต่กุศลเจตนา และมีจาคสัมปทาด้วยปัญญาอันยิ่ง ที่ทำได้เพราะได้ลดกิเลสแบบโลกุตระ ชนิดที่มีญาณหยั่งรู้ หรือรู้ความละเอียดในจิตของตนอย่างแท้จริง
๗. สร้างคนให้ประสบผลสำเร็จเป็นหลัก ไม่ใช่มีสร้างรายได้หรือสร้างทุน สร้างวัตถุทรัพย์ทั้งหลายเป็นหลัก หรือมีแต่สร้างลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียสุขมาให้แก่ตน ไม่หลงสร้างทฤษฎี หลักวิชาการใดๆ อีก เพราะว่าทฤษฎีของพระพุทธเจ้ามีสมบูรณ์แล้ว
๘. เกิดจิตบรรลุมรรณขั้นปรมาตมจะสู่โลกุตระได้ เนื่องจากได้ศึกษาฝึกฝนให้มีผลสำเร็จจริง
๙. ความร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ไม่อยู่ที่ส่วนบุคคล แต่จะอยู่ที่ส่วนรวม หรือส่วนกลาง
๑๐. เชิญชวนให้มาดูได้ พิสูจน์ได้ ดุจเดียวกับการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์
๑๑. จุดสัมบูรณ์ของบุญนิยม คือ อิศรเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ บูรณภาพ

สิ่งที่แสดงสมรรถภาพอย่างสูงยิ่งของชาวบุญนิยมคือกิจการงานอันมากมายที่สร้างรายได้หรือผลผลิตให้ส่วนกลาง ไม่มีใครในชุมชนมีรายได้เป็นส่วนตัวเลยจากการทำงานในชุมชนตามหลักการบุญนิยม ทั้งด้านกิจกรรม วัฒนธรรม การศึกษา การสื่อสาร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน การบริโภค สาธารณสุข การบริหารปกครอง ศาสนาและชุมชน

กลไกกรรมบุญนิยม

ในระบบบุญนิยม อาชีพที่สำคัญที่สุดคือกสิกรคือชาวนาชาวไร่ผู้ปลูกข้าว ปลูกพืช ผัก หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดินผลิตอาหารมาเลี้ยงมนุษยชาติ กสิกรรมเป็นงานที่มีเกียรติสูงส่ง คนที่ปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงมนุษยชาติมีบุญมาก เป็นคนมีประโยชน์คุณค่าต่อมนุษยโลก เพราะมนุษย์ได้พึ่งพาอาศัย สังคมขาดชาวไร่ชาวนาไม่ได้ แต่ก็ต้องขายผลิตผลในราคาถูก ยิ่งขายราคาถูก ยิ่งได้บุญมาก รัฐบาลต้องคุมราคาข้าวให้ถูก ราคาแพงไม่ได้ เพราะถ้าขายข้าวราคาแพง จะสร้างปัญหาแก่ประเทศชาติ คนจนจะลำบาก คนรวยไม่ลำบาก ข้าวราคาแพงเพียงใด ก็ซื้อกินได้

ในระบบบุญนิยม อาชีพกสิกรรมเป็นอาชีพที่เป็นบุญที่สุดในฐานะกระดูกสันหลังของชาติ ชาวไร่ชาวนาได้รับการยกย่องสนับสนุนและกระตุ้นให้เห็นความสำคัญ ชดเชยทัศนคติด้านลบต่องานกสิกรรมซึ่งไม่เป็นที่นิยมเนื่องจาก

๑. ยาก หลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน

๒. ไม่ร่ำไม่รวย เพราะต้องขายราคาถูก

๓. ถูกเหยียบย่ำถูถูก ถูกเหยียดหยามย่ำยี ว่าเป็นคนชั้นต่ำ เป็นคนไม่เจริญ

งานกิจกรรมบุญนิยมเป็นกิจกรรมธรรมชาติเพาะปลูกพืชผลตามฤดูกาลและทำไร่นาสวนผสม เน้นการผลิตเพื่อบริโภค ส่วนเหลือจึงจะพำนักพืชผลราคาถูกแก่ผู้บริโภค และเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค การทำกิจกรรมต้องงดใช้สารพิษทุกชนิด เพื่อให้ผู้บริโภคได้บริโภคอาหารคุณภาพปราศจากสารพิษ งานศิลปะบุญนิยมก็เช่นกันจะต้องสะอาดจากพิษภัยทางอารมณ์ของผู้เสพศิลปะ

ศิลปะบุญนิยม

ศิลปะเป็นมงคลอันอุดมประการหนึ่งในมงคล ๓๘ ในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๕ ข้อ ๕ มงคลอันอุดมแปลว่า ความประเสริฐสูงสุด อุดม แปลว่า สูงสุด สิ่งใดที่ไม่พาไปสู่ความประเสริฐอันสูงสุด สิ่งนั้นไม่ใช่ศิลปะ แต่เป็นอนาจาร คือไม่ควรกระทำ ไม่ควรประพฤติ ไม่ควรมีขึ้น

สมณะโพธิรักษ์ ยกตัวอย่าง ภาพคนเปลือย ถ้าเขียนภาพคนเปลือยให้คนดูแล้ว เกิดโรคะจัดจ้านขึ้น นั่นเป็นงานอนาจาร ไม่ใช่งานศิลปะ แต่ถ้าเขียนภาพคนเปลือยแล้ว ให้คนดูแล้ว เกิดความเบื่อก่อนหน้าคล้ายกำหนด ก็เลสลด อย่างนี้เป็นศิลปะอันดีมี เป็นศิลปะแท้ๆ เป็นศิลปะสร้างสรรค์

ศิลปะมี ๒ นัย คือ สุนทรียศิลป์ กับ สาระศิลป์ การทำงานศิลปะจะต้องมีความงาม เชิญชวนให้ดู เรียกว่า สุนทรียศิลป์ ถ้าไม่เชิญชวนให้ดูเลย แม้จะมีสาระ มีแก่นสาร แต่คนไม่ดูเลย ก็ไม่เกิดคุณค่า คนไม่รับ ไม่เป็นศิลปะ คนไม่รู้เรื่อง ไม่เอา อย่างนั้นก็ไม่ได้ประโยชน์ ศิลปะต้องมีประโยชน์คุณค่า ถ้ามีสุนทรียศิลป์เรียกร้องเชิญชวนให้เขาเข้ามาดู ดูแล้วก็ได้รับข้อซาบถึงแก่นสารของงานนั้น จึงเป็นผลสำเร็จของงานศิลป์ ก่อให้เกิดความประเสริฐแก่มนุษย์ นำพาไปสู่ความเจริญสูงสุด การสร้างงานศิลป์ที่ปราศจากพิษภัยแต่กลับมีคุณค่าในการพัฒนามนุษย์ ต้องอาศัยการศึกษาตามแนวบุญนิยม

การศึกษาบุญนิยม

การศึกษาบุญนิยมมุ่งหมายให้ผู้ศึกษาหรือมนุษย์ทุกคนมีศีลธรรมมีคุณธรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดแคลนมากในปัจจุบัน

การศึกษาที่สร้างคนให้เป็นคนฉลาด มีความรู้มาก แต่ก็โลภมาก เอาเปรียบเอารัด สร้างค่านิยมของสังคม สร้างวิธีการของสังคมเพื่อที่ตนจะได้เปรียบ ได้สร้างปัญหาที่ยังรากลึกลงในสังคมจนยากที่จะแก้ไข การศึกษาบุญนิยมเน้นการพัฒนาคนให้มี "ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา" ที่จะทำให้คนในสังคมมีคุณธรรมเพิ่มขึ้น และทำงานเป็น

การศึกษาที่เน้นการพัฒนาความคิดและความความรู้ ละเลยการปลูกฝังการทำงาน คนจึงนิยมความคิดที่ไม่ต้องใช้แรงงาน คนถูกเหยียดหยามแรงงาน จึงเป็นการศึกษาที่ทำลายสังคม ถ้าเข้าใจการศึกษาถูกต้อง คนจะไม่รังเกียจแรงงาน แต่จะทำงานที่ต้องลงแรงลงมือทำ กสิกรรมหรืออุตสาหกรรมก็ตาม จะเป็นการงานอื่นๆ ใดๆ ก็ตาม คนจะทำงานออกแรงกันอย่างไม่อายน ไม่คิดว่าการทำงานใช้แรงงานจะนำลบหลู่ดูถูกตามค่านิยมของสังคม การปลูกฝังค่านิยมบุญนิยมนอกจากจะอาศัยระบบการศึกษาแล้วยังใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือแพร่กระจายค่านิยมใหม่ได้ด้วย

การสื่อสารบุญนิยม

โลกปัจจุบันเป็นโลกแห่งการสื่อสาร วิทยาศาสตร์การสื่อสารก้าวหน้าจนแทบจะกระจายข่าวข้ามโลกได้ภายในวินาทีเดียว การสื่อสารมีอิทธิพลมาก สามารถสร้างค่านิยมให้คนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้นการใช้เครื่องมือสื่อสารจะต้องมีหลักเกณฑ์ มีกฎหมายดูแลควบคุม

การสื่อสารบุญนิยมจะสื่อสารสิ่งจะให้เข้าถึงความจริงและคุณค่าของชีวิต ซึ่งก็คือระบบบุญนิยมทั้งระบบนั่นเอง การสื่อสารบุญนิยมจะต้องอาศัยเครื่องมือสื่อสารที่เป็นผลผลิตทางวิทยาศาสตร์

วิทยาศาสตร์บุญนิยม

วิทยาศาสตร์บุญนิยมหมายถึงการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ให้เป็นประโยชน์คุณค่าต่อสังคมมนุษยชาติ โดยจะให้ความสำคัญแก่วิทยาศาสตร์ทางจิตวิญญาณมากกว่าทางวัตถุ ตราบเท่าที่ส่วนหนึ่งของโลกยังขาดแคลน ยังเดือดร้อนมาก เนื่องจากวิทยาศาสตร์ทางวัตถุสร้างผลผลิตทางวิทยาศาสตร์หลายอย่างเป็นพิษ หลายอย่างเอามาใช้ให้เกิดสังคมเดือดร้อน เอามามอมเมา เอามาเป็นอาวุธ วิทยาศาสตร์หลายอย่างเพิกนไป มากเกินไป และกลายเป็นตัวแย่งในสังคม กลายเป็นสิ่งเลวร้ายในสังคมอีก ถ้าไม่ได้ศึกษาจริงๆ แล้ว จะกลายเป็นโทษ เป็นความเพิกนที่ไม่เข้าเรื่อง เพราะฉะนั้นวิทยาศาสตร์ก็ต้องศึกษาอย่างชัดเจน อย่างเข้าใจ

สำหรับสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในอุตสาหกรรมการผลิต ก็จะใช้เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะไม่ใช่เพื่อผลิตสินค้าปริมาณมากแบบทุนนิยมซึ่งลดคุณค่าความสำคัญของคนเป็นเพียงช่างผู้ช่วยเครื่องผลิตเท่านั้น คนถูกลดความสามารถลงมาเป็นเพียงผู้ประกอบชิ้นส่วนใดชิ้นส่วนหนึ่ง แต่ไม่ได้เรียนรู้การผลิตครบวงจรจนสามารถผลิตได้เองแม้ไม่มีเครื่องจักร ระบบบุญนิยมจะใช้วิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพของมนุษย์แทนที่จะทำลาย และจะใช้ส่งเสริมเศรษฐกิจบุญนิยมแทนที่เศรษฐกิจทุนนิยม

เศรษฐกิจบุญนิยม

เศรษฐกิจของสังคม คือ การเกื้อกูลกัน แลกเปลี่ยนเฉลี่ยแบ่งปัน เพื่อความอุดมสมบูรณ์ เศรษฐกิจของชาวบุญนิยมจะต้องสะอาด ตามหลักการของอุปสงค์อุปทานของแต่ละสังคมหมู่กลุ่ม อย่างชัดเจน และเห็นแก่ประชาชนอย่างจริงใจ เห็นแก่ความจำเป็นของบุคคลและหมู่กลุ่มนั้นๆ สามารถสร้างเศรษฐกิจให้กลุ่มชนนั้นๆ อยู่อย่างพึ่งตนเองได้อย่างไร้อบายมุขสิ่งมอมเมา มีปัจจัยจำเป็นสำหรับเลี้ยงชีวิตได้อย่างสมบูรณ์จนเกื้อกูลผู้อื่นได้ ชาวบุญนิยมเชื่อว่าการเอาไว้มากเกินไปตนเองเป็นความเลว การสะอาดออกไปเกื้อกูลช่วยเหลือคนอื่น คือเศรษฐกิจ คือความประเสริฐ คือความประหยัด

สมณะโพธิรักษ์อธิบายว่า เศรษฐกิจ มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า ความประเสริฐ แปลจากภาษาอังกฤษ economics ที่แปลว่าความประหยัด เพราะฉะนั้นคนที่มีเศรษฐกิจดี มีบุญ มีคุณค่า จึงเป็นคนประหยัด กินน้อยใช้น้อย มักน้อย สันโดษ แต่สร้างสรรมากๆ แล้วสะอาดออกไปเกื้อกูลคนอื่นเขาให้ได้มากๆ เศรษฐกิจบุญนิยม คือ การสร้างคนให้รู้จักประหยัด รู้จักกินใช้ รู้จักของที่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ มอมเมา และลดละกิเลสให้ตนเองหมดคิดยึด หยุตสร้างสรรสิ่งเพื่อเกื้อหนุน มาสร้างสรรสิ่งที่เป็นสาระ สิ่งที่เป็นประโยชน์คุณค่าต่อชีวิตจริงๆ แล้วก็สะอาดออกสู่สังคม ด้วยหลักการตลาดว่า “ของดี ราคาถูก เชื่อสัตย์ มีน้ำใจ ขายสดตเชื่อ”

การขายสดตเชื่อเป็นการทำธุรกิจตามความจำเป็นในการบริโภคอย่างแท้จริง ไม่มีการกักตุนสินค้า ไม่มีการใช้จ่ายเกินอำนาจซื้อที่ตนมีอยู่จริง จึงสอดคล้องกับคำว่า เศรษฐกิจ ที่จะต้องมีการสะอาดและประหยัด และเป็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในแนวลึกตรงต้นเหตุแห่งปัญหา

ในระบบเศรษฐกิจบุญนิยม ส่วนรวมจะร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ ส่วนตัวจะพยายามทำตนเองให้เป็นคนมักน้อย สันโดษ สะสมน้อยลง คนที่พัฒนาเศรษฐกิจได้ดีที่สุดคือ ตนเองไม่ต้องมีทรัพย์สินศฤงคารเลย สามารถยังชีวิตอยู่ได้ในสังคมโดยที่มีความยอมรับนับถือ มีสวัสดิการสังคม ดูแลการเป็นอยู่ของชีวิต ที่สังคมจะช่วยให้ด้วยจิตวิญญาน แม้จะไม่ต้องตั้งหลักเกณฑ์กฎหมาย สังคมว่า มีสังคมสงเคราะห์ของประเทศ ก็จะมีการสังคมสงเคราะห์ทางจิตวิญญาน ที่มีคนเห็นว่าจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลคนคนนี้ ช่วยรักษายามเจ็บไข้ได้ป่วย ดูแลการกินอยู่เครื่องใช้ไม่สอยและยานพาหนะ เพราะเขาเป็นคนของสังคม เป็นคนมีความสามารถ ทำงานให้สังคม รับผิดชอบต่อประชาชน รับผิดชอบต่อสังคม เศรษฐกิจจะให้โอกาสคนพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมถึงอย่างนั้น ให้เกิดทุนทางสังคมในตัวแต่ละบุคคล เป็นทุนที่จะคงอยู่ถาวรและมีคุณค่าแรงนับไม่ได้ เหนือกว่าทุนที่เป็นวัตถุเงินทอง

การเงินบุญนิยม

ในระบบบุญนิยม เงินเป็นสิ่งแทนค่าวัตถุที่ใช้เพื่อความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น ตัวเงินไม่ได้มีคุณค่าจริงในตัวเอง สิ่งที่มีคุณค่าจริงคือวัตถุ แรงงานทางกาย ความรู้ เป็นต้น การเสียสละผลผลิตวัตถุ แรงงาน หรือความรู้แก่กันและกัน เกื้อกูลกัน จึงมีคุณค่า มีราคาแพงกว่าเงิน สังคมให้ค่าของสิ่งต่างๆ สูงกว่าเงิน แม้ว่าไม่มีเงินหรือไม่มีวัตถุใดๆ คนก็ยังมีแรงงานและมีความรู้ที่ค่าในตัวเอง ที่เสียสละเพื่อแผ่แก่กันได้ ด้วยเหตุนี้เงินจึงลดความสำคัญลงไปมากกว่าที่สังคมทั่วไปให้ความสำคัญ กิจกรรมทั้งหมดของชุมชนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคน ให้ลดกิเลสและให้เพิ่มสมรรถนะ

ชุมชนบุญนิยมสนับสนุนการทำงานสร้างผลผลิตเพื่อบริโภคและแบ่งปันกันเองในชุมชน มากกว่าการทำงานนอกชุมชนที่ได้ค่าตอบแทนเป็นเงิน กิจกรรมใดที่จำเป็นก็จะสร้างขึ้นในชุมชน ให้พึ่งตนเองได้ เช่น การศึกษาและสาธารณสุข กิจกรรมใดมีสมรรถนะอุดมสมบูรณ์เพียงพอเกินความต้องการในชุมชน ก็จะสะสมสร้างประโยชน์แก่สังคมภายนอกให้ได้มากและเร็วที่สุด

ผู้ทำงานการเงินจะเป็นอารยชนระดับอนาคามี^{*} ขึ้นไปหรือเป็นผู้ที่ไม่ยึดติดในลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียสุขมากที่สุด เป็นคนที่ใจเป็นกลางและไม่เห็นแก่ตัว เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการบริโภคและการดำเนินงานภายในชุมชน

การบริโภคบุญนิยม

การบริโภคในที่นี้รวมทั้งการเสพทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในสังคมบุญนิยม จะมีการเรียนรู้การบริโภคที่ไม่เกิดโทษ ไม่ถูกหลอกให้หลงเสพติดสิ่งทีพึ่งเพื่อฟุ่มเฟือย รู้เท่าทันและหลุดพ้นจากกระแสบริโภคนิยม รู้จักการบริโภคที่เป็นแก่นสารสาระ มีคุณค่าประโยชน์

ในด้านอาหารกาย มีการจำกัดประเภทอาหารและมื้ออาหาร ประกอบกับการรับประทานอาหารร่วมกันพร้อมกันทั้งชุมชน อาหารที่มีประโยชน์จำเป็นสำหรับร่างกายจะมีครบถ้วน ได้แก่ ข้าวกล้อง ผักสด ถั่ว งา และอาหารปรุงแต่งอื่นๆ งดเว้นอาหารเนื้อสัตว์ อาหารหวาน อาหารมัน และอาหารที่มีรสจัดเกินไป อีกทั้งยังรับประทานอาหารวันละมื้อเดียวหรือสองมื้อ ไม่รับประทานอาหารจุบจิบระหว่างมื้อ จึงมีโอกาสน้อยลงที่จะรับประทานอาหารที่เป็นโทษภัยต่อร่างกาย และก่อนรับประทานอาหารก็มีการพิจารณาอาหาร ซึ่งนักบวชและฆราวาสมีบทพิจารณาอาหารต่างกัน

^{*} พ้นจากสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ (ความเห็นว่าเป็นตัวตนของตน) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย ไม่แน่ใจ) สีลัพพตปรามาส (ความไม่เคร่งครัดจริงจังในศีลพรต) กามราคะ (ความติดใจในกามคุณ) ปฏิฆะ (ความหงุดหงิดขัดเคือง)

นักบวชสาวดบทพิจารณาอาหารดังนี้

โยนิโส ปิณฑปาตัง ปฏิเสวามิ เราย่อมพิจารณาโดยแยกกายแล้วฉันบิณฑมาต
เนว ทวายะ ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน
น มทายะ ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเมามัน
น มัตถนนายะ ไม่ให้เป็นไปเพื่อประดับ
น วิภูสนายะ ไม่ให้เป็นไปเพื่อตกแต่ง
ยาว เทว อิมัสสะ กายัสสะ ฐิติยา แต่ให้เป็นไปเพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้
ยาปนายะ เพื่อความสิ้นไปแห่งความเบียดเบียน
พรัหมเรียนุคคหยาเย เพื่ออนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์
อิตติ ปุราณัญจ เวทนัง ปฏิหังขามิ ด้วยการทำอย่างนี้ เราย่อมระงับเสียได้ซึ่งเวทนาเก่า
นวัญจ เวทนัง น อุปาเทสสามิ และไม่ทำเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น
ยาตรา จ เม ภวิสสตี อนวัชชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ
อนึ่ง ความเป็นไปโดยสะดวกแห่งอัตตภาพนี้ด้วย ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วย และความ
เป็นอยู่โดยผาสุกด้วย จักมีแก่เรา ดังนี้

เมื่อนักบวชสาวดบแล้ว ขรราวาสจะท่องบทพิจารณาอาหาร ดังนี้

กินข้าวเคี้ยวทุกคำ	เราจดจำกินเพื่อชาติ
อย่ากินอย่างเป็นทาส	เหวี่ยงทุกหยาดของชาวนา
จงกินเพื่อเป็นไท	กินด้วยใจที่รู้ค่า
บรรพบุรุษสร้างสืบมา	ร่วมรักษาคุณความดี
ขยันงานการสร้างสรร	มีสัมพันธฉันน้องพี่
สมัครสมานสามัคคี	อุทิศพลีเพื่อชาติไทย

ในด้านอาหารที่เสพทางตา หู จมูก ใจ ในสังคมบุญนิยม มีการควบคุมสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่ให้คนในชุมชนเสพคุณสิ่งที่เป็นโทษต่อจิตวิญญาณ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย เพลงและภาพยนตร์ ละครที่เผยแพร่ให้ฟังให้ชมกันในชุมชนจะผ่านการพิจารณาคัดเลือกโดยสมณะแล้ว และมีหลักการชมวีดิทัศน์ ๔ ประการ คือ

๑. เกิดอาริยาณ คือเห็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากกิเลสต่าง ๆ ของตัวละคร
๒. ทำการปฏิบัติ คือเรียนรู้อารมณ์ขณะดูเหตุการณ์ในเรื่องและจัดการอารมณ์ที่เกิดขึ้นให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม โดยการปรับเปลี่ยนวิธีคิดหรือพิจารณาเหตุผล
๓. อัดพลังกุศล คือซึมซับความดีงามของตัวละครไว้ในจิตใจ
๔. ฝึกฝนโลกวิทู-เพิ่มพูนสุต

การบริโภคมีผลโดยตรงต่อสุขภาพทั้งทางกายและทางจิตวิญญาณของสมาชิกชุมชน แม้สังคมในระบบบุญนิยมจะออกแบบระบบที่เอื้อต่อสุขภาพและป้องกันพิษภัยไว้รอบด้านแล้ว ทว่าเป็นสังคมเปิดที่รับวัฒนธรรมภายนอกตลอดเวลา จึงมีโอกาที่พิษภัยจะแทรกเข้าในชุมชน ประกอบกับแต่ละคนมีเชื้อโรคร้ายก่อนเข้ามาใช้ชีวิตในชุมชน จึงต้องมีบริการสุขภาพในชุมชน

สาธารณสุขบุญนิยม

สาธารณสุขบุญนิยมเน้นการป้องกัน และการทำความเข้าใจชีวิตว่า ทำอย่างไรจะไม่ได้ รับเชื้อโรค ไม่ได้รับโทษภัยจากสังคม กินให้เป็น อยู่ให้เป็น รักษาร่างกายชีวิตสังขารให้เป็น รักษาสิ่งแวดล้อมให้เป็น รู้จักสร้างความสมดุลของชีวิตตามหลัก ๘ อ. ได้แก่

๑. อาหารดี
๒. อากาศดี
๓. อารมณ์ดี
๔. อธิปไตย
๕. ออกกำลังกาย
๖. เอาพิษออก
๗. เอนกายหรือพักผ่อน
๘. อาชีพสัมมา

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะแนะนำเรื่องเหล่านี้ ส่วนเรื่องอารมณ์ อธิปไตย และอาชีพสัมมา จะได้รับคำแนะนำจากสมณะสมาธิ และที่สำคัญที่สุด ในสังคมบุญนิยมมีการสอนธรรมะให้ เข้าใจโทษภัยของเหตุที่ก่อความทุกข์ ความเจ็บป่วย และจัดระบบสังคมป้องกันตนเองให้ห่างไกล จากพิษภัย อีกทั้งยังมีวิถีชีวิตที่สร้างภูมิคุ้มกันด้านพิษภัย เช่น การไม่ใส่รองเท้า สมณะโพธิรักษ์ อธิบายว่า พื้นเท้าจะหนามีภูมิคุ้มกันสูง ทั้งแพทย์แผนไทยและแผนจีนล้วนมีภูมิความรู้เกี่ยวกับ จุดรวมเส้นประสาทใต้ฝ่าเท้า จึงแนะนำให้เท้าได้สัมผัสพื้นที่มีปุ่มนูนนวดเท้า คนที่ไม่สวม รองเท้าได้นวดเท้าอยู่แล้วตลอดเวลา ไม่ต้องใช้แผ่นนวดเท้าเหมือนคนที่สวมรองเท้า

นอกจากนี้การไม่สวมรองเท้ายังมีประโยชน์อีกประการหนึ่ง คือ ผู้ไม่สวมรองเท้าจะมีสติ ในการเดิน ต้องระมัดระวังไม่ให้เหยียบหนาม เหยียบเศษแก้ว หรือไม่เดินย่ำไปบนที่มีเชื้อโรค

แม้จะมีระบบป้องกันหนาแน่นเพียงใด ความเจ็บป่วยก็ต้องมาเยือนผู้คนในระบบ บุญนิยมตามธรรมชาติ วิธีการดูแลรักษาผู้ป่วยจะอยู่บนพื้นฐานค่านิยมที่ไม่ฟุ่มเฟือยหรือหา แลกบริการเกินความจำเป็น ลำดับขั้นการดูแลผู้ป่วยเริ่มจากการดูแลตนเองในชุมชนด้วย สมุนไพรที่มีชุมชน ถ้าอาการหนักเกินความสามารถบุคลากรในชุมชนที่จะดูแลได้ จึงจะส่ง โรงพยาบาล แต่ผู้ป่วยก็เลือกแผนการรักษาตามความเชื่อของตนเองได้ เช่น แผนไทย แผนจีน แผนอินเดีย แผนตะวันตก หรือการแพทย์ทางเลือกอื่นๆ ความอิสระในการจัดการกับชีวิตตนเอง ภายในกรอบใหญ่ของระบบบุญนิยมเป็นหลักการเด่นประการหนึ่งของการบริหารงานบุญนิยม

การบริหารบุญนิยม

ในระบบบุญนิยม นักบริหารจะเป็นคนอารีเยคือลดกิเลสได้จริง มีอารีคุณอย่างน้อยระดับโสดาบัน^{*} และจะมีคุณสมบัติเหนือกว่าบุคคลทั่วไปหลายประการ กล่าวคือ

๑. เป็นคนมักน้อยสันโดษ ไม่ล้าลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียสุข ทำงานกับสังคม อาสารับใช้สังคมประเทศชาติส่วนรวมด้วยความเสียสละ ทำหน้าที่แทนคน แทนประชาชนจำนวนมาก เป็นผู้รับใช้ เป็นผู้ช่วย เป็นผู้เสียสละ ทำงานฟรี ทำงานไม่เอารายได้แปลกเปลี่ยน ไม่ต้องมีเงินเดือน ยิ่งมีหน้าที่ตำแหน่งระดับสูง ยิ่งต้องทำงานฟรี รัฐดูแลให้สวัสดิการเขา แล้วเขาก็กินน้อยใช้น้อย ไม่สิ้นเปลือง ทรัพย์สินทุกอย่างก็ไม่สะสมด้วย ยิ่งมีอารีคุณถึงขั้นอนาคามีหมดกาม ไม่ติดไม่ยึดรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ก็จะเป็นคนที่มีคุณค่าประโยชน์ต่อสังคม ยิ่งรับประโยชน์ตอบแทนให้ตนเองต่ำเท่าไร แล้วทำงานที่มีคุณค่ามากประโยชน์สูงเท่าไร ก็ยิ่งเป็นคนมีค่าต่อสังคมมากเท่านั้น เป็นคนประเสริฐ คนเจริญ คนที่ประสบผลสำเร็จ

๒. เข้าใจชีวิตมนุษย์ จะเห็นความจริงว่า คนกลุ่มไหนขาดแคลน ควรจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูล ประสานคนที่มีมากมีเหลือกระจายไปให้แก่คนที่มีน้อย เข้าใจความเป็นอยู่ที่ดี เข้าใจว่ามนุษย์ควรจะต้องเจริญอย่างไร จึงจะสามารถจัดการบริหารให้เอื้อต่อการพัฒนามนุษย์

๓. ซื่อสัตย์ มีสมรรถภาพ มีความรู้ความสามารถ ทำให้ประชาชนเป็นสุข ผู้ที่จะไปทำให้คนอื่นเป็นสุข ตนเองต้องเป็นสุขก่อน ความสุขหรือความพ้นทุกข์ที่ประเสริฐที่สุดเรียกว่าความสุขโลกุตระหรือวูปสมสุข เป็นความสุขที่จะต้องไม่เป็นทาส ลาก ยศ สรรเสริญ โลภียสุข และเป็นความสุขที่ปลอดภย เป็นความสุขที่ไม่สร้างหนี้ ไม่สร้างบาป ไม่สร้างศัตรู ไม่สร้างความวุ่นวายเดือดร้อน มีแต่สร้างสิ่งที่ดีมีคฤคิติงาม มีแต่ความสงบ ความเบิกบานรำริง เป็นความสุขอันวิเศษ

๔. ยุติธรรม ไม่ลำเอียงเข้าข้างตน เข้าข้างพรรคพวกของตน เข้าข้างญาติของตน

๕. ไม่มีภาระส่วนตน ไม่ต้องห่วงใย เป็นคนที่อิสระเสรี ทำงานให้ประชาชนได้มาก คนใดที่เหมาะสมที่ควรได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นผู้ด้อยในสังคม จะด้อยด้วยวัย เพราะเด็ก จะด้อยด้วยวัยเพราะแก่ จะด้อยเพราะป่วย เพราะเป็นคนไร้กำลังวังชา หรือด้อยเพราะพิการ ด้อยเพราะเป็นคนไร้สมรรถนะ คนอย่างนี้มีในสังคม คนฉลาดจึงต้องเสียสละเกื้อกูล ไม่เห็นแก่ตัว แต่มีสมรรถนะสูงขึ้นๆ ทำงานสงเคราะห์หรือให้แก่สังคมอยู่ตลอดเวลา

๖. ฟังตนเองได้ มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่ตนเองจะอาศัยกินอาศัยใช้ และมีส่วนเหลือที่จะให้แก่ประชาชน เสียสละรับใช้ประชาชน ไม่แสวงหาประโยชน์จากการเมือง

* พ้นจากสังโยชน์เบื้องต่ำ ๓ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

ผู้บริหารที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนั้นถือได้ว่าเป็นผู้บริหารโดยธรรม กฎหมายในระบบบุญนิยมจะมีน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่มีประสิทธิภาพ คนปฏิบัติตามได้และปฏิบัติจริง สอดคล้องกับสังคมและมนุษยชาติ กฎหมายจะต้องศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายก่อน และเป็นกฎหมายเพื่อส่วนรวมจริง ๆ ไม่ลำเอียงเพื่อกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คนที่รักษา กฎหมายจะต้องมีคุณธรรมสูง ซื่อสัตย์สุจริต เข้มแข็ง ไม่เป็นทาส ลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียสุข เพราะจะมองเห็นเหตุการณ์ได้ลึก มองได้รอบ มองได้ชัดเจน เข้าใจจิตวิญญาณและสัจธรรมของมนุษย์ รวมทั้งเข้าใจการปฏิบัติของกลุ่มหมู่บุคคล จึงพิจารณาคติได้ยุติธรรม ทำให้หยุด ทำให้สงบ ทำให้เรียบร้อย ทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรมได้

เมื่อภายในชุมชนสงบเรียบร้อยและพึ่งตนเองได้เข้มแข็งแล้ว ชุมชนบุญนิยมจะสัมพันธ์กับภายนอกในฐานะผู้ที่เกื้อกูล ถ้าไม่สามารถเกื้อกูลผู้อื่นได้ จะไม่สร้างความสัมพันธ์ในลักษณะที่จะเป็นผู้ได้เปรียบ ถ้าจะรับความช่วยเหลือจากภายนอก ก็ต้องรู้ว่าจะสามารถตอบแทนบุญคุณเขาได้อย่างแท้จริง การรับความช่วยเหลือจากภายนอกจึงเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง มิให้ผู้ที่ช่วยเหลือมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานใดๆ ของชุมชน ผู้ให้จะต้องรู้จักเจตนาในอุดมการณ์ เป้าหมายของชุมชน ดังนั้นจึงกำหนดว่าผู้มีสิทธิ์บริจาคได้ต้องอ่านหนังสือของชาวโศกอย่างน้อย ๗ เล่ม หรือเคยมาฟังธรรมที่พุทธสถานอย่างน้อย ๗ ครั้ง เพื่อให้ผู้บริจาคทำบุญด้วยปัญญาเข้าใจคำสอนในศาสนาด้วย

ศาสนา

พุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยมหมายความว่าไม่เชื่ออำนาจเหนือมนุษย์ ตรงกันข้ามกลับเชื่อในอำนาจมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์กำหนดชะตาชีวิตตนเองด้วยกรรมหรือการกระทำของตนเอง เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นล้วนมีเหตุมีปัจจัยต่อเนื่องกัน (อิทัปปัจจยตา) และการกระทำของมนุษย์ก็มีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (วิบากกรรม) สาระสำคัญของพุทธศาสนาจึงคือการปรับปรุงกรรมทั้งทางกาย วาจา และใจพร้อมกันไปเป็นสมังคีธรรม ขณะประกอบภารกิจในชีวิตประจำวัน ตามคำสอนในมหาจิตตาริสกสูตร พระไตรปิฎกเล่ม ๑๔ ข้อ ๒๕๒-๒๕๑ สัมมาสมาธิเกิดจากการสังสมสัมมาสังกับปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ด้วยสัมมาทิฐิ สัมมาวายามะ และสัมมาสติ เมื่อมีสัมมาสมาธิ ก็จะเกิดสัมมาญาณและสัมมาวิมุติคือ ความหยั่งรู้และความหลุดพ้นตามมา

ในพระไตรปิฎกเล่ม ๗ ข้อ ๕๒๓ พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระนางมหาปชาบดีว่า คำสอนของพระองค์เป็นไปเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีลักษณะ ๘ ประการ คือ

๑. วิจารณ์ ไม่ติดพัน เป็นอิสระ
๒. วิสัยโยค ความไม่ประกอบทุกข์
๓. อปจยะ ความไม่สะสม
๔. อัปปิจจตา ความมักน้อย

๕. สันตฤทธิ ความสันโดษ
๖. ปวิเวก ความสงัด
๗. วิริยารัมภะ ความประกอบความเพียร
๘. สุภรตา ความเลี้ยงง่าย

ลักษณะ ๘ ประการนี้มีประโยชน์มากสำหรับยุคปัจจุบันที่จะใช้ตัดสินว่าคำสอนใดเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไป สภาพสังคมเปลี่ยนไป มีสิ่งใหม่ๆ และพฤติกรรมที่ไม่เคยมีสมัยพุทธกาล แต่ก็เปรียบเทียบกับลักษณะทั้ง ๘ นี้ได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ในพระไตรปิฎกเล่ม ๕ ข้อ ๕๒ ว่า

๑. สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย

๒. สิ่งที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย

๓. สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย

๔. สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย

คำตรัสทั้งสองหมวดนั้นสนับสนุนบทสรรเสริญคุณพระธรรมว่าเป็นอภิลิขิต ปฏิบัติได้ไม่จำกัดกาล เพราะพระพุทธเจ้าทรงเปิดกว้างรับสิ่งใหม่ๆ ที่พระองค์ไม่ได้ตรัสไว้โดยผู้ปฏิบัติจะต้องพิจารณาไตร่ตรองเองว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควร การสร้างชุมชนบุญนิยมตามอย่างสังคมสงฆ์เป็นตัวอย่างหนึ่งของการกระทำสิ่งที่ควรที่พระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติไว้

ชุมชน

จะเห็นว่าทฤษฎีการทำงานในระบบบุญนิยมเน้นที่การอบรมคนให้เกิดภูมิปัญญา ฉลาดรู้ สัจธรรมที่จะดำเนินชีวิตทั้งในด้านกสิกรรม เศรษฐกิจการเงิน อุตสาหกรรม การบริโภค สาธารณสุข อย่างเจริญ ประเสริฐ และไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม ตรงกันข้าม กลับจะทำงานกับสังคมด้วยความเสียสละ ไม่แสวงหาลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียสุข แต่จะช่วยเหลือคนให้รู้จักสาระของชีวิต เป็นการทำงานเพื่อรับใช้ประชาชน เพื่อสร้างประชาชนให้เจริญงอกงามขึ้น คนที่พัฒนาตนตามลำดับแล้วจะทำหน้าที่การทำงานตามความถนัดของแต่ละคน มีความรู้ในสาระสำคัญของงานคือความเป็นอยู่ผาสุกของมนุษย์และสังคม รู้จักสิ่งที่ยังชีวิตไว้ ซึ่งไม่มากสามารถลดการบริโภคลง มีกน้อยสันโดษ สมถุด สมบูรณ์ มีพออาศัยพอกิน ไม่สะสมกักตุน ส่วนที่เหลือจะสะพัดออกไปแบ่งปันผู้อื่น เป็นคนที่มิทำไรให้แก่โลก มนุษย์บุญนิยมตามหลักศาสนาพุทธ จะมีความสามารถ มีความรู้ที่จะทำงานสร้างสรรค์เพื่อสังคม ระบบบุญนิยมจึงประกอบด้วยกิจการงานทุกอย่างที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและสังคม ได้แก่ กสิกรรม การศึกษา การ

สื่อสาร อุตสาหกรรม การค้าขาย การเงิน สาธารณสุข และการบริหารปกครอง พัฒนาเป็น
ชุมชนเข้มแข็งซึ่งมีลักษณะ ๑๔ ประการ ดังนี้

๑. เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดถึงลักษณะของคนมีศีลมีคุณธรรม มีอารยธรรม
๒. เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นภาระผู้อื่น
๓. มีงาน มีกิจการที่มั่นคง
๔. ชยัน สร้างสรร ขวนขวาย กระตือรือร้น
๕. อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง
๖. ไม่ฟุ้งเพื่อสุรุษสุราย แต่รุ่งเรืองฟุ้งเฟื่อง
๗. มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่าย
๘. ไม่มีอาชญากรรมไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม
๙. มีความขยันพร้อมเพรียงสามัคคี อบอุ่น เป็นเอกภาพ
๑๐. สัมผัสได้ในความเป็นปึกแผ่นแน่นหนาของความเป็นภราดร
๑๑. มีความแข็งแรงมั่นคง ยืนหยัดยั่งยืน
๑๒. เป็นสังคมที่สร้าง "ทุนทางสังคม" มีประโยชน์คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคม

ทั่วไปในรอบกว้าง

๑๓. อุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสมหรือกอบโกย
๑๔. มีน้ำใจเสียสละอย่างมีความสุข และเห็นเป็นคุณค่าของคนตามสังขาร

คนมีคุณธรรมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ขณะเดียวกันชุมชนเข้มแข็งจะสร้างคนมีคุณภาพ โดย
อุดมการณ์สูงสุด คนในระบบบุญนิยมจะเป็นพระอรหันต์ คือหุ่นยนต์ธรรมดา ที่มีพลังงานจาก
อาหาร อากาศ น้ำ แล้วก็ปัญญาเป็นตัวควบคุมการทำงาน ทำงานเหมือนหุ่นยนต์ ไม่สะสม
กอบโกย ไม่ติด รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ของพลังงาน แต่มีปัญญาวินิจฉัยเลือกเฟ้นสิ่ง
เหมาะสมกับสังคม รู้ Demand ของสังคม แล้วผลิต Supply ให้สังคม ทำงานสร้างคุณค่า
ประโยชน์ ถึงเวลาพักควรพัก พัก ถึงเวลาทำ ทำ ไม่ต้องสุขต้องทุกข์ พระอรหันต์เป็นอย่างนั้น
แต่ท่านรู้ว่าใครสุขใครทุกข์ เพราะเหตุอะไร จะช่วยคนในโลกนี้ให้พ้นทุกข์ได้อย่างไร จะช่วยทั้ง
ทางวัตถุ ช่วยทั้งทางนามธรรม ให้ลดละกิเลส ให้ลดละความติดยึด ให้เป็นคนปลดปล่อย

ผู้ที่บรรลุนิยามแล้วจะมีคุณลักษณะดังนี้

๑. จะไม่เป็นคนเผาผลาญทำลาย เพราะจะเป็นคนประหยัด มีชีวิตเรียบง่าย
สมถะ ไม่ทำตัวหรูหรา ฟุ้งเฟื่อง ไม่สุรุษสุราย นั้นเป็นข้อที่หนึ่ง
๒. จะไม่เอาเปรียบใครๆ มีแต่มีกน้อย กล้าจน เสียสละ ให้ได้มากที่สุดอยู่เสมอ
๓. เป็นคนใฝ่ศึกษา สร้างสรร สร้างสมรรถนะ และขยัน แต่กินน้อยใช้น้อย(ไม่
ทรมานตน) ไม่พยายามสะสม มีแต่สละออก

๔. จะทำงานชนิดตั้งใจขาดทุนให้แก่ผู้อื่นแก่สังคมด้วยความเห็นแจ้งความจริงว่า ผู้ขาดทุนหรือผู้เสียสละนั้นคือผู้มีกำไรแก่ชีวิตตนเอง หรือคือผู้มีประโยชน์ มีคุณค่าแก่ผู้อื่นอย่าง ถูกสัจจะ จึงทำงานขาดทุนแก่ผู้อื่นแก่สังคมด้วยความเต็มใจให้มากขึ้นๆ

๕. เมื่อปฏิบัติธรรมได้สูงจะเป็นผู้ดำเนินชีวิต เป็นผู้สร้างสรรค์ ขยัน อดทน เสียสละ สะพัดออก ไม่สะสมถึงขั้นสูงสุดก็คืออนัตตา ไม่มีตัวตนที่เห็นแก่ตัวเหลืออยู่เลย สัมบูรณ์ อันติมะ

สมณะโพธิรักษ์สรุปแนวคิดสำคัญของระบบบุญนิยม คือ ถ้าให้แรงงาน ความรู้ ความสามารถ แล้วแลกเอาค่าแรงงาน ค่าความรู้กลับคืนมา เท่ากับเราไร้ค่า เราเป็นคนต่ำ ไม่มีประโยชน์คุณค่าต่อผู้อื่น ถ้าเราแลกเอากลับคืนมาน้อย ยิ่งน้อยเท่าไร นั่นคือเรามีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมมาก แลกสิ่งใดๆ กลับคืนมาน้อยได้เท่าใด คือ บุญนิยม

ถ้าสินค้าชิ้นหนึ่งต้นทุนหนึ่งพันบาท จะให้ใครไป ต้องให้ต่ำกว่าทุน จึงจะเป็นคนมีคุณค่า ถ้าให้เขาไปแล้ว เอาคืนมา ๕๐๐ คนนั้นมีคุณค่าเหลือร้อยหนึ่ง ถ้าเอาคืนมาแค่ ๗๐๐ คุณก็มีประโยชน์คุณค่าให้แก่เขา เสียสละให้แก่เขาได้ ๓๐๐ นี่คือ ระบบ "บุญนิยม" ถ้ายิ่งเอาน้อยกว่านั้น ก็ยังมีประโยชน์คุณค่าในสังคม

และข้อสรุปสำหรับการดำเนินงานในระบบบุญนิยมคือ

๑. สร้างคนให้มีคุณ ให้มีเนื้อหาเป็นบุญนิยม เป็นคนมีบุญ มีคุณค่าของบุญ
๒. สะสมบุญให้มีค่า เมื่อเป็นคนมีคุณค่าที่เป็นบุญแล้ว ก็สร้างบุญให้มากขึ้น จนกระทั่งมาค้าจุนให้ตัวเราได้อาศัย เมื่อแผ่แก่ผู้อื่นได้ด้วย คือพึ่งตนให้ได้จนกระทั่งแผ่แก่ผู้อื่น หรือผู้อื่นพึ่งเราได้ด้วย
๓. พัฒนากิจกรรมให้มีผลเจริญ ดังที่จะเห็นได้จากกิจการมากมายในชุมชนบุญนิยม

บทที่ ๗

“ระบบบุญนิยม” ภาคปฏิบัติ :

กลไกกรรม วัฒนธรรม การศึกษา และการสื่อสาร

วันเสาร์ที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ คุณคนหนึ่งของนักเรียนเด็กเล็กที่เรียกว่าสมุนพระราม ขวนถนและวิจัยคนหนึ่งของเราไปกินข้าวด้วย จะได้ดูวิถีชีวิตของชาวชุมชนที่กินข้าวในชุมชนว่า เขาอยู่กินกันอย่างไร หลังจากตักอาหารที่ศาลาเสร็จแล้วก็เดินเข้าไปในชุมชน ลักษณะบ้าน เหมือนกับชุมชนทั่วๆ ไป แต่ทุกบ้านมีต้นไม้ทั้งพืชยืนต้น ไม้ล้มลุก ไม้ประดับทุกบ้าน บางบ้าน มีต้นไม้มากจนเหมือนกับร้านขายพันธุ์พืช บ่งบอกชัดเจนว่าคนที่รักการปลูกต้นไม้

บ้านหลังที่เขาพาไปกินข้าว เป็นบ้านที่คนแก่มากินข้าวรวมกัน หลังจากกินข้าวเสร็จก็ จะมีคนเอาหมกกระเทียมมาให้ปอก บางวันก็มีเห็ดมาให้ปอกด้วย เพื่อใช้ในโรงครัว อาหารที่คน แก่กิน จะเป็นอาหารที่ทำจากถั่วเหลืองหมัก เช่น ปลาแร่เจ จ่อมเจ ซึ่งปรุงจากเต้าเจี้ยวที่ทำเอง หั่นหอมเติมลงไป จะมีรสเปรี้ยวนิดๆ จากการหมัก ชาวอีสานเรียก “ส้มปลาน้อย” แล้วก็ มี น้ำพริกแบบต่างๆ เช่น น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกกะปิเจ ที่นี้ทุกบ้านมีพริกปลูกไว้หน้าบ้านบ้างหลัง บ้านบ้าง ดังนั้น น้ำพริกจะเป็นอาหารหลักอยู่ในพริกข้าว* ผักลวกผักสดก็มีไม่ขาดสำหรับเช่นกัน นอกนั้นก็จะเป็นอาหารสุขภาพ เช่น ถั่วเขียวต้ม เป็นต้น ที่สำคัญที่ขาดไม่ได้คือส้มตำ เขาเชื่อว่า มันเป็นอาหารที่ช่วยย่อย แต่ส้มตำของเขาจะรสจัดสนิทมาก เพราะพวกเขากินเพื่อสุขภาพจริงๆ

น้ำคั้นผักเขาก็กำลังนิยมกินกัน พูดกันในวงกินข้าวว่า เขาจะกินวันละเป็นลิตร และกิน ติดต่อกันหลายวันเพื่อให้ร่างกายเย็นลง ในหมู่บ้านมีโบสถ์นางอยู่ทั่วไปที่เขาจะหามาคั้นเป็น หลักในสูตรน้ำผักของเขา

ตอนแรกคุณยายทั้งหลายมากินข้าวไม่พร้อมกัน พวกเรากินไปบ้างแล้ว ยายถึงเข้ามา กินด้วยและกินนิตเตียวก็อิม ขณะกินข้าว หลานของยายเพ็ญร้องไห้ เด็กอายุ ๒ ขวบกว่าร้องขอ นมดื่ม ยายให้ดื่มน้ำเต้าหู้จากแก้ว เพราะกำลังจะให้หย่านม ยายอธิบายว่าถ้าไม่เลิกดูนมจาก ขวด ฟันหนูจะไม่สวย พอผู้ใหญ่กลับมาคุยกัน เด็กก็หยุดร้อง หันไปสนใจเรื่องอื่น ยายๆ เล่าว่า เข้ายๆ จะตื่นขึ้นมาใส่บาตรสมณะที่อายุมาก ไปบิณฑบาตไกลไม่ได้ ก็มีบิณฑบาตในหมู่บ้าน เพื่อ โปรดยายที่เดินไปทำบุญไกลๆ ไม่ได้ ตอนคำคุณยายจะเรียนธรรมะก่อนนอน

เหตุการณ์นี้บอกเล่าวัฒนธรรมชาวบ้านราชได้ชัดเจนตามโคลกที่ว่า “ข้าวมีกิน ดินมีเดิน ตะวันมีส่อง ฟันน้องมีเสร็จ เห็ดมีเก็บ ป่วยเจ็บมีคนช่วยรักษา ขี้หมามีคนช่วยกวาด ผ้าขาดมีคน ช่วยชุน บุญต่างคนต่างทำ” หมายความว่า ทรัพยากรมีอุดมสมบูรณ์ ผู้คนช่วยกันทำงานตาม หน้าที่ต่างๆ แต่เรื่องบุญกรรมช่วยกันไม่ได้ ใครทำอะไรก็ได้รับผลตามการกระทำของตนเอง

* พริกข้าวหมายถึงสำหรับกับข้าว อาหาร

การทำงานที่มากมายของชาวบ้านราชเป็นภาคปฏิบัติของระบบบุญนิยม ซึ่งมีแก่นรากจากหลักธรรมสำคัญ คือ มรรคมีองค์ ๘ และสาราณียธรรม ในมรรคมีองค์ ๘ สัมมาทิฐิ สัมมาวาจา และสัมมาสมาธิ สนับสนุนให้เกิดสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมาภังคะ และสัมมาอาชีวะ ผลสุดท้ายที่เกิดจากการปฏิบัติมรรคทั้ง ๘ องค์คือสัมมาสมาธิ มรรคมีองค์ ๘ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านราชแตกต่างชัดเจนมากจากผู้ปฏิบัติธรรมคนอื่นๆ ในพุทธศาสนา เพราะการปฏิบัติมรรคมีองค์ ๘ มีผลให้ชาวบ้านราชเปลี่ยนแปลงทั้งความคิด การพูด การกระทำ และการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการเปลี่ยนอาชีพจากอาชีพที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นอาชีพที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นงานกสิกรรม วัฒนธรรม การศึกษา หรือการสื่อสาร

กสิกรรม

วันเสาร์ที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ เราคุยกับป้าดาวเพชรคนเก็บผักของบ้านราชได้ความว่า ป้าตื่นตีสี่ บริหารร่างกาย แล้วก็ออกไปเก็บผักตอน ๖ โมง ๑๕ นาที เก็บผักเสร็จก็ช่วยปอกผักทำผักลวก ปายสามโมงออกไปสวนอีกครั้ง เก็บผักไว้ใช้วันรุ่งขึ้น เก็บมะละกอและผักหวานที่สวนไวพลั่ง ให้โรงครัว ๔ กิโลกรัม ใช้ทำอาหารถวายสมณะและชาวชุมชน ให้อุทยานบุญนิยม ๑๐ กิโลกรัม ปริมาณที่เก็บผักทั้งวันได้ราว ๓๐ กิโลกรัม

บ้านราชมีป้าดาวเพชรทำหน้าที่เก็บผักเพียงเดียว มีคนอื่นมาช่วยเก็บบ้างบางครั้ง นับเป็นปัญหาประการหนึ่งของบ้านราชที่ไม่มีคนเก็บผัก ในการประชุมชุมชนครั้งหนึ่ง จึงมีผู้ยกปัญหานี้ขึ้นกล่าวในที่ประชุมชุมชน และได้รับคำแนะนำให้สอนนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีใ้รู้จักวิธีเก็บผักแต่ละชนิด เช่นเดียวกับงานกสิกรรมที่มีนักเรียนเลือกเป็นฐานงานประจำไม่มากนัก เมื่อถึงคราวจำเป็น โรงเรียนก็จะระดมกำลังนักเรียนไปช่วยงาน เช่น ทำนา ปลูกผัก เป็นต้น บ้านราชมีพื้นที่ทำกสิกรรม ๔ ส่วน คือ ใต้แก่ง สวนไวพลั่ง ที่หมู่บ้านวังทางสูง มีงามบุญ ชาวหินฟ้า เป็นผู้รับผิดชอบ กสิกรรมริมมูล มีแก่งธรรม สยะรักษ์ ดินงาม นาวาบุญนิยม และ ตายแ่น มุ่งมาจน เป็นผู้รับผิดชอบ และกสิกรรมชุมชน มีกองศีล วรวิงศ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนสวนวังไพร ที่หมู่บ้านคากลาง ปลูกไม้ยืนต้น สวนป่า ผักหวานบ้าน กล้วยมะละกอ ผักตั่ว มักเม็ก ผักพื้นบ้าน มีนิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตดูแลร่วมกัน

งามบุญ ชาวหินฟ้า ผู้รับผิดชอบสวนไวพลั่ง

การเดินทางของชีวิต งามบุญเป็นคนบุรีรัมย์ อายุ ๔๒ ปี เดิมชื่ออัมพร แคนติ เคยปฏิบัติธรรมในฐานะแม่ชีนานกว่า ๔ ปี สาเหตุที่ออกบวชเป็นแม่ชีเพราะไม่ยอมแต่งงาน และอยากเป็นคนดีให้แม่ ไม่อยากสร้างปัญหาให้แม่หนักใจ ไม่ต้องมีลูกให้แม่ลำบากเลี้ยงลูกให้ ช่วงที่เป็นแม่ชี งามบุญได้อ่านหนังสือของชาวอโศกและปฏิบัติตามแนวทางของอโศก ได้เรียนรู้ทุกข์และรู้จักกิเลสตั้งแต่ตอนนั้น ระยะเวลาที่งามบุญเห็นว่าชุดสีขาวของแม่ชีเป็นอุปสรรคในการทำงานกสิกรรม จึงหันมาแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีเข้มเหมือนกสิกร

พ.ศ.๒๕๓๐ งามบุญไปร่วมงานปีใหม่ที่พุทธสถานปฐมอโศก ได้พบญาติธรรมไม่ใส่ รองเท้า ไม่กินเนื้อสัตว์ กินมือเดียว ใส่เสื้อปุๆปะๆ ดูเป็นกันเอง มีท่าที่เป็นพี่เป็นน้องดี กลับ จากงานปีใหม่ งามบุญก็ตั้งใจว่าสักวันหนึ่งจะต้องมาอยู่กับชาวอโศก

พ.ศ.๒๕๓๒ สมณะโพธิรักษ์ถูกดำเนินคดีข้อหาไม่สละสมณเพศตามคำสั่งของมหาเถร สมาคม งามบุญจึงหาโอกาสฝึกทำเห็ดที่พุทธสถานศิระอโศก จังหวัดศรีสะเกษ ฝึกทำเห็ดได้ สองสามวัน งามบุญก็หันไปทำกสิกรรมที่สวนชาตาโตงซึ่งเป็นที่ซื้อใหม่เพิ่งทำได้ปีกว่า ต้นไม้ที่ เขาปลูกไว้แล้วมีทุเรียน มังคุด มะยงชิด และผลไม้อื่นๆ อีกหลายอย่าง ปีที่ ๒ ก็มีงานรดน้ำ ตายหญ้า ตัดหญ้า ปลูกข้าวโพด ปลูกผักทุกอย่าง คั้นฉ่าย ผักชีหอม ผักชีลาว กวางตุ้ง กระหน้า กระหล่ำปลี กระหล่ำดอก แทรกช่องว่างระหว่างต้นไม้ใหญ่ ช่วงแรกมีผู้หญิงวัยแรงงาน ๔ คน และผู้ชายสูงอายุ ๒ คน ช่วยกันทำสวน ระยะเวลาที่เร่งงานก็จะนอนค้างที่สวนและทำอาหารกิน กันเอง จะมีคนที่วัดบ้านจักรยานมาเก็บพืชผักที่ต้องใช้แต่ละวันในวัด

งามบุญเรียนรู้วิธีปลูกผักมาจากบ้าน ทำกสิกรรมมาตั้งแต่อยู่กับพ่อแม่ และศึกษา เพิ่มเติมจากหลายที่ ได้รับคำแนะนำว่าเวลาปลูกผัก อย่าเอารากลงลึก เพียงเห็นบลงไปในดินให้ ถึงข้อของมัน แล้วก็รดน้ำวันละ ๒ ครั้ง อयरตแรง อयरตมาก รดเพียงผิวๆ ไม่ให้ใบผักไหม้ เท่านั้น

งานกสิกรรมบุญนิยม ปลายปี พ.ศ.๒๕๓๖ งามบุญพร้อมกับญาติธรรมชุมชนศิระ- อโศกหลายคนย้ายไปช่วยสร้างชุมชนราชธานีอโศก เริ่มทำสวนที่ริมฝั่งแม่น้ำมูล ปลูกแตง ถั่ว มะเขือเทศ มันเทศ ข้าวโพด ปลูกเสร็จก็ใช้กระป๋องรดน้ำ ต่อมามีคนซื้อเครื่องติดเรือหางมาให้ งามบุญขับเรือหางไปรดน้ำผัก เอาเครื่องปั้มน้ำวางในเรือแล้วก็หย่อนหัวกะโหลกลงในน้ำ ปั้มน้ำ ขึ้นมารดต้นไม้

ช่วงที่อยู่บ้านราชบุรีแรกๆ ผลผลิตส่วนมากจะแจก และส่งไปร้านบัวบูชา ส่งไปที่ศิระ- อโศกบ้าง ส่งไปที่กรุงเทพฯ บ้าง แจกคนมาดูงานบ้าง และแจกชาวบ้านใกล้เรือนเรือนเคียงด้วย งามบุญบอกเล่าความรู้สึกว่า

พอเราเข้าใจสังขารชีวิต เข้าใจการปฏิบัติธรรมแล้ว ทำให้เราไม่คิดว่าสิ่งที่เรา ทำนี้ต้องขาย อยากให้พี่ให้น้องเรากินก่อน ให้คนที่มีความศรัทธากินก่อน ของดีๆ อยาก ให้พวกเรากินก่อนที่จะเอาไปขาย กินเหลือแล้วค่อยเอาไปขาย มันใจอย่างนั้นมากกว่า แล้วเราก็ไปแจกชาวบ้านเขาไปกินนั่นแหละ คนที่เขามาเลี้ยงควายมาเกี่ยวหญ้า การให้ มันเป็นมิตรจริงๆ มันผูกมิตรได้

พอเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน งามบุญต้องหยุดปลูกผักที่ริมมูล เพราะระดับน้ำสูงขึ้น เรื่อยๆ จนน้ำท่วมราวเดือนกันยายน-ตุลาคม หลังจากน้ำท่วมมากเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๕ ชุมชนซื้อที่ สวนไวพลึง ๒๓ ไร่ให้งามบุญทำ จ้างคนช่วยเป็นหลักหนึ่งคนอายุประมาณ ๖๐ ปี สองปีต่อมา จึงได้ลงทุนประมาณแสนกว่าบาท จัดการระบบน้ำดึงน้ำจากแม่น้ำมูลและในสระมาใช้รดน้ำต้นไม้

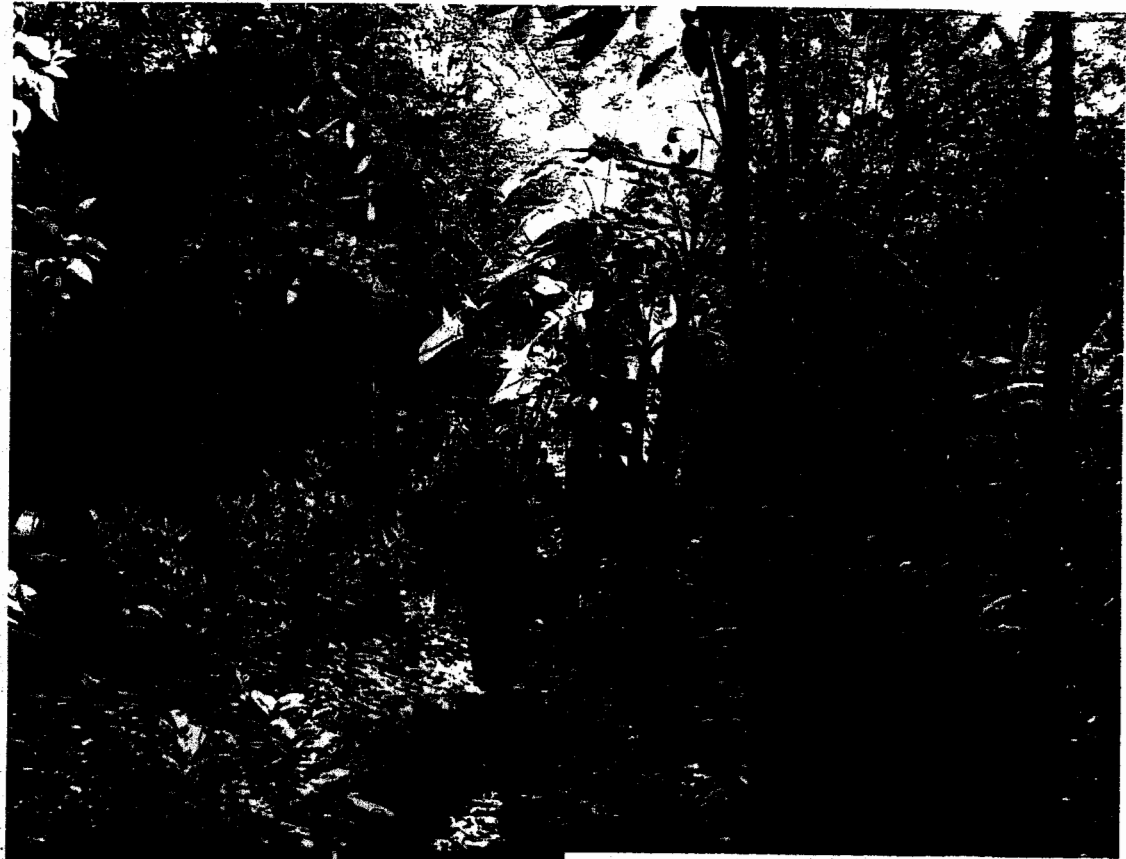
งามบุญปลูกผักหวานไว้ ๒ ไร่ ปลูกผลไม้ ๒๐-๓๐ ชนิด มีละมุด ชมพู มะไฟ ลำไย กระท้อน เเจาะ ลองกอง ส้มโอ มะไฟ ขนุน น้อยหน่า มังคุด ทุเรียน มะม่วง มะเฟืองหวาน มะเฟืองเปรี้ยว มะยงชิด มะปราง ส้มโอ ท้อทอง มะละกอ กล้วย มะละกอจะปลูกปีละ ๕๐๐ ต้น ปลูกเป็นระยะ ปลูกไปเรื่อย ๆ และคอยตัดต้นที่อายุ ๒-๓ ปี ให้มันแตกขึ้นมาใหม่ ต้นที่แก่แล้ว ก็จะเอาออก แล้วปลูกต้นใหม่เสริม ผสมกับต้นอื่น ๆ พอดันไม้ใหญ่โตขึ้นแล้ว งามบุญก็จะปลูกกล้วยและผักหวานลงไประหว่างต้นไม้ใหญ่ นอกจากนี้ก็จะเน้นปลูกผักพื้นบ้าน เช่น ย่านาง อ่อมแซบ ชะพลู ชีเหล็ก กระชาย ไพล อีบุก ต้นแงว ข่า ชะอม ตำลึง ผักอีเล็ด โสม พริก ส่วนสมุนไพรก็ปลูกไว้บ้าง เช่น เสลดพังพอน ผลผลิตที่ได้ก็จะเอามาไว้บ้าง แจกจ่ายชาวบ้านหมู่บ้านวังกางสูงบ้าง ในหมู่บ้านนั้นจะมีคนทำงานอยู่ไม่กี่หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ทำงานก่อสร้างแล้วก็หาปลา เพราะว่ามีอยู่ใกล้แม่น้ำมูล

ทุกวันประมาณหกโมงเช้า งามบุญจะขับรถกระบะออกจากบ้านราชไปสวนไผ่หลังที่บ้านวังกางสูง ถ้ามีเศษฟาง เศษขยะ หรือปุ๋ยก็จะบรรทุกไปด้วย ใส่ปุ๋ยและรดน้ำต้นไม้ หน้าแล้งรดน้ำ ดายหญ้าและตัดหญ้า หน้าฝนก็จะปลูกพืชเพิ่มเติม ปลูกพริก มะเขือ มะละกอ กล้วย ตอนกลางวันบ่ายสองถึงบ่ายสามโมง แดดจัด จะทำปุ๋ยอยู่ในร่มประมาณชั่วโมงกว่า เฉพาะหน้าฝนเท่านั้นที่งามบุญจะรับเศษอาหารและกากถั่วจากร้านอุทยานบุญนิยมมาทำปุ๋ย เนื่องจากที่ชุมชนมีแมลงวันแยะ ส่วนฤดูกาลอื่น ๆ จะมีคนที่วัดทำปุ๋ยเศษอาหารและกากถั่วจากร้านอุทยานบุญนิยม มาปั้นในเครื่องปั้นขยะ แล้วหมักไว้ แต่โดยปกติ งามบุญจะใช้พืชผักในสวนนั้นเองมาปั้นและหมักทำปุ๋ย

งามบุญสังเกตเห็นว่า ถ้าสนใจดูแลต้นไม้ มันจะเจริญเติบโตเร็วผิดปกติ ๓ ปีก็ออกดอกออกผล ปีที่แล้วเธอปลูกผักหวานประมาณสามพันต้น ปีนี้ (พ.ศ.๒๕๔๙) คิดว่าต้องปลูกลงทุกที่ที่ว่างต้นไม้ให้ได้ประมาณหนึ่งถึงสองหมื่นต้น งามบุญเน้นปลูกผักหวาน ผักพื้นบ้าน เพราะว่าปลูกครั้งเดียวเก็บกินได้นานเป็นสิบปี ไม่ต้องดูแลมาก เว้นรดน้ำบ้างก็ไม่ตาย ผักหวานใส่ปุ๋ยปีละสองครั้งและตัดหญ้า ก็จะได้ผลผลิตส่งโรงครัวของชุมชน อุทยานบุญนิยม และสหกรณ์บุญนิยม แต่ละเดือนเก็บผักหวานได้ประมาณ ๒๐ กิโลกรัม มะละกอประมาณ ๑-๒ ตัน ผักอื่น ๆ ที่มีทั้งหมด ๒๐ -๓๐ ชนิด เช่น คีตราคาผลผลิตรวมทุกอย่างประมาณเดือนละสามหมื่นบาท

เติมสวนไผ่หลังเป็นป่าหญ้าคา ๕-๖ ไร่ งามบุญใช้จอบขุดออกแล้วเก็บรากให้หมด ไม่เผา ทโยยขุดไปเรื่อย ๆ วันละวาสองวา เอาหญ้าคาขึ้นมาแล้วกลบไว้ข้าง ๆ ห่างโคนต้นไม้หนึ่งคืบ ถ้าไม่ขุดรากออก รากหญ้าคาจะชอนไชแย่งน้ำหมด ใบของต้นไม้จะไหม้ หลังจากขุดหญ้าคาออกแล้ว งามบุญจึงลงมือปลูกกล้วยปลูกมะละกอ พริก มะเขือ แตง แล้วคลุมด้วยฟางหรือคายน้า เธอบอกว่า

ภาพที่ ๑๒ สวนไพล้ง

ภาพที่ ๑๓-๑๔ ผลผลิตของสวนไพล้ง

ภาพที่ ๑๕ - ๑๖ ผีเสื้อที่สวนส้มโอ ต้นกล้วยและผักชอมในสวนไวพลั่ง

ต้องรู้ว่าตรงไหนปลุกกล้วยได้ ตรงไหนปลุกกล้วยไม่ได้ ความรู้เหล่านี้ได้มาจากประสบการณ์ เพราะว่าต้นไม้เริ่มโตแล้ว ต้องรู้ว่ารอมขนาดนี้ปลุกอะไรได้ ปลุกอะไรไม่ได้ ปลุกต้นไม้ไม่ได้ไหม ถ้าปลุกได้เราก็ปลุก ปลุกไม่ได้เราก็ปลุกอย่างอื่น เราจะพยายามให้เหลือที่ดินว่างน้อยที่สุด นอกจากปลุกผักพื้นบ้าน ต้นไม้ใหญ่อย่างผลไม้แล้ว รองลงมาก็เป็นผักหวาน แก้วมังกร คือเราปลุกให้มันคลุมพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง พอปีหนึ่งเราก็จะเอาขายข้าวลง มันดูแลง่าย

บทเรียนธรรมชาติจากการทำงาน การทำงานทำให้งามบุญได้เห็นกิเลสของตนเอง ยิ่งทำงานคนเดียว ยิ่งมีอึดตามาก ทำทุกอย่างตามความเห็นของตนเอง ผู้ปฏิบัติธรรมจะล้างกิเลส ความยึดถือของตนเอง งามบุญเล่าถึงประสบการณ์การจัดการกับกิเลสดังนี้

สมมุติว่าผลไม้อื่นนี้ เราจะเอาไว้ทำพันธุ์ พอมีคนไปเก็บเพราะเขาไม่รู้ เราต้องวางใจ มันเป็นความผิดของเราที่ไม่ทำเครื่องหมายไว้ ถ้าทำไว้เขาคงไม่เก็บ คือพยายามคิดโทษตนเองเป็นส่วนใหญ่ จะไม่ค่อยโทษเขา พยายามทำกายกรรม มโนกรรมวจีกรรมของเรา เอาแค่สามตัวนี้แหละเป็นหลักปฏิบัติ พยายามอย่าให้จิตของเราคิดไม่ดี การพูด กายกรรมของเราก็ทำให้ดี ถ้ามันคิดไม่ดีก็ให้ปรับทันที พยายามตามดูตัวเอง ทำนาน ๆ เข้า ก็จะเข้าใจคนอื่น ให้อภัยคนอื่นง่าย งานมากขนาดไหนก็ไม่หนัก ถึงจะดูแลสวน ๒๓ ไร่ก็ไม่หนักอะไรเพราะถือว่าการทำงานของเราเป็นการปฏิบัติธรรม แม้ตอนป่วยก็ไม่หนักใจอะไร ป่วยเรารู้ว่าป่วย เราก็ดูแลรักษา ปรับใจตนเองว่าเราอย่าทำงานหนักจนเกินไป จากนั้นมาจึงไม่ค่อยป่วย เพราะไม่มีโลกในงานจนเกินไป

ถ้าเราเข้าใจการปฏิบัติธรรมกับการทำงาน เราจะไม่ค่อยทุกข์ ไม่ค่อยถือสาคนอื่น จะมองตัวเองเป็นส่วนมาก การทำงานนี้ไม่ใช่ทำให้ใครเลย เราทำเราก็ได้ คนอื่นไม่ทำเขาก็ไม่ได้ ไม่โทษคนนั้นโทษคนนี้ ไม่ต้องถามว่าทำไมเขาทำอย่างนั้น พอเราเข้าใจแล้ว เราจะไม่ถามว่าทำไม ต้องถามย้อนตัวเองว่า ทำไมต้องหาสาเหตุให้ได้ ทำไมต้องถาม ทำไมใจเราถึงได้ติดอย่างนั้น จะโทษตัวเอง ไม่โทษคนอื่น เราต้องเสียสละ การทำงานจึงเป็นการทำบุญ

ในการทำกสิกรรม ถ้าจิตเราดี ก็เป็นบุญ ไม่เพ่งโทษถือสาคนอื่น ตอนนั้นแหละ เราสำเร็จในชีวิตมันได้พิสูจน์เรามาก จะทำสวนสวยขนาดไหน ผักงามขนาดไหน ถ้ายังมีจิตเพ่งโทษ ก็ไม่สำเร็จ

กว่างามบุญจะรู้จักวางใจ เธอก็เผชิญความเครียดจากการทำงานมาไม่น้อย อยากให้งานเสร็จตามที่ตั้งใจ ถ้างานไม่เสร็จก็ไม่พักเพื่อรับประทานอาหาร ไม่เลิกทำงาน งานหนักผนวกกับความเครียดทำให้ตัวเองป่วย เธอจึงต้องปรับตัวเอง หยุดงานกลับมารับประทานอาหารที่วัด

และเลิกงานประมาณห้าโมงเย็น ไปเยี่ยมเยียนเพื่อน ๆ ในชุมชนทุกวัน พุดคุยแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมแต่ละวัน ดังนั้นแม้จะทำงานที่สวนคนเดียว งามบุญก็ไม่โดดเดี่ยว
จากเพื่อนในชุมชน ยิ่งกว่านั้นยังไม่โดดเดี่ยวจากชาวบ้านใกล้เคียงด้วย เพราะใครที่ขาดชิง ข่า
ตะไคร้ ใบมะกรูด หรือผักอื่น ๆ ที่มีในสวนไวพลั่ง ก็จะได้รับอนุญาตให้เก็บกินได้ตลอดเวลา
งามบุญภาคภูมิใจที่ผลงานของเธอทำให้เธอได้เป็นผู้ให้ เช่นเดียวกับแก่งธรรมที่มุ่งหมายทำ
กิจกรรมผลิตอาหารเลี้ยงชีวิตชาวบ้านราช

แก่งธรรม สยะรักษ์ ผู้รับผิดชอบกิจกรรมริมนม

การเดินทางของชีวิต

แก่งธรรม สยะรักษ์ เดิมชื่อเดาว์ เกิดในครอบครัวชาวนาเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์
๒๕๔๕ ที่อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีพี่น้อง ๕ คน ผู้หญิง ๒ คน ผู้ชาย ๓ คน แก่งธรรม
เป็นคนที่ ๓ การศึกษาจบประโยคครุมัธยมเกษตรที่วิทยาลัยเกษตรกรรมบางพระ ชลบุรี

เมื่อเรียนจบมัธยม ๖^{*} ที่บ้านเกิด แก่งธรรมศึกษาต่อที่วิทยาลัยเกษตรกรรมบางพระ
ชลบุรี ช่วงเวลานั้นครอบครัวมีรายได้ไม่มากนักแม้จะมีที่นาบรือไร แต่อากาศแห้งแล้ง
ผลผลิตไม่ดี แก่งธรรมจึงต้องทำงานเป็นช่างไม้ช่างปูนหารายได้ระหว่างเรียน จนกระทั่งได้รับ
เลือกเป็นประธานองค์การนักศึกษาขณะเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ ๕ จึงไม่มีเวลาทำงาน ต้องใช้เงิน
ทางบ้านซึ่งฐานะดีขึ้นหลังจากขายนาทั้งหมดแล้วย้ายไปทำสวนที่จังหวัดตราด

แก่งธรรมเริ่มงานแรกเป็นพนักงานขายปุ๋ยที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริษัท
International Mineral Corporations ของอเมริกา ต้องติดต่อกิจกับธนาคารเพื่อการเกษตร
และสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) จึงได้พบคุณสีปาน สวานนครศรีธรรมราช พนักงานของ ธกส.
พระนครศรีอยุธยา และแต่งงานกัน ทั้งคู่มีบุตรชาย ๒ คน ปัจจุบันภรรยาและลูกคนโตอายุ
สามสิบปี รับจ้างปักจักรอยู่ที่บ้านที่กรุงเทพฯ คนเล็กอายุยี่สิบปีเศษกำลังศึกษาที่มหาวิทยาลัย
ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ทำงานได้สองปี แก่งธรรมก็ลาออกมาเปิดร้านที่จันทบุรีเป็นตัวแทนจำหน่ายของบริษัท
เดิม พ.ศ. ๒๕๑๖ แก่งธรรมหันไปค้าไม้ เขาต้องเดินป่าทั่วประเทศเพื่อหาไม้มาขาย จาก
จันทบุรี ไปครบุรี สิงสาร อุดร เลย ใช้ชีวิตอยู่ในป่า ๔ ปี แก่งธรรมได้ใกล้ชิดกับคนยากจนที่อยู่
ชายแดนในป่าดงไกลปืนเที่ยง ได้เรียนรู้ความยากลำบาก และการค้าไม้ก็ผลักดันให้เขาต้องเข้าไป
ในแดนผู้มีอิทธิพล แต่ก็ได้สัมผัสความเป็นพี่เป็นน้องของชาวบ้าน ได้อาศัยชาวบ้านอยู่บาง
คราวนานเป็นเดือน

พ.ศ. ๒๕๒๐ แก่งธรรมเห็นปัญหาที่ป่าถูกทำลาย เกิดความคิดว่าจะต้องสร้างป่า เขาจึง
เปลี่ยนงานอีกครั้ง คราวนี้เขาส่งเสริมการปลูกป่า ปลูกให้ชาวบ้านเพาะกล้าไม้ขาย กิจการนี้มี

* ปัจจุบันคือมัธยมศึกษาปีที่ ๓

หลายคนเข้าหันทันที คนเหล่านี้ล้วนมีอบายมุข ดิตทั้งเหล่าบุหรี แก่งธรรมก็สนุกสนานกับอบายมุขไปด้วย ระยะเวลาที่นั่น เขาได้รู้จักสำนักหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมที่นึ่งสมาธิแบบ TM (Transcendental Meditation) และฝึกทำสมาธิแบบที่เอ็มต่อมาถึงสี่ปี เพราะเชื่อว่าการทำสมาธิทำให้สมองดี วิถีชีวิตและจิตใจของแก่งธรรมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ปลีกตัวออกจากอบายมุข สนใจอ่านหนังสือธรรม ฟังธรรม

พ.ศ.๒๕๒๔ แก่งธรรมเริ่มถือศีลแปด รับประทานอาหารมังสวิริติ วันละมื้อเดียว เขาได้ฟังเทปสมณะโพธิรักษ์เทศน์ถึงวิธีที่ทานปฏิบัติธรรมเมื่อครั้งเป็นฆราวาส ตามหมวดธรรม "อภินนถกรรม ๓" คือ ส้ารวมอินทรีย์ โภชนมัตตัญญูตา ซาคริยานุโยคะ แก่งธรรมพยายามมีสติส้ารวมอินทรีย์ตลอดเวลา เมื่อส้ารวมอินทรีย์ได้ ก็เลสจะอ่อนแรงลง จิตจะมีกำลังขึ้น ทำให้เจริญในศีล สมาธิ ปัญญา (อริศีล อริจิต อริปัญญา) แก่งธรรมยกตัวอย่างการปฏิบัติธรรมไว้ดังนี้

สมัยที่ทากลำไ้ที่ก้าแพงเพชร บริษัทเราได้รับสัมปทานให้ทำไม้ในเขตปฏิรูปที่ดินของชาวบ้าน โดยประเพณี บริษัทก็ต้องไปเลี้ยงเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ตอนนั้นเราเริ่มปฏิบัติธรรมแล้ว เขากินเหล้า เราก็กินไม่ได้ ดีใจนะว่าเราไปเลี้ยงเขาแต่เราไม่กินได้ รู้สึกมีปีตินะ กลับมาก็คิดขึ้นมาอีก ว่า เราไปนั่งตรงนั้นแล้วเขาก็ชวนคุย มีหลายเรื่องที่เขาคุยแล้วไม่ถูก แล้วมาถามเราให้เออออห่อหมกกับเขา จะทำให้เราผิดคิด เราก็ก้าปากใจ เลยคิดว่า ต่อไปไม้ไปแล้ว ให้ผู้ช่วยไปแทน ปัญญาเกิดขึ้นจากที่เรามีอริศีล อริจิตขึ้น ทำให้เรามีกำลังที่จะปฏิบัติธรรม มีกำลังที่จะรักษาศีลให้บริสุทธิ์

พ.ศ.๒๕๒๗ แก่งธรรมร่วมกับญาติธรรมชาวอศอกตั้งบริษัทอศอกรังสรรค์ขึ้น รับจ้างปลูกป่าอยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรี บริษัทจ้างชาวบ้านใกล้เคียงทำงานให้ และคนงานต่างจังหวัดอยู่ประจำกับบริษัท บริษัทมีพนักงานประจำราวห้าสิบคน ทำกิจวัตรเหมือนอยู่วัด

พ.ศ.๒๕๓๒ แก่งธรรมตัดสินใจปิดบริษัทอศอกรังสรรค์ เนื่องจากเห็นว่าการสร้างสวนป่าถึงจุดอิ่มตัวแล้ว คนที่จะมีพื้นที่มากพอที่จะลงทุนจ้างบริษัททำสวนป่าหาได้ยาก ประกอบกับพิจารณาเห็นว่าการทำงานที่ผ่านมา แก่งธรรมใช้รายได้เป็นเงินล่อคนทำงาน คนไม่ได้ทำงานด้วยใจรักและเห็นประโยชน์ แก่งธรรมจึงหันไปสร้างชุมชนที่อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เขาซื้อที่ดินแบ่งให้ผู้สนใจทำกสิกรรม มีคนมาทำกสิกรรมกับแก่งธรรม ๓ คน แต่ก็ทำไม่ได้นาน เพราะตั้งใจมาหารายได้ เมื่อไม่ได้ตามที่ตั้งใจ จึงไม่ขยันไม่สร้างสรรค์ แล้วก็ออกไป คนใหม่เข้ามา งานจึงไม่ก้าวหน้า แก่งธรรมเสียเวลาเวลาที่ทุ่มเททำงานตามอุดมการณ์ที่คิดไว้เลอเลิศ เกิดปัญหาเห็นว่าตนเองหลงอยู่กับอตตาทที่ตั้งใจว่าน่าจะเป็นไปได้ แต่กลับเป็นไปไม่ได้

พ.ศ.๒๕๔๖ แก่งธรรมเข้ามาอยู่ที่ชุมชนราชธานีอศอก ชีวิตนอกวัดทำให้เขาได้เรียนรู้มานะอตตาทและวิบากของตนเอง เป็นแบบฝึกหัดที่มีคุณค่า ทำให้เขาเข้ามาอยู่ในชุมชนได้

งานกลีกรรรมบุญนิยม

ที่บ้านราช แก่งธรรมรับผิตชอบดูแลต้นไม้บนเขื่อนสุญญ และทำกล้าไม้แจกญาติธรรม แจกคนที่มาอบรม ต่อมาก็ซื้อเครื่องมือ เช่น รถไถ รถไถเดินตาม รถอีแต่น อุปกรณ์เครื่องมือ ของรถไถ อุปกรณ์วางระบบน้ำ และเครื่องมือการเกษตร สำหรับทำสวนผักบริเวณริมแม่น้ำมูล ซึ่งน้ำท่วมเกือบทุกปี ราวเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน หลังน้ำท่วมต้องเริ่มต้นใหม่ จึงต้องปลูก ต้นไม้ที่ให้ผลระยะสั้น และต้นไม้ที่อยู่ในน้ำได้ไม่ตายแม้น้ำจะท่วมนานถึงสองหรือสามเดือน

พื้นที่ริมมูลเป็นดินอุดมสมบูรณ์เนื่องจากเป็นดินน้ำท่วม มีแม่น้ำมูลที่กว้างใหญ่ไพศาล อากาศดี มีสภาพธรรมชาติสวยงามมาก ทำให้คนผ่อนคลายได้ดี ทว่ายังไม่มีการจัดการ ไม่มี การวางระบบให้พร้อมสำหรับงานใหญ่ ซึ่งจำเป็นสำหรับชุมชนที่มีคนสามร้อยกว่าคน เฉลี่ยแต่ละ วันมีผู้เข้าอบรมห้าร้อยคน อุทยานบุญนิยมและสหกรณ์บุญนิยมมีลูกค้ามากินอาหารอีกหลาย ร้อยคน

แก่งธรรมมองว่างานกลีกรรรมเป็นคำตอบที่จะทำให้เกิดความมียูมีกินคือความอุดม สมบูรณ์ และความเป็นชุมชนที่ได้ร่วมกันทำสิ่งเหล่านี้ กลีกรรรมแสดงถึงวิถีชีวิตที่เป็นมรดกหรือ ผลผลิตที่สมณะโพธิรักษ์มันหมายให้เกิดขึ้น เขาจึงเริ่มวางระบบบริหารจัดการ เดินสายระบบ บีมน้ำ ปลูกพืชทุกชนิดที่กินได้ เช่น มะเขือเทศ พริก แดง ถั่ว ผักต่างๆ และปลูกให้เหมาะตาม ฤดูกาลด้วย ผักส่วนใหญ่จะปลูกได้ในฤดูหนาว พริกปลูกได้ทุกฤดูกาล แก่งธรรมจะใช้ปุ๋ยบำรุง พืชแต่ละชนิดแตกต่างกัน การผลิตปุ๋ยก็ยังเป็นสิ่งทีแก่งธรรมต้องศึกษา บางครั้งปุ๋ยที่นำไปใช้ ทั้งที่หมักไม่ครบกำหนด กลับเป็นผลร้ายทำให้พืชผักเป็นโรคได้

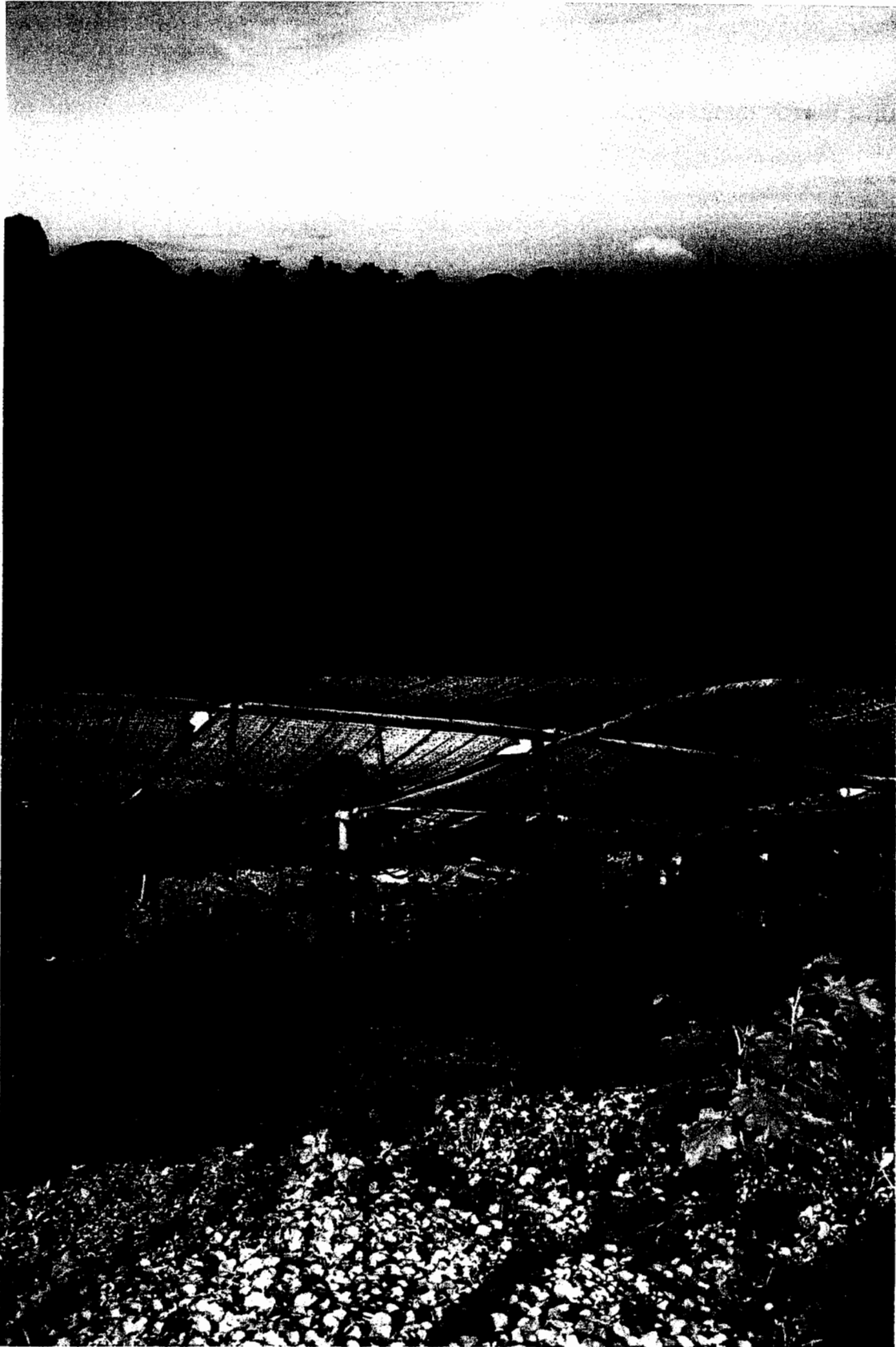
บทเรียนธรรมจากการทำงาน

แก่งธรรมตื่นประมาณตีสอง ทำสมาธิวิปัสสนาหรือเดวิชโซประมาณหนึ่งชั่วโมง หลังจากนั้นจะฟังเทปธรรมะ เสร็จแล้วจะตีม้า เข้าห้องน้ำ เดินออกกำลังกายประมาณหนึ่งชั่วโมงได้ ระยะทางราวสี่ถึงห้ากิโลเมตร แล้วจึงออกมาทำงานจนถึงเวลาอาหารเข้าประมาณสิบโมงเช้า รับประทานอาหารเช้าก็จะทำความสะอาดดูแลสถานที่หรือพักอ่านหนังสือหรือฟังเทป เพราะ แคตจัด ทำงานกลางแจ้งไม่ได้ ช่วงบ่ายจึงจะเริ่มงานอีกครั้ง

แก่งธรรมได้รับประโยชน์หลายประการจากการทำกลีกรรรมที่ริมมูล ประการที่หนึ่งคือ ความอดทน แก่งธรรมต้องทุ่มเททำงานหนักมากเพื่อปรับปรุงงานกลีกรรรม ทั้งเหน้อยกายและ ต้องพัฒนาจิตใจตนเองให้เข้ากับสังคมผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งแก่งธรรมมีความเห็นว่า

เมื่อก่อนนี้เราอยู่ข้างนอก มีแต่ผู้ใต้บังคับบัญชา เราเป็นหัวหน้าใหญ่ แต่มาที่นี่ มันไม่เหมือนกัน เราอยู่ในฐานะอันเดียวกัน ถึงแม้ว่าเราจะเป็นผู้รับใช้ก็ตาม ซึ่งทำให้เรา ต้องศึกษาและต้องสร้างเมตตาให้เยอะ พวกเราบางคนก็อ่อนไหวกับเรื่องที่จะให้ ขุมทรัพย์กัน บางคนรับไม่ได้นะ เพราะฉะนั้นเราต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกันมากที่นี่ แต่ พื้นฐานสำคัญที่สุดก็คือต้องพยายามสร้างเมตตาให้ได้

ภาพที่ ๑๗ - ๑๘ พื้นที่กสิกรรมริมมูล

แก๊งกรรมถูกชาวบ้านราชบางคนมองว่าเขาไม่เคยปลูกผัก เคยแต่ปลูกป่า เมื่อเขาเสนอ แต่ยังไม่ไต่ทำ ก็จะถูกกระทบทกระเทียบเปรียบเปรยทำนองว่าแก๊งกรรมเพื่อฝัน บางคนก็มองว่าเป็นมานะอัตตาของแก๊งกรรมที่คิดการใหญ่ถึงขนาดจะทำกสิกรรมเลี้ยงคนทั้งชุมชน ทั้งคนที่เข้าอบรม อีกทั้งยังทำอาหารขายด้วย แก๊งกรรมได้แต่คิดว่าตนยังไม่ทันได้ทำอะไร ก็โดนโจมตีแล้ว ทำให้จิตใจหวั่นไหวบ้าง แต่ไม่นานนัก ก็ควบคุมจิตใจได้

การเข้ามาใช้ชีวิตในชุมชนราชธานีโตกเมื่ออายุมากแล้วอย่างแก๊งกรรม ค่อนข้างยาก ถ้าไม่ได้ฝึกฝนให้เชิฐความสามามาก่อน และจะยิ่งยากมากขึ้นถ้าสั่งสมการกระทำตามความคิดเห็นของตนเป็นสำคัญ ต้องใช้เวลาเรียนรู้อยู่ในชุมชนระยะหนึ่งนานมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับเปลี่ยนตนเองของแต่ละคน งามบุญก็ผ่านประสบการณ์ทางอารมณ์เมื่อกระทบการกระทำของบุคคลอื่นที่ตนไม่ชอบใจ วิธีแก้ปัญหาคือมองตนและแก้ไขตน ตั้งที่งามบุญบอกเล่าว่า

พยายามคิดโทษตนเองเป็นส่วนใหญ่ จะไม่ค่อยโทษเขา พยายามทำกายกรรม มโนกรรมวจีกรรมของเรา เอาแค่สามตัวนี้แหละเป็นหลักปฏิบัติ พยายามอย่าให้จิตของเราคิดไม่ดี การพูด กายกรรมของเราก็ทำให้ดี ถ้ามันคิดไม่ดีก็ให้ปรับทันที พยายามตามดูตัวเอง ทำนานๆ เข้า ก็จะเข้าใจคนอื่น ให้อภัยคนอื่นง่าย

ส่วนแก๊งกรรม เมื่อได้รับคำกระทบทกระเทียบและคำตำหนิทั้งที่เขายังไม่ไต่เริ่มทำงาน และเขาเกิดความหวั่นไหวขึ้นมา เขาแก้ไขอารมณ์ด้วยการสร้างจิตเมตตา “เราต้องเรียนรู้ซึ่งกัน และกันมากขึ้น แต่พื้นฐานสำคัญที่สุดก็คือต้องพยายามสร้างเมตตาให้ได้”

เมื่อจัดการกับอารมณ์ของตนเองไต่ ทั้งสองก็อุทิศตนทำงานกสิกรรมในส่วนที่แต่ละคน รับผิดชอบโดยลำพัง ไม่คาดหวังว่าจะต้องมีใครมาช่วยทำงาน การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ไม่ให้หวั่นไหวไปกับอำนาจของความไม่ชอบใจซึ่งเป็นกิเลสอย่างหนึ่งนี่เองเป็นลักษณะสำคัญ ของกสิกรรมบุญนิยม นอกจากนี้จะพบลักษณะของกสิกรรมบุญนิยมจากวิถีชีวิตและการทำงานของงามบุญและแก๊งกรรมดังนี้

๑. พัฒนาตนเองให้กิเลสน้อยลงเสมอ
๒. ขยัน ประหยัด เสียสละ
๓. ปลูกพืชหลากหลายเพื่อกินเป็นเป้าหมายหลัก ส่วนที่เหลือจึงขาย
๔. ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี ใช้พืชที่มีกลิ่นฉุนไล่แมลงศัตรูพืช และใช้ปุ๋ย

จุลินทรีย์หมักจากพืช

๕. ใช้ชีวิตเรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่แสวงหาความสะดวกสบายทาง วัตถุ จึงไม่จำเป็นต้องทำกสิกรรมเพื่อขาย เพื่อหาเงินมาใช้จ่ายคอบสนองความต้องการส่วนเกิน

กล่าวได้ว่า ชุมชนราชธานีอโศกคงความเป็นชุมชนบุญนิยมที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เพราะมีงานกิจกรรมผลิตอาหารเลี้ยงชีวิตร่างกายของชาวบ้านราชไว้ กิจกรรมจึงเป็นรากฐานของวัฒนธรรมบุญนิยม

วัฒนธรรมบุญนิยม

ชาวบ้านราชมีลักษณะภายนอกที่เห็นได้ชัดว่าต่างจากชุมชนทั่วไป คือ การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแบบไทยพื้นเมือง สีโทนเข้มเพื่อความสะดวกในการทำงาน ไม่ต้องระมัดระวังเรื่องความสะอาด ตัดผมสั้น และไม่สวมรองเท้า การทักทายด้วยการไหว้ ลักษณะด้านในเข้ามาอีกหน่อยก็คือชื่อไทยๆ ที่เข้าใจความหมายได้ทันที เช่น ปานรุ่ง ไบลาน งามบุญ ไว้ใจ ชัดเด่น แก่งธรรม เป็นต้น การงดเว้นอาหารเนื้อสัตว์ รับประทานอาหารมังสวิรัต และรับประทานร่วมกันพร้อมกันทั้งชุมชน ลักษณะด้านลึก ได้แก่ การรักษาศีลปฏิบัติธรรมและประเพณีปฏิบัติต่างๆ ประเพณีที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือพิธีอุปสมบท งานโฮมไทวง และงานศพ

พิธีอุปสมบท

วันศุกร์ที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๔๔ ตอนเช้าเราไปช่วยงานโรงครัว ช่วยเด็กล้างถ้วยชาม เสร็จแล้วไปช่วยคุณกรักล้างภาชนะ จนได้เวลาที่จะเริ่มพิธีบวช เราก็เดินไปโบสถ์เรือเพื่อร่วมพิธีบวชซึ่งจะเริ่มเวลา ๐๘.๐๐ น. ผู้เข้าอุปสมบทในวันนี้เป็นพระอาคันตุกะสองรูปคือหลวงพ่อสอนและหลวงพ่อดำ สมณะชาวอโศกจะสวดอุทิศรับพระอาคันตุกะทั้งสองเข้าเป็นสมณะชาวอโศกรูปที่ ๑๐๖ และ ๑๐๗ นักบวชทำพิธีในเรือลำหนึ่ง ญาติโยมที่ร่วมพิธีจะอยู่ในเรืออีกลำหนึ่ง

สมณะนั่งเป็น ๒ แถวหันหน้าเข้าหากัน หัวแถวเป็นอาสนะของสมณะอุปัชฌาย์ตั้งอยู่กลางระหว่างสองแถวสูงกว่าอาสนะของสมณะรูปอื่น ช่องว่างตรงกลางระหว่างสองแถวเป็นทางผ่านให้ผู้ขออุปสมบทเข้าไปรับบริวารจากสมณะอุปัชฌาย์ซึ่งเป็นประธานในพิธีคือสมณะเดินดิน ดิกขวีโร

เริ่มพิธีด้วยการกราบ สมณะกราบท่านประธานพิธี สามเณรและสิกขมาตุกราบสมณะ แล้วญาติโยมกราบสมณะและสิกขมาตุ หลังจากนั้นโยมถวายผ้าให้หลวงพ่อสอนและหลวงพ่อดำ แล้วหลวงพ่อดำเปิดใจกล่าวกับญาติโยม หลวงพ่อสอนกล่าวว่า ขออนุโมทนาที่ทุกคนมาร่วมงานวันตาย ตายจากการเป็นหลวงตา ทุกคนตายแล้วก็เกิดเกิดใหม่ หลวงตาสอนเกิดใหม่มาเป็นสมณะชาวอโศก จะไม่ให้ญาติโยมผิดหวังในการเข้ามาครั้งนี้ จะสังวรระวังไม่ให้น่าป จะทำให้สมกับเป็นนาบุญ ขอโหสิกรรมด้วยกายวาจาใจกับทุกคนด้วย

หลวงพ่อดำกล่าวว่า ขออนุโมทนากับญาติโยม และกรรมใดไม่ว่าจะเป็นกายกรรม วาจากรรม โนกรรมที่เคยล่วงเกินใดๆ ขอโหสิกรรมณที่นี้ด้วย

หลังจากนั้นทั้ง ๒ รูปนำผ้าไปถวายสมณะอุปัชฌาย์ สมณะเดินดิน ดิกขวีโร กล่าวว่ วันนี้เป็นอันสงฆ์จากการตั้งใจที่จะเลื่อนฐานะเข้ามาเป็นศากยบุตร เป็นสมณะของชาวอโศกโดย

ภาพที่ ๑๙ - ๒๐ พิธีอุปสมบท

สมบุรณ์ทั้งใจและกาย กายนอกและภายใน ขอให้ได้ตามความตั้งใจ ตั้งแต่นี้ต่อไปก็เป็นการ
สั่งสมกรรม เพื่อผลอันเป็นความพ้นทุกข์

ต่อจากนั้นนำสวดนอบน้อมพระผู้มีพระภาค นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธสฺส
สวต ๓ จบ แล้วสมณะใหม่ทั้งสองรูปขอให้สมณะเดินดิน ติกขวิโร เป็นอุปัชฌาย์ และขอวิสัลย
ก่อนจะรับผ้าไปนุ่งห่มใหม่ มีสมณะที่บวชก่อน ๒ รูปเข้าไปช่วยดูแลการการห่มจีวร หลังจาก
เปลี่ยนผ้าออกมาแล้ว สมณะใหม่กราบอุปัชฌาย์ ๓ ครั้ง อุปัชฌาย์ให้โอวาทว่า

การศึกษาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ฝากไว้กับสาวก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา
หรือ เราจะต้องศึกษาเข้าใจให้จริง ศีลจะต้องรู้แจ้งเข้าใจด้วยปัญญา พยายามประพฤติ
ปฏิบัติให้มั่นคงประกอบไปด้วยสติและอุบายวิธี หากเพียรข่มผินขัดเกลาจิตให้เกิดเป็น
สมาธิ ส่วนจะทำได้หรือไม่ได้อย่างไร ก็พึงรู้ด้วยจิตด้วยปัญญาของเราจริงๆ การที่เรา
มีความรู้ตัวอยู่ว่าเรามีหลักประพฤติคือศีล มีแบบอย่างฝึกตนอย่างขัดเกลาในขณะที่
จิตของเราที่ถูกฟอกถูกชำระ ลดละกิเลสตัณหาอุปาทานได้มากยิ่งเป็นวิมุติ นั้นแหละคือศีล
นำไปสู่วิมุติและญาณทัศนะโดยแท้ ขอให้ตั้งใจพากเพียรศึกษาให้เกิดมรรคผล เป็นวิมุติ
นิพพาเทอญ

ณ บัดนี้ขอให้รับสิ่งสำคัญอันเป็น ธรรมเนียมของพระพุทธศาสนา ถ้าหากท่านได้
ตั้งใจที่จะปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดครบถ้วนสมบุรณ์แล้ว จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีลจะเป็น
เครื่องคุ้มครองป้องกันท่านทั้งหลายให้สะอาดบริสุทธิ์และได้ปลอดภัย

ท้ายที่สุด อุปัชฌาย์นำสวดนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอีก ๓ ครั้ง แล้วกล่าวตั้งแต่จุลศีล
มัชฌิมศีล และมหาศีลจนหมดทุกข้อ จบลงด้วยข้อความว่า "สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องปฏิบัติ
จนกว่าชีวิตจะหาไม่" แล้วให้อนุศาสตร์ ๘ ประกอบด้วยวิสัลย ๔ และอภรรณียกิจ ๔ วิสัลย
๔ คือ บิณฑบาตเป็นวัตร ถือบ้างสกุลเป็นวัตร นอนโคนไม้เป็นวัตร และฉันน้ำมูตรเน่าเป็นวัตร
อภรรณียกิจ ๔ คือ เสพเมถุน ลักทรัพย์ แกล้งพราดสัตว์หรือตัดชีวิตสัตว์ และอวดอุตตริมนุสส-
ธรรมคือญาณ สมาธิ วิมุติ ที่ตนไม่มีจริง

พิธีอุปสมบทใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง เสร็จพิธีก็เป็นเวลาอาหารพอดี วันนี้มีรายการ
อาหารพิเศษที่ปรกคิจะไม่กินกันคือก๋วยเตี๋ยว เข้าใจว่าเป็นการฉลองบวชพระ เด็กนักเรียน
รอดักก๋วยเตี๋ยวมากกว่าอาหารชนิดอื่น วันนี้ไม่มีแก้วตัมและแกงจืดเหมือนทุกวันที่เคยมี แต่มี
ตัมยาหน่อไม้ดองกับผัดบวบเป็นหลัก ผักสดคือผักบุ้งจีนเหมือนทุกวัน

รุ่งขึ้นวันเสาร์ที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๔๔ สมณะโพธิรักษ์และนิสิตจากทุกพุทธสถานจะมา
รวมกันที่บ้านราชเนืองในงาน "โฮมไทวง" ในงานนี้จะมีการสอบสัมภาษณ์คัดเลือกนิสิตเข้าศึกษา
ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๔ พวกเราจึงช่วยกันทำความสะอาดเรือนศูนย์เพราะจะต้องใช้พื้นที่
เรือนศูนย์ทุกชั้น

งานโฮมไทว้

วันเสาร์ที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๔๘๘ ประมาณดีห้า นักเรียนจะปลุกกันให้ลุกขึ้นมาทำหน้าที่ ส่วนหนึ่งไปทำงานที่อุทยานบุญนิยม นอกนั้นจะรวมแถวออกกำลังกาย บางวันนักเรียนจะวิ่งเป็น ขบวนไปรอบ ๆ หมู่บ้าน พร้อมส่งเสียงปลุกใจตนเองว่า ลู้ ๆ วิญญาณ บุกเบิก

เราออกไปช่วยทำอาหารที่โรงครัว สังเกตความเป็นไปของกิจกรรมต่างๆ แต่ละวัน ปัญหาของโรงครัวไม่เหมือนกัน วันนี้ ต้องการคนช่วยล้างผัก ช่วยปอกทุเรียน ช่วยล้างภาชนะ เราก็ช่วยทำทุกอย่างเหล่านั้น จนถึงเวลาที่รถจะออกจากบ้านราชไปสนามบินอุบลราชธานีรับ สมณะโพธิรักษ์ที่เดินทางมาจากพุทธสถานสันติอโศกที่กรุงเทพฯ มาร่วมงานโฮมไทว้ที่บ้านราช พวกเราตามก็เลยตามไปด้วย มีผู้เฒ่าไปด้วย ๕-๖ คน นักเรียนสมณะพระรามตัวน้อยๆ ไปด้วย ประมาณ ๒๐ คน เด็ก ๆ ตีใจจะไปรับหลวงปู่ นักเรียนสัมมาสิกขาและผู้ใหญ่ในชุมชนก็ไปกันอีก หลายคนเต็มคันรถหกล้อพอดี

พอถึงสนามบินซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก นักเรียนเข้าแถวลงจากรถตามผู้ใหญ่เข้าไปนั่ง ในสนามบิน พอได้เวลาเครื่องบินลง ญาติธรรม ๒-๓ คน ก็ไปนั่งตรงประตูทางที่ผู้โดยสารจะเดิน เข้ามา และคนอื่นๆ เริ่มทยอยทำตาม เจ้าหน้าที่รีบมาบอกให้เว้นช่องว่างสำหรับคนจะเข้าออก ห้องน้ำด้วย พวกเราก็หลีกทางเปิดช่องให้ สักครู่สมณะโพธิรักษ์มาถึงพร้อมกับปัจฉาสมณะและ คนอื่นๆ ที่ตามมาร่วมงานโฮมไทว้ ท่านทักทายนักเรียนสมณะพระรามและทารกตัวน้อยก่อนที่จะ เดินไปขึ้นรถเดินทางเข้าบ้านราช

เวลา ๑๘.๓๐ น. มีรายการปฐมนิเทศ เริ่มด้วยการสวดมนต์ และนั่งเจโตสมณะประมาณ ๑๐ นาที นิสิต ม.วช. มีประมาณ ๒๐๐ คน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ อายุ ๖๐ ปีขึ้นไปประมาณ ๔๕ % อายุ ๔๐ ปีขึ้นไปประมาณ ๓๕ % ต่ำกว่า ๔๐ ปี ประมาณ ๒๐ % สมณะติชชีโวแสดงธรรม สรุปสาระสำคัญได้ว่า การปฏิบัติธรรมต้องอาศัยมิตรดี สหายดี ตึงเตือนกัน การติติงบอกกล่าว กันได้จะทำให้พัฒนาขึ้น ถ้าติติงบอกกล่าวกันไม่ได้ ตัวเองจะเสื่อม คนที่ไม่รับคำติ เบื่อคำติติง ว่ากล่าว เว้นเสียแต่ว่ามีเงื่อนไขที่ตนเองพอใจเท่านั้นจึงจะยอมให้ติติงหรือบอกกล่าว อย่างนี้ นอกจากไม่มีโอกาสรู้ข้อบกพร่องของตนเองและปิดทางพัฒนาตนเองแล้ว กิเลสจะยิ่งเพิ่มขึ้นมาก

ต่อจากนั้นนักบวชให้โอวาทรูปละ ๒-๓ นาที มีสมณะ ๒๐ รูป ลิกขมาตุ ๗ รูป ทุกรูป ให้กำลังใจนิสิตว่า การนำตนเข้ากระบวนการ จะช่วยให้การปฏิบัติธรรมไปได้รวดเร็วขึ้น ปีนี้เป็น ปีที่ ๑๐ แล้ว ขอให้นิสิตน้อมเข้าหากัน จึงจะสู้กับกิเลสได้ ขอให้นิสิตหมั่นบันทึกสภาวะ จะได้ ทบทวนให้มากขึ้น อย่าประมาทว่าสมณะโพธิรักษ์จะมีชีวิตอยู่อีกนาน นิสิตจะช่วยให้ท่านอายุยืน ขอให้ทุกคนมีศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา เบิกบานและมีศีล ๘ สมบูรณ์

หลังการปฐมนิเทศ นิสิตบ้านราชประชุมเรื่องการเตรียมอุปกรณ์สำหรับขนทรายเข้า ใต้ถุนเรือนศูนย์ จากนั้นรับสมัครแรงงานช่วงงานโฮมไทว้ เช่น งานศาลา งานล้างภาชนะ งาน เวที งานขยะ และงานโรงบุญซึ่งจะจัดที่เรือนผืนเขียว

ภาพที่ ๒๑ ประชุมครูสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตในงานโฮมไต้หวัน

ภาพที่ ๒๒ สัมภาษณ์นิสิตใหม่ในงานโฮมไต้หวัน

วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๔๙ ๐๕.๐๐ - ๐๗.๐๐ น. สมณะโพธิรักษ์ให้โอวาทแก่ครูสมณะ มี
สมณะมาร่วม ๒๑ รูป ลิกขมาตุ ๑๑ รูป ครู ๑๘ คน ผู้สังเกตการณ์ ๓ คน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. ควรจะเก็บข้อมูลด้านการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมไว้เป็นพงศาวดารเป็น
ประวัติศาสตร์ ไม่ให้สูญหาย ถ้าปล่อยปละละเลย มันจะสูญหายไปตามกาลเวลา วังชีวิต
หมายถึงที่อยู่อันยิ่งใหญ่ นิสิตแปลว่าอยู่ประจำ เป็นหลักแหล่ง

๒. คนที่บรรลุนิยาม รู้เสนาสนะดีปายะเหมาะสมกับงาน จุดไหนขาดคน พอช่วยได้
ก็จะช่วย ไม่ได้อยู่อย่างป่าเรือกิเลส ไม่ติดยึดที่ ไม่ติดยึดคน หรือองค์ประกอบอื่นๆ แต่พิจารณา
ความเหมาะสม เอาสาระเป็นหลัก นั่นคือคนเจริญมีปฏิภาณ

๓. สัมมาสิกขาด้วยวังชีวิตเราตั้งมา ๑๐ ปี แต่ยังไม่มีการประเมินว่าจะจบอย่างไร น่าจะ
ประชุมผู้ที่มีหน้าที่ด้านการศึกษา มาจัดสรรดูว่าจะประเมินผลอย่างไร จะวัดคุณธรรมอย่างไร
เมื่อคนอื่นที่ตามมาเขาจะเห็นได้ การควบคุมใช้จิตวิญญาณเป็นตัวหลัก และต้องมีกรอบของ
คุณธรรมที่เป็นรูปร่าง

๔. คนเราเกิดมาเพื่อศึกษา ไม่ใช่วิ่งไปตามแรงบุญ หมกมุ่นก็เจอแรงบาป ลงนรกตกต่ำ
กว่าจะรู้สึกตัวว่าทุกข์สาหัส บางทีน่าเบื่อหน่าย กว่าเจอทางพุทธที่เป็นทางเอก ถึงจะมีบุญ
บารมีพอ แต่ก็มีวิบากของแต่ละคน บางคนถูกดึงออกไป ก็อย่าให้เสียเวลาเวียนวน

๕. การศึกษาของเราต้องรับใช้คน เอาไปใช้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำบาปทำเวรกับ
สังคม ไม่หลงติดลาภยศอำนาจที่เป็นอำนาจบาป คนที่มีกิเลสก็ยกย่องคนที่มีกิเลสที่ตนชื่นชอบ
กาม อัดดา ต้องละล้าง ไม่ติดรูป รส กลิ่น เสียง ไม่บำเรอตน กิเลสก็คือขยะอย่างยิ่งของ
จิตวิญญาณมนุษย์ ขยะมีความหมายลึก ความบกพร่องเป็นขยะของชีวิต คนขยะมีสิ่งบกพร่อง
ควรเลิกทิ้ง

๖. อยากให้เน้นขยะวิทยา อาจจะมีศาสตร์มากกว่าคณะต่างๆ เป็นคณะที่ยิ่งใหญ่จำเป็น
มากขึ้นเรื่อยๆ คุ้ม มันมีประโยชน์ซับซ้อน เป็นเรื่องสำคัญนายกอง ปรับปรุงโทษสู่ประโยชน์
คนจะอยู่กันอย่างสะอาดสะอาดอันแข็งแรง

๗. คนโลกๆ เขาไม่ศึกษาเรื่องโลกธรรม พอรู้บ้างแต่ไม่ชัด อากาธ อารมณ์ อัดดาต่างๆ
จากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน บั้นอัดดาต่างๆ เหมือนจริงจังทั้งรูปนาม เป็นมโนมยอัดดา เรา
เรียนรู้แล้วล้างได้ หมกอัดดา มีแต่เมตตา เป็นจิตวิญญาณพระเจ้าที่ศาสนาอื่นไม่ถึง

๘. นัยของความเป็นครูคือ พาเขาทำงานแขนงที่เขาทำได้ในวาระอันสมควร บูรณาการ
กับคุณธรรมและเสริมวิชาการ ประพุดินาหน้า ทฤษฎีตาม การขึ้นราคาของวิชาการ ให้ราคา
แพง เป็นความเสื่อมของสังคม ยกย่องคนมีความรู้แต่ทำไม่เป็น เป็นความผิดพลาด ค่าของคน
ทำเป็นต้องมากกว่าคนแค่รู้ ความเข้าใจของเด็กจะเปลี่ยนไป ความรู้มีและปฏิบัติได้ด้วย เด็กที่
ทำเก่งเป็นคนดีมากกว่าคนที่มีความรู้แล้วทำไม่เป็น

๙. คนที่มีพรสวรรค์ เราต้องเสริมให้เขา เขาจะได้พัฒนาตนเองเร็วขึ้น เด็กอาจจะเก่ง
กว่าเราได้ วิธีการเรียนควรเรียนตามธรรมชาติ ครูเหมือนพ่อแม่ ให้กลับมาเป็นแม่พ่อที่ไม่จู้จี้

จุกจิก ให้วิชาการตามสมควร เอาใจใส่จิตวิญญาณ นิสัย ประพฤติกรรมแล้วประเมิน ส่วนไม่ดี ส่วนเสีย ส่วนแฝงที่ควรจะต้องเติม หยุดพลังงานไม่ดี มาใช้ทุน เวลา แรงงาน (กาย สมอง) ให้ได้ เวลาคืนมาใส่กับสิ่งที่ควรจะทำที่ดีกว่า จะเป็นเศรษฐกิจศาสตร์ที่ดีมาก

หลังจากสมณะโพธิรักษ์ให้โอวาทแล้ว เริ่มสอบสัมภาษณ์รับนิสิตใหม่เวลา ๐๘.๐๐ น. ตอนเย็นมีรายการเปิดใจนิสิต ให้พูดถึงความรู้สึกที่มาเป็นนิสิต มีนิสิตบอกเล่าว่า ห้องเรียนของ นิสิตสมบูรณ์ไปด้วยความผูกพันที่แน่นแฟ้น ความเป็นเพื่อนทำให้นิสิตมีน้ำใจช่วยเหลือกัน ทำให้กลมเกลียวอบอุ่นเพิ่มทวีขึ้น เพราะไม่ได้เรียนแข่งขันเอาโลภธรรม แต่แข่งขันกันลดกิเลส วิชา พุทธชีวิตศิลป์ที่เรียนในวิถีชีวิตแบบพุทธแท้ๆ เติมเต็มความสัมพันธ์และการทำงานที่ไม่มีขีดชั้น

เวลา ๑๔.๐๐-๑๗.๐๐ น. ประชุมสัมมนาครู มีสมณะ ๘ รูป สิกขมาตุ ๖ รูป ครู ๑๐ คน สมณะดิกขวิโร อ่านสรุปผลการคัดเลือกนิสิต ๖ วิชาเขตส่งมา ๒๑ คน กัดไว้ ๑๗ คน

หลังจากนั้นก็ช่วยกันอภิปรายว่า การศึกษา ม.ว.ช.จะเร่งรัดพัฒนาจิตวิญญาณอย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์วัด คัดเด่น เป็นงาน ชาตวิทยา มีผู้เสนอความคิดเห็นหลากหลายมากแต่ ไม่มีข้อสรุปเป็นหลักเกณฑ์ร่วมกัน ให้ประชุมกลุ่มย่อยของแต่ละวิชาเขตพิจารณาเสนอข้อนิสิต ปี ๖ ขึ้นไป ที่สมควรรับปริญญาบัตร ส่งให้วิชาเขตราชธานีโอศกดูตัวว่ามีคัดเด่น เป็นงาน ชาตวิทยาเพียงใด การดูตัวจะใช้เวลา ๑ ปี

ในที่สุดตกลงให้ ๓ วิชาเขตส่งรายชื่อนิสิตวิชาเขตละ ๑ คน คือ ราชธานีโอศก ศิระ-โอศก และปฐมโอศก นิสิตวิชาเขตอื่นๆ ยังศึกษาไม่ครบ ๖ ปี

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๕ เวลา ๐๔.๐๐-๐๖.๐๐ น. สมณะโพธิรักษ์แสดงธรรมที่เอื้อน เอิงกัน จับใจความได้ว่า มีหลายศาสตร์ที่จะสร้างสังคมในระบบบุญนิยม เนื่องจากจิตวิญญาณ มีปัญญาแล้ว ถ้าได้แรงงาน เวลา และสมองที่สูญเสียไปกับกิเลส กลับคืนมา ก็จะสามารถสร้าง สังคมเป็นสุขเพื่อประโยชน์แก่มหาชนและเพื่ออนุเคราะห์โลก

วันสำคัญทางศาสนา

เนื่องจากชาวบ้านราชปฏิบัติธรรมเป็นปกติในชีวิตประจำวัน วันสำคัญทางศาสนาจึงมีความสำคัญในแง่ที่เป็นโอกาสได้ตั้งใจละเว้นความชั่วหรือบำเพ็ญความดีมากกว่าปกติที่ทำอยู่ แล้ว เฉพาะคืนวันมาฆบูชาซึ่งตรงกับงานพุทธาภิเษกฯ สมณะโพธิรักษ์จะแสดงธรรมกัณฑ์พิเศษ ส่วนวันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันอาสาฬหบูชา โดยส่วนรวมของชุมชน ไม่มีพิธีกรรมใดเป็นพิเศษ นอกจากการเดินจงกรม นั่งเจโตสมณะและการเวียนธรรม เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๐.๐๐ น. สมณะและสิกขมาตุทุกรูปจะแสดงธรรมรูปละประมาณ ๓-๕ นาที เพื่อให้ ข้อคิดแก่ฆราวาสผู้ปฏิบัติธรรม ในโอกาสสำคัญเช่นนี้ ทั้งนักบวชและฆราวาสจะตั้งคະเป็นข้อ ปฏิบัติพิเศษสำหรับตน

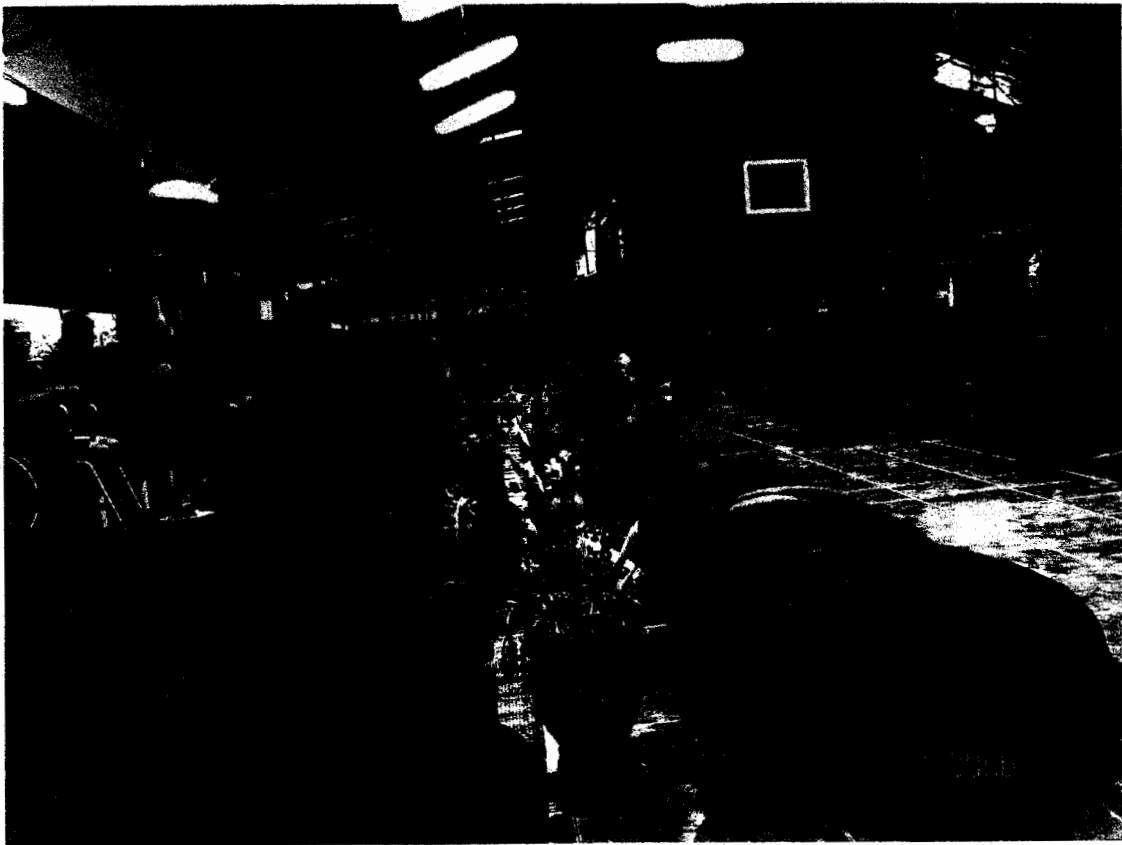
ภาพที่ ๒๓-๒๔ ชาวบ้านราชเดินจงกรมและนั่งเจโตสมาธิในวันวิสาขบูชาที่ริมฝั่งแม่น้ำมูล

วันไหว้ครู

นิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตและนักเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศกจะทำพิธีไหว้ครูในวันพฤหัสบดี ตั้งแต่เดือนถึงกลางเดือนกรกฎาคม ปีนี้ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๙ ผู้อายุยาวในชุมชนได้รับเชิญให้เข้าร่วมพิธีรับการเคารพด้วย พิธีประกอบด้วยการมอบพานไหว้คุณครูและกราบคุณครู ตัวแทนผู้อายุยาว ตัวแทนคุณครู ตัวแทนนิสิตและตัวแทนนักเรียนกล่าวแสดงความรู้สึก รายการสุดท้ายเป็นการแสดงธรรมให้อิโวาทของสมณะโพธิรักษ์

ภาพที่ ๒๕ วันไหว้ครู

วันแม่

วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๙ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก เดินทางมาบ้านราชเพื่อร่วมงานวันแม่ ในงานมีการจัดนิทรรศการ การฟังธรรม พิธีกราบแม่ และอ่านเรียงความชนะการประกวด ภาคค่ำมีการแสดงสรรเสริญพระคุณแม่ นอกจากนี้ยังมีการ สัมมนาผู้ปกครองเพื่อให้ทราบนโยบายของโรงเรียนและสนับสนุนนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบ ของโรงเรียน

ภาพที่ ๒๖-๒๗ พิธีบูชาบุพการีในงานวันแม่

งานศพ

วันอาทิตย์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๙ เที่ยงตรงเราไปสังเกตการณ์สปาผู้เฒ่าของคุณดินดินที่บ้านของเธอซึ่งมีเตียงให้บริการ ๒ เตียง มีผู้คนมากหน้าหลายตา คุณดินดินกำลังบริการพนักงานนิตยสารดิฉัน ช่วงนั้นคุณมิ่งหมายอธิบายสรรพคุณของวัตุดิบที่ใช้เช่นโคลนงา ครีมงา ช่วงนั้นมีการหมักผมด้วยโคลนงาให้ "ดิฉัน" คุณมิ่งหมายบอกว่าโคลนงาคือกากงาดิบที่หีบน้ำมันงาออกแล้ว น้ำมันงาที่ได้หลังตกตะกอนนำไปบรรจุขวดขาย ซึ่งที่นี้ขายถูกกว่าข้างนอกทั่วไป "ดิฉัน" ตอบเองว่าที่นี่ ๑๔๐ บาท ข้างนอก ๑๖๐ บาท ส่วนครีมงาก็องที่แก้วแต่ไม่ต้องให้สูงมาก ไม่ได้หีบน้ำมันงาออก น้ำมันที่แก้วเสร็จไปบดให้ละเอียด นำมาทาขนมปังกินได้ ขณะที่คุณมิ่งหมายอธิบายอยู่นั้น "ดิฉัน" ก็จดบันทึกรายละเอียดไปด้วย การจดก็แสนลำบากเพราะเธอกำลังนอนหงาย

ที่โต๊ะมีการจัดโชว์ผลิตภัณฑ์และมีสมุดลงบันทึกการใช้บริการ สมุดอธิบายขั้นตอนสปาและสมุดนัดหมายการทำสปาของแต่ละคน ผลิตภัณฑ์ที่นำมาโชว์ เช่น ยาหม่องนวดเส้นเอ็น เจลว่านหางจระเข้ ครีมสมุนไพรทาผิว น้ำมันงา แชมพูสระผม ฯลฯ ก่อนหน้าีสองอาทิตย์มีการจัดเตรียมตกแต่งสถานที่ใหม่ให้สะอาดดูดีขึ้น มุงหลังคา จัดสวนหินขนาดเล็กๆ

นักเรียนหญิงสองคนกำลังช่วยกันทำสปาให้ผู้เฒ่า คนหนึ่งสระผม นวดศีรษะ อีกคนนวดมือ คุณแขกอดีตครูซึ่งเป็นชาวชุมชนเดินเข้ามา เด็กคนที่กำลังนวดอยู่ ให้คุณแขกช่วยสาธิตการนวดให้ดู เธอสาธิตอย่างคนเป็นครูที่รู้ดี สักครูคนก็มาเยาะขึ้น โดยเฉพาะผู้หญิงสูงอายุ

หกโมงเย็นถึงทุ่มครึ่งมีการเทศน์หน้าศพคุณหมอมอพนธ์ บุญศรี นำโดยสมณะเดินดิน ดิกขวิโร ที่ชั้น ๒ เขื่อนศูนย์ ภรรยาและลูกสองคนของคุณหมอมอก็มา นักเรียนสามมาสิกขา คนวัยกลางคน คนสูงอายุ และเด็กเล็ก ลูกหลานญาติธรรมในหมู่บ้านมาฟังสวดศพกันมากมาย สมณะเดินดินเล่าว่า ก่อนเสียชีวิต คุณหมอมอเป็นไข้มาสิบวัน กินยาแล้วไม่ดีขึ้น คุณหมอมอจึงจัดเสื้อผ้าใส่ กระเป๋าและเดินขึ้นรถไปโรงพยาบาลเอง คุณหลักบุญป้อนอาหารก่อนกินยาเพราะมีท่าทีว่าคุณหมอมอจะกินเองไม่ไหว กินยาหลังอาหารที่โรงพยาบาลจัดมาให้สองเม็ด แต่กินไปได้เม็ดเดียว ก็มีอาการเหมือนนอนหลับและสลบไป ต้องนำเข้าห้องไอซียู ตื่นเข้าขึ้นมาเหมือนตีขึ้น แต่ช่วง ๑๖.๒๒ น. คุณหมอมอก็สิ้นใจไปอย่างสงบ ไม่มีการต่อสายระโยงระยางยึดชีวิตตรงตามความตั้งใจของคุณหมอมอ

วันจันทร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๙ ช่วงเที่ยงออกเดินสำรวจสำมะโนประชากร ซึ่งยังคงเหลือสมณะและสามเณร ซึ่งมีท่าทางใส่ใจและเต็มใจที่จะให้คำตอบ เราเดินทางไปถึงป่ายางซึ่งอยู่ไกลออกนอกหมู่บ้านไป อากาศมีทั้งแดดร้อน ร่มครึ้ม และฝนตกสลับกันไป

สมณะกลุ่มหนึ่งกำลังช่วยกันเคลือบปูนเรือขนาดใหญ่ด้วยโยแก้ว มีการลงน้ำมันด้วยมีกลิ่นเหม็นมาก ทั้งสามรูปจึงปิดจมูกด้วยผ้าคาดจมูก อีกกลุ่มหนึ่งห่างออกไปประมาณ ๕๐ เมตร สามเณรกลุ่มหนึ่งกำลังเตรียมทำกองฟอนอยู่ บริเวณที่กำลังทำกองฟอนอยู่ใกล้กับสถานที่ที่กำลังจะก่อสร้างเมรุเผาศพมาตรฐาน เตรียมพื้นที่เรียบร้อยและมีเสาปูนคล้ายเป็น

เสาชემิวางเรียงกันอยู่ ใช้เวลาสังเกตและสอบถามเรื่องราวต่างๆ อยู่ที่นั่นประมาณ ๒๐ นาที ระหว่างทางเดินกลับ โกดังจะเข้าหมู่บ้าน พบนักเรียนสมุนพระรามชายกลุ่มหนึ่งอยู่กับครูสุทิน กำลังพาเด็กทำเครื่องดนตรีจากใบตาลและเด็กกำลังเป่า เรานั่งคุยเล่นหักทายประมาณสองสามนาทีก็ลาเข้าหมู่บ้านไป เดินไปที่บ้านที่คุณหมอพจน์เคยพักรักษาตัว เห็นเพื่อนลูกชายของคุณหมอ คุณพรตะวัน และเด็กนักเรียน เลยเข้าไปสนทนาหักทาย คุณพรตะวันกับเพื่อนลูกชายคุณหมอกำลังจะกินอาหาร เด็กๆ กำลังขนข้าวของลงมาจากบ้านมารวมไว้ข้างล่าง น่าจะเป็นของใช้ต่างๆ ของคุณหมอ หนังสือจำนวนมากอยู่ทั้งในกล่องกระดาษและกล่องพลาสติก

ประมาณบ่ายสองโมงกว่าได้ยินประกาศกล่าวต้อนรับชาวปทุมมอโตก จังหวัดนครปฐม ที่มางานศพคุณหมอ ผู้ชายให้พักที่เรือนศูนย์ ส่วนผู้หญิงพักตามบ้านในชุมชน ครอบครัวของคุณหมอคุ้นเคยกับชาวปทุมมอโตกเนื่องจากคุณหมอเคยพักอยู่ที่นั่น ตอนที่ยังแข็งแรง คุณหมอพจน์ บุญศรี คุณแลรักษาสุขภาพของสมณะโพธิรักษ์มานานราวยี่สิบถึงสามสิบปี

วันอังคารที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๔๙ เวลา ๐๘.๓๐ น. ร่วมฟังเทศน์หน้าศพที่เรือนเพิงกัน เวลาบ่ายโมงถึงบ่ายสองโมงกว่า สมณะโพธิรักษ์เทศน์ที่เรือนเพิงกัน หลังจากนั้นมีการฉายวีซีดี เรื่องราวของคุณหมอพจน์ ๗ นาที จบแล้ว ตั้งขบวนเคลื่อนศพไปป่าอย่างระยะทางประมาณ ๗๐๐ เมตร ต้นขบวนเป็นรถบรรทุกศพ ตามด้วยสมณะ สิกขมาตุ และญาติโยมแถวเรียงสอง

ข้างทางก่อนถึงที่ตั้งกองฟอน มีคนยืนรอแจกดอกไม้จันทน์ขาเข้าไปเผาศพ และแจกของชำร่วยซากลับ สมณะโพธิรักษ์เทศน์อีกครั้งช่วงสั้นๆ ก่อนเผาศพ หลังจากนั้นผู้คนเข้าไปวางเศษไม้และดอกไม้จันทน์ มีทั้งวางเข้าไปในโลง และวางนอกโลงบ้าง เมื่อทุกคนวางดอกไม้จันทน์แล้ว ชาวบ้านราชสองคนเข้ามารดน้ำมันบนกองฟอน แล้วสมณะโพธิรักษ์จุดไฟเผาศพ ระหว่างที่ไฟเริ่มลุก ท่านคอยดูแลตลอด วิธีวางศพเขาให้ศพคว่ำหน้าเพราะเชื่อว่าป้องกันไม่ให้แขนเท้ากระดกขึ้นมาในช่วงที่ถูกความร้อน ศพไหม้ไปเยอะแล้ว สมณะโพธิรักษ์และหลายคนทยอยกลับ แต่ก็ยังมีสมณะ สิกขมาตุ และญาติโยมคนอื่นกลับหลังสมณะโพธิรักษ์

งานปีใหม่ตลาดอารียะ

วันที่ ๒๓ - ๒๘ ธ.ค. ๒๕๔๙ ที่บ้านราช มีค่ายยุวชนอโตกสัมพันธ์ (ยอธ.) เพื่อเตรียมงานปีใหม่ นักเรียนสัมมาสิกขาทุกแห่งเข้าพื้นที่บ้านราช ร่วมกระบวนการบูรณาการการเรียนรู้ อย่างคึกคัก ทีมงานศิษย์เก่าเข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยงในกิจกรรมแต่ละวัน ครูและนิสิต ม.วช. แต่ละวิชาเขต ดูแลกระบวนการกลุ่มย่อยด้านชีวิต งาน ความเป็นอยู่ของแต่ละพื้นที่ ในรูปแบบของแม่ไก่ดูแลลูกไก่ โดยมีสมณะและสิกขมาตุเป็นที่ปรึกษา

นักเรียนสัมมาสิกขาทุกคนลงฐานงานปฏิบัติจริงร่วมกับผู้ใหญ่ในภาคเช้า เข้าชั้นเรียนร่วมกันช่วงบ่าย พบสมณะและสิกขมาตุภาคค่ำและกิจกรรมบางช่วง ตลอดงานนักเรียนรับประทานอาหารร่วมกันทุกวัน วันละ ๒ มื้อ เช้าและเย็น อีกทั้งมีรายการวิปัสสนาจอแก้วทั้งเช้า

และเป็น กิจกรรมต่าง ๆ ตลอดงานค่ายฯ ช่วยส่งเสริมให้เยาวชนชาวอโศกกล้าแสดงออกในทาง
กุศล ตามศักยภาพของตนเอง โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม เกิดการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างเหมาะสม
ตามความเป็นจริง สามารถสะท้อนให้เห็นศักยภาพของสัมมาสิกขาในแต่ละแห่งแต่ละชั้นปีด้วย

วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๔๙ เป็นวันพักผ่อนสำหรับนักเรียนสัมมาสิกขาที่ช่วยเตรียมงาน
ปีใหม่ตลอดงานค่าย ยอส. ผู้ใหญ่ที่เข้าพื้นที่แล้วช่วยกันเติมเต็มงานที่ค้างอยู่ มีรายการวิปัสสนา
จอแก้วที่เขื่อนเพิงกัน ระหว่างอาหารมื้อเช้า เรื่อง “คนม้าบิน” เป็นภาพยนตร์จีนที่สื่อถึงการ
ดำเนินไปของโลกธรรมในโลกโลกีย์ จุดจบของตัวละครแต่ละบุคลิก อันมี โลกะ โทสะ โมหะ และ
ราคะ เป็นจอมบงการ

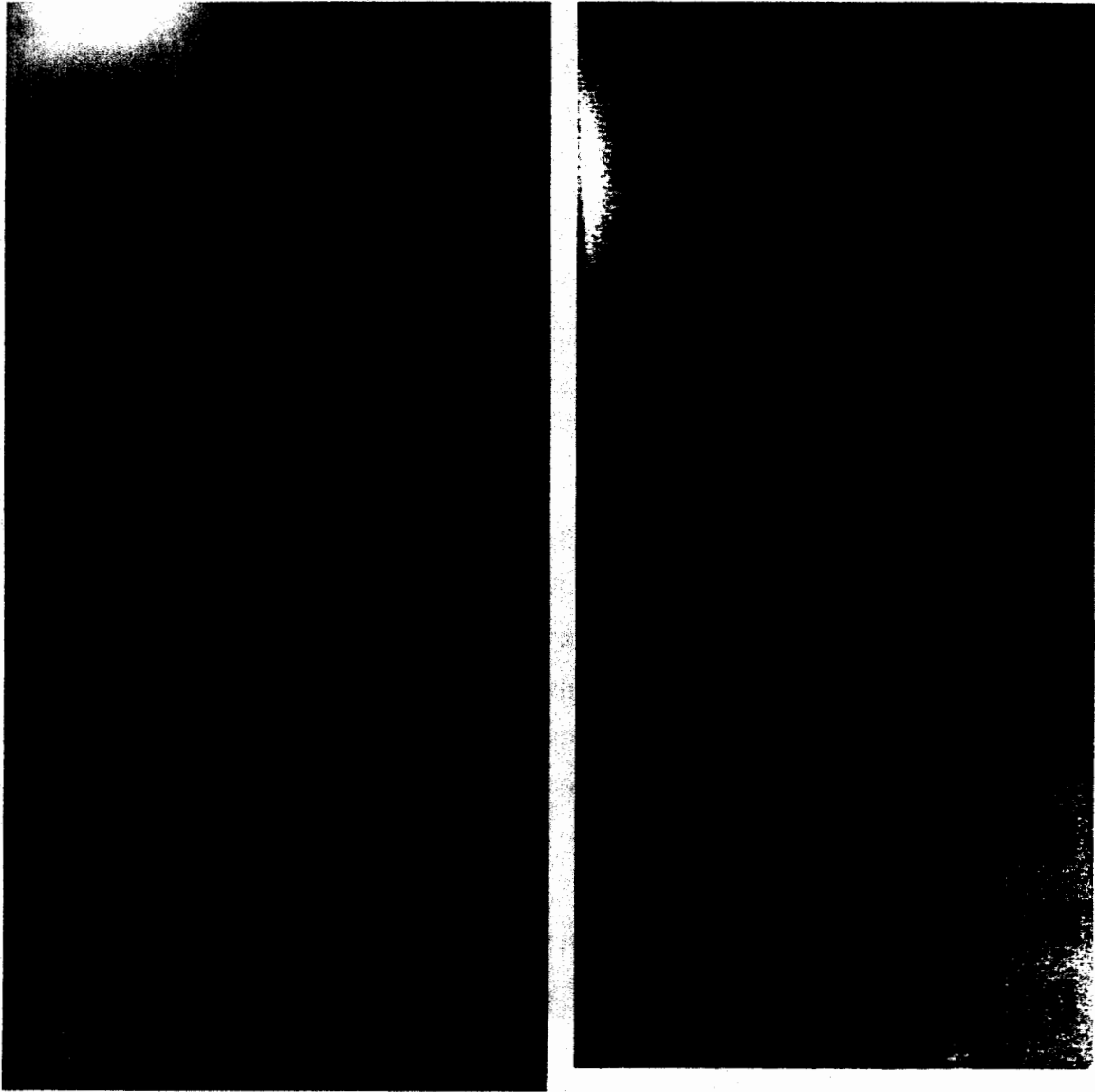
๖ โมงเย็น มีภาพยนตร์จอใหญ่ที่ลานเวทีธรรมชาติ ฉายบรรยายภาศการเคลื่อนย้าย
หินและองค์พระพุทธรูปธรรมนิมิตปางตรีลักษณ์ พระพุทธรูปแกะสลักหินทรายขนาดใหญ่ที่ชาว
อโศกสร้างขึ้น พุทธาภิธรรมนิมิต แปลว่า เครื่องหมายยอดเยี่ยมแห่งพุทธธรรม ตรีลักษณ์
หมายถึง โลกวิทู (รู้ทันโลก) โลกุตระ (อยู่เหนือโลก) และ โลกานุกัมปา (เกื้อกูลโลก)

เช้าวันรุ่งขึ้น ๓๐ ธันวาคม ๒๕๔๙ ที่เขื่อนศูนย์ ในช่วงทำวัตรเช้า สมณะโพธิรักษ์เทศน์
ถึงพลังรวมใจของชาวบุญนิยม งานพระพุทธรูปหินทรายองค์ใหญ่นี้ สำเร็จได้เกินความ
คาดหมายของท่านมาก งานดำเนินไปได้เร็วมาก อีกทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายเป็นล้านๆ บาท หาก
เทียบกับคนทางทุนนิยม เขาจะคิดค่าใช้จ่ายทุกรายการ อีกทั้งคุณภาพก็ไม่แน่ว่าจะได้อย่างที่
ชาวบุญนิยมทุ่มเทกันทำหรือไม่ ท่านบอกถึงเหตุผลที่ต้องสร้างต้องมีพระพุทธรูป ก็เพื่อสอนคน
ให้รู้จักเคารพบูชากราบไหว้พระพุทธรูปให้ถูกต้อง ไม่บูชาองค์พระอย่างเทวนิยม เพื่อจะได้
ชัดเจนและปฏิบัติได้ถูกต้อง

ภาพที่ ๒๘ การทำวัตรเช้าหน้าพระพุทธรูปธรรมนิมิต

ภาพที่ ๒๙ ป้ายอธิบายการบูชาพระพุทธรูปแบบอเทวนิยม

๖.๓๐ น. สืบสานประเพณีใส่บาตรในเส้นทางสายหลักของชุมชนราชธานีโอศก

๘.๐๐ น. สมณะโพธิรักษ์เป็นประธานเปิดงานตลาดอารีเย' ๕๐ ที่ลานหินพญาแรง เน้นการขายของราคาต่ำกว่าทุนเพื่อกำไรอารีเย ด้วยหัวใจของความเสียสละ เกื้อกูล

ตลาดอาหารจานละ ๑ บาท เปิดให้บริการตั้งแต่ ๐๖.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. เปิด-ปิด กันตามกำลังที่มี ร้านอาหารไม่มาก ผู้มาอุดหนุนก็เข้าแถวตามลำดับก่อนหลังกันเรียบร้อย ผู้มารับบริการรับประทานอาหารเช้าแล้วล้างจานเอง ปฐมอศกมีก๋วยเตี๋ยวน้ำ ข้าวโพดคั่ว ปาท่องโก๋ น้ำเต้าหู้ สันตืออศกมีข้าวราดแกงและผัดเส้น ศีระะอศกและญาติธรรมถิ่นอีสาน มีข้าวเหนียวส้มตำ ตำข้าว ศาลีอศกมี ขนมหวาน บริหารน้ำหวาน น้ำดื่ม โดยกลุ่มศิษย์เก่า ร่วมกับครัวกลางบ้านราชฯ ที่ล้างจาน ชาวสัปปะมาลิกษาศาลีอศกและผู้ใหญ่ชาวสัปปะมาลิกษากอศกเป็นผู้ดูแล ที่แลกรูปองและประชาสัมพันธ์ สันตืออศกรับผิดชอบ

ตลาดสินค้า เปิดบริการ ๐๘.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ปีนี้ ร้านค้าลดจำนวนลง แต่บางร้านขยายใหญ่ขึ้น มีสินค้าประเภทของใช้ครัวเรือน เสื้อผ้า สื่อธรรมะ ผลิตภัณฑ์ทางกสิกรรม เครื่องจักสาน จักรยาน และปุ๋ยชีวภาพ

สินค้าบางชนิดหมด ไม่พอขายตั้งแต่วันแรก ชาวบ้านมากันเป็นหมู่เป็นกลุ่ม มีทั้งผู้สูงอายุและลูกเด็กเล็กแดง พากันมาจับจ่ายใช้สอยกันไปเป็นทอดๆ บ้างก็เพิ่งมาเป็นครั้งแรก แต่ส่วนใหญ่เคยมาและทราบว่าสินค้าที่ตลาดนี้เป็นของดีราคาถูก ก็มาอุดหนุนกันประจำทุกปี

๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๙ สมณะโพธิรักษ์เทศน์ทำวัตรเช้าที่เขื่อนศูนย์บุญเป็นวันที่สอง มีผู้มาฟังธรรมกันหนาแน่นขึ้น ท่านขยายความความเป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ความเป็นพระสงฆ์ หมายถึงผู้บรรลุนิพพาน มีการสั่งสมกรรมอันเป็นกุศล หัวข้อธรรมที่ท่านยกมาอธิบายคือ วรรณะ ๙ หากยังไม่บรรลุนิพพานก็เป็นเพียงสมมุติสงฆ์

ศาสนาพุทธเป็นอเทวนิยม การกราบเคารพบูชาพระพุทธรูป จะไม่ใช้น้ำ ไม่ใช้ไฟ เป็นสื่อในการเคารพพระพุทธรูป วัตถุอนามาสต่างๆ เช่น ดอกไม้ ก็ไม่เอามาบูชา เพราะพระพุทธเจ้าตรัสไว้ชัดเจนว่าการเอาดอกไม้เอาามิสต่างๆ มาบูชาเคารพท่านนั้นไม่ใช่การบูชาที่ถูกต้อง การบูชาที่ถูกต้องคือการปฏิบัติธรรม การจุดธูปเทียนเพื่ออ้อนวอนร้องขอ ติดต่อกับเชื่อมโยงจิตวิญญาณแบบปรมาตมมันนั้นผิด เป็นเทวนิยม ออกนอกกรีตของพุทธ

๑ มกราคม ๒๕๕๐ สมณะโพธิรักษ์เทศน์ทำวัตรที่ลานราชธานีคีรีขันธ์ ตั้งแต่เวลา ๐๓.๓๐ น. ท่ามกลางฟ้าที่ยังมืด และอากาศหนาวเย็น ท่านนั่งบนอาสนะแท่นหินด้านหน้าองค์พระพุทธรูปภิรมนิมิต สมณะ สามเณร และสิกขมาตุปูเสื่อนั่งที่ลานดิน ขรวาสาธนาติโยมจำนวนมากมาร่วมฟังธรรมต้อนรับปีใหม่ ๒๕๕๐ บนแผ่นดินพุทธ

• เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ ขัดเกลา มีศีลเคร่ง มีอาการนำเสื่อมใส ไม่สะสมยอดขยัน (พระไตรปิฎกเล่ม ๑ ข้อ ๒๐)

รายการภาคคำมีการแสดงจากชุมชนและข่ายแหชาวอโศก มีรายการสืบสานศิลปะและวัฒนธรรมไทย แสดงการปั้นฝ้าย วิถีชีวิตพื้นถิ่นหนุ่มสาวชาวอีสาน และเปิดตัวผู้บุกเบิกงานกสิกรรมไร้สารพิษ-เศรษฐกิจพอเพียงของชาวนุญนิยม

๒ มกราคม ๒๕๕๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. ประชุมสรุปงานปีใหม่ตลาดอารีเยะ'๕๐ ที่เขื่อนศูนย์ เพื่อเก็บรายละเอียดประเมินผลสรุปงานไว้แก้ไขปรับปรุงในคราวต่อไป

๐๗.๐๗ น. ที่เขื่อนฝั้นเขียว สมณะโพธิรักษ์ทำพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระอุณาโลมของพระพุทธรูปนิมิตอีก ๗ องค์ จากนั้นนำสวดบูชาคุณพระรัตนตรัย แล้วเทศน์ปิดท้ายงาน ก่อนที่ชาวอโศกจะแยกย้ายกันคืนถิ่น สมณะโพธิรักษ์ย้ำเตือนพฤติกรรมเด่น ๆ ที่ชาวอโศกควรปรับปรุงกันอย่างจริงจัง คือ

๑. ถิ่นมิทระ คือ ทื่อ ทิ่ม ไม่รับรู้ผู้อื่น สนใจอยู่กับเรื่องของตัวเอง

๒. อุ้งจะ กุกกุงจะ คือ รู้เร็ว รู้รอบ เร่งรัดส่งหน้าออกไปในเชิงล้ำหน้า

ทั้งสองสภาวะต่างก็ต้องปรับ เดิม หรือ ลด ตามเหตุการณ์ โดยให้คำนึงถึงความรู้สึกรับผลกระทบเป็นสำคัญ เรามาฝึกตนเพื่อลดละอึดตา ไม่ใช่มาพอกเพิ่มตัวตน ท่านไม่สงสัยเรื่องความเก่ง แต่เราต้องมาเน้นที่ความดี โดยเอาสิ่งที่ไม่ดี ออกไปให้มาก ๆ ทุกคน ๆ

๐๙.๐๐ น. รับประทานอาหาร แล้วผู้ที่อยู่ต่อได้จะช่วยกันเก็บงานต่อ ส่วนผู้ที่ต้องคืนถิ่นก็มีอาหารท้อให้รับไปเป็นเสบียงระหว่างเดินทาง

งานปีใหม่ตลาดอารีเยะเป็นเหมือนการสอปลายปีของผู้ปฏิบัติธรรมที่จะต้องมาเข้าค่ายใช้ชีวิตเสียสละร่วมกัน เป็นการพัฒนาบุคลากรของระบบบุญนิยมให้มีความสามัคคีในการดำเนินกิจการคำบุญนิยมร่วมกัน งานไหว้ครูและงานวันแม่เป็นการตอกย้ำคุณธรรมความกตัญญู ส่วนงานวันเข้าพรรษาและออกพรรษาเป็นการพัฒนาคุณธรรมทุกด้านตามกำลังของแต่ละคน งานศพเป็นจุดสุดท้ายของการพึ่งพากันในชุมชนบุญนิยม ก่อนเสียชีวิต คุณหมอปจณ์มารักษาตัวอยู่ที่บ้านราชระยะหนึ่งแล้ว ญาติธรรมผู้อายุยาวหลายคนที่มาใช้ชีวิตบั้นปลายที่บ้านราช ผู้ป่วย และครอบครัวที่มีทารกหรือเด็กเล็กก็มักจะเลือกมาอยู่ที่นี่ ที่นี่จึงมีความเป็นชุมชนสมบูรณ์ที่ประกอบด้วยคนทุกเพศทุกวัย เป็นชุมชนที่คนหนุ่มสาวที่ยังแข็งแรงมีเวลาดูแลคนป่วย คนแก่ และเด็ก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่คำจุนระบบบุญนิยมให้เข้มแข็งอยู่ได้ยั่งยืนถาวร ทำให้คนในระบบบุญนิยมมั่นใจว่าจะได้รับการดูแลในยามเจ็บป่วยหรือแก่ชราจนดูแลตนเองไม่ได้ เป็นการรักษาบุคลากรของระบบ ส่วนพิธีบวชและงานโฮมไต้หวันเป็นการผลิตบุคลากรให้ระบบ

เด็ก ๆ ในชุมชนจะเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมบุญนิยมจากประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ และยังได้รับการปลูกฝังในระบบการศึกษาให้เป็นผู้สืบทอดระบบบุญนิยมต่อไป

การศึกษา

วันเสาร์ที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ เวลา ๗.๓๐ น. เราเข้าไปในห้องสำนักงานชั้น ๒ เอียนศูนย์ เห็นเครื่องคอมพิวเตอร์วางเรียงรายบนโต๊ะยาว ๓ ตัว รวมเกือบ ๒๐ เครื่อง มีคนอยู่ในห้อง ๔ คน หนึ่งในนั้นคือครูมิ่งหมาย ซึ่งให้ข้อมูลว่า ห้องนี้เป็นห้องทำงานด้านการศึกษาและสื่อมัลติมีเดีย งานตัดต่อวิดีโอและถ่ายภาพนิ่ง งานธุรการและงานวิชาการของโรงเรียน งานบริการถ่ายเอกสาร อยู่ในห้องนี้ทั้งหมด มีครู ๕ คนทำงานด้วยกันและดูแลนักเรียนฐานงานการศึกษาและสื่อมัลติมีเดียฐานงานละ ๔ คน

วันพฤหัสบดีที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๙ ประมาณตีห้าครึ่ง ได้ยินเสียงตึกกลองและเสียงเด็กเล่นเลยรีบลงไปดู เพราะตั้งแต่มาอยู่ที่นี้ไม่ค่อยเห็นบรรยากาศที่เด็ก ๆ ได้เล่นสนุกสนานมากนัก เมื่อวานได้เห็นเด็กชายหลายคนเอาเชือกมาเล่นชักกะเย่อกันตอนเย็น ก็รู้สึกดี ๆ ที่เด็กได้เล่นตามประสาเด็กบ้าง เราเดินตามเสียงไป ตอนแรกนึกว่าเขาอยู่ในเรือนโสมหล่น แต่ที่จริงเขาเล่นอยู่ในเรือนผ้าเขียว เด็กกลุ่มหนึ่งกำลังนั่งดูอีกกลุ่มที่กำลังเต้น มีเสียงกลองประกอบเสียงปรบมือ เสียงหัวเราะ ซึ่งเป็นบรรยากาศของโรงเรียนอย่างแท้จริง เราพบครูตินตอนยืนอยู่หน้าอาคารนั้น จึงเข้าไปทักทาย ครูพูดออกตัวว่าอาจจะหนวกหูหน่อย แต่เปิดโอกาสให้เด็กได้ผ่อนคลายเนื่องจากช่วงนี้นักเรียน ม.๑ จะเริ่มคิดถึงบ้านเพราะดีใจว่าได้รับคัดเลือกเข้ามาแล้ว เมื่อคืนตอนสอนหนังสือครูก็อนุญาตให้เด็กเล่นเสียงดังได้ เพราะสังเกตว่าเด็ก ๆ มีที่ทำอะไรไม่ยอมเรียน

วันนี้อนุญาตให้เด็กคิดกันเองว่าจะเล่นอะไร เขาเลยแบ่งเป็นสองทีมแข่งวิ่งเปี้ยว มีการเชียร์ การตีกลองปรบมือสนุกสนานกันใหญ่ ตอนนี้ทีมแม่กำลังถูกปรับ เลยต้องออกมาเต้น เด็กจะออกกำลังกายทุกวัน บางวันก็โยคะ บางวันแอโรบิค บางวันก็เป็นการละเล่นแบบไทย ๆ อย่างนี้ เรานุโมทนาที่ครูตินตอนเข้าใจธรรมชาติของเด็ก ปล่อยให้เด็กคิดเองว่าเขาอยากทำอะไร

หมดเวลาแล้ว เด็ก ๆ เข้าแถวอย่างรวดเร็วเรียบร้อย เจ้าหนูตัวเล็กที่นั่งเฝ้าตู้พี ๆ เล่นมาตั้งแต่ต้นและพลอยสนุกไปด้วย ก็ลุกเดินกลับบ้านเจิบ ๆ ครูตินตอนเข้าไปคุยกับนักเรียนซักถามว่ามีการโกงไหม สนุกไหม เด็ก ๆ ตอบเรียงตัวอย่างสบายใจตามประสาเด็กว่ามีโกง และพวกเขาสนุกมาก ครูบอกว่าวันนี้มีเรื่องมาเล่าให้ฟัง เด็ก ๆ ขยับตัวตั้งใจฟัง ครูเล่าถึงความขัดแย้งระหว่างประเทศอิหร่านกับสหรัฐอเมริกา ปรากฏการณ์เอลนีโญ และสถานีญา นับเป็นครูที่เก่งมาก เสริมความรู้ได้ทุกที่ และเหมาะสมกับสถานการณ์ ครูต้องหาโอกาสเสริมความรอบรู้ให้นักเรียนเสมอ เนื่องจากนักเรียนต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ศึกษาคิดและปฏิบัติงาน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการจัดการศึกษาของโรงเรียนดังต่อไปนี้

โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโสภ

ความเป็นมา พ.ศ.๒๕๓๙ ชาวบ้านราชจัดตั้งการศึกษาผ่านทางไกลขึ้นชื่อว่า "สหกรณ์บุญนิยมราชธานีโสภ" สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อ.วารินชำราบ เปิดสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีต่อมาเริ่มจัดการศึกษาชั้นประถม

ศึกษาเรียกว่า "สมุนพระราม" ปีการศึกษา.๒๕๔๓ - ๒๕๔๔ จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็น
โรงเรียนสาขาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะอโศก อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๖ กองทัพบกธนบุรีได้รับอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียน
สัมมาสิกขาราชธานีอโศกเป็นโรงเรียนประเภทสามัญ โดยมีนายรินไท มุ่งมาจน เป็นผู้จัดการ
โรงเรียน นางมิ่งหมาย มุ่งมาจน เป็นครูใหญ่ พ.ศ.๒๕๕๐ ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนเป็นโรงเรียน
เอกชนการกุศล ประเภทการศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนประจำ เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่
ประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖

การจัดการศึกษา โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกมีปรัชญาและเป้าหมายการศึกษา
๓ ประการ คือ "คิดเด่น เป็นงาน ชาญวิชา" มีกระบวนการคัดเลือกนักเรียน ๔ ขั้นตอน คือ

๑. ดูพฤติกรรมในค่ายงานปลูกเสกที่ศีระะอโศก ๗ วัน
๒. สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน และให้นักเรียนสอบข้อเขียน
๓. ถ่ายยิวพุทธทาสายา ๕-๗ วัน
๔. ถ่ายยิวกสิกรรมที่ราชธานีอโศก ๕-๗ วัน

การสัมภาษณ์ผู้ปกครองมีวัตถุประสงค์สองประการ คือ

๑. สอบถามถึงพฤติกรรมเดิมของนักเรียน และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อ
อนาคตของนักเรียน
๒. แจ้งให้ทราบนโยบายและเป้าหมายของโรงเรียนที่ต้องการให้เด็กเป็นคนดีมี
ศีลธรรม มีอาชีพที่จะประกอบอาชีพส่วนตัวพึ่งตัวเองได้

แม้จะโรงเรียนจะคัดเลือกอย่างรอบคอบที่สุดเพื่อคัดเลือกรุ่นที่เต็มใจและเหมาะสม
กับโรงเรียนมากที่สุด แต่ก็ยังมีปัญหาในการคัดเลือกเนื่องจากผู้ปกครองและนักเรียนไม่เปิดเผย
พฤติกรรมจริง เพราะฉะนั้นในภาคเรียนที่ ๒ จะมีนักเรียนชั้น ม.๑ ลาออกหรือถูกให้ออกเสมอ
เพราะนักเรียนควบคุมตัวเองไม่ได้ ทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน

ระเบียบของโรงเรียนมีดังนี้

๑. นักเรียนจะต้องถือศีลห้า ละอบายมุข กินมังสวิรัต
๒. ไม่ใช่เงิน
๓. ไม่ใส่รองเท้า
๔. นอนไม่เกินสามทุ่ม
๕. ห้ามมีเครื่องใช้ต้องห้ามไว้ในครอบครอง เช่น เครื่องเล่นเทป เครื่องสำอาง

นักเรียนที่ละเมิดกฎระเบียบของโรงเรียน ถ้าเป็นความผิดเล็กน้อย นักเรียนต้องทำความ
ดีชดเชย ถ้ามีสิ่งของที่ห้ามใช้ โรงเรียนจะยึดไปเก็บไว้และนักเรียนต้องทำความดีชดเชยด้วย ถ้า
ประพฤติผิดคิด จะถูกพิจารณาโทษตามลักษณะความผิด โดยที่ประชุมครูจะกำหนดโทษต่าง ๆ
กัน เช่น ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนสัมมาสิกขาแห่งอื่น พักการเรียน และให้ออก

การประเมินผลการเรียนแบ่งเป็น ๓ ส่วนตามปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนคือ "คิดเด่น เป็นงาน ชาญวิชา" คะแนนคิด ๔๐% ได้จากครูฝ่ายบริหาร ๒๐ ครูฐานงาน ๑๐ ครูวิชาการ ๕ และนักเรียนด้วยกัน ๕ คะแนนงาน ๓๕% ได้จากครูฝ่ายบริหารครึ่งหนึ่ง ครูฐานงานครึ่งหนึ่ง ส่วนคะแนนวิชาการได้จากครูที่สอนวิชาการทั้งหมด

การบริหารโรงเรียน โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกมีที่ประชุมครูประกอบด้วย สมณะสิกขมาตุ ครูส่วนกลาง และครูวิชาการ เป็นผู้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาและการแก้ปัญหาของโรงเรียน" และมีการสัมมนาครูโรงเรียนสัมมาสิกขาทุกแห่ง" เป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาและการแก้ปัญหาของโรงเรียน"

งบประมาณของโรงเรียน โรงเรียนได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเดือนละหนึ่งครั้งตามจำนวนนักเรียน ประมาณเดือนละ ๖๕,๐๐๐ บาท โรงเรียนจะนำเงินเข้าบัญชีกองทุนสวัสดิการของชุมชน และจะเบิกมาเป็นค่าใช้จ่ายของนักเรียน เช่น ค่าเสื้อผ้า ค่าอาหาร ค่ารักษาพยาบาล ค่าทัศนศึกษา ค่าอุปกรณ์การศึกษาและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ค่าใช้จ่ายส่วนเกินจากงบประมาณที่ได้รับการอุดหนุน ชุมชนราชธานีอโศกเป็นผู้ให้เพิ่มเติมทั้งหมดรวมทั้งดูแลเรื่องที่พัก สาธารณูปโภค เครื่องใช้ส่วนตัวในชีวิตประจำวัน เช่น ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสระผม และเครื่องมือเครื่องใช้ในฐานงานจริงๆ ด้วย

ค่าธรรมเนียมนการศึกษา โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากกระทรวงศึกษาธิการและจากชุมชนราชธานีอโศก ครูไม่ได้รับค่าตอบแทนการทำงาน แต่ทั้งครูและนักเรียนจะทำงานในฐานงานต่างๆ ของชุมชน นักเรียนไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมใดๆ นอกจากภาชนะสแตนเลสและเครื่องนอนส่วนตัวที่นักเรียนจะต้องเตรียมมาเอง ส่วนเครื่องแบบนักเรียน นักเรียนเข้าใหม่จะได้รับชุดนักเรียนคนละ ๒ ชุด และได้รับเพิ่มปีละ ๑ ชุด

ตารางเวลาของนักเรียน นักเรียนจะอยู่กับครูฐานงานและร่วมกิจกรรมกิจกรรมกิจการของชุมชนเป็นหลัก ครูฐานงานดูแลนักเรียนเหมือนเป็นลูกไก่ ครูไปไหนก็พานักเรียนไปด้วย เด็กนอนบ้านเดียวกับแม่ฐาน คืนพร้อมแม่ฐานและรับประทานอาหารที่ศาลา (กิจวัตร) นักเรียนทำงาน (กิจการ) วันละหกชั่วโมง ช่วงเช้าหกโมงถึงแปดโมงครึ่ง ช่วงบ่าย ปายโมงถึงสี่โมงครึ่ง เรียนหนังสือวันละสองชั่วโมงเวลาหกโมงครึ่งถึงสองทุ่มครึ่ง ส่วนการชมวีดิทัศน์เป็นกิจกรรมที่นักเรียนจะชมหรือไม่ชมก็ได้ นอกจากนี้นักเรียนยังมีกิจวัตรประจำสัปดาห์คือการประชุมทุกวันอาทิตย์ เพื่อตรวจคิด ทบทวนความประพฤติ ระเบียบวินัยในบ้านพัก และระเบียบการแต่งกาย ตารางเวลาทั้งหมดของนักเรียนมีดังนี้

๑ ดูตัวอย่างรายงานการประชุมครูในภาคผนวก ก

๒ ปัจจุบันมีชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนสัมมาสิกขา ๙ แห่ง คือ สันตืออโศก ศีระช่ออโศก ปฐมอโศก ศาลืออโศก ภูผาพิน้ำ หินผาพิน้ำ สีมออโศก ดินหนองแดนเหนือ และราชธานีอโศก

๓ ดูตัวอย่างรายงานการสัมมนาครูในภาคผนวก ง

ฐานงาน โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกมีฐานงานให้นักเรียนเลือก ๑๘ ฐาน ได้แก่

๑. ช่างบุญนิยม มีนักเรียน ๑๑ คน ฝึกงานก่อสร้าง ประปา ไฟฟ้า เครื่องเสียง อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องยนต์

๒. ซิว เต้าเจี้ยว มีนักเรียน ๑ คน ฝึกงานผลิต บรรจุ และจัดส่งร้านค้า

๓. สื่อบุญนิยม มีนักเรียน ๔ คน นักเรียนที่จะเลือกฐานงานนี้ได้ นอกจากมีใจรักแล้ว ต้องได้รับความเชื่อถือว่าจิตใจเข้มแข็งมั่นคงในศิว เนื่องจากนักเรียนต้องทำงานเกี่ยวข้องกับสื่อ มีโอกาสใช้สื่อหลายด้าน เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต กล้อง หากจิตใจไม่เข้มแข็งพอเด็กอาจจะติดสื่อและถูกดึงดูดให้ทำผิดคิดได้

๔. เซียนเสียง มีนักเรียน ๑ คน ทำหน้าที่บันทึกเสียงและถ่ายทอดเสียงการแสดงธรรมหรือรายการอื่นๆ ที่มีสาระประโยชน์ เหมาะสมที่จะให้สมาชิกชุมชนได้ฟัง

๕. ชุกรการ มีนักเรียน ๔ คน ช่วยครูทำงานชุกรการโรงเรียน พิมพ์หนังสือราชการ จัดทำเอกสาร ส่งเอกสาร

๖. ทัวไป มีนักเรียน ๑๔ คน ทำงานพัฒนาชุมชน เช่น ดูแลและพัฒนาสถานที่จัดสถานที่เตรียมงานต่างๆ ทำความสะอาด ขนฟืน และช่วยงานอื่นๆ ตามความต้องการของชุมชน

๗. ไบโอดีเซล มีนักเรียน ๒ คน ทำหน้าที่ผลิตน้ำมันไบโอดีเซลจากน้ำมันพืชใช้แล้ว

๘. อุทยานบุญนิยม มีนักเรียน ๑๗ คน ทำงานประจำแผนกต่างๆ คือ แผนกล้างภาชนะและทำความสะอาดร้านค้า เก็บขยะ ทำเต้าหู้แผ่น ทำน้ำเต้าหู้ แม่ครัวปรุงอาหารมังสวิรัตประเภทผัด แกง ยำ แม่ครัวอาหารพิเศษประเภทอาหารจานเดียว เช่น ผัดก้วยเตี๋ย ข้าวเหนียวป๊ะจ่าง สลัด แผนกต้มถั้วธัญพืช เช่น ถั้วทอง ถั้วแดง ลูกเต๋อย ต้มถั้วเขียว และขนมหวาน แผนกขนมปัง ทำขนมปังหลายๆ รส เช่น ขนมปังฟักทอง โฮลวีท ขนมเค้กกล้วยหอม ขนมปังไส้ลูกเกด ขนมปังไส้เผือก แผนกน้ำธัญพืช มีน้ำข้าวกล้องแดง น้ำข้าวกล้อง น้ำใบเตย น้ำลูกเต๋อย น้ำงอก น้ำฟักทอง น้ำสมุนไพรร่างต่างๆ น้ำแก๊กชวย น้ำกระเจี๋ยบ ต้มแล้วบรรจุขวดแช่ตู้เย็น แผนกบรรจุอาหารแห้ง เช่น เห็ดหอม น้ำตาล บรรจุใส่ถุงพลาสติกแล้วติดราคา และจัดขึ้นชั้น แผนกหน้าร้านประจำจุดจำหน่ายสินค้า เช่น ขายน้ำเต้าหู้ ขายน้ำสมุนไพรร่างต่างๆ ขายอาหารพิเศษ ขายก้วยเตี๋ย นักเรียนจะบรรจุใส่ถุงไว้สำหรับคนที่ซื้อกลับบ้าน ส่วนลูกค้าที่รับประทานอาหารที่ร้าน จะตักอาหารบริการตนเอง

๙. สหกรณ์บุญนิยม มีนักเรียน ๔ คน ทำหน้าที่ปรุงอาหาร บรรจุอาหารแห้งใส่ถุง ขายสินค้า และทำความสะอาด เช่นเดียวกับฐานงานอุทยานบุญนิยม

๑๐. สมุนไพรร่าง มีนักเรียน ๓ คน ผลิตสินค้าแปรรูปจากสมุนไพรร่าง ได้แก่ ลูกประคบ ขุดอบสมุนไพรร่าง น้ำมันเหลือง ยาหม่องกันยุง แก้วหวัด น้ำมันไพร การบูร

๑๑. โรงแชมพู มีนักเรียน ๒ คน ผลิตน้ำยาทำความสะอาด เช่น น้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน แชมพูสระผม ครีมนวดผม ครีம்பารุงผิว กรอกน้ำยาบรรจุขวด และติดฉลาก

๑๒. น้ำมันงา มีนักเรียน ๕ คน ทำหน้าที่ผลิตน้ำมันงา กรอกน้ำมันงาบรรจุขวด และติดฉลาก

๑๓. โรงสีและการตลาด มีนักเรียน ๒ คน ทำหน้าที่สีข้าว บรรจุข้าวใส่ถุงพลาสติก นำสินค้าส่งร้านค้าต่าง ๆ รวมทั้งบรรจุทุกสินค้าของฐานงานอื่น ๆ ที่ผลิตเพื่อส่งขายในกรุงเทพฯ ไปส่งที่กรุงเทพฯ ถ้าฐานงานบรรจุข้าวใส่ถุงพลาสติกไม่ทันตามที่ลูกค้าสั่งซื้อ ก็จะขอแรงชุมชนให้ไปช่วยกันแพ็คข้าว

๑๔. โรงครัว มีนักเรียน ๗ คน บริการอาหารสำหรับสภานะ ชาวชุมชน และผู้เข้าอบรม ดูแลภาชนะและทำความสะอาดสถานที่

๑๕. บ้านสุขภาพ มีนักเรียน ๒ คน ทำหน้าที่ดูแลคนป่วย และส่งเสริมสุขภาพ ชาวชุมชน รวมทั้งป้องกันโรค เช่น ประชาสัมพันธ์ให้ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในชุมชน ให้อนกามุง เตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลและยารักษาโรค

๑๖. สวนไวพลั่ง มีนักเรียน ๕ คน ทำกิจกรรมและนำขยะสดจากชุมชนมาทำปุ๋ย

๑๗. สวนริมมูล มีนักเรียน ๗ คน ทำกิจกรรมและนำขยะสดจากชุมชนมาทำปุ๋ย

๑๘. กสิกรรมในหมู่บ้าน มีนักเรียน ๗ คน ทำกิจกรรมและนำขยะสดจากชุมชนมาทำปุ๋ย

ภาพที่ ๓๐ นักเรียนฐานงานสื่อบุญนิยม

ภาพที่ ๓๑ นักเรียนขุดลอกคลอง

ฐานงานเหล่านี้เปิดรับนักเรียนตามความจำเป็นของชุมชน ทุกฐานงานจะมีครูเอาใจใส่ดูแลนักเรียนและร่วมประชุมครูฐานงานภาคเรียนละ ๑ ครั้งหรือมากกว่านั้นตามความจำเป็น เช่นเดียวกับครูวิชาการ และจะประชุมร่วมครูวิชาการและครูฐานงานภาคเรียนละ ๑ ครั้ง

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จะทำงานทั่วไปตามความจำเป็นก่อน ได้แก่ กสิกรรม งานครัว อุทยานบุญนิยม และศึกษางานอื่นๆ ตามความสนใจ ซึ่งจะเลือกได้ในปีต่อไป

วันจันทร์ที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ประมาณตีสี่กว่า รถกำลังจะพาครู นักเรียน และญาติธรรมไปทำงานที่อุทยานบุญนิยม เราติดรถเข้าไปสังเกตการทำงานด้วย

อุทยานบุญนิยมอยู่ในตัวเมืองอุบลราชธานี ไกลจากบ้านราชราว ๑๐ กม. เราสำรวจเดินที่หลังร้าน เป็นห้องหันผักซึ่งมีเก้าอี้พลาสติกซ้อนอยู่หลายตัว มีโต๊ะหันผักตรงที่นักเรียนนั่งประชุม และข้างหน้าอีกตัวหนึ่งมีชั้นวางของเขียนว่า ที่วางภาชนะเด็ก ที่วางภาชนะผู้ใหญ่ ที่วางรองเท้าเด็ก และที่วางรองเท้าผู้ใหญ่ ช่วงทำงานที่ห้าต้องเปียกน้ำ เช่น ทำเต้าหู้หรือล้างภาชนะ นักเรียนก็จะสวมรองเท้า นักเรียนส่วนใหญ่อยู่อีกเดินที่หนึ่งตรงข้ามกัน ที่นี้มีผักวางอยู่เยอะมาก และ หลายๆ ชนิด

นักเรียนทำงานอย่างรู้หน้าที่ ไม่มีใครถามหรือสั่งว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เราเดินไปที่ห้องเบเกอร์ เป็นอาคารเล็ก ๆ ฝาเป็นตาข่ายโปร่ง ๆ ที่หน้าประตูเขียนว่าเฉพาะเจ้าหน้าที่ มองเข้าไปพบเด็ก ๒ คน คนแรกกวาดพื้น ส่วนคนโตกว่ากำลังตวงแป้ง น้ำตาล ส่วนผสมอื่นๆ ใส่กะละมัง มีโต๊ะแอสตนเลสตัวใหญ่วางอยู่ข้างเตาอบ แก๊ส ๔ ตัว ข้างฝาด้านหลังโต๊ะ มีเครื่องนวด

แปงอัดโนมัตติ ๑ เครื่อง ถามนักเรียนว่าจะทำอะไรบ้างวันนี้ นักเรียนบอกว่าทำตามปกติคือ โฮลวิท ขนมปังลูกเกต และขนมปังฟักทอง

เราเดินออกมาขณะที่นักเรียนคนหนึ่งนั่งปอกฟักทอง อีกคนเอาส่วนผสมลงในเครื่อง นวด เราเดินมาที่ร้านจำหน่ายอาหาร แพนกก้วยเดี่ยว ด้านในสุดเตรียมหม้อต้มน้ำทำน้ำซूपแล้ว และกำลังหันเครื่องปรุง มาทางด้านที่ถัดจากเต็นท์ผัก นักเรียนฐานน้ำงอก กำลังเทกลงใน เครื่องปั่นที่ล้างสะอาดแล้ว ส่วนฐานสมุนไพรกำลังต้มน้ำ มีผักที่เด็ดเรียบร้อยแล้ว ๑ กระละมัง เราเดิน ต่อไป ฐานเจ้าหุ้มนักเรียนชาย ๒ คน คนหนึ่งเป็นเด็กม.๕ กำลังล้างเครื่องปั่นขนาดใหญ่ อีกคน เป็นเด็กม.๒ กำลังล้างถ้วยที่ผู้ใหญ่แช่ไว้ให้ตั้งแต่เมื่อคืน เราถามเด็กว่าถ้วยก็โกลแกรมเด็กบอกว่า ประมาณ ๖๐ กิโลกรัม เขาบอกว่าเขาอยู่ฐานกสิกรรมริมมูล วันนี้มาช่วยพี่เพราะรู้ว่าถ้าไม่มา พี่ เขาต้องทำงานคนเดียว เมื่อเราถามฐานงานอื่นๆ ก็มีเด็กมาเสริมแบบนี้ ครูจินตนาการอธิบายว่า ครูเองมีฐานที่เป็นแรงงานสำรอง เวลามีฐานใดขาดแรงงานเช่นรุ่นพี่หรือผู้ใหญ่ ฐานไหนไม่มีคน หรือคนไม่พอก็แจ้งมาที่ครูจินตนาการ ก็จะพิจารณาจัดไปให้ ครูจินตนาการมีกำลังอยู่ในฐานงาน ๑๔ คน เราชื่นชมครูจินตนาการที่ทุ่มเททำงานให้นักเรียนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ตอนเช้า ขณะที่นั่ง รถมาที่อุทยานบุญนิยม ครูจินตนาการก็ได้ตั้งคำถามให้นักเรียนไปหาคำตอบ เป็นคำถามบูรณาการ ที่ให้ความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ เคมี วิทยาศาสตร์ทั่วไปพร้อมกัน

เรากลับไปห้องอบเบเกอร์อีกครั้งเพื่อติดตามผลงานเด็ก ๆ ตอนนี้แปงโฮลวิทได้ที่แล้ว เด็กม.๒ กำลังตักขึ้นมากองบนโต๊ะ ใช้มีดตัดเป็นก้อน ๆ ขึ้นข้างบนตาชั่งเล็ก ๆ เด็กม.๕ เป็นคนปั่น ให้เป็นลูกกลม ๆ โดยใช้สองมือกดลงบนก้อนแปงข้างละก้อน และคลึงกับพื้นโต๊ะ เธอทำได้ รวดเร็วมาก ไม่นานก็มีก้อนกลม ๆ วางอยู่เต็มโต๊ะ เด็ก ๆ บอกว่าต้องรอให้มันขึ้นอีก จึงจะอบได้ จากนั้นเด็กโตะหันไปผสมแป้งขนมปังลูกเกต ขณะที่อีกคนตำฟักทอง เด็ก ๆ ทุกฐานทำงาน ประสานกันดีโดยไม่ต้องพูดคุยอะไรมาก และเมื่อเสร็จงาน ทุกคนก็จะล้างทำความสะอาด ข้าวของเครื่องใช้ และนำไปเก็บไว้ที่เดิมเรียบร้อยแล้ว

การจัดสถานที่ทำงานของร้านอุทยานบุญนิยม ดูเป็นสัดส่วน อำนวยความสะดวกแก่ ผู้ทำงานแต่ละแผนกได้ดี มีที่ล้างที่เก็บภาชนะในแผนกได้ทันที และตรวจสอบได้ ศักยภาพและ น้ำใจของนักเรียนก็น่าประทับใจ ตอนเราไปช่วยเด็กล้างจานเราถามว่าทำไมทำงานคนเดียว เขาบอกเพื่อนไม่รู้ไปไหน ไม่ได้ทำท่าหงุดหงิด โมโหที่เพื่อนไม่ช่วย ครูหนึ่งเพื่อนเดินเข้ามา พลาดพูดแก้เก้อว่า ทำไมไม่เรียกเขา เขาก็บอกตรง ๆ เรียบ ๆ ว่าไม่เห็นว่าเขาอยู่ไหน ก่อนถึง เวลา ๔ นาฬิกาทุกแผนกก็เก็บปิดกวาดเรียบร้อยแล้ว ยกเว้นแผนกเจ้าหุ้และขนมปังที่ยังไม่เสร็จ แผนกเจ้าหุ้กำลังตัดเจ้าหุ้เป็นชิ้น ๆ ชิ้นละ ๒๐ บาท บางส่วนขายที่อุทยาน บางส่วนส่งไปขายที่ สหกรณ์ ขณะที่ฝ่ายทำขนมปังกำลังอบขนมปังฟักทองและขนมปังลูกเกต ที่ส่งไปสหกรณ์ก็มีแต่ โฮลวิท เพราะอย่างอื่นยังอบไม่เสร็จ เมื่อรถจะออก น้องกาญจน์ ม.๕ ประจำแผนกขนมปังก็วิ่ง เอาขนมปังฟักทองมาให้เราสองถุง เป็นของฝากที่แสดงน้ำใจของผู้คนในระบบบุญนิยม

โดยภาพรวม นักเรียนมีประสิทธิภาพสูงยิ่งในด้านการทำงาน แต่ส่วนที่น่าเคลงใจคือ นักเรียนดูแลเมยกกับครู และบางครั้งถึงกับบึ้งตึง ดูไม่ร่าเริงสมวัย ตามคำตอบคำ เราลองถาม นักเรียน ๒-๓ คนว่า ชอบทำงานอะไรมากที่สุด พวกเขาตอบว่าเฉยๆ อยากรอบบ้านราชต่อใหม่ ก็ไม่ชอบ ทำให้สงสัยว่า ชุมชนและโรงเรียนมีอะไรขาดตกบกพร่อง หรือทำอะไรให้เขาไม่สบาย ใจบ้างใหม่ ควรแก้ไขอย่างไร เกี่ยวข้องหรือไม่กับการที่นักเรียนไม่ค่อยมีเวลาฟังธรรมะ

บูรณาการการศึกษา การทำงานในฐานะงานจะมีบูรณาการหลังจากเสร็จงานประมาณ สัปดาห์ครั้ง เช่น ที่อุทยานบุญนิยม หลังจากปิดร้านแล้ว ครูจะให้นักเรียนพูดและเขียนว่าทำงาน อะไรบ้าง ได้ประโยชน์อย่างไร ได้เรียนรู้อะไรบ้าง มีปัญหาอะไร แก้ไขปัญหาอย่างไร แล้วเก็บ ผลงานเขียนของนักเรียนไว้ในแฟ้มสะสมผลงาน เป็นข้อสรุปสิ่งที่เรียนรู้อันงาน ส่วนที่เป็น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ และวิชาการอื่นๆ เป็นคะแนนวิชาการในฐานะงาน

นอกจากนี้ยังมีบูรณาการการศึกษาในงานประจำปีของชาวอโศกที่จัดตามพุทธสถาน ต่างๆ นักเรียนของโรงเรียนสัมมาสิกขาทุกแห่งจะมาเรียนบูรณาการร่วมกันปีละครั้ง โดยเน้น การเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระในวิถีชีวิตของชาวอโศกตามระดับชั้นดังนี้

- ม.๑ งานพุทธาภิเษก ที่พุทธสถานศาลืออโศก จังหวัดนครสวรรค์
- ม.๒ งานปลูกเสก ที่พุทธสถานศิระอโศก จังหวัดศรีสะเกษ
- ม.๓ งานปีใหม่ที่พุทธสถานราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี
- ม.๔ งานมหาปวารณาที่พุทธสถานปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม
- ม.๕ งานอโศกรำลึกที่พุทธสถานสันตอโศก กรุงเทพฯ
- ม.๖ งานเพื่อฟ้าดินที่พุทธสถานราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี

แต่ละงานเด็กจะเข้าพื้นที่ก่อนหนึ่งสัปดาห์เพื่อเตรียมงานและเรียนบูรณาการ ครูของทุก โรงเรียนจะประชุมร่วมกันวางแผนการเรียนการสอนทั้ง ๘ กลุ่มสาระและจัดครูแต่ละโรงเรียนไป จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของงานนั้น เช่นเดียวกับนิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตซึ่งจะมี ส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดงานประจำปีทุกงาน

สัมมาสิกขาลัยวังชีวิต (มวช)

ความเป็นมา พ.ศ.๒๕๓๔ กองทัพรธรรมมูลนิธิจัดตั้งมหาลัยวังชีวิตขึ้นที่ชุมชนราชธานี อโศกเพื่อจัดการศึกษาระดับสูงต่อจากระดับมัธยมศึกษา สำหรับนักเรียนสัมมาสิกขาทุกแห่งที่จบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตสำหรับคนวัดและสมาชิกชุมชน ต่อมา ทบวงมหาวิทยาลัยมีหนังสือถึงกองทัพรธรรมมูลนิธิให้ดำเนินการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยให้ถูกต้องตามกฎหมาย มิฉะนั้นไม่มีสิทธิ์ใช้คำว่ามหาลัยหรือคำอื่น ที่ทำให้เข้าใจผิดได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาตามกฎหมาย กองทัพรธรรมมูลนิธิจึงเปลี่ยนชื่อเป็น สัมมาสิกขาลัยวังชีวิตจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๑ เนื่องจากไม่ต้องการถูก ครอบงำจากรัฐซึ่งเคยชินกับการจัดการศึกษาในกรอบประเพณีแบบเดิม (Traditional Education)

ปัจจุบันสัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิชัยมีวิชาเขตใน ๖ ชุมชน คือ สันตือโคก ศีระชะอโคก ปฐมอโคก ศาสตือโคก สีม่าอโคก และราชธานีอโคก เฉพาะที่ราชธานีอโคกมีนิสิต ๕๐ คน มีครูฆราวาส ๔ คน มีครูสมณะและสิกขมาตุประจำ ๓ รูป นอกจากนี้ยังมีครูสมณะและสิกขมาตุจากพุทธสถานอื่นๆ อีกหลายรูปที่มาเยือนบ้านราชก็จะบรรยายธรรมแก่นิสิตเสมอ

การจัดการศึกษา นิสิตสัมมาสิกขาลัทธิวัชรวิชัยมีกิจวัตรเหมือนคนวัดทุกประการ ทว่ามีโอกาสเรียนธรรมะเป็นพิเศษเพิ่มขึ้นทุกวันอาทิตย์ เวลา ๑๘.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. มีการสอนธรรมะหรือประชุมกับสมณะแก้ไขสักกายะคือกิเลสหยาบ ซึ่งจะช่วยปรับบุคลิกภาพนิสิตด้วย แต่ละคนจะบอกที่ประชุมว่าตนมีสักกายะเรื่องอะไร เช่น พุดไม่เพราะหรือโกรธ มีวิธีการแก้ไขอย่างไร แล้วรายงานการปฏิบัติในที่ประชุมสัปดาห์ต่อมา ถ้าที่ประชุมเห็นด้วยก็ศึกษาสักกายะเรื่องอื่นๆ ต่อไป ถ้าที่ประชุมไม่เห็นด้วย ก็จะร่วมกันศึกษาเรื่องเดิมให้ชัดเจนขึ้น

ถ้าสักกายะที่ตนเห็นไม่ตรงกับที่คนอื่นเห็น ก็จะปรึกษากัน หากนิสิตยอมรับ จะเปลี่ยนสักกายะที่จะศึกษา สมณะจะบอกขุมทรัพย์ให้นิสิตเห็นข้อบกพร่องของตนเอง แล้วให้โอกาสแก้ไข แต่ละคนจะเปิดเผยกิเลสของตนเอง ผู้ไม่เปิดเผย รักษาอัตตามานะไว้ จะไม่พัฒนาและออกไปในที่สุด หากชุมชนมีปัญหา ครูและนิสิตจะใช้กระบวนการกลุ่มแก้ปัญหา เช่น ที่ร้านค้า นักเรียนทำงานหนักเกินไป ทุกคนจะพร้อมสลายตัวตนไประดมแรงงานช่วยกันแก้ปัญหา

วันอาทิตย์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๔๔ เวลา ๑๘.๐๐ น. สมณะบินบน ถิรจิตโต อาจารย์ ๑ มาจากพุทธสถานภูผาฟ้า นำ รมนิมนต์ให้สอนธรรมะแก่นิสิต มีนิสิตเข้าเรียน ๓๘ คน ชาย ๑๒ คน หญิง ๒๖ คน อาจารย์ ๑ และสมณะโพธิสโร ซึ่งเป็นปัจฉาสมณะของอาจารย์ ๑ ที่นั่งแถวหน้า สิกขมาตุอยู่ด้านหลังนิสิต ครูมีงหมายและครูพรตะวันอยู่ด้านหน้านิสิต

อาจารย์ ๑ เริ่มการสอนโดยให้นิสิตนึกถึงศีล ๑ นาที แล้วให้สำรวจว่าถ้ามีศีลเช่นนี้ตลอดไปแล้วจะเป็นอย่างไร ถ้าชาวชุมชนทุกคนมีศีลทุกเวลา จะเป็นอย่างไร ทุกคนช่วยกันตอบ สรุปว่าศีลจะทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณ ถ้ารักศีลก็จะไม่ผิดศีล จึงเน้นประโยชน์ของการรักษาศีลและให้เห็นโทษของการผิดศีล ท่านถามว่าจะทำงานด้วยการทรงศีลได้อย่างไร ทรงศีลคือตัดกิเลส ศีลรักษากายวาจาใจ ใจต้องไม่มีนิวรณ์ การสื่อแก่ภาษาเป็นการทำแบบสมมุติ การเฉยบางที่ไม่จริง ถ้าไม่ล้างกิเลสมันจะหมักดอง

ท่านเล่าถึงทุกข์ ๑๐ ประการว่า ทุกข์ที่เสียดได้และทุกข์ที่เสียดไม่ได้ ที่เสียดไม่ได้มี ๖ คือ สภาวะทุกข์ นิพัตถทุกข์ อาหารปริเยฐฐิทุกข์ พยาธิทุกข์ วิปากทุกข์ ทุกข์ขั้นนธ์ ที่เสียดได้มี ๔ อย่าง คือ ปกิณกทุกข์ วิวาทมูลกทุกข์ สหระคตทุกข์ และสันตปาทุกข์ คือ ทุกข์เพราะโลภะโทสะโมหะ ต้องรู้ความจริงตามความเป็นจริง ต้องมีทิศทางในการตัดสินใจ มีหลักการ เพราะคบสัตบุรุษ ก็จะเป็นอาหารของโพชนงค์ ๗ คือ องค์แห่งการตรัสรู้

ท่านสอนเสร็จประมาณ ๒๐.๐๐ น.

* ภูมิภาคผนวก จ การเรียนรู้สักกายะของนิสิต

วันอาทิตย์ที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๙ เวลา ๑๘.๐๐ น. สมณะเดินดิน ดิกขวีโร สอนเรื่อง “ญาณของอริยสาวก ๗ ประการ” มีนิสิตมาเรียน ๔๔ คน หญิง ๓๐ คน ชาย ๑๔ คน สมณะ ๖ รูป พระ ๑ รูป สิกขมาตุ ๑ รูป และกรีก ๑ คน ท่านให้เหตุผลว่าที่สอนเรื่องนี้ เพราะสมณะโพธิรักษ์ หรือว่า ท่านอายุครบ ๗๒ ปีจะแจกปัญญาบัตรให้นิสิตใหม่ จึงอยากให้นิสิตรู้หลักเกณฑ์ว่า โสตาบันเป็นอย่างไร

ญาณ ๗ ของพระโสตาบัน จากพระไตรปิฎกเล่ม ๑๒ ข้อ ๔๔๓ - ๔๕๐

ญาณข้อที่ ๑ รู้กิเลสระดับปริยฎฐานคือกิเลสระดับกลางที่ยังมีอยู่ ส่วนกิเลสหายานั้น หลุดพ้นได้แล้ว

ญาณข้อที่ ๒ ทบทวนสิ่งที่ทำได้แล้วและทำให้ยิ่งๆ ขึ้น

ญาณข้อที่ ๓ ตรวจสอบความชัดเจนว่าตนได้มรรคผลของพุทธจริงหรือไม่

ญาณข้อที่ ๔ มีปกติเกรงกลัวต่อบาป รังเกียจความไม่ดี เมื่อประพฤติกบพร่องผิดพลาด จะมีหิริโอตตปละ รีบแก้ไข

ญาณข้อที่ ๕ ขวนขวายกิจใหญ่ๆ ที่ควรทำของเพื่อนสหพรหมจารี พร้อมกับเพ่งเล็ง กล้าในอธิศีลสิกขาอธิจิตสิกขาอธิปัญญา ทำประโยชน์ท่านและประโยชน์ตนพร้อมกัน

ญาณข้อที่ ๖ ขวนขวายฟังธรรม ระลึกถึงธรรมเสมอ มีใจใฝ่ธรรมอยู่กับธรรม

ญาณข้อที่ ๗ ได้ปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม มีความอ้อมใจมีความชื่นใจมีความร่าเริง เบิกบาน ภาคภูมิใจในสิ่งที่เราเป็นเราได้

ท่านเล่าว่ามีคนไปขอปัญญาบัตรจากสมณะโพธิรักษ์ เพราะเป็นนิสิตนานแล้ว ท่านไม่ใบบอกว่าภูมิธรรมไม่ถึง เพราะยังขอยู่ บางคนเสนอว่าผู้ควรได้ปัญญาบัตรต้องซื่อสัตย์ เสียสละ บางคนว่าโสตาบันต้องรวมแรงทุกครั้งที่มีการร้องขอ บางคนว่าต้องแยกขยะเป็น มีนิสิตคนหนึ่ง ต่อรองท่านว่ามีคุณสมบัติคนละข้อ เอาจมารวมกันได้ไหม บรรยายกาศค่อนข้างรื่นเริง สนุกสนาน ท่านอธิบายไปตามไปเพื่อให้ผู้เรียนตรวจสอบสภาวะของตน ท่านถามว่าใครเห็นความสงบจาก กิเลสของตนแล้วบ้างมีวิธีการอย่างไร ใครยังไม่มึบัจเจกัจจะบรรเทาบ้าง เป็นต้น

น่าสังเกตว่านิสิตที่นั่งข้างหน้าจะเรียนเจียบๆ ผู้ชายอาจถามบ้าง แต่ผู้หญิงจะตั้งหน้า ตั้งตาจดมากกว่า ส่วนข้างหลังบางคนจับกลุ่มคุยกันเอง แต่ก็คุยในหัวข้อที่เรียน สุดท้าย สมณะเดินดินแนะนำว่า วิธีออกจากภพคือออกไปช่วยงานคนอื่นด้วย อย่าลุยทำงานตนคนเดียว หลายเป็นคนชอบบกลีกรรม เพราะอิสระเสรีไม่ต้องฟังคำสั่งใคร ควรออกมาทำงานอื่นบ้างจะได้พบ ผัสสะและฝึกฝนได้มากขึ้น

ห้องเรียนธรรมะเลิกประมาณ ๒๐.๐๐ น.

นอกจากการเรียนในห้องเรียนแล้ว นิสิตจะเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกัน แก้ปัญหาด้วยกระบวนการกลุ่ม แม้แต่การละกิเลสก็ทำเป็นกระบวนการกลุ่ม พัฒนาศีล พัฒนา งานไปด้วยกันพร้อมกัน ดังจะเห็นได้จากห้องเรียนเทววิโซเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ดังนี้

สมณะเดินดิน ดิกขวิโร เริ่มรายการเวลา ๑๘.๓๐ น. ท่านให้หัวข้อว่า ครอบรอบ ๗๒ ปี สมณะโพธิรักษ์ ใครมีอะไรจะปวารณาหรือตั้งตบะเพื่อปฏิบัติบูชาต่อท่านบ้าง

คนที่ ๑ จะพยายามไม่ใช้ภาชนะส่วนกลาง ขอให้โรงครัวเอาภาชนะส่วนกลางมาเตรียมไว้ให้บริการ เคี้ยวนี้ภาชนะส่วนกลางหายไปเยอะ

คนที่ ๒ มีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ตกค้างอยู่บ้านไหน ให้เอาออกมาวางในที่เปิดเผยเห็นได้ง่าย เขาจะพาเด็กตระเวนเก็บตามบ้านส่งคืนห้องเครื่องมือ

คนที่ ๓ การพูด การคิด การกระทำทั้งหมด จะให้อยู่ในธรรมให้เป็นธรรม ไม่ออกนอกกลุ่ม นอกทางของธรรม จะไม่นำภาชนะส่วนกลางไปใช้ หรือถ้ามีความจำเป็นต้องใช้ ก็จะไม่ให้ข้ามคั่นห้อง ช่างขนหินทำวิหารบอกว่าผู้ที่จะพูดจะทำ จะคิด ให้อยู่ในธรรม

คนที่ ๔ ต่อไปจะพยายามไม่เถียง

คนที่ ๕ ให้ออกกล่าวได้เรื่องอาหาร ถ้าขาดอะไร

คนที่ ๖ จะนั่งหลังตรงเสมอ จะทำตัวเป็นคนโปร่งใสไม่ลึกลับ ใครสงสัยในพฤติกรรมสามารถถามได้ตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง

คนที่ ๗ จะทำตัวเป็นคนโปร่งใสไม่ลึกลับ ใครสงสัยในพฤติกรรมสามารถถามได้เวลาที่ตื่นอยู่

คนที่ ๘ ทำญาน ๗ ของพระโสดาบัน

คนที่ ๙ ถ้ามีเวลาจะช่วยทำสวน คายหญ้า

คนที่ ๑๐ จะออกกำลังกาย

คนที่ ๑๑ จะเลือกสรรอาหารที่มีสาระต่อสุขภาพและสร้างความเป็นที่เป็นนื่อง

คนที่ ๑๒ จะเข้าห้องน้ำที่สกปรกที่สุดเพื่อจะได้ทำความสะอาดไปด้วย

สมณะดิกขวิโรสรุปจบว่าเรื่องที่คิด พูด ทำ ให้เป็นธรรมะเสมอ รายการจบลงเวลาประมาณสองทุ่มครึ่ง

ห้องเรียนเทววิโซเป็นโอกาสให้นิสิตได้ทบทวนตนเองและตั้งใจว่าจะพัฒนาตนเองอย่างไรบ้างในกระบวนการกลุ่ม เพราะเป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์คนใดคนหนึ่งจะอยู่ลำพัง ไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเฉพาะที่บ้านราช การที่คนใดคนหนึ่งจะอยู่หรือทำงานเป็นเอกเทศ จึงทำไม่ได้ ถ้าใครแยกตัวอย่างนั้น ก็จะออกจากวัดไปในที่สุดเนื่องจากศีลและกฐินไม่สอดคล้องกัน หากไม่ลาออกไป ก็จะไม่ผ่านการประเมิน และจะต้องได้รับคำแนะนำให้แก่ใจตนเองจนกว่าจะได้รับการประเมินให้ผ่าน

ครูจะประเมินนิสิตทุก ๒ เดือน นิสิตต้องได้คะแนน ๖๐%ขึ้นไปทั้งด้านศีลเด่น เป็นงานชาฎิวิชา จึงจะผ่านการประเมิน ถ้าไม่ผ่าน จะต้องทำความดีหรือทำงานเพิ่ม ในด้านวิชาการจะต้องเขียนรายงานส่งครูวิชาการ ถ้าไม่ได้เขียนหรือเขียนไม่ครบถ้วนตามที่กำหนด จะได้รับระดับการประเมินเป็น ร และนิสิตจะต้องเขียนรายงานส่งให้ครบถ้วนจึงจะได้รับการประเมินให้ผ่าน

การจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศกและสัมมาสิกขาลัยวังชีวิตมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันทั้งในด้านปรัชญาการศึกษา การเรียนรู้จากวิถีชีวิตและปัญหาของชุมชน การบูรณาการการศึกษา ซึ่งสรุปเป็นลักษณะของการศึกษานุญนิยมได้ดังนี้

๑. เป้าหมายของการศึกษาคือการพัฒนาคนให้มีศีลเด่น เป็นงาน ชาตวิชา ให้ครู นิสิต และนักเรียนมีความประพฤติดี ทำงานเป็นและรักการทำงาน มีค่านิยมที่จะยินดีกับการมีศีลและการทำงานหนัก ทั้งไม่ยินดีกับการละเมิดศีลและการเอาเปรียบแรงงาน ส่วนความรู้ทางวิชาการ นักเรียนจะเรียนทุกสาระการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด ส่วนความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในชุมชน เช่น การจัดการขยะ การดูแลสุขภาพ และความรู้ทางธรรม ทั้งนิสิตและนักเรียนจะได้รับการปลูกฝังอย่างลึกซึ้ง

๒. กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้แล้ว และบูรณาการกับวิถีชีวิตและปัญหาของชุมชน เช่น ด้านศีลเด่น นิสิตและนักเรียนจะร่วมฟังธรรมทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็น ทั้งยังมีการตรวจศีลทุกวันด้วย ด้านเป็นงาน นิสิตและนักเรียนจะทำงานร่วมกันในฐานะงานต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น

๓. การบูรณาการระหว่างชุมชน วัด และโรงเรียน โดยทั้งสามฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการศึกษา

การสื่อสาร

บ้านราชเผยแพร่มูลของชุมชนผ่านสื่อของชาวอศกที่ชุมชนสันตอศกเป็นผู้ผลิตที่กรุงเทพฯ ทั้งในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ VCD DVD และอินเทอร์เน็ต มีผู้ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลประเภทต่าง ๆ ของชุมชน ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวิดิทัศน์ และเสียงการแสดงธรรม จัดเก็บไว้ที่ชุมชนและส่งไปที่ชุมชนสันตอศก นอกจากนี้บุคลากรด้านสื่อยังรับผิดชอบบริการเครื่องเสียงในการทำกิจวัตรทุกวันและทุกครั้งที่มิกิจกรรมในชุมชน โดยมีนักเรียนสัมมาสิกขาแบ่งเบาบางส่วนหนึ่ง ขณะเดียวกันการดูแลและการฝึกสอนงานให้นักเรียนก็เป็นภาระงานอีกส่วนหนึ่งด้วย

ถึงดิน มุ่งมาจน

เดิมชื่อสัญญาชัย วิชเนศ ชื่อเล่นชื่อมต เกิดวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๑๕ จบการศึกษาปริญญาตรีคณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิศวกรรมช่างกล จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ปัจจุบันเป็นประชากรของชุมชนราชธานีโอศก จังหวัดอุบลราชธานี ทำงานหลายอย่าง ไม่ได้เงินเดือนสักบาท

การเดินทางของชีวิต

คุณพ่อคุณแม่ค้าขาย ปัจจุบันอยู่ที่บางปะอิน เขามีน้องสาว ๑ คน อายุ ๓๓ ปี แม่คลอดเขาที่อยุธยา แต่เขาเริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนอนุบาลนนทบุรี พ่อสอนให้ช่วยตัวเอง ฝึกให้มคขึ้นรถเมย์ไปกลับโรงเรียนเองตั้งแต่ยังเรียนชั้นประถม พ่อไม่เคยซื้อของเล่นให้ ต้องเก็บเล็ก

ผสมน้อยไว้ซื้อเอง หลังเลิกเรียนต้องช่วยพ่อแม่ค้าขาย เสรีฟก้วยเดี่ยว เก็บโต๊ะ เช็ดโต๊ะ พ่ออธิบายเหตุผลที่ไม่ซื้อของเล่นให้มดว่า ทุกวันนี้ทำงานเก็บเงินให้ลูกเรียน ของเล่นไม่มีประโยชน์กินไม่ได้

มดเคยขอพ่อไปเล่น พ่อก็ให้ไปและกำหนดเวลากลับไม่เกินสองทุ่ม เสร็จแล้วพ่อถามว่าไปเล่นกับเพื่อนแล้วจะมีเงินเรียนไหม แล้วจะมีอะไรให้กินไหม ไปเล่นได้ แต่ต้องรู้จักเวลา มดก็เลยเป็นคนตรงเวลามาตั้งแต่ตอนนั้น เพราะมาไม่ตรงเวลาก็จะไม่ได้กินข้าว

ครอบครัวของมดย้ายบ้านบ่อย ทำอาชีพหลายอย่าง มดเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่อำเภอปากช่อง นครราชสีมา ที่นี้เองที่ครอบครัวของมดได้รู้จักชาวอโศก และเริ่มปฏิบัติธรรมรับประทานอาหารมังสวิรัต

มดเป็นนักเรียนเรียนดี เป็นนักกีฬาของโรงเรียน ช่วงเปิดเทอม และทำงานหารายได้ระหว่างเรียนด้วย ตอนเข้ามิด ดีสามดีสี่ พ่อจะให้มดซ้อนจักรยานไปตลาด ไปดูคนทำงานแต่เช้า มีพวกที่มาลงผัก เด็กที่มาจัดของ บางคนจัดผลไม้ บางคนขายน้ำเต้าหู้ ตอนเย็นมดมีหน้าที่ไปรับพ่อที่ตลาด ช่วยเก็บของ ช่วยเข็นรถ ถ้าวันไหนมาช้าไม่ตรงเวลาก็โดนดุ

มดเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่สุพรรณบุรี แล้วใช้วุฒิ ม.๓ เข้าเรียนต่อคณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

มดเริ่มเรียนพุทธธรรมช่วงที่เรียน ม.๓ ตอนแรกเป็นพุทธธรรมทางไปรษณีย์ ต่อมาก็นั่งรถโดยสารประจำทางมาเรียนที่วัด แรกๆ มากับพ่อ ตอนหลังมาเองเดือนละครั้งบ้าง อาทิตย์ละครั้งบ้าง แล้วก็ไปเข้าค่ายยุวพุทธทุกครั้ง ตั้งแต่ครั้งแรกที่จัดที่นครปฐม ช่วงที่มดเรียน ปวช. ที่วิทยาลัยพระจอมเกล้า มดอยู่หอพักคนเดียวแต่ก็มาวัดทุกอาทิตย์ และยังคงกินมังสวิรัตอยู่ตลอด ทว่าไม่ได้ทำชีวิตแตกแยกจากเพื่อน เพื่อนไปไหน มดไปด้วย เพื่อนกินอะไร มดกินด้วย เลือกกินแต่ผัก

เมื่อเรียนจบแล้ว มดทำงานโรงงานญี่ปุ่น ปีต่อมาเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นช่วงฟองสบู่แตก บริษัทลดคนงาน เขาก็ส่งวิศวกรส่วนหนึ่งไปญี่ปุ่น เพื่อบริษัทเมืองไทยจะได้ไม่ต้องแบกภาระ ก็เหลือมดกับเพื่อนสองคนในแผนก มดต้องทำงานทุกอย่าง เรียนรู้ทุกอย่าง ต้องทำเองทั้งหมด เป็นโอกาสที่มดได้เรียนงานจากเจ้านาย

หลังจากนั้นมดลาออกไปทำงานบริษัทใหม่ ได้เรียนรู้สังคมอีกแบบหนึ่ง ชีวิตเครียดมากขึ้น

จังหวะหนึ่งมานั่งคิด เออ...ทุกวันนี้ทำไปทำไม ทำแล้วได้คุณค่าอะไร รอยยิ้มเสียงหัวเราะที่มดมีอยู่ ตอนมหาวิทยาลัย ตอนทำงานแรกๆ กับตอนนี้อันไหนมันเยือกกว่ากัน ประเมินดูแล้วกราฟชีวิตมันลดลงเรื่อยๆ รอยยิ้มมันน้อยลง เอ...ทำไมชีวิตมดเริ่มจะเครียดขึ้น . . .เคหะบุญที่ได้ศึกษาแนวทางของชาวอโศกควบคู่มาตลอด ก็ได้คิดว่าเฮ้อ...คนที่เราเห็นอยู่วัดนะ รอยยิ้มก็เหมือนเดิม เงินเดือนไม่มี ก็ยังอยู่วัดได้มันคงเหมือนเดิม

ตอนนั้นมดไม่เชื่อระบบบุญนิยม เขาเชื่อว่าแนวทางอย่างนี้ใช้และพัฒนาได้ แต่ไม่เชื่อว่าคนไม่มีเงินจะอยู่ได้ จนกระทั่งเกิดชุมชนราชธานีอโศก เป็นหมู่บ้านที่อยู่ได้ มดลาออกจากงาน โดยอ้างเหตุผลว่าจะไปทำธุรกิจค้าหู้

งานสื่อสารบุญนิยม

ที่บ้านราช มดทำงานหลายอย่าง งานแรกที่ทำให้มดเรียนรู้คืองานพรรคเพื่อฟ้าดิน ในฐานะผู้ประสานงานของบ้านราช เขาวางแผนงาน เตรียมการอย่างดี แล้วชี้แจงในที่ประชุม มีบางคนรับงานในที่ประชุมแล้วไม่ทำ มดตามจี แต่ที่นี้ไม่ใช่สายจี ที่นี้สายอิสระ คนที่ทำงานกับมดจึงอึดอัด และไม่มีใครอยากทำงานกับมด

ระหว่างนั้นมดเรียนรู้วิธีการทำงานจากผู้ใหญ่หลายคน บางคนเป็นแบบอย่างในด้านบุคลิกและวิถีชีวิต บางคนเป็นตัวอย่างในด้านการพูดและการประสานงาน บางคนมีความยึดหยุ่นสูง บางคนกล้าพูดกล้ายืนยัน เขาเรียนรู้จากบุคคล เข้าคอร์สพัฒนาตนเองที่พุทธสถานภูผาฟ้าหน้าจังหวัดเชียงใหม่

ต่อมาสมัครงานพัฒนาโรงเรียน รับผิดชอบงานธุรการ งานเอกสาร งานวิชาการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน หลักสูตรบูรณาการ เวลาเมื่อเด็กเข้ามาอบรม มดก็จะเป็นพี่เลี้ยงดูแลเด็ก ๆ นอกจากนี้มดยังเป็นกรรมการชุมชน และดูแลงานสื่อสารบุญนิยม มดใช้อินเตอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสื่อสารกับเครือข่ายอโศก

มดผลิตสื่อทั้งที่เป็นวิดีโอและภาพนิ่ง เขาฝึกนักเรียนในฐานะงานให้บันทึกภาพวิดีโอและถ่ายภาพจนสามารถรับผิดชอบเป็นช่างกล้องในงานทุกงานของชุมชน ได้แก่ งานปีใหม่ตลาดอารีระ งานโฮมไต้หวัน งานบวช งานศพ งานอบรม และบันทึกการแสดงธรรมของสมณะโพธิรักษ์ บทเรียนธรรมจากการทำงาน

มดทำงานหลายด้านจนสุขภาพเสื่อมโทรม เขาต้องปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับการงานที่รับผิดชอบ เป็นโอกาสที่บ้านราชมอบให้ทำให้เขาได้พัฒนาตนเอง ซึ่งมดเล่าว่า

ได้เรียนรู้วิธีการทำงาน ต้องปรับเยอะกว่าจะลงตัว ผมเป็นสายอนุรักษ์นิยม เรียนรู้ปรัชญาชาวอโศกมาตั้งแต่เก่า ๆ ตั้งแต่ช่วงคิดเคร่ง ๆ นั่งเจโตสมณะ เดินสำรวจ กินมือเดียว ผมชอบอย่างนั้นมากเลย แต่มาที่นี้ คุณไปหาจังหวัดระนองกลางวันบ้างสิ ชีวิตมันจะได้อยู่ได้ ผมว่า นอนได้ด้วยเหรอ พอถึงเวลามันก็ต้องเรียนรู้

เวลางานหนัก ต้องพักบ้าง ต้องจัดสรร ผมต้องหัดเป็นนักวิ่งมาราธอน ดูแลสุขภาพบ้าง อาหารเสริมบ้าง นิดหน่อย เวลาที่หนัก ๆ อย่าไปมือเดียวตลอด แล้วห้ามรุ่งห้ามค่ำ ไม่หลับไม่นอน มันไม่ไหว ผมก็อ้อ...มันเป็นอย่างนี้เอง ต้องอยู่ด้วยปัญญาโดยที่มีสติเป็นเครื่องกำกับ ต้องมีสมาธิเป็นเครื่องที่คอยให้เราเจริญไปเรื่อยและมีปัญญาคอยปรับใช้ ขึ้นอยู่กับว่าอะไรเหมาะกับเราแล้วไม่พาเราตกต่ำ พาให้เราเจริญขึ้น

ทุกวันนี้ลงตัวมากขึ้น เพราะว่าเราสร้างคนขึ้นมารองรับ พอมีคนมาแต่งงาน ผมก็ดูแลตัวเองได้เยอะขึ้น ต้องขอบคุณคนที่นี้ สภาวะการงานที่นี่ สังคมสิ่งแวดล้อมที่นี่ จริตคนที่นี่ มันเหมือนช่างตีมีด เหมือนช่างเจียรไนเพชร ต้องขัด กระทบตึงตึงๆ ไม่จั้นเพชรก็ไม่งาม มีดก็ไม่คม

ไทเกิดธรรม สีสวรรณ

เดิมชื่อ คณิต สีสวรรณ ชื่อใหม่ที่สมณะโพธิรักษ์ตั้งให้เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๐ คือ ไทเกิดธรรม เกิดวันที่ ๒๒ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดศรีสะเกษ มีพี่น้อง ๕ คน ผู้หญิง ๒ คน ผู้ชาย ๓ คน ไทเกิดธรรมเป็นคนสุดท้าย พ่อเสียชีวิตตั้งแต่เขายังเล็กอยู่ ปัจจุบันคุณแม่อายุ ๗๒ ปี ไทเกิดธรรมเรียนการศึกษานอกโรงเรียนจบระดับชั้นมัธยมต้น

การเดินทางของชีวิต

หลังจากพ่อเสียชีวิต ไทเกิดธรรมบวชเณรอยู่ ๕ เดือน แล้วลาสิกขาออกมาทำงาน โรงงานขนมจีนอยู่กับพี่สาวที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทำได้ประมาณห้าปีก็กลับไปอยู่บ้าน ทำนาได้ปีเดียว แล้วเข้ากรุงเทพฯ ทำงานรับจ้าง เป็นคนงานร้านขายสุรภัณฑ์หนึ่งปี เป็นช่างไม้ ๒ ปี เป็นคนงานร้านเฟอร์นิเจอร์ ๔ ปี วันหนึ่งถูกไฟชอร์ตขณะดื่มสุรากับเพื่อนๆ แต่มีคนช่วยชีวิตได้ทัน เหตุการณ์นั้นทำให้เขาคิดอยากบวช และได้บวชในปีนั้น พ.ศ.๒๕๓๗ อายุ ๒๑ ปีพอดี ปีต่อมาป่วยหนักจึงลาสิกขาไปพักรักษาตัวอยู่ที่บ้านพี่สาวที่จังหวัดกาญจนบุรี

วันหนึ่งในปี พ.ศ.๒๕๓๙ พี่สาวอยู่กรุงเทพฯ โทรศัพท์ชวนไปกินเจที่สันตือโคก ไทเกิดธรรมจึงเข้ากรุงเทพฯ มาปฏิบัติธรรมที่พุทธสถานสันตือโคก

งานสื่อสารบุญนิยม

ไทเกิดธรรมได้พบสมณะจันทเสฏฐ์ซึ่งจัดรายการวิทยุออกอากาศสถานีวิทยุเสียงสามยอด และช่วยงานท่าน ทำหน้าที่ส่งเทปไปออกอากาศในต่างจังหวัด ขณะออกอากาศรายการของท่านสมณะจันทเสฏฐ์ ไทเกิดธรรมก็จะช่วยรับโทรศัพท์ รายการออกอากาศถึงหกทุ่ม ก็ต้องรับโทรศัพท์จนเสร็จรายการ ต้องนอนดึกทุกวัน ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรมลง

พ.ศ.๒๕๔๑ ไทเกิดธรรมจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านราช ปีแรก ไทเกิดธรรมทำงานในฝ่ายผลิต อยู่ที่โรงสี ทำใจึก เอาข้าวหักมากั่ว แล้วเอาไปบดบรรจุถุง ส่งจำหน่ายร้านค้าที่ชุมชนสันตือโคก ต่อมาก็ได้ช่วยงานอื่นๆ บ้าง โดยเฉพาะงานช่างที่เขาเคยทำมาก่อน เช่น ช่วยก่อสร้างวิหารพระธาตุที่พุทธสถานศิระะอโคก จังหวัดศรีสะเกษ ตกแต่งเรือที่พักของสมณะโพธิรักษ์

ไทเกิดธรรมเคยจัดรายการวิทยุชุมชน ทางสถานี "บัวกลางมูล" ของชุมชนราชธานี อโคก ซึ่งจะมีเนื้อหาหลักใหญ่คือธรรมะ ๖๐% กสิกรรม ๒๕% และรายการเพื่อนช่วยเพื่อนของสมณะเสียงศีล ๑๕% อีก ๑% เป็นบทเพลงเพื่อสลับบรรยากาศ สถานีวิทยุชุมชน "บัวกลางมูล" ส่งกระจายเสียงในรัศมี ๑๕ กม. ตามที่กฎหมายกำหนด เปิดสถานีตั้งแต่ ๐๔.๐๐-๒๑.๐๐ น.

รายการวิทยุของไทยเกิดกรรมชื่อรายการ “พบกันวันหยุด” ออกอากาศวันเสาร์และวันอาทิตย์ เวลา ๑๖.๐๐-๑๗.๐๐ น. เป็นรายการบันเทิง มีการพูดคุยด้วยภาษาอีสานสลับเพลง เนื้อหาที่คุยในรายการจะเป็นบรรยากาศในบ้านราชบัง อ่านหนังสือบ้าง บทกลอนของสมณะ จันทเสฏฐ์บ้าง ธรรมะบ้าง ส่วนเพลงก็จะเป็นเพลงที่สมณะไพริกษ์ประพันธ์คำร้องและทำนอง หรือเพลงอื่นที่มีเนื้อหาสาระสร้างสรรค์

บทเรียนธรรมจากการทำงาน

ช่วงเวลาที่ไทยเกิดกรรมทำงานกับสมณะจันทเสฏฐ์ เขาได้รับรู้ทุกข์มากมายของชาวบ้าน เช่น ลูกคิดยาเสพติด ลูกเป็นเอดส์ ส่วนใหญ่เป็นปัญหาครอบครัว การได้รับรู้ปัญหาของผู้อื่น ทำให้ไทยเกิดกรรมตระหนักว่าตนเองโชคดีที่ได้มาอยู่กับชาวอโศก ได้ทำงานเสียสละช่วยคนที่กำลังทุกข์ เขาคิดว่าบทเรียนชีวิตของคนอื่นเป็นครูที่ดีที่สอนให้เขาได้พิจารณาตัวเองด้วย

เมื่อตนเองได้จัดรายการวิทยุชุมชนที่บ้านราช ไทยเกิดกรรมได้ประโยชน์คือได้เสียสละเวลา จัดรายการโดยไม่มีเงินเดือน ได้ทำงานเพื่อสะสมบุญ และรายการที่ทำก็เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง สิ่งที่น่าเสนาในรายการล้วนได้รับการพิจารณาแล้วว่าเป็นสิ่งที่มีสาระซึ่งไทยเกิดกรรมบอกเล่าว่า “เมื่อก่อนผมไม่เคยคิด ตั้งแต่มาปฏิบัติธรรมกับชาวอโศกจึงได้รู้จักแยกแยะว่า สิ่งนี้ดี สิ่งนี้ไม่ดี เราก็ต้องแยกแยะเอาเนื้อหาของเพลง เอามาใช้กับชีวิตของเรา”

ไทยเกิดกรรมมีวิวัฒนาการจิตใจคือ มองคน ไม่เพ่งโทษคนอื่นแต่มองคนอื่นเป็นครู จำสิ่งที่ดี ๆ ฟังเทปและเสียงตามสายของชุมชน อ่านหนังสือได้แก่พระไตรปิฎกซึ่งจะมีทั้งชาดกและคาถาธรรมของพระอรหันต์ การใช้ชีวิตในชุมชนราชธานีอโศกทำให้ไทยเกิดกรรมเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้เลิกบอขายมุขที่เคยคิดและเลิกสิ่งที่ไม่ดีออกจากตัวเอง เนื่องจากชาวอโศกปฏิบัติธรรมในลักษณะที่มีสติใจไปด้วยขณะทำงานโดยที่ไม่รับค่าตอบแทน

แรงพุทธ สันป่าโลกีย์

เดิมชื่อ สุรเชษฐ์ ประดิษฐ์พล เกิดวันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ที่นครศรีธรรมราช พ่อเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจของ ขสมก. ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว แม่เป็นแม่บ้านและทำงานหลายอย่างหารายได้เสริม เช่น รับจ้าง ค้าขาย แรงพุทธมีพี่ ๔ คน ตนเองเป็นคนสุดท้าย

การเดินทางของชีวิต

แรงพุทธเกิดที่นครศรีธรรมราชและอยู่ได้ปีเดียว ครอบครัวก็ย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ช่วงที่เรียน ปวช.พาณิชย์การรัตนโกสินทร์ที่กรุงเทพฯ แรงพุทธติดบอขายมุข ไม่อยากเรียนหนังสือ จึงเรียนไม่จบ พ่อพาไปฝากให้ฝึกงานช่างแอร์ ทำได้สองเดือน ไม่ได้เงินเดือน จึงลาออกมาอยู่บ้านว่าง ๆ หนึ่งปี ระหว่างนั้นก็ช่วยแม่ขายของหน้าบ้านบ้าง ขายน้ำแข็งใส ก๋วยเตี๋ยว บางทีก็รับจ้าง ต่อมาก็ทำงานระดับยนต์ตกแต่งรถ ได้เงินเดือนเดือนละแปดร้อยบาท กินอยู่กับเขา ฝึกงานอยู่กับเขาประมาณปีหนึ่ง ก็ออกมาทำงานรับจ้าง ได้ค่าแรงวันละ ๑๐๐ บาท

แรงพุทธเคยกินเหล้าแล้วใจใหญ่เที่ยวเลี้ยงเพื่อนจนเงินหมด บางทีเมาแล้วทำงานไม่ไหว จึงเบียดตัวเอง หาทางออกให้ตัวเองไม่เป็น เป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหา เริ่มคิดว่าน่าจะศึกษาธรรมะ แรงพุทธเคยฟังพระพยอม กัลยาโณเทศน์ เคยอ่านหนังสือของท่านพุทธทาส เคยอ่านหนังสือของธรรมรักษาที่ยกข้อความในพระไตรปิฎกมาเป็นข้อๆ และแปลความหมายแรงพุทธชอบใจพระสูตรที่สอนว่า "เราจะไม่พูดความไม่ดีของคนอื่น จะไม่พูดความดีของตนเอง ถ้าจะพูดความไม่ดีของคนอื่นให้พูดแต่น้อย ความดีของตัวเองก็พูดแต่น้อย" เขาตามอ่านหนังสือของธรรมรักษา และตามหาว่าท่านอยู่ไหน แต่ไม่พบ

พ.ศ.๒๕๓๕ แรงพุทธอุปสมบทเพื่อตามหาท่านธรรมรักษา ทว่าไม่พบ ในที่สุดแรงพุทธก็ศึกษาพระไตรปิฎกเอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ปฏิบัติได้ราวหนึ่งเดือน แรงพุทธก็พบว่า การไม่ติดอบายมุขทำให้ตนเองจิตใจสบายดีขึ้น ความคิดดีขึ้น ครั้นออกพรรษา พระสีกหมด เหลือพระแก่ๆ ไม่กี่รูป ประกอบกับเห็นว่าพระยังใช้เงินอยู่ ตนเองก็ต้องปฏิบัติตามเขาอยู่ แรงพุทธเกิดคำถามว่าสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอนจะเป็นไปได้ได้อย่างไร แรงพุทธจึงออกจาริกไปตามงานอบรมธรรมต่างๆ ในงาน มีพระมาอบรมธรรมะ ซึ่งแรงพุทธจะได้ประโยชน์จากการฟังธรรมและได้พบพระธุดงค์

ช่วงที่เดินจากสกลนครจะไปปราจีนบุรี แรงพุทธผ่านศรีสะเกษ ได้พบญาติธรรม เขาพาไปขอพักที่พุทธสถานศิระขอโคก แรงพุทธประทับใจชมสถานที่เงียบสงบแบบวัดป่า ได้เห็นพระที่ไม่ใช้เงิน พอใจชีวิตความเป็นอยู่ที่นี่ เหมือนในพระไตรปิฎกที่ได้ศึกษามา แรงพุทธจึงขอยุ่ต่อเพื่อศึกษาธรรมะ อยู่ได้ประมาณสิบกว่าวัน ก็เปลี่ยนแปลงตนเองเป็นพระที่ดีขึ้น แรงพุทธสละเงินที่ญาติโยมถวายระหว่างเดินจาริกพันกว่าบาท ตั้งใจฉันอาหารมังสวิรัตมีมือเดียว และไม่รับเงินทอง หลังจากนั้นแรงพุทธได้ร่วมงานปลูกเสกข ที่จังหวัดศรีสะเกษ และงานพุทธาภิเษกข ที่จังหวัดนครสวรรค์ แรงพุทธเล่าสภาพจิตใจของตนเองระยะนั้นไว้ว่า

ฟังพ่อท่านเทศน์ก็ประทับใจ จิตมันตื่นตลอดเลยนะ อยากฟัง จิตมันเปิดรับหมดทุกอย่างเลย เห็นชาวอโคกทำอะไรก็ดีไปหมด ชอบไปหมด เห็นคนไม่ใส่รองเท้า การแต่งตัวของชาวอโคก อ๋อ...ชอบ รู้สึกว่าต้องอย่างนี้ ดูดีไปหมด เกิดศรัทธา

เมื่อเสร็จจากงานพุทธาภิเษกข แรงพุทธไปอยู่ปฐมอโคก เห็นลักษณะสังคมเหมือนสมัยพุทธกาลที่เคยอ่านในพระไตรปิฎก ก็อยากอยู่ที่นั่น ทว่าต้องกลับไปเข้าพรรษาที่วัดเดิมกลับไปคราวนี้ แรงพุทธปฏิบัติตามที่ได้เรียนรู้จากชาวอโคก เช่น ฉันในบาตร บิณฑบาตไม่รับเงิน ไม่รับอาหารเนื้อสัตว์ หลังออกพรรษา แรงพุทธไปงานมหาปวารณาที่พุทธสถานปฐมอโคก และไปงานอื่นๆ ตามพุทธสถานต่างๆ เป็นเวลา ๓ ปี จึงออกจากหมู่กลุ่มชาวอโคกไปฝึกปฏิบัติเอง โดยมีญาติธรรมชาวอโคกเป็นอุปัฏฐากคอยช่วยเหลือ ช่วงนั้นแรงพุทธมีโอกาสได้อ่านหนังสือของอโคกหลายเล่ม ซึ่งเมื่อกลับมาอยู่ในอโคกแล้วไม่ได้้อ่านอีกเลย

หลังจากบวชครบ ๕ พรรษาแล้ว แรงพุทธสมัครเป็นสมณะชาวอโศก ซึ่งต้องอยู่เป็นพระ
อาคันตุกะคู่ตัวอีกประมาณสามปี ระหว่างที่เป็นพระอาคันตุกะคู่ตัวอยู่ที่พุทธสถานสันตืออโศก
แรงพุทธช่วยงานด้านเครื่องเสียง ดูแลแผนกยานพาหนะและห้องเครื่องมือ ต่อมาเมื่อสงฆ์อโศก
รับเป็นสมณะแล้ว แรงพุทธต้องไปฝึกคนที่พุทธสถานภูผาฟ้าน้ำ ๕ ปี ตามระเบียบของชาว
อโศก แต่อยู่ได้เพียง ๓ ปี ก็ลาสิกขาเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๕

แรงพุทธมีครอบครัวแล้วย้ายไปอยู่ที่อยุธยา ทำงานกับบริษัทผลิตภาพยนตร์การ์ตูน
แอนิเมชัน ทำอยู่ ๒ ปี ถึงแม้จะรายได้ดี ก็ยังคิดถึงวัด เมื่อมีลูก แรงพุทธคิดว่าถ้าลูกเติบโตอยู่
ในสังคมที่ไม่ดี กว่าลูกจะเติบโต ก็สังสมความไม่ติงามหลายๆ อย่าง แรงพุทธจึงพาครอบครัวมา
อยู่ที่บ้านราช

งานสื่อสารบุญนิยม

ที่บ้านราช ระยะแรกแรงพุทธดูแลห้องเครื่องมือ แต่เนื่องจากมีภาระครอบครัว ทำงาน
เต็มเวลาไม่ได้ จึงมีคนเข้ามารับผิดชอบเป็นหลัก แรงพุทธจะเข้าไปช่วยบางเวลา และหันไป
ช่วยดูแลเรือ ยาเรือที่รั่ว

ปัจจุบันแรงพุทธดูแลระบบเสียงของชุมชน ดูแลควบคุมเสียงและเตรียมอุปกรณ์เครื่อง
เสียงทั้งในกิจวัตรของชุมชนและงานอบรม ซึ่งที่บ้านราชใช้สถานที่ ๓ แห่ง คือ เขื่อนศูนย์ เขื่อน
ฝั้นเขียว และเขื่อนเพิงกัน มีนักเรียนในฐานะงานช่วยแบ่งเบางาน ขณะเดียวกันก็ต้องดูแล
พฤติกรรมเด็กและสอนงานให้เด็กใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าและเครื่องมือเทคโนโลยีเป็น

บทเรียนธรรมจากการทำงาน

การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในบ้านราช มีทั้งคนพัฒนาตนเองได้มาก และพัฒนาตนได้ไม่
มาก มีทั้งคนที่เข้ากันได้ดีและเข้ากันได้ไม่ดีนัก แรงพุทธได้แต่ยอมรับว่าบ้านราชมีทั้งข้อดีและ
ข้อเสีย แต่เขาเชื่อว่าทุกอย่างเปลี่ยนแปลงได้ คนธรรมดายังไม่สมบูรณ์ แม้แต่ตนเองก็ยังไม่
สมบูรณ์ ยังบกพร่อง ใครไม่เปลี่ยนแปลง ก็เป็นไปตามกรรม บางที่เขาอยู่ได้ แต่บางคนอยู่ไม่ได้
เขาไม่เปลี่ยนแปลงตัวเอง เขาก็ต้องออก ส่วนความเจริญก็เห็นในคน คนก็เจริญอยู่ คนในฐานะ
ศีลแปด เขาปฏิบัติเคร่งครัด มีการเรียน มีการพัฒนาสิ่งที่ดีๆ แม้แต่วัดฤกษ์เจริญ

แรงพุทธจึงคิดแต่เพียงว่าจะอยู่บ้านราชได้โดยไม่ทุกข์และเข้ากับทุกคนได้ พยายามฝึก
ตัวเอง เวลาถือสาใคร จะกลับมาดูตัวเองหาสาเหตุที่เกิดความถือสา แรงพุทธอาศัยงานพัฒนา
จิตใจตนเอง ตนเองคืออุปสรรคหรือปัญหาในการปฏิบัติธรรม ถ้าขยัน ตั้งใจทำทุกอย่าง ปัจจัย
ภายนอกไม่ใช่อุปสรรค แต่เป็นโจทย์ที่ดี ที่ทำให้เกิดปัญญา

แรงพุทธได้ประโยชน์จากงานหลายประการ ทั้งในส่วนของวิชาการเกี่ยวกับเทคโนโลยี
และในส่วนของการทำงานส่วนตัว เวลาทำงานผิดพลาด ก็ยอมรับผิด แล้วแก้ไข เขาคิดว่าการพัฒนา
ตน นอกจากความตั้งใจและกำหนดข้อปฏิบัติให้ตัวเองแล้ว ยังต้องอาศัยองค์ประกอบของหมู่
มวลด้วย เข้ามาหาหมู่ ฟังหมู่ เข้าประชุม มาร่วมรับฟังข้อมูลข่าวสาร แต่บ่อยครั้งที่พลาดกิจวัตร
เพื่อใช้เวลาดูแลครอบครัว

ข้อปฏิบัติที่แรงพุทธกำหนดให้ตนเองคือพยายามไม่จัดหาเทคโนโลยีมาใช้เอง แม้มันจะช่วยให้ทำงานดีกว่าและเร็วกว่า ก็จะไม่เบิกเงินส่วนกลางไปซื้ออุปกรณ์ต่างๆ มาใช้ให้ตนเองทำงานได้สะดวก นอกจากของเสีย ต้องซ่อม จำเป็นต้องเบิกของไปซ่อม แต่ถ้ามีผู้จัดหามาให้ใช้ก็ไม่ปฏิเสธ แรงพุทธบอกเล่าเรื่องราวการฝึกตนเองมากมายที่เขาได้ทำหลังจากรู้จักชาวอโศก และสรุปว่า

เป็นบุญอย่างหนึ่งที่ได้พบชาวอโศก พบพ่อท่าน ทำให้ชีวิตเราเปลี่ยนแปลง ไม่ปล่อยตัวไปตามกิเลส ไม่ใช่เรื่องง่ายที่เราจะชนะกิเลส บางที่เราคิดว่าเราชนะแล้ว ไม่ใช่หรอก ต้องทบทวนบ่อยๆ

งานสื่อสารบุญนิยมก็เช่นเดียวกับงานอื่นๆ ที่ผู้ปฏิบัติธรรมจะได้ฝึกตนลดละกิเลสระหว่างทำงาน และมีวิธีการเฉพาะคือ

๑. ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเท่าที่จำเป็น
๒. รับและแพร่กระจายสื่อที่มีสาระ เป็นธรรม ไม่เป็นพิษภัยทางจิตวิญญาณ
๓. เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ให้ทันยุคสมัยเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงาน
๔. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และแก้ไขตนเองเสมอ

บทที่ ๘

“ระบบบุญนิยม” ภาคปฏิบัติ :

บริโศก สุขภาพ และการบริหารปกครอง

วันเสาร์ที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๙ อาหารที่ศาลาวันนี้มีข้าวโพดต้มผักเล็กที่ปลูกกันเอง ที่ริมแม่น้ำมูล เหนียวนุ่มรสชาติดี ส่วนใหญ่อาหารที่บ้านราชล้วนเป็นอาหารธรรมชาติที่ไม่ได้ผ่านขั้นตอนการแปรรูป มีอาหารเพียงชนิดเดียวที่แปรรูปคือผัดโปรตีนเกษตร ที่ทำเป็นรูปแบบของหมูสับ อาหารที่เคยเห็นก็มีแกงซี่เหล็ก ซุปหน่อไม้ แกงหน่อไม้คอง ผัดผักทอง ผัดมะระ ข้าวต้มผสมผักทอง ถั่วลิสงต้ม ถั่วต้มจืดเมล็ดสีน้ำตาล ถั่วเขียวต้มหวานปะแล่ม ถั่วลิสงต้มมีเปลือก ผลไม้มีกล้วย มะไฟ มะละกอ มะม่วง อาหารที่มีประจำคือข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ ข้าวเหนียว แกงจืด น้ำพริก ผักสดหลากหลายชนิด ผักดอง อาหารถูกจากสมณะบิณฑบาต บางวันคณะวิจัยจะไปเก็บผักที่ริมมูลเข้าครัว ซึ่งมีผักหลายอย่าง เช่น ถั่วพริ้ว ผักบั้ง ตำลึง เป็นต้น

บางวันเราไปช่วยงานที่โรงครัวที่เขื่อนเพิงกัน ในครัวมีคนช่วยงานหลายวัยรวมประมาณ ๒๐ คน ส่วนใหญ่เตรียมวัตถุดิบและเครื่องปรุงให้แม่ครัว ผู้ชายทำหน้าที่หุงข้าว ช่วยยกภาชนะ และล้างจานอาหาร แม่ครัวมี ๒ กลุ่ม กลุ่มหนึ่งทำอาหารทั่วไป อีกกลุ่มหนึ่งทำอาหารสำหรับคนป่วย บางวันเราก็ไปเจอสถานการณ์ที่แม่ครัวไม่มีคนล้างผัก เราก็ช่วยล้างผัก บางวันไม่มีผัก เราก็ช่วยกันกับญาติธรรมไปเก็บผักที่ริมมูลมาให้ทันที

เนื่องจากผู้นำของบ้านราชใส่ใจจริงจังเรื่องการดูแลสุขภาพ จึงมีนโยบายเกี่ยวกับการจัดบริการอาหารในชุมชนตามข้อมูลใหม่ที่ได้รับอยู่เสมอ เช่น การกินถั่วหลายชนิดแทนที่จะเน้นแต่ถั่วเหลือง และ การกินอาหารตามธาตุ อาหารรสจัดและขนมหวานซึ่งทราบกันทั่วไปอยู่แล้วว่าเป็นภัยต่อสุขภาพ จึงหาได้ยากในรายการอาหารของบ้านราช

บทนี้จะกล่าวถึงการบริโศก สุขภาพ และการบริหารปกครองในระบบบุญนิยม

บริโศกบุญนิยม

วันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ตอนบ่ายพวกเราคนหนึ่งไปบ้านสุขภาพเพื่อสัมภาษณ์คุณพรตะวัน ธนโศก ผู้ดูแลโรงครัวของบ้านราช สถานพยาบาลแห่งนี้เป็นบ้านไม้สองชั้นเหมือนบ้านพักอาศัยโดยทั่วไป ชั้นล่างมีเตียงผู้ป่วยประมาณ ๔ เตียง และอุปกรณ์อื่นๆ เกี่ยวกับการพยาบาล ชั้นบนเป็นห้องพักของเจ้าหน้าที่ แต่กว่าจะได้สัมภาษณ์ก็บ่ายสามโมง เนื่องจากคุณพรตะวันต้องไปให้น้ำเกลือคนไข้ ๒ ราย คุยกัน ๒ ชั่วโมง ได้ข้อมูลสำคัญทั้งประวัติชีวิตของคุณพรตะวันและระบบบุญนิยมของบ้านราชดังนี้

พระตะวัน ธนโกศ

เดิมชื่อสมพร เสงประถม เกิดวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๐๔ ที่ตำบลนางบวช อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีพี่น้อง ๗ คน พระตะวันเป็นคนที่ ๕ ทั้งพ่อและแม่เป็นลูกครึ่งไทย-จีน พ่อแม่อาชีพค้าขายทางเรือ ค้ามะพร้าว น้ำตาล ข้าวสาร พักอยู่ในเรือ เดือนหนึ่งพ่อแม่ก็จะเอาเรือมาจอดใกล้ๆ ท่าน้ำ มาเยี่ยมพระตะวันซึ่งอยู่กับลูกพี่ที่ตลาด พ่อแม่จะให้เงินก่อนหนึ่งไว้ให้ใช้

การเดินทางของชีวิต

พระตะวันเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑ ที่โรงเรียนวัดนางบวช ป้าเคียวเชิญให้เรียนให้อ่านหนังสือ ขนาดป้าเข้าส้วมก็จะเอาหนังสือมาอ่านดั่งๆ ให้ป้าไต่ยีน น้องๆ กับพี่ๆ ใครเกรงไปเที่ยวเล่น ก็จะโดนสายพานจักรเย็บผ้าหวดกันทุกคน ป้าของพระตะวันมีอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า อยู่กับป้าป้าเดียว ป้าก็ย้ายไปอยู่ที่อื่น พระตะวันอยู่กับพี่สะใภ้

ลำบากมากเพราะว่าอาชีพเป็นคนชั่งเหนียวมาก ประหยัด จู้จี้ จะฝึกเพื่อจะใช้งานเก่งมาก เราต้องตื่นตั้งแต่ตีห้า หุงข้าว ทำกับข้าว ไปตลาด ตอนนั้นจำได้ว่าอยู่ ป.๔ ทำงานบ้านทุกอย่าง บัด กวาด เช็ดถู เลี้ยงลูกให้เขา ชักผ้า ทิวน้ำใส่โถง ตอนนั้นไม่มีประปา ต้องตักน้ำจากในท่า ประมาณห้าร้อยเมตร

เวลากินข้าวเขาก็จะนั่งเทศนาให้เราฟัง เขาก็อบรมสั่งสอนให้รู้จักเจียมเนื้อเจียมตัว พ่อแม่มีงไม่มีข้าวสารจะกรอกหม้อ มีกับข้าวอย่างเดีวนะ เขาชี้เหนียว จะมีแกงจืด ไช้เท้าใส่กระดูกหมู แล้วมีซีอิ้ว พริก มะนาว แค่นั้นแหละ ไม่มีอะไรกิน กินข้าวกับน้ำแกงจืด กินข้าวไปก็น้ำตาไหล

เวลานั้น พระตะวันไม่เข้าใจว่าพ่อแม่คิดอย่างไรที่ให้ลูกไปอยู่กับคนอื่น แต่เธอก็อยู่ที่นั่นจนถึง ป.๗ พระตะวันชอบเรียนหนังสือ ตั้งใจเรียนและเรียนเก่ง คัดไทยสวย ครูรักและมักให้เขียนสมุดระเบียบ พระตะวันเคยประกวดคัดไทยได้ที่ ๑ ของจังหวัดสุพรรณบุรีสองครั้ง ช่วงที่เรียน ป.๔ และ ป.๗ ตอนเรียน ม.ศ. ๒ - ม.ศ. ๕ ก็ได้รับเข็มรางวัลเรียนดี ความประพฤติดี

พี่ชายของพระตะวันเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้วประกอบอาชีพรับจ้างทาสีมีรายได้ไม่มากนัก แต่ก็รับผิดชอบส่งให้พระตะวันเรียนที่วิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ ช่วงที่เรียนพยาบาล ซึ่งมีที่พักและอาหารในหอพักของวิทยาลัยแล้ว นักศึกษาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย พระตะวันได้เงินค่าใช้จ่ายส่วนตัวเพียงเดือนละสามร้อยบาท จะซื้ออาหารหรือผลไม้อื่นๆ นอกจากอาหารจำเจของหอพัก หรือจะซื้อเสื้อผ้าบ้าง ก็ไม่มีเงินพอ พระตะวันรู้สึกว่าคุณเองจนกว่าเพื่อนๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนรวย เธอเปรียบเทียบความลำบากในวัยเด็กกับความลำบากในการเรียนวิชาชีพพยาบาลไว้ว่า

ตอนที่ลำบากสมัยอยู่กับป้ามันเป็นความคิดของเด็ก ๆ เรารู้สึกแบบเด็ก ๆ น้อย
เนื้อต่ำใจบ้าง พ่อแม่ยากจน แต่ลำบากกับการฝึกที่เรียนวิชาชีพพยาบาล เราต้อง
รับผิดชอบชีวิตคน ความคิดต้องเป็นผู้ใหญ่ ทำอะไรต้องรอบคอบ ต้องละเอียด ต้อง
ซื่อสัตย์ต่อตนเองต่อคนอื่น

ช่วงนั้น เพื่อนชายที่เรียนโรงเรียนเดียวกันที่สุพรรณบุรี เข้ามาเรียนคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง อยู่ที่นนทบุรี เขามาเยี่ยมพรตวันทีหอพักเป็นประจำ วันเสาร์และ
อาทิตย์ก็จะไปนั่งสมาธิที่วัดพระธรรมกาย ไปเวียนเทียนวันมาฆบูชาและอาสาฬหบูชา ทั้งคู่
คบหากันจนกระทั่งแต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖

หลังจากเรียนจบ พรตวันเริ่มทำงาน ๑ เมษายน ๒๕๒๗ เป็นพยาบาลห้องคลอดที่
โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมราช สุพรรณบุรี และชวนขวยทำงานพิเศษเพื่อหาเงินให้ได้มาก ๆ
เธออยากมีรถ อยากมีบ้าน อยากซื้อของให้พ่อแม่ ตนเองใช้จ่ายประหยัดแต่ใช้จ่ายทุกอย่างเพื่อ
พ่อแม่ จนกระทั่งรู้จักกรรมะชาวอโศกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ขณะนั้นโรงพยาบาลที่พรตวันทำงาน
อยู่มีพยาบาลที่ปฏิบัติธรรมกับชาวอโศก ๑๔ คน เธอรับค่าชนของพยาบาลรุ่นพี่ ๒ คน ไป
ร่วมงานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหาริย์ และอยู่ฝึกรักษาศีล ๘ ตลอดเจ็ดวัน

ในงาน พรตวันได้ฟังสมณะบอกว่สุสานที่ใหญ่ที่สุดอยู่ในกระเพาะของโยม มันคือ
หลุมฝังศพ ทำให้เธอถูกคิดและเลิกกินเนื้อสัตว์ได้สองเดือน หลังจากนั้นก็ล้มความตั้งใจไปสองปี
พ.ศ. ๒๕๓๐ พรตวันไปงานพุทธาภิเษก อีกครั้งหนึ่ง เธอได้รับคำแนะนำให้กินมังสวิรัต
ประเภทกินไข่ หลังจากนั้นเธอกินมังสวิรัตประเภทกินไข่ได้ตลอดหนึ่งปี ต่อจากนั้นจึงเลิกกินไข่
และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ เปลี่ยนชื่อเป็นพรตวัน แปลว่าผู้มีปัญญาดี พรตวันแปลว่าประเสริฐ ตะวัน
หมายถึง กำลัง แสงสว่าง ปัญญา

เมื่อปฏิบัติธรรมแล้ว พรตวันทุ่มเทชีวิตทำงานจนกระทั่งได้รับรางวัล รางวัลแรกก็คือ
“รางวัลทำดีวันละบาท” เป็นรางวัลของสหกรณ์ของโรงพยาบาล เป็นเงิน ๓๖๕ บาท รางวัลที่
สอง คือ บุคคลดีเด่นของโรงพยาบาล รางวัลที่สามก็คือข้าราชการดีเด่น

พรตวันและเพื่อนพยาบาลผู้ปฏิบัติธรรมอีกคนหนึ่งย้ายมาทำงานที่จังหวัดอุบลราชธานี
เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เพื่อจะได้มีโอกาสช่วยพัฒนาชุมชนราชธานีอโศก ทั้งที่
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสนับสนุนการทำงานทุกโครงการ เช่น ชมรมน้ำใจกินใจ ชมรมน้ำใจ-
สีขาว โครงการประชาสัมพันธ์อาสา

ที่จังหวัดอุบลราชธานี พรตวันช่วยงานที่ร้านอุทยานบุญนิยม บริการสุขภาพและงาน
อื่นๆ ของชุมชน จนกระทั่งได้รับมอบหมายให้เป็นครูสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต ซึ่งมีระเบียบบประการ
หนึ่งว่านิสิตต้องทำงานไม่รับเงินเดือนในชุมชนเท่านั้น พรตวันจึงรู้สึกไม่ถูกต้องที่ตนซึ่งเป็นครู
ยังเป็นข้าราชการรับเงินเดือนอยู่ เธอจึงเริ่มคิดที่จะลาออกจากงาน แต่ก็ยังอยากให้พ่อแม่ได้สิทธิ
การรักษาพยาบาล เมื่อได้ฟังสมณะโพธิรักษ์แสดงธรรมว่าการที่ข้าราชการมีสิทธิ์เบิกค่ารักษา

พยายามเป็นการเอาเปรียบประชาชนที่ไม่มีสิทธิ์ เธอจึงคิดได้ว่าทุกคนมีสิทธิ์บัตรทอง รักษาพยาบาลได้อยู่แล้ว ประกอบกับเห็นว่าตนเองอายุมากแล้ว สภาพร่างกายอ่อนแอลง อินทรีย์พลังก็น้อย ยิ่งนานวันก็จะยิ่งติดกิเลสมากขึ้น จะเริ่มต้นปฏิบัติธรรมได้ยาก พระวันจึง ตัดสินใจลาออกจากราชการเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

พระวันมอบเงินบำนาญทั้งหมดให้ครอบครัว และเขียนจดหมายบอกทางบ้านว่า "ชีวิตนี้ หนูขออนุญาตขอแม่ด้วยการเอาชีวิตของหนูมาทำความดีที่ในวัด แต่เงินหนูก็จะให้หมดเลยนะ หนูไม่เอา"

งานสาธารณสุข พระวันทำงานหลายด้านในชุมชนราชธานีโอศก ด้านสุขภาพ เธอทำงานร่วมกับสมาชิกชุมชนอีก ๒ คนที่เคยเป็นพยาบาลมาก่อน แต่ยังไม่เคยทำคลอดในชุมชน พระวันยึดอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำคลอดจากโรงพยาบาลมาทำคลอดให้สมาชิกชุมชน ทำให้บ้านราชเป็นชุมชนที่พึ่งแก่ พึ่งเจ็บ พึ่งตายได้อยู่แล้ว ก็พึ่งเกิดได้ด้วย ครอบคลุมที่สมณะโพธิรักษ์เคยสอนให้ชาวชุมชนพึ่งเกิด พึ่งแก่ พึ่งเจ็บ พึ่งตายได้

ส่วนการดูแลรักษาคนไข้โรคอื่นชุมชนมียาและอุปกรณ์ครบ ส่วนใหญ่ดูแลกันเองภายในชุมชน ยกเว้นกรณีที่มีผู้ป่วยอาการหนักจึงนำส่งโรงพยาบาล แต่เป็นเหตุการณ์จำเป็น มิฉะนั้น จะพยายามช่วยเหลือกันเอง แม้แต่ผู้ป่วยไข้เลือดออกที่ทราบอาการตั้งแต่ระยะแรก ก็เคยรักษา กันได้ พระวันกล่าวว่า "เราชอบอาชีพนี้ จะพยายามทำอะไรให้รอบคอบที่สุด ทำแล้วมันจะมี ปิติ ไม่เบื่อ บางทีคนมาหาเราแม้เราไม่ว่าง บางทีเราก็ต้องยอมทิ้งงานไปดูแลเขา เพราะเราให้ความสำคัญตรงนั้นมาก มันเป็นอาชีพ" พระวันมีผู้ช่วยคือนักเรียนสัทธิศาสตร์ราชธานีโอศก ที่เลือกฐานะงานสุขภาพ นักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีการปฐมพยาบาลและการดูแลผู้ป่วย

พระวันเรียนเภสัชกรรมแผนไทย คอบสนองนโยบายของสมณะโพธิรักษ์ที่จะบริการสุขภาพตามแนวแพทย์แผนไทย เพื่ออนุรักษ์การแพทย์แผนไทย ส่วนแผนปัจจุบันและแผนอื่นๆ ก็ใช้รองลงมา พระวันมุ่งหมายที่จะสอบใบประกอบโรคศิลปะให้ได้เพื่อดูแลร้านยาได้ถูก กฎหมาย สังกายถวายสมณะสิกขมาตุและญาคิธรรมที่ป่วย บ้านราชจะพึ่งตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังจะสร้างหลักสูตรและถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนสัทธิศาสตร์ได้อีกด้วย

งานกสิกรรม พระวันเคยทำกสิกรรมหน้าเขื่อนศูนย์ จัดสวนดอกไม้ ปลูกมะเขือ ปลูกแตง ทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่รู้จักงานกสิกรรมเลย พระวันเรียนรู้จากผู้ที่เคยทำกสิกรรมจนได้ ผลตก ผลใหญ่ แล้วก็ปลูกต้นคุณนายตื่นสายประดับด้วย พระวันมีความสุขมากกับการทำ กสิกรรม บางครั้งทำจนถึงสี่ห้าทุ่ม ทำให้เธอได้รับคำตำหนิหรือที่ชาวบ้านราชเรียกว่าขุมทรัพย์ ว่าติดงาน ไม่รู้จักประมาณเวลา ไม่รู้ตัว ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม พระวันคิดว่าคำตำหนิเหล่านี้ทำให้เธอ "ได้ความรู้เพิ่มขึ้นไปอีก ทำให้เราฉลาดขึ้นอีกเรื่องหนึ่ง"

งานการโรคและสวัสดิการชุมชน อาชีพหลักของพระวันคือพยาบาล แต่อาชีพรองก็ หนักไม่แพ้กันหรืออาจจะหนักกว่าอาชีพหลักด้วย พระวันทำงานทุกอย่างเต็มกำลัง ความสามารถเพราะระลึกถึงคำสอนของสมณะโพธิรักษ์ว่า

เราปฏิบัติธรรมจะมีอาชีพหลัก อาชีพรอง ก็คืออาชีพที่เราเรียนรู้มา ฝึกฝนมา เช่น เป็นครู เป็นพยาบาล อาชีพรองก็คือ ใครทำอะไรเราก็ไปช่วยทุกอย่าง เราเป็นพยาบาลเราก็ไปสอน ไปทำกิจกรรม ซึ่งไม่ใช่งานประจำของเรา มันจะเป็นฐานอาศัยของเรา แล้วชีวิตจึงจะสมบูรณ์

ปัจจุบันพระตะวันทำงานครัวควบคู่กับงานสาธารณสุข เนื่องจากผู้รับผิดชอบงานครัวย้ายไปทำงานร้านอุทยานบุญนิยมจำหน่ายอาหารมังสวิรัตติ ตอนแรกพระตะวันไม่อยากทำงานครัว อ้างว่าต้องดูแลคนป่วย แต่สิกขมาตุอธิบายว่าถ้าพระตะวันมาทำงานครัว คนป่วยก็จะเข้มแข็ง และรู้จักพึ่งตนเอง พระตะวันเห็นด้วยกับสิกขมาตุและคิดว่าการทำงาอื่นนอกเหนือจากงานประจำช่วยให้เธอออกจากภพด้วย

คนไม่พึ่งตนเอง ถ้ามีเรา อะไรก็ยา...อะไรก็ยา เมื่อยก็ให้เรานวด เราทำได้หมด บีบนวด เขี่ยบ ท่านต้องการให้คนเข้มแข็ง ต้องขอบคุณท่าน ทำให้เราไม่ติดภพ พยาบาลบางคนติดภพ ยึดฐานงานพยาบาล ใครจะมาดึงไปช่วยอะไรเราจะไม่ไป ใครจะเตือนรอนยังงั้นก็ไม่ไปช่วย

งานครัวเป็นงานหนัก ต้องใช้พลังมาก พระตะวันสัมผัสปัญหาหลายด้าน ด้านการปฏิบัติธรรมต้องต่อสู้กับรูปรสกลิ่นของอาหาร ด้านการทำงานต้องรับอารมณ์ความรู้สึกของคนกิน ด้านการบริหารต้องประสานงานเรื่องคน เรื่องของ เรื่องอาหาร ทำให้พระตะวันรู้สึกเหมือนแบกภาระจนรู้สึกหนัก ครั้งหนึ่งเธอทุกข์ใจมากจนต้องร้องไห้ถึงสามวัน เธอเล่าถึงความหนักใจของเธอว่า

อยู่ครัวยี่สิบสาม ต้องทำใจมาก คิดฉันทุข้มมากกับเรื่องความ "อู๋อู๋อะยะ" ทำแล้วทิ้งกินแล้วทิ้ง กินแล้วไม่ล้าง มีดนี้ไม่เคยล้าง เขียงก็ไม่ล้าง คิดฉนเคียดจนคิดฉนบ่นกับท่านเถระ ท่านคิดฉนจะทำยังงั้นดี คิดฉนทุกข์อยู่เรื่องหนึ่งตอนนี้ คนทำไม่ไม่รู้จักเก็บ ไม่ปิดกวาด เช็ดถู ท่านก็บอกว่า "อาตมาก็ทุกข์กับโยมพวกนี้แหละไม่รู้จักวาง"

สมณะบินบน ถิรจิตโต อาจารย์ ๑ จากพุทธสถานภูผาฟ้าน้ำแนะนำว่า มันเป็นวิบากของพระตะวัน เธอต้องทำงานหนักจนกว่าคนอื่นจะเห็นความจำเป็นและช่วยแบ่งเบางาน เมื่อพระตะวันเปิดเผยกิเลสและความทุกข์ของตนเองในกิจกรรมเทววิโซ และอาศัยที่ประชุมชุมชน กล่าวเชิญชวนให้สมาชิกชุมชนดูแลรักษาความสะอาดในโรงครัว ประกอบกับสิกขมาตุเทศน์แนะนำด้วย ชาวบ้านราชก็เริ่มเปลี่ยนแปลง มีคนช่วยจัดระเบียบในห้องครัวเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้พระตะวันจึงยอมรับว่า "คนอีสานน่ารักตรงนี้แหละ บอกได้ ไม่ค่อยมีอัตตามานะ แต่ความเคยชินที่เขาทำมานาน ล้างยากมาก ในที่สุดเราเหนื่อยมาก เราก็อ้ว"

ภาพที่ ๓๒ - ๓๓ โรงครัวที่ม้านราช

งานการศึกษา แม้จะวางใจจากพฤติกรรมของผู้ใหญ่แล้ว พรตะวันยังมีปัญหาในการอบรมดูแลนักเรียนฐานงานครัว ซึ่งเธอเล่าว่า “เด็กทำของเสีย ลืมอุ่นกะทิ มันก็เสีย กินจุบจิบ เราก็ลงโทษเด็ก ให้เด็กทำกุศลเพิ่ม วันหยุดไม่ได้หยุด เคร่งกับเด็ก อยากให้เขาดี ให้เขาเป็น อย่างที่เราคิด ไม่ให้เขามกพรองเลย เอาเป็นเอาตายกับเขา” ผลก็คือเด็กรับไม่ได้ จะลาออกจาก ครัว พรตะวันจึงถูกเลิกขมาตุตำหนิ เป็นอีกครั้งที่เธอร้องไห้ เป็นความเสียใจที่แตกต่างกับการ เรียนรู้ที่จะประมาณการกระทำและการพูดให้เหมาะกับผลอินทรีย์ของเด็ก

บทเรียนธรรมชาติจากการทำงาน

พรตะวันก็เช่นเดียวกับชาวบ้านราชทุกคนที่ได้รับประโยชน์จากการทำงานคือการได้ พัฒนาตนเอง บางคราวก็ได้บทเรียนจากความผิดพลาดของตนเอง บางคราวก็ได้บทเรียนจาก ความผิดพลาดของผู้อื่น และทุกคนจะได้เรียนรู้ร่วมกันจากธรรมชาติตลอดจนคำแนะนำจาก สมณะและสิกขมาตุ เช่นที่พรตะวันได้รับประโยชน์จากการเป็นครูสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต (มวช.) ซึ่งได้ประชุมกับสมณะและสิกขมาตุทุกสัปดาห์ จึงได้รับแนวคิด คำสอน และคำแนะนำเป็นพิเศษ ในฐานะครู ดังนี้

ท่านจะแนะนำเรา บางอย่างเราก็ขอขุมทรัพย์จากท่าน ท่านจะบอกตรงๆ ได้ ประโยชน์เยอะ แล้วท่านก็จะเทศน์สิ่งที่ท่านมองเห็นว่าครูควรจะพัฒนา ท่านก็จะให้เป็น พิเศษ แล้วพอเราอยู่กับนิสิตเราก็ได้ฟังพร้อมกัมนิสิตอีก ทำให้เราต้องพัฒนาขึ้น

พรตะวันได้รับบทเรียนมากมายตลอดระยะเวลา ๘ ปีที่ใช้ชีวิตในชุมชนราชธานีอโศก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ๓ ปีหลังที่ลาออกจากราชการมาทำงานในชุมชนเต็มตัว และเธอก็มั่นใจ ในทางชีวิตที่เธอเลือกแล้ว ดังที่เธอเล่าว่า

มีแต่ได้งานใหม่ งานเก่าก็ทิ้งไม่ได้ ฐานสุขภาพ ครัว การศึกษาก็ยังมีงาน สอนอยู่ งานอบรมก็มี เขาให้เป็นพิธีกร แต่ไปไม่ไหว ไม่มีพลัง แต่ก่อนตอนยังไม่ได้ รับงานครัว คิดฉันจะเป็นพิธีกรบ่อย มันไม่ค่อยเหนื่อย พออยู่ครัวแล้ว พุดไม่ไหว ใช้ พลังงานเยอะ ใช้พลังกับการปรุง มันสังขารตลอด แล้วผัสสะมันเยอะ การสู้กับกิเลสมัน ใช้พลังงานเยอะ

โรงครัวนี้แหละที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด มันทำให้ตัวคนเราโผล่หน้าออกมาให้ เราจัดการกับมัน อัดตามานะ ความยึด ความอยากให้ได้อย่างใจ ความถือสา โอ๊ย! ทำไม คนโน้นโลภจังเลย คนนี้ขี้เกียจ งานไม่เห็นทำเลย มาตักอาหารแล้ว เนี่ยสกปรก กินแล้ว ไม่ล้าง มาตั้งไว้ ทุกสิ่งทุกอย่างเลยเห็นหมดเลย เพราะว่าโรงครัวคนจะต้องมาใช้บริการ เป็นพยาบาล คนเขาไม่ได้ป่วยร้อยเปอร์เซ็นต์ บางทีเขามีนานาญ เขาก็ไปหาหมอข้าง นอก แต่ทุกคนต้องกิน เราได้เห็นแล้ว อ้าว! กิเลสขึ้นอีกแล้ว ถือสาอีกแล้ว

มีจุดหนึ่งที่ดิฉันเมื่อชาวอโศก บอกกับสิกขมาตุ "เมื่อจึงเลย ถ้าเป็นพระอรหันต์ ดิฉันจะไม่เกิดแล้ว" "คนอย่างคุณไม่มีทางได้อรหันต์หรอก" ก็พยายามจะไม่ปน จะไม่โกรธ จะได้เป็นพระอรหันต์ มนุษย์มันน่าเบื่อ วัฏสงสารมันน่าเบื่อหน่ายจริง

มาอยู่กับชาวอโศกได้พัฒนาแทบทุกเรื่อง เหมือนกับอโศกคือโลกของเราแล้วตอนนี้ ไม่เคยคิดกลับไปทำงานเลยนะคะ ดิฉันไปโรงพยาบาลมีเห็นแต่ความเบื่อหน่าย เห็นพยาบาลแต่งชุดทำงาน คนไข้ โอ๊ย! มันหนาแน่นไปหมดด้วยผู้คนที่เจ็บป่วย เราช่วยเขาไม่ไหวจริงๆ

เราจะช่วยได้แบบที่พ่อท่านพาทำนี่แหละ เราต้องพัฒนาจิตวิญญาณเราอันดับที่หนึ่ง ถ้าจิตวิญญาณเรายิ่งแข็งแกร่งมากเท่าไร ลดกิเลสได้มากเท่าไร เรายิ่งจะช่วยให้เพื่อนมนุษย์ได้มากเท่านั้น ทุกวันนี้คิดแค่นี้ ไม่อยากไปไหน อยากปักหลักอยู่กับที่ ทำอะไรให้ได้เรื่องได้ราว ให้เป็นกิจจะลักษณะ ไม่อยากลอยไปลอยมา

บทเรียนของพระตะวันไม่ได้แสดงให้เห็นลักษณะของบุญนิยมในด้านการบริโภคเท่านั้น ทว่าให้ภาพของบุญนิยมโดยรวมดังนี้

๑. การทำงานกับหมู่กลุ่ม หมู่กลุ่มจะช่วยตรวจสอบและให้คำแนะนำ ทำให้ได้พัฒนาตนเองขณะทำงาน
๒. การทำงานจะเน้นที่ความเคร่งครัดเฉพาะตน แต่ผ่อนปรนให้ผู้อื่นด้วยความเข้าใจและเมตตาธรรมต่อผู้ที่มีอำนาจในตนต่ำกว่า
๓. การทำงานจะทำตามความต้องการจำเป็นของชุมชน แม้ตนเองจะไม่ถนัดหรือไม่ชอบ ก็ถือว่าเป็นการฝึกตนเอง
๔. การช่วยเหลือผู้อื่นต้องใช้ความเสียสละทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ คนที่ลดกิเลสได้มาก จิตวิญญาณจะยิ่งแข็งแกร่ง ทำให้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ได้มากขึ้น
๕. งานบริการหรือช่วยเหลือผู้อื่นจะเป็นไปเพื่อช่วยให้ผู้อื่นช่วยตนเองได้
๖. การแก้ไขปัญหาใดๆ จะต้องใช้ปัญญาคลี่คลายปัญหา ไม่อาจจัดการทุกอย่างตามที่ตนเห็นว่าดี เนื่องจากทุกคนมีอิสระเสรีภาพทางความคิดและพฤติกรรมภายในกรอบของศีล

สำหรับลักษณะของบริโภคนิยม คณะวิจัยได้ข้อสรุปจากการสังเกตปรากฏการณ์ในชุมชนดังนี้

๑. ใช้วัตถุดิบในการปรุงอาหารที่ผลิตได้ในชุมชนเป็นหลัก เช่น ผักจากสวน ไร่พลั่งหรือสวนริมมูล ข้าว เค้าหู้ ซิวัวเต้าเจี้ยว กะปิเจ ปลาร้าเจ สิ่งใดที่ไม่มีในชุมชนจึงจะซื้อจากภายนอก
๒. ใช้เครื่องใช้ภายในบ้านที่ผลิตได้ในชุมชนเป็นหลัก เช่น ยาสระผม น้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาด

๓. งดเว้นอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภคที่เป็นโทษต่อร่างกายและจิตใจ เช่น เนื้อสัตว์ พืชมีสารพิษ อาหารรสจัด สัตว์ที่มีเนื้อหาล้างเสริมโลหะ โทษะ โมหะ

๔. จำกัดการบริโภคเท่าที่จำเป็น ทั้งอาหาร เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและ อุปกรณ์การทำงาน

สุขภาพบุญนิยม

วันจันทร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๙ ในการประชุมกรรมการชุมชน ลิกขมาตุกล้าข้ามผืน เล่าว่าท่านไปเดินออกกำลังกายตามหลังสมณะโพธิรักษ์ซึ่งเดินเร็วมาก ท่านเดินวันเว้นวัน สลับกับทำโยคะ และรับพิษวันศุกร์ ลิกขมาตุจึงฝากให้ทุกคนออกกำลังกายตามอย่างพ่อท่านหรือเป็นแบบที่ทนายรินไทซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านนาแสนคือเดินสามก้าวแล้วสลับกับการหายใจลึก ๆ

เวลาประมาณ ห้าโมงเย็นเศษๆ ได้ยินประกาศจากบ้านสุขภาพเชิญชวนให้ชาวชุมชนไป ออบสมุนไพร จะเปิดบริการจนถึง หกโมงเย็น

เวลา ๑๘.๓๐ น. เป็นรายการสุขภาพ ๗ อ.* ท่านให้ความรู้เรื่องสุขภาพว่าอย่ายึดแบบใด แบบหนึ่งมากเกินไป ท่านยกตัวอย่างคนที่กินอาหารแมคโครไบโอติกส์สมัยก่อน ยึดกะหล่ำปลี ยึดหัวหอม ถ้าไม่ได้กินจะแยจะป่วย ส่วนสมณะมองโท รัตนปัญญา กินแต่ของมัน ๆ กินของทอด กินปาตองโก้ อาหารที่ไม่ได้เน้นสุขภาพ ตอนนั้นก็อายุเจ็ดสิบกว่าไม่ป่วยเป็นอะไร ท่านจึงบอกว่า คนจะป่วยหรือไม่ป่วยก็ขึ้นอยู่กับ การยึดหรือการปล่อยวางนั่นเอง

สำหรับชาวบ้านราช ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้สุขภาพดีคือจิตวิญญาณหรืออารมณ์ เพราะจิตวิญญาณเป็นประธานของสิ่งทั้งปวง ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จได้ด้วยใจ และการดูแลรักษา สุขภาพสมาชิกในชุมชนก็มีนิยมการแพทย์ทางเลือก ไม่ว่าจะเป็นแผนไทย แผนจีน แผนอินเดีย หรือการแพทย์ทางเลือกสมัยใหม่ เช่น Homeo Pathy ผู้ที่ดูแลงานด้านสุขภาพในชุมชนบอกเล่า เรื่องราวสุขภาพบุญนิยมดังนี้

* อธิธิบาท อารมณ์ อากาศ อาหาร ออกกำลังกาย เอนกาย เอาพิษออก ปัจจุบันมีเพิ่ม อีก ๑ อ. คือ อาชีพ

โบลาน ชุ่มอินทรจักร

โบลานเกิดวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๗ เป็นลูกคนที่ ๔ ในจำนวนพี่น้อง ๕ คน เดิมพ่อแม่มีอาชีพค้าขาย พ่อศรัทธาศาสนาตามประเพณี แม่ชอบทำบุญและไปวัด มีแต่ปู่ที่เป็นโยมอุปัฏฐากของวัด วันพระถือศีล ไปนอนวัด

การเดินทางของชีวิต

ตอนเล็กๆ เรียนหนังสือที่โรงเรียนคริสต์ในจังหวัดลำปาง โรงเรียนไม่ได้บังคับว่านักเรียนทุกคนต้องนับถือศาสนาคริสต์ แต่ประเพณีวัฒนธรรมเป็นแบบคริสต์หมด ทุกวันคริสต์มาส โรงเรียนจะเกณฑ์นักเรียนไปเข้าโบสถ์ แล้วที่โบสถ์จะเป็นระเบียบเรียบร้อยแล้วก็สงบ มีพระเยซูเป็นรูปตุ๊กตาเล็ก มีเครื่องประดับเป็นไม้กางเขน โบลานจึงชอบเข้าโบสถ์ การกินอยู่ก็มีระเบียบ ก่อนกินข้าวจะสวดมนต์ ก่อนเข้าห้องเรียนและก่อนกลับบ้านก็จะสวดมนต์ โบลานชอบระเบียบประเพณีแบบนั้น และชอบศาสนาคริสต์ โบลานเรียนที่นั่นจนจบ ม.ศ.๓ แล้วเรียนต่อ ม.ศ.๔ ม.ศ.๕ แผนกวิทยาศาสตร์ที่โรงเรียนลำปางกัลยาณี

จบ ม.ศ.๕ แล้ว โบลานเข้าเรียนอนุปริญญาที่วิทยาลัยพยาบาล จบแล้วทำงานที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แล้วก็มาเรียนต่อปริญญาตรีอีก ๒ ปีที่คณะพยาบาล

ทุกวันเสาร์-อาทิตย์โบลานไปวัดกับแม่ ชอบฟังเทศน์ แต่รู้สึกที่วัดเน้นพิธีกรรมมากไป รู้สึกว่าศาสนาพุทธมันยุ่งยาก และงมงาย การไปวัดคือการไปทำบุญแค่นั้นเอง กลับมาก็มีพฤติกรรมเหมือนเดิม โบลานจึงไม่ค่อยศรัทธาพุทธศาสนา

โบลานเรียนจบพยาบาลศาสตร์ในปี พ.ศ.๒๕๑๔ แล้วทำงานเป็นพยาบาล เธอป่วยเป็นโรคไตโดยไม่ทราบสาเหตุ ทุกคนแม้แต่หมอก็ลงความเห็นว่าคงจะเกิดจากความเครียด เลยต้องหาทางออกให้ตัวเอง ไปวัด นั่งสมาธิ แต่ว่าทุกเย็นเขาจะต้องไปสอบญาณ พระอาจารย์ถามว่าเห็นอะไรไหม โบลานไม่เห็นอะไร สุดท้ายก็บอกว่าเห็นดาวเห็นเดือนเห็นยิบๆ ยับๆ ท่านบอกว่านั้นแหละคือญาณ ประกอบกับเจอแม่ชיתהละกัน เธอจึงไม่ศรัทธาอีก เธอเชื่อว่าการปฏิบัติธรรมต้องสงบนิ่งตามที่ได้เรียนรู้มาจากคริสตศาสนา ที่สงบมีระเบียบและเงียบ โดยเฉพาะเวลาเข้าโบสถ์ จะเงียบมาก เธอฝังใจเช่นนั้น และแสวงหาศาสนาที่ปฏิบัติธรรมอย่างเงียบสงบ

ระหว่างที่แสวงหา โบลานได้รู้จักพุทธสถานสันติโคก และได้ฝึกปฏิบัติอาหารมังสวิรัตเพื่อรักษาโรคไตด้วย โบลานกินมังสวิรัตได้ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๘ หลังจากนั้นก็ไม่ค่อยป่วย นอกจากเป็นหวัดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โรคไตก็หาย โบลานเลิกกินยารักษาไตตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๐

ตั้งแต่พ.ศ.๒๕๓๑ โบลานมาร่วมงานกับชาวโคกบ่อยๆ จะต้องจัดสรรเวลามาฟังธรรมทุกงาน มาปฏิบัติธรรม ทำให้เธอเข้าใจชัดเจนเรื่องมังสวิรัตมากขึ้น จากการกินเพื่อสุขภาพ เธอก็กินเพื่อรักษาศีล และเลื่อนฐานตัวเองจากศีล ๕ เป็นศีล ๘ กินอาหารมือเดียว ไม่ใช้ส้อมไม่ใช้แปรง ไม่ใช้น้ำหอม ไม่กินรสจัด และกินอย่างธรรมชาติ ทำให้ศรัทธาและมั่นใจในการปฏิบัติธรรม

เมื่อประมาณพ.ศ.๒๕๓๖ กลุ่มพยาบาลเรียกว่ากลุ่มพิราบชาวก็ร่วมกัน ๗ คนไปเช่าที่ตั้งร้านอาหารมังสวิรัตที่เชียงใหม่ สลับเวรกันไปทำได้ประมาณสองหรือสามปี ก็มีผู้บริจาค

ที่ให้ จึงย้ายร้านมาอยู่ที่ถนนมหิดลที่ตั้งปัจจุบันของชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขา เชียงใหม่ มีผู้สูงอายุมาร่วมมากขึ้น เป็นหมู่กลุ่มโตขึ้น ตอนเช้าโบลานจะช่วยล้างผัก เตรียมอาหารเรียบร้อยก่อนไปทำงาน ตอนเย็นหลังเลิกงาน จะกลับมาช่วยงานที่ร้าน ล้างภาชนะ เตรียมล้างผัก ต้มถั่วให้ ทำอาหารธรรมชาติให้ ช่วยงานเสร็จประมาณ ๒ทุ่มก็นอนที่ร้าน

พ.ศ.๒๕๔๑ โบลานได้ฟังสมณะไพริกษ์เทศน์ว่าการรับราชการเป็นการมอบตัวในทางที่ ผิด โบลานจึงลาออกจากงานมาอยู่ที่บ้านราช โบลานรับผิดชอบงานหลายอย่าง ทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา และการเงิน แต่ก็แบ่งเวลาดูแลสุขภาพตัวเองด้วย เช่น ฝึกโยคะ ฝึกฟิสิกส์ ยืดเส้น ยืดสายอย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง การรับประทานอาหารก็จะคำนึงถึงธาตุอาหาร และชนิดของ อาหาร โบลานกินหลากหลาย รสชาติไม่จัด และพิจารณาตามอาการของร่างกายเป็นหลัก ช่วงที่ หนาว ก็กินเผ็ดร้อน ช่วงที่ร้อน ก็กินอาหารจืดๆ เย็นๆ เช่น ผักสด ผักลวก แกงจืด

งานสาธารณสุข ที่บ้านราช โบลานทำงานแบบพี่น้อง เรียกได้ตลอดเวลา แต่ไม่บังคับ เป็นการทำงานด้วยใจ เป็นน้ำใจที่ให้แก่กัน เวลาที่ใครป่วย ต้องการความช่วยเหลือจริงๆ ก็เรียก ได้ เธอเคยให้บริการตามแนวการแพทย์แผนปัจจุบัน ทว่าระยะหนึ่งปีหลัง โบลานศึกษา Homeo Pathy ซึ่งเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการใช้พลังงาน เน้นการดูแลคนไข้แบบองค์รวม ใช้ความเหมือน ของอาการที่เกิดจากสารที่สกัดจากสมุนไพร สกัดเป็นพลังงานมาใช้ในการรักษา เพราะความเชื่อ ที่ว่าคนเราเจ็บป่วย ไม่จำเป็นจะต้องรักษาหรือกินยา เพียงนอนพักให้เวลาร่างกายฟื้นตัว พลังงานจะกระตุ้นพลังชีวิตให้คนป่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง ทำให้คนป่วยฟื้นตัวได้เร็ว ลด ความทรมานในการเจ็บป่วย

การรักษาแบบ Homeo Pathy คนไข้ต้องวิเคราะห์อาการตนเองได้ และให้ข้อมูลที่ ถูกต้องตามพื้นฐานนิสัยของคนป่วย

งานการศึกษา โบลานเป็นครูพี่เลี้ยงของนิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต ดูแล ให้คำปรึกษา ร่วมประชุมกับสมณะและศิษษมาตุเกี่ยวกับการดูแลนิสิต ให้คำแนะนำการทำกิจกรรมร่วมกัน ตรวจสอบ รายงานของนิสิต ครูจะแบ่งกันเข้าร่วมกิจกรรมนิสิต คือ วันจันทร์ตอนเช้าออกกำลังกายร่วมกัน และรวมแรงทำงาน ตอนเย็นฝึกเทววิชโชทบทวนตนเองหรือฟังสมณะเทศน์ หรือดูวิดีโอทัศนคติๆ แล้วสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากวิดีโอ วนอาทิตย์นิสิตจะไปทำงานที่ร้านอุทยานบุญนิยมแทน นักเรียนสัมมาสิกขา ซึ่งรับผิดชอบอยู่ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ ตอนเย็นเรียนธรรมะ

นอกจากนี้โบลานยังเป็นครูวิชาการของโรงเรียนสัมมาสิกขา สอนวิทยาศาสตร์ชั้น ม.๕ และสุขศึกษา ม.๖ โดยให้เด็กเรียนจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

งานการเงิน รายรับของบ้านราชได้จากฐานงานต่างๆ คือ โรงสี โรงแช่มพู่ หม่องคำผิง น้ำมันงา สมุนไพร ร้านบันบุญ ร้านอุทยานบุญนิยม ร้านสหกรณ์ และฝ่ายการตลาดที่เอาสินค้า จากฐานต่างๆ เหล่านี้ไปขายที่บริษัทขอคุณ บริษัทพลังบุญ และบริษัทแต่ชีวิต ที่กรุงเทพฯ รายได้และรายจ่ายปกติของชุมชนสมดุลกัน แต่เนื่องจากการขยายพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมและ งานก่อสร้างโครงการใหญ่หลายโครงการ ทำให้ชุมชนมีหนี้ ๒๒ ล้านในปัจจุบัน

ภาพที่ ๓๔ เติงคนไข้ที่บ้านสุภาพ

ภาพที่ ๓๕ อุปกรณ์ออกกำลังกายที่บ้านสุภาพ

บทเรียนธรรมชาติจากการทำงาน

จากธรรมชาติที่ตนเองเป็นคนประหยัด ผนวกกับความรับผิดชอบในหน้าที่การเงิน ไบลานจะตรวจสอบความจำเป็นในการใช้จ่ายอย่างเข้มงวดเพื่อประหยัดรายจ่ายของส่วนกลาง ทำให้คนที่เบิกเงินอึดอัด ไม่สบายใจ ไบลานจึงต้องหันมาใส่ใจด้านจิตวิญญาณ แทนที่จะคำนึงถึงเรื่องเงินและกฎเกณฑ์เป็นหลัก ไบลานให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อม สภาพจิตใจและความจำเป็นสำคัญของผู้อื่นด้วย ฟ่อนปรนกฎระเบียบบางอย่างเพื่อเอื้อเพื่อแก่ผู้อื่น และที่สำคัญคือ ปรึกษาและยกภาระการตัดสินใจให้สมณะและสิกขมาตุ

ไบลานเล่าประสบการณ์การปฏิบัติธรรมแบบศาสนาพุทธขณะทำงานไว้ว่า

เรามีสติไปด้วยว่าขณะทำงาน ใจเราเกิดอะไรขึ้น กำลังโมโหอยู่หรือเปล่า กำลัง อิจฉาริษยาคนอื่นหรือเปล่า กำลังโลภหรือเปล่า พอเราเกิดตรงนี้แล้วเราก็พิจารณาว่า เพราะอะไร แล้วเราก็ลด แต่บางครั้งมันหลุด เนื่องจากว่าเราหมกมุ่นกับงานมากเกินไป จนลืมอ่านใจตัวเองว่า เราทำแบบนี้ใจเราเป็นยังไง คิดอะไร

ทำงานที่นี้ มันเป็นเรื่องของส่วนรวม สังคมเราเป็นสังคมบุญนิยม ถ้าเราทำงาน โดยคำนึงส่วนรวม งานนั้นก็บุญ

จากประสบการณ์ของไบลานประสานกับนโยบายของชาวอโศก งานการเงินบุญนิยมมี ลักษณะดังนี้

๑. จัดสมดุลของรายรับรายจ่าย ไม่ให้มีส่วนเหลือเก็บกักสะสมไว้เกินจำเป็น แต่จะต้องสะพัดออกไปสร้างงานที่เป็นประโยชน์คุณค่าแก่สังคมส่วนรวมให้มากที่สุด ขณะเดียวกัน ก็ไม่ให้เกินหนี้

๒. รับบริจาคจากบุคคลที่เข้าใจนโยบายการทำงานของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะต้องแสดงออกโดยการอ่านหนังสือของชาวอโศกอย่างน้อย ๗ เล่ม หรือมาฟังธรรมที่พุทธสถานอย่างน้อย ๗ ครั้ง

๓. ใช้จ่ายโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ อีกทั้งคำนึงถึงจิตใจและ เหตุผลของผู้อื่นประกอบด้วย

๔. ปรึกษาสมณะและสิกขมาตุก่อนตัดสินใจ

การบริหารปกครองบุญนิยม

ช่วงเวลาที่คณะวิจัยพักอาศัยอยู่บ้านราช เราได้รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์การบริหาร ปกครองชุมชนที่ไม่ได้เป็นการบริหารปกครองแบบมีส่วนร่วม และมีบรรยากาศปิดกั้นการแสดง ความคิดเห็นที่ต่างจากผู้นำชุมชน สอดคล้องกับข้อมูลของผู้ที่ศรัทธาอย่างสูงต่อผู้นำชุมชนที่จะ เชื่อฟังและปฏิบัติตามโดยไม่ได้แย้งหรือแม้แต่ตั้งคำถาม ดังเช่นหลาย ๆ คนที่ให้สัมภาษณ์แล้ว ส่วนคนที่มีความเห็นต่าง จะนำเสนอบางส่วนดังต่อไปนี้

ดาวธรรม สุทธิสงค์

เดิมชื่อ สุริยา สุทธิสงค์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ที่กรุงเทพฯ ดาวธรรมเป็นพี่คนโต มีน้องหกคน จบการศึกษาระดับ ปวส. และเรียนบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง แต่เมื่อเรียนก่อนที่จะจบหลักสูตร ดาวธรรมเรียนได้รียกว่าหน่วยกิตก็หยุดเรียน ไปทำงานและแต่งงานเมื่อพ.ศ. ๒๕๒๙ หลังจากนั้นจึงทำงานที่พรรคพลังธรรมเพราะใกล้บ้าน จะได้มีเวลาดูแลลูกสาวคนเดียว

การเดินทางของชีวิต

ดาวธรรมทำงานหารายได้แบ่งเบาค่าใช้จ่ายในครอบครัวตั้งแต่ยังเรียนชั้นประถม เพราะแม่เสียชีวิตตั้งแต่เธอเรียนชั้นประถมปีที่ ๔ และปีต่อมาพ่อก็แต่งงานใหม่ วันพระครอบครัวจะไปวัดทำบุญใส่บาตรและฟังเทศน์ พระฉันเพลเสร็จจึงจะกลับบ้าน วันหยุดเธอจะรับจ้างเก็บดอกมะลิให้คนจีนเอาไปขาย เข้ามืดตั้งแต่ตีสี่ถึงสวนเก็บผักบุ้ง ผักกะเฉด มัดเป็นกำๆ ส่งขายเป็นรายได้ส่งเสียให้ดาวธรรมและน้องๆ เรียนจนจบ

ช่วงที่เรียนมัธยม ดาวธรรมต้องทำงานมากขึ้นเพื่อส่งน้องเรียน และยิ่งต้องทำงานหนักมากขึ้นเมื่อเรียนจบ ปวส. พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งเป็นปีที่พ่อเสียชีวิต คนที่ช่วยเหลือดาวธรรมมีหลายคน คือ เพื่อนสนิทที่เรียนพาณิชย์ด้วยกันคนข้างบ้าน และน้องชายอีกคนหนึ่งทำงานขณะเรียนไปด้วย ดาวธรรมทำงานบริษัทและเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงไปพร้อมกัน ทำงานบริษัทได้ปีเดียว ดาวธรรมก็ลาออก ไปทำงานที่การเคหะแห่งชาติ ที่นั่นดาวธรรมได้เรียนรู้งานมากขึ้น

ดาวธรรมแต่งงานได้ไม่นานนักก็แยกทางกันเนื่องจากต่างฝ่ายต่างต้องรับผิดชอบครอบครัวของตนเองซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่ทั้งสองฝ่าย ระหว่างที่ตั้งครรภ์ ดาวธรรมลาออกจากงาน หลังจากให้กำเนิดลูกสาวได้หนึ่งปีแล้ว ดาวธรรมจึงสมัครเข้าทำงานกับพรรคพลังธรรม เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ บันทึกข้อมูลสมาชิกพรรคเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ และประสานงานศูนย์ต่างๆ เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ของพรรคกินอาหารมังสวิรัต ดาวธรรมก็กินกับเขาตลอด ๗ ปีที่ทำงานด้วยกันที่พรรค เพื่อนๆ ที่ทำงานด้วยกันยังคบหาและช่วยเหลือกันมาจนถึงปัจจุบัน

ออกจากพรรคพลังธรรม ดาวธรรมเลือกมาใช้ชีวิตที่บ้านราช ซึ่งมีสภาพเป็นชนบท มีน้ำมีเรือ มีความเป็นอยู่ง่ายๆ สบายๆ พ.ศ. ๒๕๓๗ บ้านราชยังลำบากมากเกินไป ดาวธรรมจึงไปอยู่ที่อำเภอวารินชำราบ ช่วยทำบัญชีของร้านบัวบูชา และพักที่บ้านญาติธรรม จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงเข้าไปอยู่บ้านราช รับงานเรื่องสหกรณ์ซึ่งรับงบประมาณราชการมาพัฒนาพื้นที่ ก็ต้องทำบัญชีรายงานรายจ่ายให้สมบูรณ์

การบริหารปกครองบุญนิยม

ปัจจุบันมีผู้รับหน้าที่ด้านบัญชีแทน ดาวธรรมเปลี่ยนไปรับผิดชอบทะเบียนชุมชน และเป็นสมาชิก อบต. ทำหน้าที่เสนอโครงการพัฒนาชุมชนและประสานงานกับภายนอก เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม การยืมเงินที่ใช้ในงานต่างๆ เป็นต้นว่า งานศพ หรือประสานงานแก้ไขปัญหาระหว่างชุมชนใกล้เคียง มีเรือมาคุดทรายในลำน้ำมูล บิมน้ำหาย

วัวควายมากินพืชผัก การตัดถนน ปัญหายยะและสิ่งแฉก ล้อม ยาเสพติดและการพนัน สินค้าหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

สำหรับการบริหารงานภายในชุมชน คาวธรรมมีความคิดเห็นหลายประการดังนี้

๑. การค้าพาณิชย์ที่อุทยานบุญนิยม แม้จะเห็นรูปธรรมว่าลงตัวดีแล้ว แต่ คาวธรรมเห็นว่ายังมีปัญหาแฝงอยู่ เนื่องจากวิธีการบริหารที่ภาระหนักตกอยู่คนที่ดูแล ในระยะ ยาวก็จะป่วย และสิ่งที่ควรปรับปรุงอีกประการหนึ่งคือความสะอาด

๒. การทบทวนตนเอง (เควิชโซ) คาวธรรมเข้าใจว่าเควิชโซคือการตรวจสอบ สภาวะจิตใจว่าทำไมตนเองถึงไม่ดี แล้วกลับใจได้อย่างไร สภาวะดีขึ้นหรือกำลังเปลี่ยนแปลง อย่างไร ทว่าคนที่ทำเควิชโซมักจะพูดถึงแต่เรื่องดีของตนเอง และความไม่ดีของคนอื่น

บทเรียนธรรมจากการทำงาน

ทุกวันนี้ สภาพจิตใจของคาวธรรมเปลี่ยนไป อาจจะเป็นเพราะลดความใส่ใจคนอื่น ความ ถือสาลลดลง ถ้าเกิดความถือสาก็ไม่ยึดเป็นอารมณ์ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการอ่านหนังสือที่ สมณะโพธิรักษ์เขียนอธิบายธรรมะ เช่น พุทธศาสนาเป็นอเทวนิยม และฟังธรรมจากเทป บันทึกลงเสียง

คาวธรรมจะปรึกษาสมณะเฉพาะเรื่องงาน ส่วนปัญหาเรื่องสภาวะจิตใจจะสนทนาธรรม กับสิกขมาตุเพราะคุ้นเคยมากกว่า แต่ส่วนใหญ่เธอจะใช้การหยุดนิ่ง และอ่านตัวเอง คาวธรรม พบว่าเธอได้ประโยชน์จากการใช้ชีวิตและการทำงานที่บ้านราช และค้นพบว่าคนเราสามารถ เปลี่ยนแปลงได้ถึงขนาดนี้

ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ คาวธรรมแสดงความเห็นต่างจากสิ่งที่ปฏิบัติกันอยู่ในชุมชนเพียง ๒ ประการ แต่ยังมีคนอื่น ๆ อีกหลายคนที่มีความเห็นต่างในวิถีความเป็นไปของบ้านราช ส่วนที่ นำเสนอในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะความเห็นที่มีเอ่ยถึงบ้าง กันหลายคนดังนี้

๑. นโยบายหลักที่ต้องการความสมบูรณ์แบบของบุญนิยมที่ไม่มีการจ้างงานคนในชุมชน แต่กลับต้องจ้างงานคนนอก คนที่ยังจำเป็นต้องใช้เงินบ้างหรือยังฐานไม่ถึงที่จะไม่ใช้เงินเลย เขา ก็ต้องออกจากชุมชนไป ชุมชนก็เสียคนแล้วก็ต้องเสียเงินจ้างคนอื่นมาทำงาน คนที่จำเป็นต้องมี เงินเดือน เช่น คนมีลูก คนที่ทำงานฟรีแล้วเขาอยู่ไม่ได้ ก็ต้องให้เงินเดือนเขา ตามอัตราที่ เหมาะสมกับระบบบุญนิยม ถ้าเราเปิดช่องให้เขาตรงนี้ เขาทำงานในชุมชนและมีเงินเดือน นิดหน่อย เขาจะอยู่ในชุมชนได้

๒. ความคิดที่ว่าถ้าไม่มีฐานงานรับผิดชอบประจำ ก็เหมือนกับว่าแค่มาอาศัย มาเป็นหนี้ ทำให้คนยึดติดงาน พอมีคนใหม่มา จะไม่ค่อยปล่อยงานให้ทำ คนใหม่ก็ไม่มีช่องเข้า เขาก็จะ รู้สึกที่นี้ไม่ต้องการเขา เขาก็จะออกไป หรือถ้าไม่ให้เขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เขาก็ไม่อยู่ เหมือนกัน ที่จริงงานเป็นแค่เหตุปัจจัยหนึ่งในการที่จะให้บรรลุธรรมหรือว่าเรียนรู้ในการพัฒนา ตนเองมากขึ้น แต่เราก็มาติดอยู่กับงาน

๓. การทำงาน ถ้าฝ่ายทำยอมรับความคิดของคนอื่นบ้าง แม้เขาจะไม่ได้เป็นคนทำงาน แต่เขาจะช่วยให้มองรอบด้านขึ้นแทนที่จะมองจากมุมมองเดียวของคนทำ ถ้ามีองค์ประกอบอย่างนี้จะทำงานสนุก คนที่เข้ามาใหม่ บางคนมีประสบการณ์มาก บางครั้งแค่ปล่อยให้เขาทำ เราจะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และบางอย่างก็น่าจะช่วยปรับเปลี่ยนวิธีการเดิมของเราให้ดีกว่านี้ สถานการณ์ปัจจุบันกลับตรงกันข้าม คนที่มีความเห็นต่างจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลาง และถูกกีดกันมิให้มีบทบาทรับผิดชอบ

๔. ค่านิยมของชาวโศกที่สนับสนุนการเป็นโสด คนที่มีครอบครัวบางคนจะรู้สึกเหมือนพลเมืองชั้นสอง เพราะถูกชาวชุมชนบางคนเพ่งโทษว่า ไม่ค่อยทำงาน มีแต่กิน มีแต่จะเบิกใช้ ทั้งที่สมณะโพธิรักษ์สอนให้ฟังเกิด ฟังแก่ ฟังเจ็บ ฟังตาย กันให้ได้ และท่านก็ภูมิใจว่า บ้านราชเป็นชุมชนที่สมบูรณ์มีทั้งลูกเล็กเด็กแดงและคนแก่ ที่นี้จึงจะมีภาพชัดเจนของการพึ่งพาอาศัยกันได้จริง คนที่มาอยู่ที่นี้ก็ต้องมีอุดมการณ์และมีคุณภาพระดับหนึ่ง จึงนำช่วยกันคิดหาวิธีให้เขาอยู่ได้อย่างพื่ออย่างน้องจริงๆ ฝ่ายนโยบายน่าจะผ่อนหลักการลงมาบ้าง เพื่อกลุ่มที่มีภาระส่วนตัวจะได้มีทางออกที่ดี

๕. การให้เด็กทำงานรับผิดชอบเกินตัว เท่าๆ กับผู้ใหญ่ซึ่งมันไม่เหมาะกับวุฒิภาวะของเขา เราขาดแคลนคนทำงาน ก็เลยผลักเด็กเข้าไปรับผิดชอบตรงนั้นเต็มตัว และพอเขาพลาดพลั้ง เขาได้ถูกให้ออก ทั้งที่หลายคนควรได้รับโทษเบากว่านี้ เด็กจึงไม่ผูกพันกับโรงเรียน ควรปรับการลงโทษให้มีขั้นตอน ถ้าความผิดไม่ร้ายแรง ก็ไม่น่าจะผลักดันออกไป เขาน่าจะได้อยู่กับเราและดูแลพัฒนาได้ เด็กของเรา น่าจะดีกว่าคนข้างนอกตั้งเยอะ

๖. ระบบการปกครอง ระบบการดูแลของครูและสมณะสิกขมาตุ ชาวชุมชนไม่มีส่วนร่วม แสดงความเห็น อีกทั้งผู้ใหญ่บางคนยังบอกเด็กว่าถ้าออกไปอยู่ข้างนอก ออกไปหาเงิน สร้างความร่ำรวยให้ตัวเอง จะเป็นคนทำบาป ความคิดอย่างนี้คับแคบ แทนที่เราจะเป็นแหล่งสร้างคนดี และให้คนดีอยู่ที่ไหนก็ได้ ถ้าเขาเป็นคนดีจริง ไม่จำกัดว่าต้องอยู่เฉพาะในชุมชนของเราเท่านั้น

๗. การดูแลเด็ก ไม่ควรขีดกรอบความคิดแน่นอนหนาเกินไป บางอย่างต้องปล่อยให้เขาตัดสินใจเอง แต่อย่าไม่ล้ำเส้นจนเกินไป แล้วเราค่อยโน้มน้าวให้เขาเห็นว่ายังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เขาสามารถตัดสินใจได้ มีหนทางให้เขาเลือก

๘. การเรียนด้านวิชาการของที่นี่จะน้อย เพราะขาดแคลนครู และสื่อก็ยังไม่พอ เวลาฟังเทศน์ฟังธรรมก็มีน้อย แต่จริงๆ ศิลเตนนั้นไม่ใช่เข้าศาลาฟังธรรมอย่างเดียว เราพยายามทำให้เป็นวิถีชีวิต โดยฝึกคิดผ่านการทำงาน การพบปะสังสรรค์ แต่เด็กจะไม่ค่อยรู้ เพราะเราไม่ให้ทฤษฎีก่อน แม้แต่งานเราก็ให้เขาทำงานเลยทั้งที่ยังไม่ให้ทฤษฎี ที่จริงเราต้องอธิบายหลักสูตรและวิธีการทุกอย่างก่อนแล้วเข้าสู่การปฏิบัติ มันถึงจะครบหลักสูตร มันจะไม่ติดขัดในส่วนที่จะต้องหาเพิ่มเติมอีก แต่เราขาดจุดนั้น เราไปเน้นเรื่องการทำงานเป็นหลัก ซึ่งค้านแย้งกับความ เป็นจริง เขาอยู่ที่นี้สองสามปีอ่านไม่ค่อยออกเขียนไม่ค่อยได้ มันล้มเพราะไม่มีการทบทวน เด็กที่นี้กว่าจะได้เรียนก็ค่าแล้ว เขาก็เหนื่อยมาจากการทำงาน เขาก็อยากพักผ่อน

๘. นักเรียนควรจะมีวิถีชีวิตที่ได้เรียนรู้ทุกด้าน ตั้งแต่ ๕ มาทำกิจวัตรร่วมกันทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แล้วบอกให้เขาเข้าใจเป้าหมายการเรียนรู้ก่อนปฏิบัติงาน หลังจากนั้นก็รับประทานข้าวร่วมกัน ชีวิตเขาจะอบอุ่นขึ้นเยอะ

๑๐. ชุมชนควรมีบทบาทในการดูแลเด็ก คอยถามไถ่ทุกข์สุขสั่งสอนแนะนำกิจกรรมารยาท ทำให้คนชุมชนแต่ละคนเป็นผู้ปกครองเด็กสักคนหรือสองคน แล้วก็มีการรายงานผลจากผู้ปกครองทุกเดือนว่าเด็กเป็นอย่างไร คนชุมชนจะได้คุยกับเด็ก ๆ เด็กก็จะได้รับความรักความอบอุ่น มีคนดูแล ถ้าเด็กได้สัมพันธ์กับคนแก่ ได้ใส่บาตรทุกเช้า ช่วยเตรียมข้าวของ ตามผู้ใหญ่ไปใส่บาตร เขาจะได้ฝึกสติ ฝึกอ่อนน้อมถ่อมตนด้วย คนชุมชนก็ได้ปรับตนเองในการดูแลเด็ก

๑๑. การสอนแบบบูรณาการนั้นเป็นไปได้ที่จะทำให้นักเรียนรู้หมดทุกอย่าง บูรณาการของเรา เหมือนกับสิ่งงานเด็ก ทั้งๆ ที่เขายังไม่รู้ไม่ได้เรียนอะไรเลย ครูบางคนไม่เข้าใจว่าให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางเป็นอย่างไร เขาจึงเพียงแต่ตั้งคำถามให้เด็กหาคำตอบ จริงๆ แล้วครูต้องเป็นผู้นำเข้าสู่บทเรียน ต้องสร้างระบบที่จะทำให้เขาคิดเป็น หลักสูตรของพระพุทธเจ้าก็มีทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ต้องมีสามอย่าง แต่เราอยู่ๆ ก็ปฏิบัติ ยังไม่รู้ปริยัติอะไรเลย แล้วจะให้เข้าใจเอาเอง ให้ไปค้นคว้าเอาเอง อย่างนั้นไม่ได้

๑๒. ในที่ประชุมของพวกเรา หลายคนไม่กล้าแสดงความเห็น โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นปัญหา เพราะเกรงจะสร้างความแตกแยก หรือกลัวว่าเสนอแล้วตัวเองจะถูกกาหัวเป็นแกะดำ หรือบางทีเราก็ซีเกียจเกียจ ซีเกียจแสดงความเห็น และเราไม่กล้าพูดแม้ในสิ่งที่มันเป็นความจริง จึงขาดการแตกตัวทางความคิด การเอาปัญหามาพูดกันอาจจะน่าเบื่อ แต่ว่าเมื่อพูดคุยกันบ่อยๆ เข้า มันก็เพิ่มการเรียนรู้ และทำให้รอบคอบขึ้น ไม่ใช่ว่าพูดคุยกันเพียงครั้งสองครั้งแล้วทำเลย มันจะเสียหายมากกว่า เช่นเดียวกับการปฏิบัติธรรม ไม่ใช่ว่านั่งคนเดียวแล้วภูมิธรรมจะเพิ่มขึ้นมากมาย ถ้าได้พูดคุยสักจฉา เราจะได้จากคนอื่น บางคนก็อาจจะได้จากอ่านหนังสือเยอะๆ ก็จะได้ส่วนนั้นของเขา เราอ่านไม่เยอะอย่างเขาก็จะได้รู้ตาม หรือบางครั้ง อ่านผ่านๆ ถ้ามาคุยกันมันก็ลึกซึ้งขึ้น

จากการสังเกตของคณะวิจัย ข้อมูลจากการพูดคุยสนทนาและการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ ได้ว่าการบริหารปกครองแบบบุญนิยมมีลักษณะดังนี้

๑. นโยบายหลักของระบบบุญนิยมคือการทำงานฟรี ไม่มีการจ้างงานคนในชุมชน
๒. การพัฒนาคนจะเกิดขึ้นขณะทำงานตามทฤษฎีมรรคมีองค์ ๘
๓. อำนาจการบริหารมีความสัมพันธ์กับระดับศีลของบุคคล เนื่องจากชาวบ้านราชจะเคารพผู้มีศีลสูงกว่าและยอมรับให้ผู้มีศีลสูงกว่ามีอำนาจในการบริหารปกครอง
๔. ผู้มีศีลสูงกว่าจะได้รับสวัสดิการดีกว่า
๕. เด็กได้รับการพัฒนาให้รับผิดชอบการทำงานแทนผู้ใหญ่ได้ ขณะเดียวกันก็ต้องมีศีลเป็นเครื่องคุ้มกัน คนที่ละเมิดศีลจะต้องได้รับโทษ

๖. เป้าหมายการพัฒนาเด็กคือให้เป็นผู้สืบทอดระบบบุญนิยม ไม่มีเป้าหมายผลิตบุคลากรให้สังคมใหญ่ ถ้าเด็กอยู่ในระบบไม่ได้ เด็กจะเลือกออกไปเองหรือถูกคัดออก

๗. การบริหารปกครองเน้นให้ผู้น้อยเชื่อฟัง อ่อนน้อมต่อมตน และมีสัมมาคารวะผู้ใหญ่ การตั้งคำถามและการแสดงความคิดเห็นต่างเป็นสิ่งที่คนในชุมชนไม่มั่นใจว่าควรจะทำหรือไม่ ถ้าทำแล้วจะได้รับผลอย่างไร

ภาพที่ ๓๖ - ๓๗ การประชุมชุมชน

บทที่ ๙
“ระบบบุญนิยม” ภาคปฏิบัติ :
อุตสาหกรรมชุมชน ธุรกิจพาณิชย์ และการเงิน

วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ที่ ๕ ครั้งเราไปช่วยงานครัวได้สักครู่ ก็ออกมาขอยืมจักรยานที่ดาวพรไปเก็บภาพฐานงานต่าง ๆ เริ่มจากบ้านสุขภาพ เข้าไปเก็บภาพในบ้านพอออกมา จักรยานหายไปแล้ว มีคนบอกว่าที่นี้เขาถือว่าเป็นสาธารณโภคี ก็เลยขอยืมไปใช้ เราชั่งรอกพักหนึ่ง ระหว่างรอก ก็ถ่ายรูปการประกอบสมุนไพรคุณยายใบทองด้วย หลังจากนั้นก็ไปหาจักรยานคันใหม่ ได้จักรยานของพี่ดาวเพ็ญ ออกตระเวนไปสัมผัสอากาศยามเช้าสดชื่นสบายๆ และแสงแดดสวยๆ ใสๆ

ผ่านสถานที่จัดงานปีใหม่ ตลาดอารียะ หยุคจักรยานเป็นระยะๆ เก็บภาพไปเรื่อยๆ สวนเกษตรเขียวสดงดงาม มีต้นไทรสองข้างทาง มีกล้วยไม้ต้นเล็ก ๆ มีเสื่อและดอกไม้หลากสีสวยงาม ที่นี้กว้างใหญ่ไพศาลจนเราหลงทาง ต้องแวะถามน้องๆ ที่ซ่อมท่อประปาอยู่ข้างทางกว่าจะถึงจุดหมายก็เหงื่อแตก แถบนี้เป็นที่ตั้งฐานงานผลิตอุตสาหกรรมชุมชน เช่น โรงสี โรงขนมพุ่มหม่องตำผง

ภาพที่ ๓๘ สถานที่จัดงานปีใหม่ ตลาดอารียะ ก่อนวันงาน

ภาพที่ ๓๙ งานปีใหม่ ตลาดอารียะ ประชาชนมาซื้อของราคาต่ำกว่าทุน

อุตสาหกรรมชุมชน

ที่โรงสีไม่มีคนอยู่ แต่เปิดให้เข้าไปได้ ก็เลยเก็บภาพหลายภาพเหมือนกัน กำลังจะกลับ
เจ้าของฐานก็ออกมาทักทายน ค่อยกันสักครู่ แล้วไปต่อที่ฐานแชมพู ฐานนี้อาคารใหญ่โตกว้างขวาง
ใครจะคิดว่าจะมีอาคารสถานที่หรูหราๆ อย่างนี้ในป่ารก แถมมีเครื่องมือในการทำแชมพูแบบทันสมัย
มีเครื่องกรอกแชมพูราคาหลายตั้งค์

ต่อไปเป็นฐานงานหมองค้ำผง เด็กสาวแค่สองคน ทำงานไม่มีเวลาหยุด แม้แต่กินข้าว ก็
ไม่เต็มที ต้องทิ้งงานไปกินข้าวไป อาหารก็แค่ข้าวสวยกับต้มเป็ทอด แต่ก็ทำให้อร่อยได้นะ
น้องเขาต้อนรับเราด้วยชาขิงที่กำลังทำสดๆ ใหม่ ๆ ๑ แก้วร้อนๆ บวกด้วยข้าวขาวร้อนๆ กับ
ต้มเป็ เสียตายซีอิ้วหมดพอดี ไม่งั้นก็จะเหาะกับข้าวขาวร้อนๆ ฐานงานนี้ทำเครื่องชง เช่น
ขิงผง มะตูม

วันอังคารที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๙ เกือบสี่โมงเย็น พวกเราเดินไปสวนสุขภาพเก่า
ผ่านเรือนน้ำใจัมพร ชั้นล่างกันด้วยไม้ระแนง แบ่งเป็นห้องเล็กๆ วางเครื่องซักผ้าไว้ ๕ เครื่อง มี
ตะกร้าผ้าหนึ่งใบใส่ผ้าห่มใช้แล้ว ๒-๓ ผืน สิ่งของอื่นๆ วางไม่เป็นระเบียบ พื้นห้องด้านหน้า
กวาดไว้สะอาดพอสมควร มีแคร่ตั้งไว้วางของใช้หลายอย่าง ใกล้เคียง กัน มีบ้านอีกหลังหนึ่งที่เคยใช้
สอนสมุนพระราม ด้านหลังเป็นบ้านดินหลังเล็กๆ เป็นบ้านทรงกลมรูปกระบอก ภายในมีเสื่อปู

หนึ่งผืน คงปูนานมากจนปลวกขึ้นไปทำรัง หน้าต่างที่ทำเป็นกงล้อพระธรรมจักรมีหยากไย่ เหมือนที่หลังคา มีบันไดไม้วางตั้งตรงแนบไป กับฝาขึ้นไปบนหลังคา มีรูสี่เหลี่ยมโตพอที่จะให้ ผู้ใหญ่ลอดได้

หลังจากนั้นเดินข้ามสะพานไปบ้าน "วัลลภ" ที่หมอพจนพักอยู่ คุณหมอยุ อายุ ๗๘ ปีแล้ว ยังแข็งแรงพอควร ทั้ง ๆ ที่เป็นมะเร็งลำไส้ คุณหมอยุเป็นแพทย์ประจำตัวพ่อท่านมาหลายปี ช่วงหลังที่มะเร็งกำเริบ คุณหมอยุจึงมาพักที่นี่ มีชาวมุสลิมคอยดูแล จนอาการดีขึ้นช่วยตัวเองได้ เมื่อเราไปถึงก็พบตาย หรือชื่อเต็มว่าฟ้าพรายดาว แม่ของเด็กหญิงโยเยเย็น พี่สะใภ้ของสมณะถักบุญ เธอช่วยดูแลทำความสะอาดบ้านให้ ตอนนั้นลุงหมอยุนอนหลับ เราได้ยินเสียงกรนเบา ๆ เป็น จังหวะ ๆ มาจากห้องเล็ก ๆ ชั้นสอง ที่เรายินคุยกัน จึงลดเสียงนินทาหน่อย ต่ายบอกว่าคุณหมอยุจะ ตื่นราว ๆ ห้าโมงเย็น

ต่ายอายุประมาณ ๒๔-๒๕ ปี เรียนจบบัญชีจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เคย ช่วยงานบัญชีที่สันติอโศก เพิ่งมาอยู่บ้านราชเมื่อพ.ศ. ๒๕๔๗ มาช่วยฐานยาสมุนไพรร ที่อยู่ใกล้ ๆ บ้านหลังนี้ เธอเล่าว่าเพื่อนเคยชวนไปทำงานบัญชีกับบริษัทใหญ่ ๆ แต่เธอไม่ยอมไป พอใจช่วย งานวัดมากกว่า และตั้งใจที่ได้มาดูแลหมอพจน เพราะหมอพจนมีบุญคุณที่เคยดูแลสมณะโพธิรักษ์

บ้านหลังนี้สวยงาม สร้างด้วยวัสดุชั้นดี ไม้สวย แบบบ้านชอยเป็นห้องเล็ก ๆ เป็นสัดส่วน มีที่ล้างผักผลไม้ไม่อยู่ชั้นสอง ชั้นล่างเป็นใต้ถุนสูงมีโต๊ะเก้าอี้วางให้นั่งคุยกันได้ ลมพัดผ่านดี มี ห้องน้ำด้วย ดาวเพชรซึ่งอยู่บ้านข้าง ๆ มาถึง เราจึงเข้าไปทักทาย

ออกจากบ้านดาวเพชร พวกเราเดินไปที่อุทยานสมุนไพรร ฐานนี้เป็นบ้านสองชั้น ชั้นล่าง ปูกระเบื้องสะอาดสะอาดอันมีถึงใส่การบูรมีฝาปิด ข้าง ๆ มีกะละมังใหญ่มีฝักคลุมไว้ เราเปิดดูก็เห็น ฤกษ์การบูรอยู่เต็ม ตกแต่งประดับประดาสวยงาม มีกลิ่นหอมชื่นใจ ด้านซ้ายมือเป็นตู้กระจกหลาย ใบ สร้างแบบติดฝา แบ่งเป็นหลายชั้น แต่ละชั้นวางขวดยา มีหม่องตำ ขี้ผึ้ง ใพลขี้ผึ้ง เสดดพังกอน พิมพ์เสนา น้ำ ยาเหลือง ขี้ผึ้งตะไคร้หอม ขี้ผึ้งน้ำมันระกำ เป็นต้น ทุกอย่างวางไว้ เป็นหมวดหมู่ เรียบร้อยดี

วันพฤหัสบดีที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๙ วันนี้เจอคุณกรีกกำลังเก็บผักให้สิขมาตุมุสดี เพราะท่านอายุมากแล้ว คุณกรีกอยากดูแลให้ท่านสดชื่นแข็งแรง จึงบ้นผักให้ท่านฉิน นำขึ้นชมที่ ช่วยดูแลผู้สูงอายุกันเป็นประจำเห็นได้ชัดของที่นี่เลยทีเดียว

สี่โมงเย็นเดินไปโรงเต้าเจี้ยว ระหว่างทางพบแม่สิบุญนั่งคุยอยู่กับคุณตี๋มซึ่งเป็น ลูกพี่ลูกน้องกับสมณะเดินดิน ดิกขวิโร เลยแวะทักทาย แม่สิบุญอยู่บ้านคนเดียว อายุ ๘๒ ปี ยัง ดูแข็งแรงสดใส ดวงตายังเห็นชัด ไม่ต้องสวมแว่น หูไม่ตึง พุดจาจะฉาน ยิ้มแย้มอารมณ์ดี ไม่มี ทำทางของคนแก่เลยแม้แต่น้อย แม่เป็นคนทำกับข้าวถวายพ่อท่านหลายปีแล้ว อดีตเคยเป็นครู ได้รับปณานูเดือนละเก้าพันบาท ก็เก็บสะสมไว้ถวายพ่อท่านทุกปี สามปีเป็นจำตำราจว แยกทาง กันแล้ว แม่สิบุญเข้าร่วมกลุ่มอโศกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นคนมีความสุขให้คนรอบข้างสัมผัสได้

เราเดินต่อไปที่โรงเต๋าเจี้ยว อยู่ด้านหน้าโรงน้ำมันงา มีสุภาพสตรีสองสามคนนั่งอยู่ในบ้านใกล้ๆ โรงเต๋าเจี้ยว หนึ่งในจำนวนนั้นคือเพิ่มพร ทองसान เต็มชื่ออุดม อายุ ๔๘ ปี อยู่กับแม่บัวเพียรอายุ ๘๔ ปี และลูกสาวชื่อ "ขวัญตะวัน" อายุ ๔๐ ปี เพิ่มพรเล่าว่าได้สูตรการทำเต๋าเจี้ยวมาจากเพื่อนคนจีนแต่ก็เอามาประยุกต์กับสูตรที่เคยทำอยู่แล้ว พวกเราไปดูเต๋าเจี้ยวสูตร ๑ สูตร ๒ ของเธอแล้วประทับใจทั้งสองสูตรเพราะกลิ่นหอมดี กะปิกี้หอม ปลาแร่ก็คงเป็นกลิ่นที่คนชอบปลาแร่อยู่แล้ว โรงงานทำงาน แบบโรงเรือนไม่มีฝา หลังคาใช้แบบโปร่งแสงให้แดดส่องผ่านได้

มีตุ่มมังกรขนาดใหญ่บรรจุเต๋าเจี้ยวทั้งนอกและในโรงเรือน ประมาณ ๕๐ ตุ่ม และมีโถงเล็ก ๆ ประมาณ ๑๐ ตุ่ม นับว่ามากสำหรับคนแค่สองคนที่ช่วยกันทำ เพิ่งมีนักเรียนในฐานงานสองคน

ด้านหน้าของร้านบ้านบุญเดิมนั้น กั้นเป็นห้องเล็ก ๆ ที่คุณเพิ่มพรนำเต๋าเจี้ยวและผลผลิตอื่น ๆ ใส่ถาดถาดวางไว้เป็นตัก เราถามคุณเพิ่มพรว่าสถานที่ตรงนี้ก็ดีดูสะดวกสำหรับการขนส่ง คุณเพิ่มพรบอกว่าก็ดีเยอะแต่ฝุ่นมันเยอะ รถก็ผ่านไปมาเยอะไม่ปลอดภัยนักสำหรับเชื้อเต๋าเจี้ยว เราเห็นด้วยทันที ฝาสนแดนเลสทุกฝ้ามี่ชีฝุ่นจับหนาทีเดียว

ข้างโรงเต๋าเจี้ยวเป็นบ้านพังงาที่ดินเย็นอาศัยอยู่ ดินเย็นอายุ ๕๑ ปี เธอต้มน้ำผักชีเขียวทุกเช้าหลังการบริหารกาย และต้มน้ำข้าวที่เย็นแล้ว ปรับความร้อนเย็นเป็นประจำ และกินอาหารรสจืด ๆ ทำให้เธอแข็งแรง ผมนัยคำ พันยังขาว ดินเย็นอยู่คนเดียว ดูแลฐานงานขยะแห้ง และทำปุ๋ยเป็นงานอดิเรก ดินเย็นใช้กากงาจากโรงน้ำมันงานั้นเองทำปุ๋ย เอากากงามาผสมแกลบดำ ไร่ข้าว และอื่น ๆ เอาไว้ใส่ต้นไม้ได้เลย

ที่ "เขื่อนเพาะชา" มีกองปุ๋ยสีดำสนิทอยู่กองหนึ่ง คงเป็นกองปุ๋ยจากกากงา และมีตุ่มเล็ก ๆ เพาะต้นมะเขือเทศไว้ประมาณ ๑๐๐ ตัน นอกนั้นก็มิโตะไม้สีไสลายสวยแข็งแรง น้ำหนักมากวางอยู่ ๑ ตัน โซฟา ๑ ตัน เก้าอี้ไม้ ๒ ตัน ทั้งหมดนี้เป็นสีเหลืองทองเหมือนกัน หลังบ้านพังงามีตังน้ำหมัก และข้าวของเช่น มุ้งเก่า ๆ ของใช้เก่า ๆ วางอยู่เกะกะ ด้านตรงข้ามมีบ้านเล็ก ๆ หลังคามุงจาก ในบ้านมีแต่กระตักน้ำแข็งสีแดง และหมวกชานารวมทั้งเสื้อผ้าเก่า ๆ เครื่องใช้เก่า ๆ วางอยู่ไม่เป็นระเบียบ รอบบ้านรกด้วยต้นไม้ต้นหญ้า ด้านนอกมีร่องอยู่ประมาณ ๑๐ ร่อง ปลูกต้นหอมซึ่งกำลังออกใบโผล่มาประมาณ ๒-๓ นิ้วฟุต กำลังเขียวสวยทีเดียว

ฐานงานผลิตเหล่านี้แต่ละฐานมีผู้ใหญ่ทำงานประจำอยู่เพียงสองสามคน และมีนักเรียนมาช่วยงานบ้างตามความจำเป็นของแต่ละฐานงาน ผลผลิตของทุกฐานงานจะมีฝ่ายการตลาดมารับไปส่งที่บริษัทต่างๆ ของชุมชนสันติอโศกที่กรุงเทพฯ

แรงเพชร วงศ์แสนสาน

เดิมชื่อ บุญชัย เกิดเมื่อพ.ศ.๒๕๐๐ ที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีพี่น้อง ๘ คน แรงเพชรเป็นคนที่ ๔ เรียนจบประถม ๔ แรงเพชรแต่งงานแล้วมีลูกสาว ๒ คน เสียชีวิต ๑ คน ปัจจุบันแรงเพชร ภรรยา และลูกสาวใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านราช

การเดินทางของชีวิต

วัยเด็ก แรงเพชรเคยอยู่ค่ายมวย ขึ้นชก ๒ ครั้ง แพ้ชนะอย่างละครึ่ง หลังจากเรียนจบประถม ๔ อายุ ๑๖ ปี แรงเพชรหนีจากบ้านไปทำงานหาประสบการณ์ อยากมีอาชีพ อยากขับรถเป็น คิดว่าถ้าขออนุญาต พ่อแม่ก็ไม่ให้ไป แรงเพชรไปทำงานเป็นเด็กท้ายรถของบริษัทขนส่งที่นครราชสีมา ได้เงินเดือน ๑๕๐ บาท เบี้ยเลี้ยงวันละ ๑๐ บาท เวลาที่บ้านมีงาน ก็กลับไปทำงานที่บ้าน และมีกัศยมวยเองด้วย ถ้าขึ้นชกก็มักจะชนะ ได้รางวัล เจ็ดสิบถึงแปดสิบบาท จนกระทั่ง พ.ศ.๒๕๒๓-๒๕๒๕ ถึงได้สองร้อยบาท เงินที่ได้มาก็ไปเที่ยวราวจนหมด

แรงเพชรเคยไปค่ายมวยที่อุตร เคยไปทำงานขับรถที่กระบี่ ก่อนที่จะแต่งงานในปี ๒๕๒๕ พ่อตาแม่ยายของแรงเพชรอยู่วัดหลวงพ่อบุชา แต่งงานแล้ว แรงเพชรก็สละทิ้งหมด ทั้งพระเครื่อง ปิ่น มืด การค่ายมวยคูมวย แม้แต่ความกลัวผีและประสบการณ์แบบโลกๆ แล้วหันศึกษาธรรมกับหลวงพ่อบุชา ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง เลี้ยงหมู ลีข้าว ทำคันไถ ซ่อมรถจักรยาน ต่อมารู้จักศิระะอโศก ก็ตั้งใจฟังเทศธรรมะทุกคืน ได้คบคุ้นกับญาติธรรมที่ศิระะอโศก หลายๆ คนแนะนำให้เลิกเลี้ยงหมู ช่วงเวลาที่กำลังคิดจะเลิกนั้น เกิดไฟไหม้คอกหมู แรงเพชรจึงได้เข้ามาอยู่และทำโรงสีที่บ้านราชเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๐

งานอุตสาหกรรมชุมชน

สำหรับแรงเพชร งานโรงสีที่บ้านราชไม่หนักหนานัก เพราะเคยทำงานหนักมาก่อน เดิมเคยมีนักเรียนประจำงานเรียกว่าลูกฐาน ทำหน้าที่คนละตำแหน่งๆ เศรษฐกิจก็ดี รถส่งข้าวเข้ากรุงเทพฯ มีสองคัน แรงเพชรต้องลีข้าวทั้งวันทั้งคืน แต่ปีนี้ไม่มีลูกฐาน แรงเพชรทำงานสามคนกับภรรยาและลูกสาว ลีข้าวเต็มถึงสามตันสี่ตัน ก็ประสานงานส่วนกลางให้เด็กมาช่วยขน และบรรจุข้าวใส่ถุงขนาดต่างๆ

โรงสีบ้านราชลีได้ทั้งข้าวกล้องกับข้าวซ้อมมือ ข้าวซ้อมมือจะขายดี ส่วนข้าวกล้องแข็งกินลำบาก สำหรับข้าวเหนียวก็ลีเป็นข้าวเหนียวขาว เพราะการนึ่งข้าวเหนียวกล้องและข้าวซ้อมมือจะลำบากมาก ต้องมีเทคนิคอะไรหลายอย่าง แต่ชุมชนมีมติให้ลีข้าวขาวได้ช่วงงานปีใหม่ และช่วงที่มีงานอบรม

บทเรียนธรรมจากการทำงาน

การทำงานในฐานะงานโรงสี แรงเพชรจะทำตามนโยบายของชุมชน หลายสิ่งอาจจะไม่เป็นไปตามความคิดของแรงเพชร แม้งานจะหนักและไม่มีคนช่วย เขาก็ไม่นับว่าเป็นปัญหา แต่สิ่งที่หนักคือการรักษาศีล ๘ แรงเพชรเป็นทุกข์กับกิเลสของตัวเองซึ่งเขาเล่าว่า

ตั้งแต่ทำโรงสีมาปัญหาที่หนักใจที่สุดมันเป็นกิเลสผม คือผมไม่ถึง หนักใจมากที่สุด กิเลสที่อยากตีมันไม่ได้ตี อยากเปลี่ยนเครื่อง โรงสีไม่ดี อยากให้มันดี ก็ต้องเสนอคณะกรรมการ คณะกรรมการก็ยังไม่รู้จักกัน ก็ยาก ถ้าคุยกันอย่างนี้สบายใจ ถ้าคิดคนเดียวมันก็หนักอยู่เหมือนกัน ถ้าคิดคนเดียวนี้ถ้าผมไปหาสมณะหรือไปหาสิกขมาตุหรือไปหาเพื่อนมิตรดีสหายดี เขาพูดอย่างที่พูดก็สบายใจ บางที่อยู่คนเดียว มันก็คิดอยากขึ้นศาลา อยากไปฟังเทศน์ฟังธรรม อยากให้โรงสีที่มันสมบูรณ์แบบ อยากยกโรงสีมาอยู่ที่นี่ ความต้องการในใจนี้เป็นกิเลส

ภาพที่ ๔๐-๔๑ โรงสี

- การทำงานของแรงเพชรทำให้เห็นลักษณะของการผลิตในระบบบุญนิยม ๓ ประการ คือ
๑. สร้างงานตามความถนัดของบุคลากรที่มีอยู่ ไม่ต้องพึ่งพาแรงงานจากภายนอก
 ๒. ผลิตตามความสามารถของมนุษย์ โดยอาศัยเทคโนโลยีระดับพื้นฐาน ไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก
 ๓. จำกัดปริมาณการผลิตให้เหมาะสมกับแรงงานและเทคโนโลยีระดับพื้นฐาน ไม่ต้องพึ่งพาระบบตลาด

พาณิชยกรรมบุญนิยม

บ้านราชมีร้านค้า ๓ ร้าน คือ ร้านในชุมชนชื่อร้านบันบุญ ร้านสหกรณ์บุญนิยมที่อำเภอวารินชำราบ และร้านอุทยานบุญนิยมที่อำเภอเมือง ร้านแรกเป็นร้านในเรือเพื่อจะได้ไม่ต้องขนย้ายสินค้าเวลาน้ำท่วม ร้านบันบุญเน้นจำหน่ายอาหารแห้งและของใช้ในบ้านที่เป็นสินค้าชุมชน มีผู้ดูแลให้บริการ ๒-๓ คน จะเปิดบริการเวลาที่มีการอบรมหรือมีแขกเข้ามาในชุมชน และพร้อมเปิดบริการทุกเวลาที่มีลูกค้า ช่วงที่มีงานอบรมจะเปิดบริการเวลา ๐๖.๐๐ -๑๗.๐๐ น.

ภาพที่ ๔๒ เรือร้านบันบุญ

ภาพที่ ๔๓ สินค้าในเรือร้านบันบุญ

ร้านที่สองคือร้านสหกรณ์บุญนิยมที่อำเภอวารินชำราบ เปิดบริการวันจันทร์ – วันเสาร์ เปิดบริการวันอาทิตย์ ร้านจำหน่ายอาหารมังสวิรัตอยู่ด้านหลังของร้านสหกรณ์ฯ เปิดบริการเวลา ๐๖.๐๐ – ๑๔.๐๐ น. ส่วนด้านหน้าจำหน่ายอาหารแห้งและของใช้ในชีวิตประจำวัน เปิดบริการ เวลา ๐๖.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.

ขวัญตะวัน ทองสาร

เดิมชื่อ อภิญญา เกิดวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๐๙ มีพี่น้อง ๔ คน ขวัญตะวันเป็นลูกคนโต มีน้องชาย ๓ คน คนเล็กเสียชีวิตแล้ว พ่อกับแม่เคยทำงานอยู่ที่โรงสีเดียวกัน ต่อมาพ่อเป็นคนขับรถบรรทุกจ้างกรมป่าไม้ แม่เป็นแม่บ้าน บางครั้งก็ไปรับจ้างหาเงินค่าเทอมให้ลูก ขวัญตะวัน เรียนจบปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๕๓๖

การเดินทางของชีวิต

ครอบครัวของขวัญตะวันยากจนและมีความทุกข์มาก ขวัญตะวันมีความทุกข์ที่พ่อแม่ทะเลาะและแม่ชอบเล่นการพนัน จึงฝังใจว่า “ถ้าฉันโตขึ้นมาฉันจะไม่แตะต้องเลยของพวกนี้” แม่ให้ไปซื้อ ขวัญตะวันก็ไม่ไป เธอต้องช่วยแม่ทำงานและเลี้ยงน้องมาตั้งแต่เด็ก ตักน้ำไว้ใช้ล้างถ้วยชาม คำขาย ถ้าทำความผิดก็จะถูกแม่ทำโทษอย่างหนัก แต่แม่ก็อบรมให้ขวัญตะวัน รู้จักรับผิดชอบและเอาใจใส่การเรียน กลับจากโรงเรียนแม่ต้องให้ทองสูตรคูณวันละแม่ ก่อนจะไต่เงินไปโรงเรียนก็ทองสูตรคูณอีก ทองไปซื้อตรองเท้าไป แม่ให้ค่ารถค่าขนมวันละบาท และห่อข้าวไป

ช่วงที่ขวัญตะวันเรียนชั้นมัธยม พ่อกับแม่ไปอยู่อำเภอเขมราฐ ขวัญตะวันกับน้องต้องอยู่กับญาติ ทำงานทุกอย่างในบ้าน ต้องตักน้ำให้เต็มโอ่ง ซักผ้ากะละมังใหญ่ๆ ให้หมดทุกคน ทำกับข้าว และรับใช้ทุกอย่าง

ขวัญตะวันอยู่กับญาติได้ปีกว่าก็ขอไปอยู่กับพ่อแม่จนเรียนจบมัธยม ๓ แล้วเรียนต่อศึกษาศาสตร์ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี ขวัญตะวันต้องกลับบ้านทุกอาทิตย์เพื่อไปทำงานบ้านและดูแลน้อง ต่อมาแม่ไปทำงานที่อำเภออำนาจเจริญ ขวัญตะวันก็ต้องสลับเวลาไปหาแม่ด้วย เธอเริ่มรู้สึกว่แม่ไปวัดบ่อยและเปลี่ยนไป เธอไปวัดกับแม่และกินมังสวิรัติตามด้วย ตั้งแต่เรียน ปวช. ปี ๓ พ่อเริ่มกินมังสวิรัต ขวัญตะวันก็เอาข้าวไปกินในโรงอาหารที่วิทยาลัย มีตะกร้าผักและน้ำพริกด้วย จนเพื่อนๆ เรียกว่า “ผู้เฒ่า” บ้าง “คนขวางโลก” บ้าง

หลังจากเรียนจบ ขวัญตะวันไปทำงานเป็นพนักงานบัญชีในสถาบันเทวที่กรุงเทพฯ ได้เงินเดือน ๒,๐๐๐ บาท และได้เงินทิปจากลูกค้า รับจ้างซักเสื้อผ้าให้พนักงานที่ทำงาน รับจ้างขัดห้องน้ำ รับจ้างเพื่อนพนักงานด้วยกันไปซื้อของ รวมแล้วได้เดือนละสี่พันบาท ส่งให้แม่ส่วนหนึ่ง และเก็บไว้เองรวมแล้วหลายหมื่นบาท

ทำงานที่กรุงเทพฯ ๒ ปี ขวัญตะวันก็กลับไปทำงานโรงงานน้ำปลาที่บ้านได้ ๖ เดือน นอกจากทำบัญชีแล้ว ยังต้องทำงานบ้าน ซักผ้า ทำกับข้าว รีดผ้า ถูบ้าน แม่กระทั่งเลี้ยงสุนัข ทั้งที่บ้านก็ยังมีภาระต้องดูแลน้อง ชีวิตที่บ้านมีแบบอย่างสองด้าน แม่ไปธรรมะ พ่อไปกินเหล้า

ขวัญตะวันใช้เงินเก็บจากการทำงานที่กรุงเทพฯ มาลงทุนเปิดร้านค้าขาย เสาร์อาทิตย์ก็ไปเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ช่วงแรกแม่ทำงานมั่วหิ้วของขาย ขวัญตะวันก็จะช่วยแม่ แม่ได้เงินมาก็จะไปทำบุญ เงินหมดก็หาใหม่ ๆ

ต่อมาแม่เข้ามาอยู่วัดและเปิดร้านบัวบูชาขายอาหารมังสวิรัต ขวัญตะวันทั้งเรียนหนังสือ ทั้งขายน้ำเต้าหู้ ทั้งรับจ้างทำขนมเค้ก .ครั้งหนึ่งแม่ป่วยหนัก ขอให้ขวัญตะวันไปทำงานแทนแม่ที่ร้านบัวบูชาระยะหนึ่ง เป็นโอกาสให้เธอได้คบคุ้นกับญาติธรรม ช่วงเวลาเดียวกันพ่อก็ปลดเกษียณ จึงเข้ามาช่วยร้านบัวบูชาด้วย

งานพาณิชย์บุญนิยม

ในที่สุดขวัญตะวันก็กลายเป็นแม่ครัวประจำอยู่ที่ร้านบัวบูชาประมาณ ๕ ปี แล้วจึงย้ายมาทำที่ร้านสหกรณ์บุญนิยมปัจจุบัน ภายหลังเมื่อบ้านราชเปิดร้านอุทยานบุญนิยมจำหน่ายอาหารมังสวิรัต ร้านสหกรณ์ก็ขายแต่อาหารแห้งและของใช้ในบ้าน ขวัญตะวันมีเวลาศึกษาธรรม เป็นผู้ใหญ่ขึ้น พัฒนาขึ้น เข้าใจคนอื่น รู้จักให้อภัย รู้จักรอคอย รู้จักเห็นใจคนอื่น เพราะมีประสบการณ์จากความทุกข์ ปัญหา และเหตุการณ์ที่ทำให้ทุกข์ และเพราะความอดทน เธอก็พัฒนาขึ้น ขวัญตะวันเปิดโอกาสให้ตนเองเริ่มต้นใหม่ ไม่ซ้ำเติมตัวเอง ไม่ทุกข์กับโลกธรรม และยอมรับว่าตนเองยังไม่บรรลุนิยาม ย่อมผิดพลาดได้

ทุกวันนี้พ่อศรัทธามากขึ้นและเข้าใจขึ้น แรกๆ พ่อชอบหนีไปกินเหล้า ไปกินลาบเบ็ด ขวัญตะวันไม่โหมมาก คิดว่าพ่อแก่จะตายแล้วทำไมไม่รู้จักอะไรเลยและแสดงอาการประชดประชัน พ่อ พ่อก็จะเสียใจน้อยใจและไปกินเหล้าอีก ขวัญตะวันพยายามคิดหาหนทางให้พ่อเลิกเหล้า ในที่สุดก็ค้นพบว่าคนเรามีอุปนิสัยคนละอย่าง ตนเองติดแต่งตัว พ่อก็ติดเหล้า ทำไมเราจึงไม่เข้าใจแก่ เพราะว่าเราเห็นแก่ตัว ไม่แพ้ เอาแต่ใจตัวเอง ทั้งๆ ที่ตัวเองก็ไม่ได้ดีเลิศสักเท่าไร เธอบอกตัวเองว่าพ่อคงพยายามอยู่ ขวัญตะวันพยายามเข้าใจพ่อ อ่อนโยนลง ไม่ใจร้อน พูดกับพ่อดีๆ เอาใจพ่อ เป็นห่วงเป็นใยพ่อ เมื่อพ่อสัมผัสได้ หลังจากนั้นพ่อก็หยุดเอง เดียวนี้พ่อไม่กินเหล้าเลย ครอบครัวก็อบอุ่นขึ้น

ปัจจุบัน ขวัญตะวันทำบัญชีทั้งของแห่งของสดส่งฝ่ายบัญชี เก็บข้อมูลแต่ละวันให้ ส่วนกลาง จัดของขึ้นชั้น เช็คสต็อก สั่งสินค้าและดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อย การสั่งสินค้า ขวัญตะวันมีหน้าที่จัดซื้อให้ทั้งร้านบัวบุญ ร้านอุทยานบุญนิยมและร้านสหกรณ์บุญนิยม จัดซื้อร่วมกันโดยมีแนวทางว่า จะซื้อสินค้าของบริษัทแต่ชีวิตและบริษัทพลังบุญที่ชุมชนสันติอโศกเป็นหลัก เพื่อสนับสนุนกันเองและลดภาระในการคัดเลือกสินค้า เนื่องจากทั้งสองบริษัทมีการคัดเลือกคุณภาพสินค้าที่จำหน่ายอยู่แล้ว สินค้าภายนอกจะซื้อน้อยที่สุด ฝ่ายการตลาดจะไปส่งสินค้าที่ชุมชนสันติอโศก ขากลับก็รับของที่สั่งซื้อกลับมาด้วย

ขวัญตะวันปฏิบัติเคร่งครัดตามนโยบายการเงินที่ไม่ให้มีเงินเหลือค้าง ที่ร้านมีเงินหมุน
ประมาณแสนสองแสน รายได้ทั้งหมดส่งเข้ากองกลาง ซึ่งจะดูแลรับผิดชอบด้านสวัสดิการและ
ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของผู้ปฏิบัติธรรมซึ่งทำงานฟรี

บทเรียนธรรมจากการทำงาน

ขวัญตะวันมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงานอยู่บ้าง นักเรียนในฐานะงานก็มีปัญหาบ้าง เธอมีวิธี
จัดการกับปัญหาดังนี้

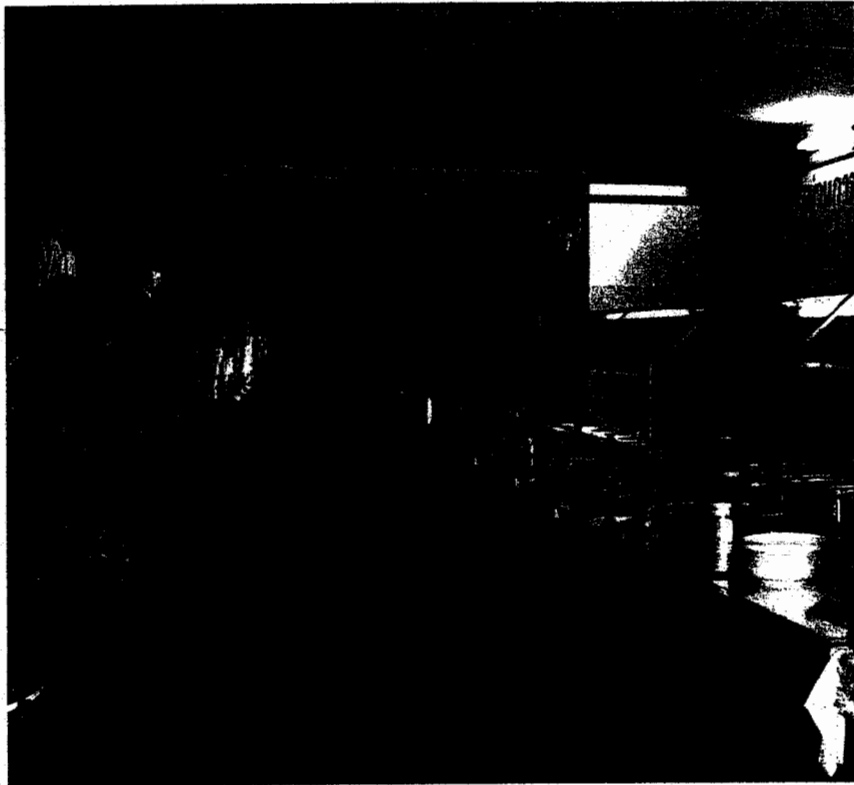
เราไม่ซีเรียสกับมัน เป็นเรื่องธรรมดา เราต้องดูแลเขา ต้องตามเขาให้ทัน ทำ
อย่างไรเขาจึงจะอบอุ่นและรับฟังเราได้ เราต้องใช้ศิลปะ ทำอย่างไรจะไม่รุนแรงกับเขา
จนเขารับไม่ได้ เคยมีเด็กหนีออกไปเดินตลาด เราก็เรียกเขามาแล้วก็คุยกัน ให้เหตุผล
เขาฟังว่าทำไมจึงไม่ยอมให้ไป เราไม่ตำเขา อภัยให้เขา แล้วก็อย่าทำให้ตัวเองจิตตก
ด้วย

การทำงานที่ร้านสหกรณ์ทำให้ขวัญตะวันได้พัฒนาตนเองว่า “การที่เราเคยอยาก เคย
ดิ้นรน เพราะเราไม่รู้จักรัก ไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักสัจจะของชีวิต พอเราได้ศึกษาได้ปฏิบัติ หนูสบาย
มันได้ มันไม่ฟุ้งซ่าน ไม่อยากไปเรื่อย ๆ เพราะว่าหนูชอบหาเงิน จะมีไอเดียวไปเรื่อย”

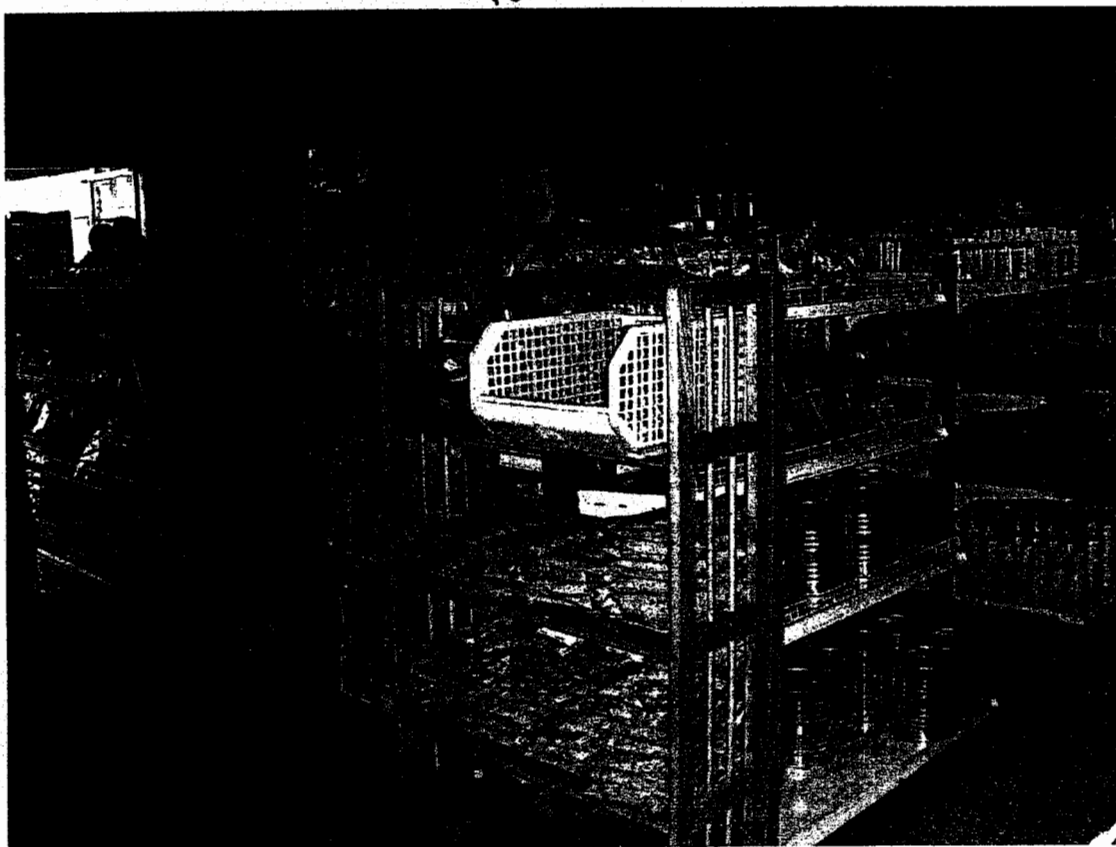
ที่นี่ คนทำงานไม่ได้เงิน แต่ได้บุญ เพราะได้ช่วยคนทั้งด้านวัตถุและด้านจิตวิญญาณ
ด้านวัตถุ ช่วยเขาให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพมีประโยชน์ราคาถูก ด้านจิตวิญญาณ เป็นตัวอย่างใน
การดำรงชีวิต ให้คนที่ได้เข้ามาเห็นได้สัมผัส รู้จักวิถีชีวิตแบบใหม่ที่ต่างจากเขา เป็นทางเลือก
ของเขา เป็นตัวอย่างให้คนทำตาม นอกจากนี้ การทำงานยังเป็นขับเคลื่อนสานต่อนโยบาย
บุญนิยมด้วย

ทุกวันนี้เราเป็นผู้ใหญ่ขึ้น เข้าใจคนอื่นขึ้น ไม่เอาแต่ใจตัวเอง รู้จักอภัยรู้จัก
อนุโลม นิ่งได้ เริ่มเข้าใจชีวิต พยายามอยู่กับปัจจุบัน ไม่ดื้มมาก ไม่พะวงกับอนาคต
มากนัก ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลง หนูก็ไม่กังวลมาก ทำตามนโยบาย สบายใจที่สุด เอา
ตามหมู่กลุ่ม

ภาพที่ ๔๔ แผนกอาหารมังสวิรัติ ร้านสหกรณ์บุญนิยม

ภาพที่ ๔๕ แผนกของแห้ง ร้านสหกรณ์บุญนิยม

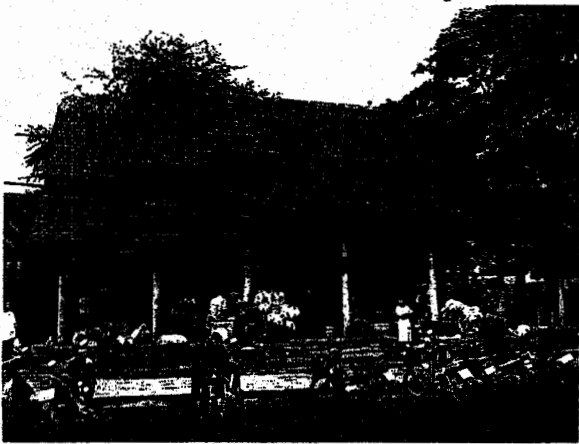
ร้านที่สามคือร้านอุทยานบุญนิยมที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี เปิดบริการทุกวัน ร้านจำหน่ายอาหารมังสวิรัตินี้ชื่อ "เขื่อนหมูเจ้า" หมายถึงบ้านของตนเอง เปิดบริการเวลา ๐๖.๐๐ - ๑๔.๐๐ น. ส่วนร้านจำหน่ายอาหารแห้งและของใช้ในชีวิตประจำวันชื่อ "แพงบ่หล่า" หมายถึงราคาแพงใหม่ เปิดบริการเวลา ๐๖.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. วันอาทิตย์เวลา ๐๘.๐๐-๑๐.๓๐ น. มีสมณะมาแสดงธรรมที่บ้านอีกหลังหนึ่งในบริเวณเดียวกันชื่อบ้าน "เขามีสอง" ซึ่งหมายถึงพักเพื่อให้มีกำลัง และมีร้านขายผลผลิตกิจกรรมไร่สารพิษทุกวันพุธและวันอาทิตย์ วันอื่นๆ ก็อาจจะมีการขายเครื่องใช้กิจกรรมไร่สารพิษบางคนมาขายสินค้า ร้านอุทยานบุญนิยมจะรับซื้อไว้ส่วนหนึ่ง และถ้าขายไม่หมด สมาชิกบางคนก็ให้ บางคนก็ขายส่วนที่เหลือแก่ร้านอุทยานบุญนิยมซึ่งมีนโยบายใช้วัตถุดิบไร่สารพิษในการปรุงอาหารอยู่แล้ว

ร้านอุทยานบุญนิยมกับเครื่องใช้กิจกรรมไร่สารพิษจะสัมพันธ์กันแบบพี่น้อง แม้คำที่ขายผักจะช่วยงานร้านอุทยานบ้างเล็กน้อย เช่นเด็ดผักเตรียมให้แม่ครัว วันอาทิตย์ได้ฟังธรรม และรับประทานอาหารที่ร้านฟรี รายได้จากการขายผักจะไม่มากนัก แต่ก็เป็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครื่องใช้ซึ่งบางคนก็ไปร่วมงานปลูกเสกฯ งานปีใหม่ และงานอื่นๆ ด้วย

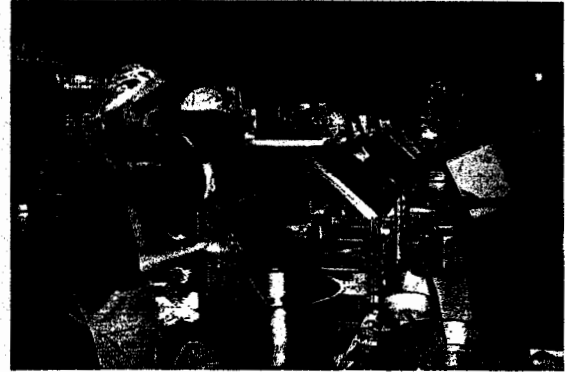
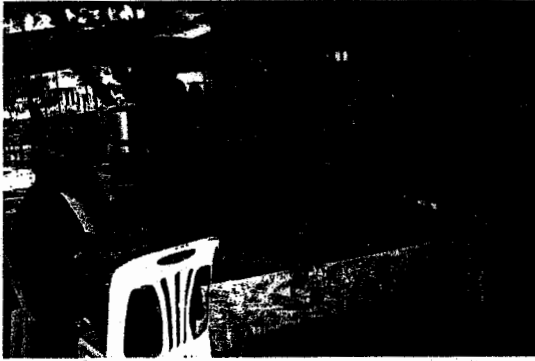
วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๔ ประมาณ ๘.๐๐ น. เราออกจากบ้านราช ถึงร้านอุทยานบุญนิยมประมาณ ๘.๓๐ น. เห็นโรงเรือนชั้นเดียวหลายหลัง มีคนหลายคนกำลังทำงานในแต่ละจุด บางคนกำลังขุดมะละกอเตรียมทำส้มตำ บางคนกำลังทำน้ำดื่ม บางคนกำลังบรรจุขนมเดินไปที่ไหนก็ยกมือไหว้ทักทายกันด้วยรอยยิ้มและคำว่า "เจริญธรรม"

"เขื่อนหมูเจ้า" ซึ่งเป็นร้านขายอาหารมังสวิรัตินี้ แยกออกเป็นสามส่วน ส่วนแรกเป็นที่วางตู้ใส่อาหาร มีถาดอาหารวางเรียงรายนับสิบ มีคนยืนรอขายอาหาร ๒ - ๓ คน ส่วนที่สองเป็นที่นั่งรับประทานอาหารและตั้งจุดล้างจานตลอดจนที่คว่ำถ้วยชาม ส่วนที่สามเป็นที่ยกพื้นขึ้นจัดโต๊ะเก้าอี้สำหรับลูกค้ามานั่งรับประทานอาหาร

ภาพที่ ๔๖-๔๗ บรรยากาศในเขื่อนหมูเจ้า ที่ร้านอุทยานบุญนิยม

ภาพที่ ๔๘-๔๙ บรรยากาศในเรือนหมูเจ้า ที่ร้านอุทยานบุญนิยม

เรือนหลังหนึ่งเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว มีไม้ดอกไม้ประดับรอบทางเข้า และมีป้ายแขวนอยู่เหนือทางเข้าเขียนว่า “เรือนเซามีแสง” รอบๆ อาคารมีต้นไม้ใหญ่หลายต้น แต่ละต้นมีป้ายพุทธพจน์หรือโคลกธรรมติดอยู่ เมื่อมองจากทางเข้า

ข้างหน้าเป็นอาสนะตึกขมมาตุ เหนืออาสนะมีป้ายไม้เขียนข้อความว่า มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี เป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของพรหมจรรย์ หลังอาสนะไม่มีฝาก็มองเห็นทิวทัศน์ภายนอก ด้านขวามือเป็นภาพวาดขนาดใหญ่ กลางภาพเป็นกงล้อธรรมจักรซึ่งมีรูปพระพุทธเจ้าอยู่ตรงกลางตอนบน ตอนล่างเป็นรูปสมณะโพธิรักษ์ ทางซ้ายและขวาของกงล้อธรรมจักรเป็นข้อความว่าด้วยสัมมาทิฐิ ๑๐ เป็นภาษาบาลีและแปลความหมายเป็นไทยด้วย

อาสนะสมณะอยู่ทางซ้ายยาวตลอดแนวฝา หลังอาสนะเป็นภาพวาดขนาดใหญ่ ๒ ภาพ มีภาพสมณะโพธิรักษ์คั่นกลางระหว่างภาพทั้งสอง เนื้อหาในภาพเป็นประวัติของชาวอโศก ภาพซ้ายเล่าเรื่องราวตั้งแต่สมณะโพธิรักษ์ ตอนที่ยังเป็นฆราวาสศึกษาปฏิบัติธรรมที่กุฎกลางป่าแสม และเริ่มมีคนมาศรัทธาขึ้นถึงือ ต่อมาท่านอุปสมบทนุ่งห่มผ้าเหลืองไปแสดงธรรมตามวัดต่างๆ มีคนสนใจมากขึ้นและออกบวชตาม พระนุ่งห่มสีรักเดินเป็นแถว ผู้คนที่มาฟังธรรมใส่บาตร ต่อมามีการสร้างบ้านสร้างชุมชน ทำกิจกรรมปลูกอยู่ปลูกกิน ส่วนภาพขวาจับความตอนที่มัลลิกเถลิงสันตติอโศก สมณะโพธิรักษ์ให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าว และเปลี่ยนมานุ่งสบงห่มจีวรสีขาว จนกลับมานุ่งห่มสีรักเหมือนเดิม พร้อมทั้งแสดงกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น งานบุญมังสวิวัติ งานยวพุทธทายาทและพุทธทายาท งานตลาดอาริยะ เป็นต้น

๕ โมงเช้า มีคนมารอฟังธรรมพอสมควรแล้ว คุณครูโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราชพานักเรียนมาฟังธรรมด้วยสิบกว่าคน สมณะโพธิรักษ์เริ่มแสดงธรรม สรุปความได้ว่าทำไมคนเราต้องศึกษาธรรมะ เพราะกระแสของโลกที่ยั่วย้อมมอมเมาทุกวันนี้มันรุนแรงมาก คนที่ไม่สนใจธรรมะจะมีกิเลสบงการ ทำให้เราทำสิ่งชั่วได้ แม้จะรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว ความรู้ทางโลกไม่ได้เป็นหลักประกันไม่ให้คนทำชั่ว คนที่ยังฉลาดมีความรู้ทางโลกมากๆ ยิ่งทำบาปได้หนาหนักซับซ้อนยิ่งกว่าคนโง่ๆ ซื่อๆ เพราะรู้ช่องทาง จังหวะโอกาส และอาศัยความได้เปรียบไปทำบาปได้มากได้ซับซ้อน และยังทำกรรมกิริยาต่างๆ นานาเพื่อปกปิดซ่อนเร้นกรรมชั่วที่ได้ทำไปแล้ว

นั้น ทุกกรรมกิริยาที่ปกปิดไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยง โทก หรืออื่นใด ก็ยังเป็นบาปที่เพิ่มเติม ซ้ำซ้อนไปตราบเท่าที่เราปกปิดกรรมชั่วนั้น กรรมที่ทำแล้วทั้งในที่ลับที่แจ้งเป็นทรัพย์ของผู้กระทำ แบ่งให้ใครไม่ได้

ดังนั้นจึงไม่ควรทำกรรมบาปแม้เล็กน้อย ต้องเรียนรู้ธรรม แต่คนไทย ๙๕% ไม่เข้าใจ ธรรมะของพระพุทธเจ้า ไปเชื่อไสยศาสตร์ ทรงเจ้าเข้าทรง ทำพิธีกรรมนอกกรีตนอกรอย

ในการแสดงธรรม สมณะโพธิรักษ์ยกสถานการณ์ปัจจุบันประกอบคำอธิบายและใช้ภาษาร่วมสมัยด้วย ทำให้บรรยากาศรื่นเริงขึ้น เรียกเสียงหัวเราะและรอยยิ้มได้เป็นระยะ ๆ

การแสดงธรรมจบลงเวลา ๑๐.๓๕ น. ญาติโยมกราบคารวะธรรม ๑ ครั้ง คนส่วนใหญ่ ลุกออกไป ส่วนญาติธรรมหลายคนต่อแถวกันสั่งอาหารซึ่งเยอะมากมาประเคนสมณะ หลายคนนั่งรออยู่ บางคนก็พูดคุยทักทายกัน สมณะตักอาหารแล้วเลื่อนให้รูปต่อไป จนถึงรูปสุดท้าย ขรवासีกส่วนหนึ่งก็นั่งคุกเข่าต่อกันเป็นแถว คอยรับอาหารจากสมณะรูปสุดท้าย เอาไปวางที่โต๊ะ หลังจากนั้นก็มีเสียงเชิญชวนให้ทุกคนไปตักอาหาร เมื่อตักอาหารเสร็จแล้ว ก็กลับมานั่งตามเดิม เมื่อพร้อมแล้ว สมณะโพธิรักษ์ก็นำสมณะพิจารณาอาหาร แล้วขรवासีกพิจารณาอาหาร ระหว่างฉันอาหาร มีคนเข้ามาคุยกับสมณะโพธิรักษ์เป็นระยะ บางทีก็มีเด็ก ๆ เข้าไปเดินเล่นข้างหน้าท่าน ท่านก็ยิ้มและคุยกับเด็ก ขรवासีกที่นั่งกินข้าวก็พูดคุยกันไปในวงอาหาร ใครอ้อมก่อนก็ลุกไปล้างจานที่ชุดล้างจานที่เตรียมไว้ให้ แล้วก็ช่วยกันเช็ดช่วยกันเก็บ ภาชนะต่างๆ

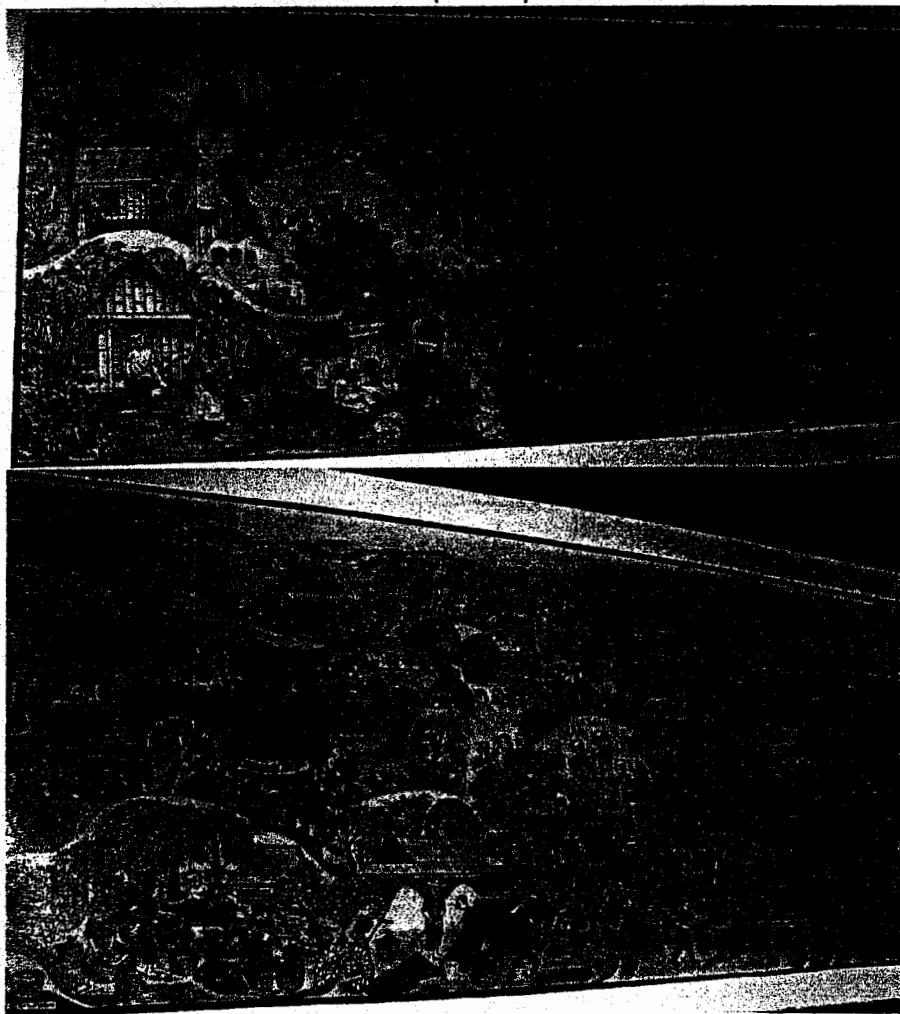
ภาพที่ ๕๐ เชื้อนเขามีสอง ที่ร้านอุทยานบุญนิยม

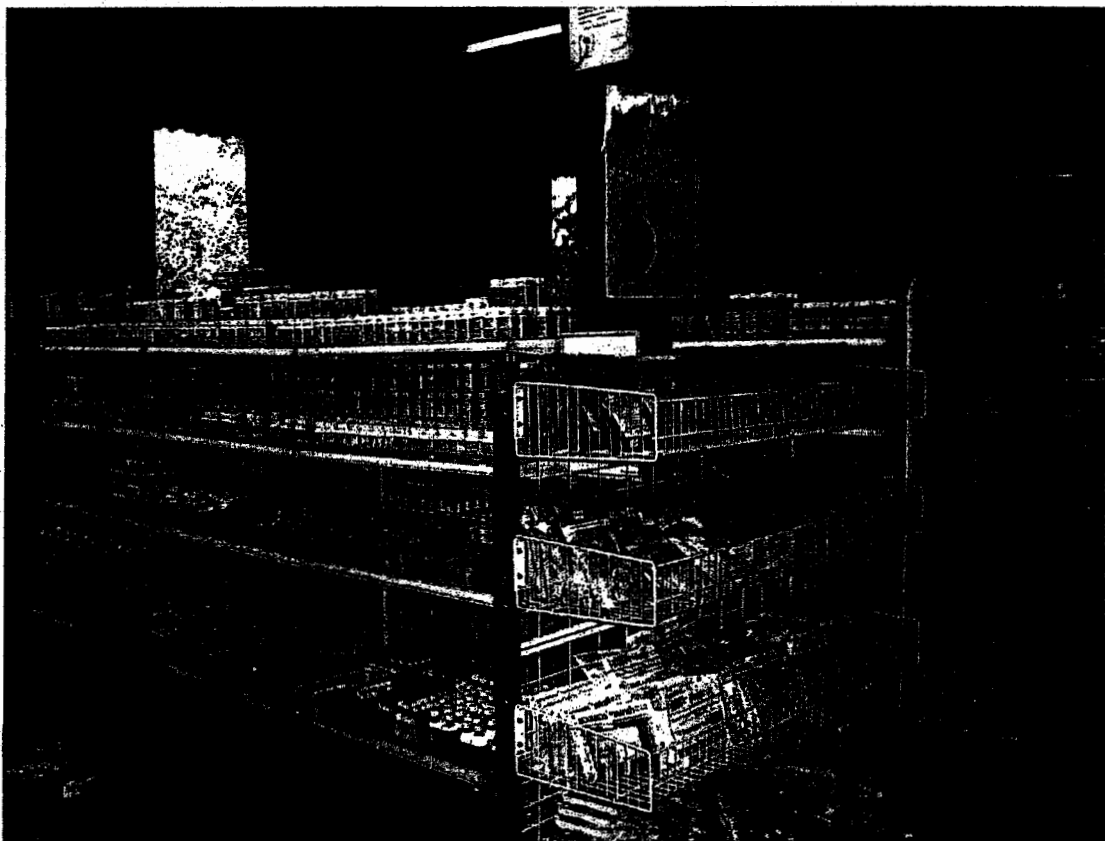
ภาพที่ ๕๑ สมณะโพธิรักษ์แสดงธรรมที่เขื่อนเซามิแสง ที่ร้านอุทยานบุญนิยม

ภาพที่ ๕๒ ภาพวาดในเขื่อนเซามิแสง ที่ร้านอุทยานบุญนิยม

ภาพที่ ๕๓-๕๔ สินค้าในเรือนแพงม่อล่า ที่ร้านอุทยานบุญนิยม

ร้านอุทยานมีแผนกแยกย่อยหลายแผนก แผนกที่ยังไม่ให้เกิดไปทำคือแผนกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเงิน วันนี้ครูมิ่งหมายทำหน้าที่คิดเงินให้ลูกค้าที่ซื้ออาหาร ส่วนแผนกของแห้งครูดินตอนรับผิดชอบ แผนกล้างภาชนะใช้แล้วมีนักเรียนชาย ๒ คน แผนกน้ำเต้าหู้และเต้าหู้ มีนักเรียนชาย ๒ คน แผนกน้ำงอก น้ำลูกเต๋อย น้ำพริกทอง มีนักเรียนชาย ๑ คนและนักเรียนหญิง ๒ คน แผนกขนมปังมีนักเรียนหญิง ๒ คน แผนกส้มตำมีนักเรียนหญิง ๑ คน แผนกกล้วยเตี้ยมีนักเรียนหญิง ๑ คน แผนกอาหารปรุงมีนักเรียนหญิงหน้าร้าน ๑ คน หลังร้าน ๒ คน และนักเรียนอีกหลายคนทำหน้าที่หุงข้าวและเตรียมผัก เห็ด และวัตถุดิบอื่นๆ สำหรับปรุงอาหาร

มีป้าย "ขอบคุณที่บริการตนเอง" ติดไว้ข้างร้านขายของแห้ง ป้ายนี้อยู่ในที่ที่คนส่วนใหญ่เดินผ่านและมองเห็นได้ นั่งกินอาหารอยู่ก็มองเห็นชัดเจน

ครูมิ่งหมายจะภาคภูมิใจกับนักเรียนมากๆ เธอเล่าถึงศิษย์เก่าที่ไปทำงานข้างนอกบางคนไปทำงานที่โรงแรมดุสิตธานี เด็กบางกลุ่มรวมตัวกันเวลาปิดเทอม ทำอาหารขายได้เงินมาแบ่งกัน เธอมั่นใจว่าการศึกษาที่เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนที่ทำให้นักเรียนรู้จัก เด็กบางคนสอบเข้ามหาวิทยาลัยราชภัฏได้ทีหนึ่ง บางคนทำงานบริษัทก็ได้เป็นหัวหน้างาน สังเกตได้ว่าครูมิ่งหมายเป็นคนขยันและไฟแรง เวลาเล่าเรื่องจะเล่าได้สนุก ออกธชาติดี เธอเล่าว่าตอนเป็นครู เธอไม่เคยปล่อยให้ตัวเองว่าง จะตื่นแต่เช้าทำกล้วยฉาบ ใส่ถุงเล็ก ๆ มัดเป็นข้อ ๆ ละ ๒๐ ถุง ไปส่งขายตามร้านกาแฟบ้าง ร้านขายของชำ ร้านขนมปัง ตั้งแต่เช้า ตอนไปส่งขนมก็ตรวจตราไปด้วยว่าขนมอะไรพร่องไปบ้าง ก็ไปทำมาส่งใหม่เป็นต้น

เมื่อมาอยู่บ้านราช เธอเคยจัดโครงการปลูกจิตสำนึกชาวพุทธวันธรรมสวนะ ช่วงเข้าพรรษา ชักชวนนักเรียนนำอาหารมังสวิรัตินำไปขายตามตลาดสดบ้าง ตลาดนัดบ้าง ในวันพระ ซึ่งเป็นวันที่คนอุบลฯ ส่วนใหญ่ชอบกินมังสวิรัติน เธอบอกว่าขายดีมาก ๆ วันไหนขายไม่พอก็ไปรับอาหารจากร้านอุทยานบุญนิยมมาขายต่อ แต่ก็เห็นใจว่าเด็ก ๆ ต้องเหนื่อยมาก เพราะต้องทำอาหารไปส่งให้ลูกค้าตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้สองปีก็หยุด

ปานรุ้ง สุขเกษม

เดิมชื่อพรพิมล ชัยรัตน เกิดวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๐๕ ที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย บ้านอยู่ในชนบทติดลำน้ำโขง พ่อแม่ทำสวนทำไร่ ปานรุ้งมีพี่น้องทั้งหมด ๖ คน ปานรุ้งเป็นคนที่ ๓ มีพี่ชาย ๒ คน น้องชาย ๑ คน น้องสาว ๒ คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง แต่งงานแล้วมีลูกชายหนึ่งคน กำลังเรียนชั้นม.๑ ที่โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

การเดินทางของชีวิต

พ.ศ.๒๕๒๔ ปานรุ้งเข้ากรุงเทพฯ ไปเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง พักที่หอพักหลังมหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๖ มิ่งานรามบุชาอาสาหะ ปานรุ้งจึงได้รู้จักชาวอโศก เธอเห็น

สมณะเห็นคนที่มาปฏิบัติธรรม ได้ดูนิทรรศการ ได้ฟังธรรม รู้สึกสงบ และได้เริ่มกินเจบริสุทธิ์ ปานรุ่งไปฟังธรรมทุกวันอาทิตย์ รักษาศีล ปฏิบัติธรรม จนกระทั่งเรียนจบ แล้วไปทำงานร้านอาหารมังสวิรัต เจ้าของร้านเป็นญาติธรรม หยุดงานให้พนักงานในร้านไปวัดทุกวันอาทิตย์ และไปร่วมงานพุทธาภิเษกฯ และปลุกเสกฯ ทุกปี ปานรุ่งทำงานที่นั่นเจ็ดปี จากเงินเดือน ๑,๐๐๐ บาท ถึงปีสุดท้ายได้รับเดือนละ ๕,๐๐๐ บาท ช่วงนี้ปานรุ่งรับน้องสาวมาอยู่ด้วยและส่งให้เรียนจนจบปริญญาตรี

พ.ศ. ๒๕๓๕ ปานรุ่งแต่งงานกับนายรินไธ มุ่งมาจน เพื่อนของเจ้าของร้านอาหารมังสวิรัตและเป็นญาติธรรมชาวอโศกที่เป็นทนายว่าความฟรีให้คนยากจน มีลูกชาย ๑ คน ตั้งแต่แต่งงาน ปานรุ่งไม่ได้ไปวัดเนื่องจากภาระในครอบครัว เธอช่วยพิมพ์งานคดีให้สามีประมาณสี่ปี จนกระทั่งลูกชายเข้าเรียนอนุบาล ปานรุ่งจึงขอลีกพิมพ์งานให้สามี ขออนุญาตมาพิมพ์งานให้พุทธสถานสันตืออโศก ทำได้ประมาณ ๒ ปี ปานรุ่งอยากให้ลูกได้อยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้อบรมจิตใจ เพื่อที่จะเป็นทุนชีวิตของเขา จึงตัดสินใจพาลูกเข้ามาอยู่บ้านราชเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

ที่บ้านราช ปานรุ่งเป็นแม่ครัวอยู่โรงครัวในชุมชนสองปี เป็นช่วงเวลาที่โรงครัวไม่ค่อยมีคนช่วย ปานรุ่งต้องทำงานหนัก เพราะ “ตอนนั้นมาอยู่วัดใหม่ๆ ก็ห้วงลูก เหมือนกับเรามาอาศัยมาขอความช่วยเหลือก็ทำงานเยอะทำงานเมื่อลูก”

ปานรุ่งกล่าวถึงชีวิตการปฏิบัติธรรมของหญิงที่มีครอบครัวว่า

มันค่อยๆ พัฒนา เราไปคนเดียวไม่ได้ เหมือนกับเราฟุ้งทั้งสามีฟุ้งทั้งลูก ใจร้อนไม่ได้ เอาแต่ใจเราไม่ได้ ต้องหารกันหมด ถ้ามีลูกสามก็ต้องหารสาม มีสี่มีหนึ่งก็ต้องหารแค่นั้น มันเป็นเรื่องจิตวิญญาณที่อาศัยกันอยู่ วันหลังเราก็พัฒนาเป็นพี่เป็นน้อง สิกขมาตุบอบอกว่าคุณก็ดูเขาเหมือนญาติธรรมสิ ตอนแรกเราดูยังงี้ๆ ก็ไม่ใช่ญาติธรรม เราก็ยึด ต้องอย่างนั้นอย่างนี้ ตอนนี่เริ่มเหมือนญาติธรรม ความรู้สึกไม่พิเศษแล้ว ให้เวลาพิสูจน์ไป แล้วก็ปลุกฝังให้ลูกมั่นใจเส้นทางนี้ มั่นใจว่าคนเราต้องมีศีล มีความดี เบื้องต้นอาศัยเป็นพื้นฐาน ถ้าเขาจะเรียนเป็นดอกเตอร์ ถ้าไม่มีศีลธรรมจริยธรรม ก็ล้มเหลว

ลูกชายของปานรุ่งสนใจศึกษาวิชาการจริงจังมาก ขวนขวายอ่านหนังสือ ฝึกฝนเรียนรู้ด้วยตนเองแปลกจากเด็กทั่วไป ปานรุ่งไม่ต้องสนับสนุนด้านวิชาการเลย ทว่าต้องดูแลการปรับอารมณ์และพฤติกรรมเข้ากับคนอื่นให้มีความอ่อนน้อม พุดจาสุภาพ อีกทั้งปานรุ่งยังปลุกฝังความคิดบุญนิยมให้ลูกด้วย เธอเชื่อว่าถ้าลูกเข้าใจและใช้ชีวิตตามอุดมการณ์บุญนิยมได้แล้ว ลูกจะนำชีวิตตนเองไปได้ปลอดภัย เธอคิดว่าความสามารถทางวิชาการเป็นที่พึ่งของชีวิตไม่ได้

พ.ศ. ๒๕๔๕ ปานรุ่งสมัครเป็นนิสิตสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต และต้องรักษาศีล ๘ ตามระเบียบการเป็นนิสิต ทว่าสามีและลูกชายยังไม่พร้อมที่จะให้ปานรุ่งออกจากบ้านเข้าไปอยู่ในเขตวัด เธอจึงอยู่กับครอบครัวโดยปรับความสัมพันธ์กับสามีเป็นพี่น้องกัน ปีต่อมาสามีของเธอก็

สมัครเป็นนิสิตด้วย พ.ศ.๒๕๔๙ ลูกชายเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เป็นนักเรียนประจำของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก ครอบครัวจึงอนุญาตให้ปานรุ่งย้ายเข้าไปอยู่ในวัดได้

งานพาณิชย์บุญนิยม

ต่อมาผู้นำชุมชนย้ายอาสาสมัครดูแลร้านปันบุญออกไปทำงานอื่น ก็ให้ปานรุ่งย้ายมาทำงานแทน ปรับเปลี่ยนสินค้าในร้านให้มีสินค้าชุมชนเป็นสำคัญ มีสินค้าภายนอกเป็นส่วนน้อย หน้านั้นเป็นจุดเริ่มการจัดซื้อ ร่วมกับสหกรณ์บุญนิยมและอุทยานบุญนิยม โดยให้ร้านปันบุญเป็นศูนย์รวมสั่งซื้อสินค้า เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานร่วมกันเป็นที่มาของพาณิชย์บุญนิยม และรวมเงินกันเป็นกองกลางตามระบบสาธารณโภคี

ปานรุ่งทำงานที่ร้านปันบุญได้ราวปีกว่า ก็มีการจัดการองค์กรใหม่ ผู้นำชุมชนเปลี่ยนให้ปานรุ่งเข้าไปบริหารงานที่อุทยานบุญนิยมแทนคณะทำงานเดิม ปานรุ่งทำหน้าที่หลายประการ ทั้งเป็นผู้รับใช้ ดูแลจัดหาจัดซื้อของแห้งของสดที่ใช้ปรุงอาหาร เป็นแม่ฐานบูรณาการนักเรียนสัมมาสิกขา และประสานงานนิสิต

ปกติปานรุ่งตื่นตีสี่ ออกเดินทางประมาณตีสี่ครึ่ง เปิดร้านหกโมงเช้าถึงบ่ายสองโมง ส่วนของแห้งขายถึงบ่ายสี่โมง ตอนเช้าก็จะเปิดเทปธรรมะกระจายเสียงไปทั่วร้าน ตอนเย็นเลิกจากร้านแล้ว ปานรุ่งจะร่วมทำวัตรเย็น

หลังจากปานรุ่งย้ายไปทำงานที่อุทยานบุญนิยมตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๕ การสั่งซื้อสินค้าร่วมกันก็เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ ทว่ายังคงให้ร้านสหกรณ์บุญนิยมสั่งซื้อสินค้าหลักๆ จากกรุงเทพฯ

ปกติร้านอุทยานบุญนิยมจะมีผู้ใหญ่ประมาณสิบสองคน นักเรียนประมาณยี่สิบคน คนทำงานสลับกันหยุดงาน ช่วงเทศกาลเจ คนอุปถัมภ์ กินเจกันมาก มีคนมารับประทานอาหารที่ร้านอุทยานบุญนิยม เยอะมาก ๆ เคยขายได้สูงสุดถึงวันละสองแสนบาท ทั้งที่ขายอาหารเพียงถุงละ ๕ บาท ๑๐ บาท อย่างสูง ๑๕ บาท ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ออกมาช่วยงานกันหมดทั้งหมู่บ้าน ทุกคนเต็มใจทำงาน แม้เหนื่อยมาก ก็ไม่ป่น เพราะมีกำลังใจว่าทำได้ทำบุญ ช่วยให้คนได้กินเจ ไม่ต้องฆ่าสัตว์ตัดชีวิต และมีรายได้เข้าชุมชนด้วย เทศกาลกินเจแต่ละปี บ้านราชมีรายได้จากการขายอาหารราวหนึ่งถึงสองล้าน ได้กำไรสุทธิประมาณหนึ่งล้านเศษๆ เพราะไม่ต้องจ่ายค่าแรงงาน และพืชผักหลายอย่างก็ปลูกเอง

นอกจากด้านบุคลากรแล้ว ร้านอุทยานบุญนิยมยังประสานกับชุมชนด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงอาหารด้วย โดยจะใช้วัตถุดิบที่ชุมชนผลิตเป็นหลัก ถ้าชุมชนไม่มี ก็จะซื้อเครือข่าย ก่อนที่จะซื้อจากตลาด

บทเรียนธรรมจากการทำงาน

ปานรุ่งเคยเป็นหัวหน้างานครั้งทำงานร้านมังสวิรัตที่กรุงเทพฯ มาแล้ว จึงมีอุปนิสัยในการสั่งงานติดตัวมาด้วย แต่เธอก็เรียนรู้ที่จะลดอัตตมานะลง เพราะร้านอุทยานบุญนิยมมีคนช่วยงานจำนวนมากซึ่งมีทั้งผู้ที่รักษาศีล ๕ และศีล ๘ ถ้าเคร่งครัดเกินไป ก็จะไม่เหมาะแก่กลุ่ม

หนึ่ง ถ้าปล่อยปลละละเลยบ้าง ก็ดูเหมือนไม่เข้มแข็ง ไม่มีหลักการ ปานรุ้งจึงต้องประมาณ บทบาทและเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างมาก

ปานรุ้งเคยพูดน้อย แต่หลังจากแต่งงาน มีลูก เธอต้องคุยต้องอธิบายต้องชวนชวาย ปลุกฝังให้ลูกได้รับแนวคิดที่ถูกต้องตามศีลธรรม ทำให้เธอเปลี่ยนไปมาก และเมื่อมาอยู่บ้านราช ต้องทำงานกับคนจำนวนมาก ปานรุ้งถูกตำหนิจนร้องไห้หลายครั้ง ปานรุ้งเล่าถึงวิธีแก้ปัญหา ของตนเองว่า “ครั้งหนึ่งซึ่งจักรยานจากบ้านราชไปกุดกระงุม ซี่ไปหลายรอบจนกระทั่งหยุดร้อง เข้าใจตัวเองซัดก่อน ไม่งั้นทำงานไม่ได้ อีกครั้งหนึ่งกระทบผัสสะที่โรงครัว เติงจกรรมร้องให้ ไม่หยุดเลย พยายามคลายใจตัวเอง” นอกจากร้องไห้แล้ว ปานรุ้งยังคลายใจตนเองด้วยการ เขียนบันทึกและอ่านหนังสือธรรมะ แล้วปานรุ้งก็จะได้คำตอบและเยียวยาจิตใจได้เอง

ปานรุ้งคิดว่างานที่เธอเลือกทำงานที่ร้านอาหารมังสวิรัตของญาติธรรมหลังจากเรียนจบปริญญาตรีเป็นจุดตัดสินอนาคตชีวิตที่สำคัญที่สุด เป็นการเปลี่ยนแปลงชีวิตครั้งใหญ่ การเปลี่ยนแปลงชีวิตของปานรุ้งหักเหครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งคือการละทิ้งชีวิตทางโลกมาอยู่ในชุมชน ราชธานีอโศก ซึ่งเป็นบ้านที่ปานรุ้งเติบโตทุกอย่างทั้งในการทำงาน ทั้งด้านจิตวิญญาณ

การค้าของบ้านราชทั้งที่ร้านปันบุญ ร้านสหกรณ์บุญนิยม และร้านอุทยานบุญนิยม มี ลักษณะสอดคล้องกัน คือ

๑. จำหน่ายสินค้าของชุมชนเป็นหลัก
๒. มีการคัดเลือกสินค้าที่มีประโยชน์และปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค
๓. ดำเนินงานสัมพันธ์กับสภาพชุมชน ทั้งในด้านบุคลากร ภาระงานในชุมชน และ นโยบายการค้า
๔. จำหน่ายสินค้าราคาต่ำกว่าตลาดเนื่องจากแรงงานผลิตและปฏิบัติงานที่ร้านค้าเป็น แรงงานฟรี

การเงินบุญนิยม

ผู้รับผิดชอบงานการเงินของบ้านราชมีสองคน คือ ไบลานและฝุ่นธรรม ไบลานบอกเล่า การทำงานด้านการเงินที่บ้านราชไว้ว่า

บริหารเงินไม่ค่อยลำบาก เพราะว่ามันไม่มีเงิน บ้านราชนี่กินอยู่ค่าใช้จ่ายก็พอ เป็นไปได้ ส่วนเงินที่เราได้ก็มาจากฐานงานต่างๆ มีฐานโรงสี โรงขนมพู่ หม่องค้ำผง น้ำมันงา สมุนไพร ร้านปันบุญ ร้านอุทยานบุญนิยม ร้านสหกรณ์ แล้วก็ฝ่ายการตลาดที่ เอาสินค้าจากฐานต่างๆ เหล่านี้ไปขายที่ขอขอบคุณ พลังบุญ แต่ชีวิต ที่กรุงเทพฯ แต่ก็กิน อยู่ในชุมชนของเราจริงๆ แล้ว เราพออยู่ได้ แต่พอซื้อที่ดินเพิ่มขึ้น แล้วก็มีการก่อสร้าง เงินมันก็จะซอรั้ด ตอนนีเรา มีหนี้อยู่ ๒๒ ล้าน

พื้นเดิมของโบลานเป็นคนประหยัด ขี้เหนียว จนกระทั่งได้ฉายาว่า “แม้แต่ขี้ก็ไม่ให้” เมื่อ ไซ้ชีวิตอยู่นอกวัดก็ไม่ค่อยใช้จ่ายเงินอยู่แล้ว ชื่อของกระดูกจุกจิกของไซ้ส่วนตัวไม่เป็น มีเงินเดือนก็เก็บอย่างเดียว โบลานใช้จ่ายเงินในการท่องเที่ยวเท่านั้น ครั้นต้องดูแลการเงินของ บ้านราช แน่นนอนที่โบลานจะต้องรักษาผลประโยชน์ให้ส่วนกลาง การอนุญาตเบิกจ่ายต้อง พิจารณาถี่ถ้วน ไม่ต้องใจหลายคน โบลานจึงพิจารณาเปลี่ยนแปลงตนเองดังนี้

ฐานการเงิน มองแล้วเหมือนกับว่าขี้เหนียว บางทีดิฉันคิดว่าเอ้! เรามันเหนียว เสียจนไม่ให้พี่ให้น้องหรือเปล่า ทำให้คนที่มาเบิกเขาอึดอัด ไม่สบายใจ เราก็ต้องตรวจ ตัวเองว่า เราไปเอากำไรอะไรต่อหรือไม่ แล้วคนที่อยู่กับเราเดือนไหน ต้องเน้นจิต วิญญาณ การมาอยู่รวมกันก็มีความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นแบบสาธารณโภคี มีอะไรก็แบ่ง กันกินแบ่งกันใช้ เราไม่ใช่ทุนนิยมที่เอาเรื่องเงินเป็นหลัก คนจะเป็นจะตายไม่รู้ ฉันทเอา กฎเกณฑ์นี้แหละ ไม่ใช่ กฎเราก็มี แต่ว่าเราดูสิ่งแวดล้อม ดูสภาพจิตใจเขา และดูความ จำเป็นสำคัญของเขาด้วย บางทีก็ต้องเอื้อกัน ผ่อนปรนกฎระเบียบบางอย่าง

ประเด็นนี้เราก็ปรึกษาสมณะสิกขมาตุก่อน ทำნว่อย่างไร ก็ตามนั้น เราไม่ได้ ตัดสินใจเอง เราถือว่าเราได้สร้างกุศล สร้างบารมี ที่ได้มาเสียสละตรงนี้ เราทำงานโดย คำนึงส่วนรวม งานนั้นก็เป็นบุญ

คำบอกเล่าของโบลานแสดงให้เห็นลักษณะของการเงินบุญนิยมดังนี้

๑. จัดสมดุขของรายรับรายจ่าย ไม่ให้มีส่วนเหลือเก็บกักสะสมไว้เกินจำเป็น แต่ จะต้องสะพัดออกไปสร้างงานที่เป็นประโยชน์คุณค่าแก่สังคมส่วนรวมให้มากที่สุด ขณะเดียวกัน ก็ไม่ให้เป็นหนี้

๒. รับบริจาคจากบุคคลที่เข้าใจนโยบายการทำงานของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่ง จะต้องแสดงออกโดยการอ่านหนังสือของชาวอโศกอย่างน้อย ๗ เล่ม หรือมาฟังธรรมที่พุทธ สถานอย่างน้อย ๗ ครั้ง

๓. ใช้จ่ายโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ อีกทั้งคำนึงถึงจิตใจและ เหตุผลของผู้อื่นประกอบด้วย

๔. ปรึกษาสมณะและสิกขมาตุก่อนตัดสินใจ

บทที่ ๑๐

“ระบบบุญนิยม” ภาคอภิวัฒน์

จากสภาพภายนอก สังคมบ้านราชก็เหมือนสังคมเกษตรกรรมในชนบทไทยทั่วไปที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเป็นมิตร มีปกติปฏิสันถารก่อน แต่เนื้อแท้แล้ว บ้านราชมีระบบสังคมเฉพาะเรียกว่าระบบบุญนิยม ซึ่งสมณะโพธิรักษ์พัฒนาขึ้นมาจากคำสอนในพุทธศาสนา

พื้นฐานความเชื่อของระบบบุญนิยม

ระบบบุญนิยมเกิดจากพื้นฐานความเชื่อ ๔ ประการ คือ

๑. พลังของกลุ่มหรือกระบวนการกลุ่ม การที่ผู้ปฏิบัติธรรมมาอยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกัน จะมีพลังสร้างสรรค์สิ่งดีงามตามความเชื่อของตนได้มากเนื่องจากมีทรัพยากรบุคคลอันเป็นต้นกำเนิดของแรงงานทางกายและทางปัญญา กิจวัตร กิจกรรมและกิจการทุกอย่างของชุมชนล้วนกระทำในลักษณะของกระบวนการกลุ่ม

๒. พลังของศาสนา หลังจากสร้างชุมชนแล้ว ชาวบ้านราชก็สร้างพุทธสถาน ราชธานีโอศกขึ้นเป็นศูนย์รวมจิตใจของคน ซึ่งสมณะโพธิรักษ์ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “ศาสนา คือพลังที่รวบรวมสังคม อันใดที่ไม่เป็นไปเพื่อความร่วมรวมกัน ไม่ใช่ศาสนา”

๓. พลังของธรรมะ ชาวบ้านราชมีกิจวัตรสำคัญคือการฟังธรรม ธรรมะหรือคำสอนหรือปริยัติหรือทฤษฎี จะบอกแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง เปรียบเสมือนแผนที่ชี้บอกทิศทางแก่ผู้เดินทาง ถ้าไม่มีปริยัติหรือทฤษฎี หรือเชื่อทฤษฎีที่ผิด ผู้ปฏิบัติย่อมหลงทางหรือปฏิบัติผิด การคบสัตบุรุษทำให้ได้ฟังสัทธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ก็จะทำให้ปฏิบัติธรรมถูกทาง (สุปฏิปันโน)

๔. พลังของกรรม ชาวบ้านราชเชื่ออำนาจในตน การกระทำของตนเอง (กัมมัชสกตา) จะมีผลต่อชะตากรรมของตนเอง ไม่ใช่อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจอื่นใดเหนือมนุษย์ ชาวบ้านราชไม่เชื่อเรื่องการแบ่งบุญแบ่งบาป แม้ว่ากรรมเก่าที่เคยทำในอดีตชาติจะมีผล แต่ก็จะไม่ปล่อยให้ชีวิตเป็นไป “ตามเวรตามกรรม” ทว่ากลับมีความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เป็นกุศลตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อสั่งสมกรรมดีให้มาก ให้กรรมดีที่ตนกระทำเป็นที่พึ่งของตน

ด้วยความเชื่อเช่นนี้ ผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสอนของสมณะโพธิรักษ์จึงเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างน้อยที่สุดคือรักษาศีล ๕ และอย่างสูงที่สุดคือละทิ้งชีวิตครองเรือน ออกบวชเป็นสิกขมาตุ และสมณะ รักษาศีล ๑๐ และ จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล เมื่อเปลี่ยนแปลงตนเองระดับหนึ่งแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็ร่วมกันสร้างชุมชนผู้ปฏิบัติธรรมขึ้นเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาตนเอง

ระบบบุญนิยมภาคพัฒนาการ

“ระบบบุญนิยม” มีพัฒนาการมาจากระบบสังคมของสงฆ์สมัยพุทธกาล ซึ่งมีวิถีชีวิตแบบสาธารณโภคีสมบูรณ์ เครื่องกินเครื่องใช้ที่พระภิกษุได้รับมาจะจัดเก็บไว้เป็นส่วนกลาง มีพระภิกษุที่สงฆ์แต่งตั้งมีหน้าที่ดูแลงานต่างๆ เช่น เป็นผู้แจกภัตตาหาร ผู้แต่งตั้งเสนาสนะ ผู้รักษาเรือนคัลลิ่ง ผู้รับจีวร ผู้แจกจีวร ผู้แจกข้าวยาสูบ ผู้แจกผลไม้ ผู้แจกของเคี้ยว ผู้แจกของเล็กน้อย ผู้แจกผ้า ผู้แจกบาตร ผู้ใช้คนวัด ผู้ใช้สามเณร (พระไตรปิฎกเล่ม ๖ ข้อ ๕๙๒ และเล่ม ๗ ข้อ ๓๒๖-๓๓๕)

สาธารณโภคีเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณธรรม ๖ ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในพระไตรปิฎกเล่ม ๑๑ ข้อ ๓๑๗ ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวาจกรรม เมตตานิกรรม สาธารณโภคี คีลสามัญญตา และ ทิฏฐิสามัญญตา เพื่อเอื้อต่อการเกิดสาธารณธรรม ระบบบุญนิยมมีกรอบมาตรฐาน ๔ ประการ คือ

๑. คีลตามฐานะของบุคคล กล่าวคือ จุลคีล มัชฌิมคีล มหาคีล และวินัย ๒๒๗ สำหรับสมณะ คีล ๑๐ สำหรับสามเณรและสิกขมาตุ คีล ๘ และคีล ๕ สำหรับฆราวาส

๒. กฎระเบียบของชาวอโศก

๓. กฎระเบียบของชุมชน

๔. วัฒนธรรมชุมชน เป็นสิ่งที่ชุมชนถือปฏิบัติ ได้แก่ การทำวัตร การรับประทานอาหารร่วมกันที่ศาลา การทำงาน การประชุมชุมชน และประเพณีปฏิบัติของชุมชน เช่น การแต่งกาย ความอ่อนน้อมถ่อมตนและเคารพเชื่อฟังนักบวช

กรอบมาตรฐานเหล่านี้จะเอื้อให้บุคคลพัฒนาตนเองเข้าสู่ระดับบุญนิยมที่สูงขึ้น ๔ ระดับ คือ

๑. การทำงานรับค่าตอบแทนต่ำกว่าอัตราของตลาด (ค่าแรงงานหรือขายสินค้า ถูกกว่าตลาด)

๒. การทำงานรับค่าตอบแทนเท่าที่ต้องใช้จ่ายในการทำงาน (เท่าทุน)

๓. การทำงานรับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ต้องใช้จ่ายในการทำงาน (ต่ำกว่าทุน)

๔. การทำงานโดยไม่รับค่าตอบแทน

ระบบบุญนิยมภาคทฤษฎี

บุญนิยมมีลักษณะ ๑๑ ประการดังนี้

๑. เป็นคนทวนกระแส คนละทิศกับทุนนิยม

๒. เป็นคนมีคุณธรรมเข้าเขตโลภุตระ

๓. ทำได้ยาก ยกเว้นผู้มีบารมีที่ได้สั่งสมบารมีมาแต่ปางบรรพ์ อาจจะทำได้ง่ายขึ้นบ้าง เท่าที่ตนมีจริง ผู้ที่ไม่ได้สั่งสมบารมีมาก่อน จะทำได้ยาก แต่แม้ยากก็ต้องทำ

๔. เป็นไปได้ คุณลักษณะของบุญนิยมไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน

๕. เป็นสังฆกรรม คือเป็นของจริงของแท้ สำหรับมนุษย์และสังคม

๖. กำไรหรือผลได้ของชาวบุญนิยม คือ สิ่งที่ให้ออกไป คุณค่าที่ได้สละจริงเพื่อผู้อื่นและเพื่อมวลมนุษยและสัตว์โลกทั้งหลาย อย่างสุจริตใจ เป็นการให้ที่ไม่ต้องการสิ่งตอบแทน กลับคืนมา เพราะฉะนั้นกำไรจึงคือบุญที่มีแต่กุศลเจตนา และมีจากสัมปทาด้วยปัญญาอันยิ่ง ที่ทำได้เพราะได้ลดกิเลสแบบโลกุตระ ชนิดที่มีญาณหยั่งรู้ หรือรู้ความละเอียดภายในจิตของตน อย่างแท้จริง

๗. สร้างคนให้ประสบผลสำเร็จเป็นหลัก ไม่ใช่มีสร้างรายได้หรือสร้างทุน สร้างวัดกุฎีพัชร์ทั้งหลายเป็นหลัก หรือมีแต่สร้างลาภ ยศ สรรเสริญ โลกียสุขมาให้แก่ตน ไม่หลงสร้างทฤษฎี หลักวิชาการใดๆ อีก เพราะว่าทฤษฎีของพระพุทธเจ้ามีสมบูรณ์แล้ว

๘. เกิดจิตบรรลุมรรณขั้นปรมาตตสัจจะสู่โลกุตระได้ เนื่องจากได้ศึกษาฝึกฝนให้มีผลสำเร็จจริง

๙. ความร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ไม่อยู่ที่ส่วนบุคคล แต่จะอยู่ที่ส่วนรวม หรือส่วนกลาง

๑๐. เชิญชวนให้มาสู่ได้ พิสูจน์ได้ ดุจเกี่ยวกับการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์

๑๑. จุดสัมบูรณ์ของบุญนิยม คือ อิศรเสริภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ บูรณภาพ

ผู้ที่บรรลุมบุญนิยมแล้วจะมีคุณลักษณะดังนี้

๑. จะไม่เป็นคนเผาผลาญทำลาย เพราะจะเป็นคนประหยัด มีชีวิตเรียบง่าย สมถะ ไม่ทำตัวหรูหรา ฟุ้งเฟ้อ ไม่สุรุษสุราย นั้นเป็นข้อที่หนึ่ง

๒. จะไม่เอาเปรียบใครๆ มีแต่มีกันน้อย กล้าจน เสียสละ ให้ได้มากที่สุดอยู่เสมอ

๓. เป็นคนไม่ศึกษา สร้างสรร สร้างสมรรถนะ และขยัน แต่กินน้อยใช้น้อย(ไม่ทรมาณตน) ไม่พยายามสะสม มีแต่สะพัดออก

๔. จะทำงานชนิดตั้งใจขาดทุนให้แก่ผู้อื่นแก่สังคมด้วยความเห็นแจ้งความจริงว่าผู้ขาดทุนหรือผู้เสียสละนั้นคือผู้มีกำไรแก่ชีวิตตนเอง หรือคือผู้มีประโยชน์ มีคุณค่าแก่ผู้อื่นอย่างถูกสัจจะ จึงทำงานขาดทุนแก่ผู้อื่นแก่สังคมด้วยความเต็มใจให้มากขึ้นๆ

๕. เมื่อปฏิบัติธรรมได้สูงจะเป็นผู้ดำเนินชีวิต เป็นผู้สร้างสรร ขยัน อดทน เสียสละ สะพัดออก ไม่สะสมถึงขั้นสูงสุดก็คืออนัตตา ไม่มีตัวตนที่เห็นแก่ตัวเหลืออยู่เลย สัมบูรณ์อันติมะ

บุคคลที่ที่บรรลุมหรือกำลังพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงระบบบุญนิยมสมบูรณ์นั้น จะดำเนินกิจการต่างๆ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนให้ลดกิเลสและให้เพิ่มสมรรถนะ ดังนี้

๑. กสิกรรมไร้สารพิษเพื่อการบริโภค

๒. ศิลปะเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส

๓. การศึกษานโยบายมุ่งหมายให้ผู้ศึกษาหรือมนุษย์ทุกคนมีศีลธรรมมีคุณธรรมเพิ่มขึ้น และมีค่านิยมในการทำงานหนัก

๔. การสื่อสารนโยบายจะสื่อสารสัจจะให้เข้าถึงความจริงและคุณค่าของชีวิต

๕. วิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพของมนุษย์ในการผลิตและแพร่กระจายเพื่อพัฒนาให้มนุษย์เข้าถึงความจริงและคุณค่าของชีวิต

๖. ระบบเศรษฐกิจนโยบายเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของส่วนรวม ส่วนตัวจะพยายามทำตนเองให้เป็นคนมักน้อย สันโดษ สะสมน้อยลง

๗. การเงินในระบบนโยบายจะต้องแพร่สะพัดออกไปให้มากที่สุดเพื่อสนับสนุนการสร้างสรรงานเพื่อเกื้อกูลสังคม

๘. การบริโภค สังคมนโยบายจะเรียนรู้การบริโภคที่ไม่เกิดโทษ ไม่ถูกหลอกให้หลงเสพติดสิ่งทีฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย รู้เท่าทันและหลุดพ้นจากกระแสบริโภคนิยม รู้จักการบริโภคที่เป็นแก่นสารสาระ มีคุณค่าประโยชน์

๙. สาธารณสุขนโยบายเน้นการป้องกัน และสร้างความสมดุลของชีวิตตามหลัก ๘ อ. ได้แก่ อาหารดี อากาศดี อารมณ์ดี อิทธิบาท ออกกำลังกาย เอ็นกายหรือพักผ่อน และอาชีพสัมมา

๑๐. นักบริหารในระบบนโยบายจะเป็นคนอารียะ เป็นผู้รับใช้ เป็นผู้เสียสละทำงานฟรี กินน้อยใช้น้อยแต่ทำงานหนัก

ระบบนโยบายภาคปฏิบัติ

การปฏิบัติงานในระบบนโยบายมีลักษณะดังนี้

๑. เป้าหมายในการทำงานคือพัฒนาตนเองให้กิเลสน้อยลงเสมอ ขยัน ประหยัด และเสียสละ

๒. การทำงานกับหมู่กลุ่ม หมู่กลุ่มจะช่วยตรวจสอบและให้คำแนะนำ ทำให้ได้พัฒนาตนเองขณะทำงาน

๓. การทำงานจะเน้นที่ความเคร่งครัดเฉพาะตน แต่ผ่อนปรนให้ผู้อื่นด้วยความเข้าใจและเมตตาธรรมต่อผู้ที่มีอำนาจในตนต่ำกว่า

๔. การทำงานจะทำตามความต้องการจำเป็นของชุมชน แม้ตนเองจะไม่ถนัดหรือไม่ชอบ ก็ถือว่าเป็นการฝึกตนเอง

๕. การช่วยเหลือผู้อื่นต้องใช้ความเสียสละทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ คนที่ลตกิเลสได้มาก จิตวิญญูณจะยิ่งแข็งแรง ทำให้ช่วยเพื่อนมนุษย์ได้มากขึ้น

๖. งานบริการหรือช่วยเหลือผู้อื่นจะเป็นไปเพื่อช่วยให้ผู้อื่นช่วยตนเองได้

๗. การแก้ไขปัญหาใดๆ จะต้องใช้ปัญญาคลี่คลายปัญหา ไม่อาจจัดการทุกอย่างตามที่ตนเห็นว่าดี เนื่องจากทุกคนมีอิสรเสรีภาพทางความคิดและพฤติกรรมภายในกรอบของศีล

๘. การดำรงชีวิตในระบบบุญนิยมจะต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และแก้ไขตนเองเสมอ

สำหรับงานแต่ละด้าน ก็จะมีลักษณะเฉพาะดังนี้

ลักษณะของกสิกรรมบุญนิยม

๑. ปลูกพืชหลากหลายเพื่อกินเป็นเป้าหมายหลัก ส่วนที่เหลือจึงขาย
๒. ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี ใช้พืชที่มีกลิ่นฉุนไล่แมลงศัตรูพืช และใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์หมักจากพืช

๓. ใช้ชีวิตเรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่แสวงหาความสะดวกสบายทางวัตถุ จึงไม่จำเป็นต้องทำกิจกรรมเพื่อขาย เพื่อหาเงินมาใช้จ่ายตอบสนองความต้องการส่วนเกิน

ลักษณะของวิถึนธรรมบุญนิยม

๑. มีความสมานสามัคคีในการทำกิจวัตร กิจกรรม และกิจการ
๒. พัฒนาคุณธรรมทุกด้านตามกำลังของแต่ละคน เช่น ความกตัญญู ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอ่อนน้อมถ่อมตน สัมมาคารวะ
๓. มีการพึ่งพาอาศัยกัน การดูแลคนป่วย คนแก่และเด็ก เป็นวัฒนธรรมที่ค้ำจุนระบบบุญนิยมให้เข้มแข็งอยู่ได้ยั่งยืนถาวร และรักษาบุคลากรของระบบ ตลอดจนสร้างบุคลากรให้ระบบ

ลักษณะของการศึกษาบุญนิยม

๑. เป้าหมายของการศึกษาคือการพัฒนาคนให้มีศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา
๒. กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้แล้ว และบูรณาการกับวิถีชีวิตและปัญหาของชุมชน
๓. การบูรณาการระหว่างชุมชน วัด และโรงเรียน โดยทั้งสามฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการศึกษา

ลักษณะของสื่อสารบุญนิยม

๑. ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเท่าที่จำเป็น
๒. รับและแพร่กระจายสื่อที่มีสาระ เป็นธรรม ไม่เป็นพิษภัยทางจิตวิญญาณ
๓. เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ให้ทันยุคสมัยเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงาน

ลักษณะของบริโภคนิยม

๑. ใช้วัตถุดิบในการปรุงอาหารที่ผลิตได้ในชุมชนเป็นหลัก เช่น ผักจากสวน ไวพลงหรือสวนริมมูล ข้าว เต้าหู้ ซีอิ๊วเต้าเจี้ยว กะปิเจ ปลาร้าเจ สิ่งใดที่ไม่มีในชุมชนจึงจะซื้อจากภายนอก

๒. ใช้เครื่องใช้ภายในบ้านที่ผลิตได้ในชุมชนเป็นหลัก เช่น ยาสระผม น้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาด

๓. งดเว้นอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภคที่เป็นโทษต่อร่างกายและจิตใจ เช่น เนื้อสัตว์ พิษมีสารพิษ อาหารรสจัด สีส้อมีเนื้อหาสังเคราะห์ โลหะ โทษะ โมหะ

๔. จำกัดการบริโภคเท่าที่จำเป็น ทั้งอาหาร เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและอุปกรณ์การทำงาน

ลักษณะของสุขภาพบุญนิยม

๑. รักษาสุขภาพตามหลัก ๘ อ. คือ อธิธำมาท อารมณฺ อากาศ อาหาร ออกกำลังกาย เอนกาย เอาพิษออก และอาชีวะสัมมา

๒. รักษาโรคตามแนวการแพทย์ทางเลือกก่อน ถ้ารักษาไม่ได้จึงใช้การแพทย์แผนปัจจุบัน

๓. ผู้ป่วยเป็นผู้วิเคราะห์โรคของตนได้ดีที่สุด ดังนั้นผู้ที่รู้จักตนเองต้องแก้ป่วยน้อยและถ้าป่วยก็จะรักษาได้ง่าย

ลักษณะของการบริหารปกครองแบบบุญนิยม

๑. นโยบายหลักของระบบบุญนิยมคือการทำงานฟรี ไม่มีการจ้างงานคนในชุมชน

๒. การพัฒนาคนจะเกิดขึ้นขณะทำงานตามทฤษฎีมรรคมงคล ๘

๓. อำนาจการบริหารมีความสัมพันธ์กับระดับสติของบุคคล เนื่องจากชาวบ้านราชจะเคารพผู้มีศีลสูงกว่าและยอมรับให้ผู้มีศีลสูงกว่ามีอำนาจในการบริหารปกครอง

๔. ผู้มีศีลสูงกว่าจะได้รับสวัสดิการดีกว่า

๕. เด็กได้รับการพัฒนาให้รับผิดชอบการทำงานแทนผู้ใหญ่ได้ ขณะเดียวกันก็ต้องมีศีลเป็นเครื่องคุ้มกัน คนที่ละเมิดศีลจะต้องได้รับโทษ

๖. เป้าหมายการพัฒนาเด็กคือให้เป็นผู้สืบทอดระบบบุญนิยม ไม่มีเป้าหมายผลิตบุคลากรให้สังคมใหญ่ ถ้าเด็กอยู่ในระบบไม่ได้ เด็กจะเลือกออกไปเองหรือถูกคัดออก

๗. การบริหารปกครองเน้นให้ผู้น้อยเชื่อฟัง อ่อนน้อมต่อมตน และมีสัมมาคารวะผู้ใหญ่ การตั้งคำถามและการแสดงความคิดเห็นต่างเป็นสิ่งที่คนในชุมชนไม่มั่นใจว่าควรจะทำหรือไม่ ถ้าทำแล้วจะได้รับผลอย่างไร

ลักษณะของการผลิตในระบบบุญนิยม

๑. สร้างงานตามความถนัดของบุคลากรที่มีอยู่ ไม่ต้องพึ่งพาแรงงานจากภายนอก

๒. ผลิตตามความสามารถของมนุษย์ โดยอาศัยเทคโนโลยีระดับพื้นฐาน ไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก

๓. จำกัดปริมาณการผลิตให้เหมาะสมกับแรงงานและเทคโนโลยีระดับพื้นฐาน
ไม่ต้องพึ่งพาระบบตลาด

ลักษณะของพหุชนวิชัยบุญนิยม

๑. จำหน่ายสินค้าของชุมชนเป็นหลัก
๒. มีการคัดเลือกสินค้าที่มีประโยชน์และปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค
๓. ดำเนินงานสัมพันธ์กับสภาพชุมชน ทั้งในด้านบุคลากร ภาระงานในชุมชน
และนโยบายการดำเนินงาน

๔. จำหน่ายสินค้าราคาต่ำกว่าตลาดเนื่องจากแรงงานผลิตและปฏิบัติงานที่
ร้านค้าเป็นแรงงานฟรี

ลักษณะของการเงินบุญนิยม

๑. จัดสมดุลของรายรับรายจ่าย ไม่ให้มีส่วนเหลือเก็บกักสะสมไว้เกินจำเป็น แต่
จะต้องระงับออกไปสร้างงานที่เป็นประโยชน์คุณค่าแก่สังคมส่วนรวมให้มากที่สุด ขณะเดียวกัน
ก็ไม่ให้เป็นหนี้

๒. รับบริจาคจากบุคคลที่เข้าใจนโยบายการทำงานของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่ง
จะต้องแสดงออกโดยการอ่านหนังสือของชาวอโศกอย่างน้อย ๗ เล่ม หรือมาฟังธรรมที่พุทธ
สถานอย่างน้อย ๗ ครั้ง

๓. ใช้จ่ายโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ อีกทั้งคำนึงถึงจิตใจและ
เหตุผลของผู้อื่นประกอบด้วย

๔. ปรึกษาสมณะและสิกขมาตุก่อนตัดสินใจ

ปัญหาในระบบบุญนิยม

จากคำบอกเล่าของชาวบ้านราช จะเห็นว่าทุกคนอยู่ในขั้นตอนการพัฒนาตนเอง โดย
อาศัยปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานเป็นเหตุปัจจัยพัฒนาตนให้มีกำลังปัญญาและกำลังใจ
เข้มแข็งขึ้นจนกว่าจะสามารถอยู่เหนือปัญหาต่างๆ ได้ เหตุปัจจัยแวดล้อมไม่มีอิทธิพลต่อ
ความคิด การพูด และการกระทำอีกต่อไป

ปัจจุบันมีเหตุปัจจัยแวดล้อมหลายประการที่สร้างปัญหากระทบอารมณ์ความคิดของ
ชาวบ้านราชให้ต้องเรียนรู้เท่าทันและจัดการได้ถูกต้องเหมาะสม เหตุปัจจัยเหล่านั้นมีดังนี้

๑. ความไม่รอบคอบในการทำงาน ทำให้ทำงานผิดพลาด เช่น ผู้รับฝากชื่อของ
ในเมือง ชื่อของมาให้ผิด ไม่ว่าจะเกิดจากผู้ส่งชื่อให้ข้อมูลไม่ชัดเจน หรือผู้รับฝากฟังไม่ชัดเจนก็
ตาม ความผิดพลาดมักจะทำให้เกิดผลกระทบคือต้องเสียเวลา เสียเงิน หรือเสียของ

๒. ความไม่ประณีตประหยัด จะเห็นได้จากรายงานการประชุมที่แจ้งเรื่องของ
หายกันมาก และสถานที่ต่างๆ ในบ้านราช ก็จะพบเห็นเสื้อผ้าหรือของใช้อื่นๆ ในสภาพใช้งานได้
ดี ถูกทิ้งอยู่เสมอ

๓. การยึดมั่นความเห็นของตนเอง ชาวบ้านราชทุกคนที่คณะวิจัยสัมภาษณ์ และพูดคุยด้วย จะยอมรับว่าตนเองเป็นทุกข์หรือมีปัญหาเพราะความคิดของตนเอง หากปล่อยวางความคิดนั้นได้ ปัญหา ก็จะคลี่คลายลงได้

๔. การบริหารปกครอง ชาวบ้านราชส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการบริหารปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหลายประการ เช่น การไม่จ้างงานคนในชุมชนแต่จ้างงานคนนอกชุมชน การไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การไม่สนับสนุนคนที่มีความเห็นต่างจากส่วนกลางและการกีดกันมิให้มีบทบาทรับผิดชอบ ตลอดจนความเห็นต่างในนโยบายต่างๆ ที่แสดงออกไม่ได้ ทำให้พลังความสามัคคีไม่เต็มสมบูรณ์เพราะการให้ความร่วมมือไม่เต็มที่

แม้จะมีผู้ไม่เห็นด้วยกับการที่ผู้นำชุมชนบริหารงานโดยใช้นโยบายเป็นศูนย์กลาง แต่สำหรับคนที่มุ่งหมายพัฒนาตนเองก็จะมองข้ามความเห็นต่าง และปรับตนตามนโยบาย ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของโอบาน ปานรุ่ง พรตะวัน และคนอื่นๆ ที่แก้ปัญหาโดยยกความรับผิดชอบให้สมณะและสิกขมาตุซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ได้รับความเคารพนับถือว่ามีศีลสูงกว่า บริสุทธิ์ใจมากกว่า บุคคลเหล่านี้จะวางบทบาทตนเองเป็นผู้ปฏิบัติตาม คนอื่นๆ ที่แม้จะเคารพนับถือผู้นำทางจิตวิญญาณแต่มีความเห็นต่างเกี่ยวกับการทำงานและมองว่าผู้นำควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ตามด้วย ครั้นผู้นำมิได้เป็นดังนั้น ก็จำเป็นต้องคล้อยตามผู้นำด้วย เพื่อความเป็นอยู่ผาสุกของตนเอง

แท้จริงแล้ว การดำรงชีวิตในสังคมจะมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้นดับไป ทุกข์ก็คือปัญหานั้นเอง การปฏิบัติธรรมคือการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนทำให้เผชิญปัญหาอย่างเท่าทัน แม้แต่เวลาที่เผชิญกับความเจ็บป่วย พระพุทธศาสนายังมองความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา ถ้ารู้เท่าทันตามความเป็นจริงว่าสังขารหรือชีวิตที่ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ มาประชุมกันนั้น เป็นไปตามปัจจัยต่างๆ ที่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน ไม่เป็นตัวของมันเอง ผู้ปฏิบัติธรรมจะเรียนรู้การบริหารชีวิตไม่ให้เจ็บป่วยและไม่เกิดความทุกข์เมื่อต้องป่วยไข้ เพียงแต่ใช้ปัญญาแก้ไขบำบัดรักษาตามสมควร

เช่นเดียวกับระบบบุญนิยมซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ยังอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนา ทุกคนในระบบบุญนิยมก็กำลังพัฒนาตนเองให้เหมาะกับระบบโดยอาศัยการทำงาน ชูเมกเกอร์กล่าวว่าตามทัศนะของพุทธศาสนา การงานมีหน้าที่อย่างน้อย ๓ ประการคือ

๑. ทำให้มนุษย์ได้ใช้และพัฒนาความสามารถส่วนตน
๒. ช่วยให้มีมนุษย์จัดอัตราด้วยการทำงานร่วมกับผู้อื่น
๓. สร้างผลผลิตและบริการที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ

ระบบบุญนิยมภาคอกวิวัฒน์

แม้พุทธศาสนาจะเป็นรากฐานของสังคมไทยมานานนับพันปีแล้ว แต่พุทธศาสนาก็ถูกละเลยไปนานจนไม่อาจยับยั้งหรือผ่อนปรนปัญหาสังคมให้เบาบางลงได้มากเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ การนำพุทธศาสนามาสร้างระบบบุญนิยมขึ้นใช้ในสังคมจึงทำให้ระบบบุญนิยมเป็นนวัตกรรมที่ต้องเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องเป็นองค์ความรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาโลกและสังคมได้แท้จริง

เบื้องต้นที่สุด ระบบบุญนิยมมีคุณค่าต่อการพัฒนาคน ดังจะเห็นได้จากลักษณะของคนบุญนิยม ๓ ประการ คือ เป็นคนทวนกระแสคนละทิศกับทุนนิยม เป็นคนมีคุณธรรมเข้าเขตโลกุตระ และเป็นคนประสบความสำเร็จในการทำงานและการลดละกิเลส ไม่ได้ประสบความสำเร็จในการแสวงหากำไร สะสมลาภยศให้ตนเอง

กระบวนการกลุ่มในชุมชนจะหล่อหลอมกลม่อมเกลาคอนให้เจริญขึ้นงตามตามอุดมการณ์บุญนิยม การทำวัตร การรับประทานอาหารร่วมกัน การประชุมชุมชน และการทำงานในระบบบุญนิยมจะปลูกฝังอุดมการณ์บุญนิยมลงในจิตวิญญาณของคน ทำให้คนพัฒนางานตรงตามอุดมการณ์บุญนิยมซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. กำไรหรือผลได้ของชาวบุญนิยม คือ สิ่งที่ให้ออกไป คุณค่าที่ได้สละจริงเพื่อผู้อื่นและเพื่อมวลมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลายอย่างสุจริตใจ เป็นการให้ที่ไม่ต้องการสิ่งตอบแทนกลับคืนมา

๒. ความร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ไม่อยู่ที่ส่วนบุคคล แต่จะอยู่ที่ส่วนรวม หรือส่วนกลาง

๓. จุดสัมบูรณ์ของบุญนิยม คือ อิศรเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ บุรณภาพ

ด้วยเหตุนี้ระบบบุญนิยมจึงมีคุณค่าไม่สิ้นสุดแก่สังคมโดยประมาณค่ามิได้ ยังมีคนในระบบบุญนิยมมากขึ้นเท่าใด สังคมก็ยิ่งจะได้รับประโยชน์เต็มสมบูรณ์จากการทำงานในระบบบุญนิยม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล

พระไตรปิฎกเล่ม ๙

จุลศีล

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.
๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.
๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.
๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอ ประการหนึ่ง.
๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.
๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุ ชวนให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.
๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรด พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.
๘. เธอเว้นจากการพรากรพิชิตคามและภูตคาม.
๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล.
๑๐. เธอเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรีและดูการเล่น อันเป็นข้าศึกแก่กุศล
๑๑. เธอเว้นขาดจากการทัดทรงประดับ และดบแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมและเครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว.
๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่.

๑๓. เรอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน.
๑๔. เรอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ.
๑๕. เรอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ.
๑๖. เรอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี.
๑๗. เรอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส.
๑๘. เรอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ.
๑๙. เรอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร.
๒๐. เรอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา.
๒๑. เรอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน.
๒๒. เรอเว้นขาดจากการประกอบทูตกรรมและการรับใช้.
๒๓. เรอเว้นขาดจากการซื้อการขาย.
๒๔. เรอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด.
๒๕. เรอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง.
๒๖. เรอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และกรรโชก
แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเรอประการหนึ่ง.

จบจุลศีล.

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพรากพืชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพืชคามและภุตคามเห็นปานนี้ คือ พืชเกิดแต่เหง้า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่ครบห้า แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเรอประการหนึ่ง.

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของทีทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของทีทำการสะสมไว้เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่องประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอมิส แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเรอประการหนึ่ง.

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็ลข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุดูการเล่นอันเป็ลข้าศึกแก่กุศล เห็นปานนี้คือ การฟ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพ มีการรำเป็ลต้น การเล่านิยาย การเล่นปรบมือ การเล่น

ปลูกผี การเล่นตีกลอง ฉากภาพบ้านเมืองที่สวยงาม การเล่นของคนจีนชาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ชนช้าง ชนม้า ชนกระบือ ชนโค ชนแพะ ชนแกะ ชนไก่ รบนกกระทา รำกระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่นอย่างที

๔. ภิภษุเว็นชาตจากการชวนชวายนเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่นอย่างทีสมณ-พราหมณผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายนเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากกรุกแถวละแปดตา แถวละสิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนปวง เล่นไม้ทิ้ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าใบไม้ เล่นไถน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นดวงทราย เล่นรถน้อยๆ เล่นธนูน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๕. ภิภษุเว็นชาตจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่น อย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่เห็นปานนี้ คือ เตียงมีเท้าเกินประมาณ เตียงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาดทีทำด้วยขนแกะ วิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดทีทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดทีมีสัณฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดทียัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางพ็อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดทีทำด้วยหนังสัตว์ชื้ออชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างคิทำด้วยหนังระมต เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๖. ภิภษุเว็นชาตจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เช่น อย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายนประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เห็นปานนี้ คือ อบตัว ไคลอ้วยวะ อามน้ำหอม นวด ส่องกระจก ต้มตา ทัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กล้วยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้า ประดับวิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัศควาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๗. ภิภษุเว็นชาตจากติรัจฉานกถา เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบติรัจฉานกถา เห็นปานนี้ คือ พุศเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนทีล่องลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๘. ภิภษุเว็นชาตจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภษณะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชววยกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้ เช่น ว่าท่านไม่รู้ ทัวถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทัวถึง ท่านรู้จักทัวถึงธรรมวินัยนี้ได้อ่างไร ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้า ปฏิบัติถูกถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำทีควรจะกล่าวก่อน ท่าน กลับกล่าวภายหลัง คำทีควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อทีท่านเคยช้ำชองมาผั้นแปรไป แล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาเทของ ท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาเทเสีย มิฉะนั้นจง แก่ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้อ้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๙. ภิภษุเว็นชาตจากการประกอบทุดกรรมและการรับใช้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบาง จำพวก ฉันโภษณะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชววยประกอบทุดกรรมและการรับใช้เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทุดของพระราชา ราชมหายำมตย์ กษัตริย์ พราหมณ คฤหบดี และกุมารว่า ท่านจงไปโน ที่นี้ ท่านจงไปโนที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ในทีโน้นมา ดังนี้ แม้อ้อนี้ก็เป็นศีล ของเธอประการหนึ่ง.

๑๐. ภิภษุเว็นชาตจากการทุดหลอกลวง และการทุดเลียบเคียง เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้ เจริญบางจำพวก ฉันโภษณะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังทุดหลอกลวง ทุดเลียบเคียง ทุดทว่านล้อม ทุดและเล็ม แสงทาลากด้วยลาภ แม้อ้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

จบมัชฌิมศีล.

มหาศีล

๑. ภิภษุเว็นชาตจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้ เจริญบางจำพวก ฉันโภษณะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็น ปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิमित ทายอุปบาศ ทำนายผั้น ทำนายลักษณะ ทำนายหนุกัดผ้า ทำพิธิ บูชาไฟ ทำพิธิเบิกแวนเวียนเทียณ ทำพิธิช้ดแกลบบูชาไฟ ทำพิธิช้ดรำบูชาไฟ ทำพิธิช้ดข้าวสารบูชา ไฟ ทำพิธิเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธิเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธิเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธิกรรมด้วยโลหิต เป็น หมอคูอวัยวะ คูลักษณะทีบ้าน คูลักษณะทีนา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้ม กันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนุกัด เป็นหมอทาย เสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ แม้อ้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๒. ภิภษุเว็นชาตจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้ เจริญบางจำพวก ฉันโภษณะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว เลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชาเห็นปานนี้

คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะศาสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช่าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสุภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะหมี ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมดลูก แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอสักประการหนึ่ง.

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณฑปพรหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนาที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอสักประการหนึ่ง.

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณฑปพรหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนาที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทร์คราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจักมัวหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างไร สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างไร นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างไร มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างไร แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างไร ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมัวหมองจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลเป็นอย่างไร แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอสักประการหนึ่ง.

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณฑปพรหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนาที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก จักมีความ

เกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนนคำนวณ นับประมวลแต่ง
ภาพย์ โลกาศาสตร์ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอสืบประการหนึ่ง.

๖. ภิภษุเวณชาตจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้
เจริญบางจำพวกฉันโกชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็น
ปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อวาทมงคล ให้ฤกษ์วิวาทมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บ
ทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยามผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลิ้นกระต้าง ร่ายมนต์ให้
คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว
เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์ฟันไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ
แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอสืบประการหนึ่ง.

๗. ภิภษุเวณชาตจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้
เจริญบางจำพวกฉันโกชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็น
ปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับ
เป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ ฟันน้ำมนต์ รดน้ำมนต์
ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องบน ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องล่าง ปรุงยา
แก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรุงยาตา ปรุงยานัตถุ์ ปรุงยาทาแก้ด ปรุงยาทาสมาน ป้ายยาตา ทำ
การผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลึกลับของเธอสืบประการหนึ่ง.

จบมหาศีล.

ภาคผนวก ข

ศีล ๒๒๗

ศีล ๒๒๗ มีความหมายคือ ศีลสำหรับพระภิกษุ ซึ่งพระภิกษุต้องถือศีล ๒๒๗ ข้อ โดยอยู่ใน ภิกขุปาฏิโมกข์

ศีล ๒๒๗ ข้อที่เป็นวินัยของสงฆ์ ทำผิดถือว่าเป็นอาบัติ สามารถแบ่งออกได้เป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ขั้นรุนแรงจนกระทั่งเบาที่สุดได้ดังนี้ ได้แก่

ปาราชิก มี ๔ ข้อ (อาบัติหนัก ผู้กระทำแล้วมีความผิดถึงให้สึก และไม่มีสิทธิ์บวช อีกตลอดชีวิต)

สังฆาทิเสส มี ๑๓ ข้อ (อาบัติหนัก ผู้กระทำแล้วมีความผิดต้องได้รับโทษให้อยู่ใน บริเวณที่กำหนด ๖ วันบวชจำนวนวันที่ปกปิดไว้ ตลอดระยะเวลานั้นถือว่าเป็นภิกษุไม่บริสุทธิ์)

อนิยต มี ๒ ข้อ (อาบัติที่ไม่แน่ว่าจะปรับข้อไหน)

นิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ ข้อ (อาบัติที่ต้องสละสิ่งของว่าด้วยเรื่องจีวร ไหม บาตร อย่างละ ๑๐ ข้อ)

ปาจิตติย มี ๙๒ ข้อ (ว่าด้วยอาบัติที่ไม่ต้องสละสิ่งของ)

ปาฏิเทสนียะ มี ๔ ข้อ (ว่าด้วยอาบัติที่พึงแสดงคืน)

เสขิยะ (ข้อที่ภิกษุพึงศึกษาเรื่องมารยาท) แบ่งเป็น สารูปมี ๒๖ ข้อ (ความเหมาะสม ในการเป็นสมณะ)

โภชนปฏิสังยุตต์ มี ๓๐ ข้อ (ว่าด้วยการฉันอาหาร)

ธัมมเทสนาปฏิสังยุตต์ มี ๑๖ ข้อ (ว่าด้วยการแสดงธรรม)

ปกิณสถะ มี ๓ ข้อ (เบ็ดเตล็ด)

อธิกรณสมณะ มี ๗ ข้อ (ธรรมสำหรับระงับอธิกรณ์)

รวมทั้งหมดแล้ว ๒๒๗ ข้อ ผิดข้อใดข้อหนึ่งถือว่าต้องอาบัติ การแสดงอาบัติสามารถกล่าวกับ พระภิกษุรูปอื่นเพื่อเป็นการแสดงตนต่อความผิดได้ แต่ถ้าถึงขั้นปาราชิกก็ต้องสึกอย่างเดียว

ปาราชิก มี ๔ ข้อ ได้แก่

๑. เสพเมถุน แมื่กับสัตว์เดรัจฉานตัวเมีย (ร่วมสังวาสกับคนหรือสัตว์)
๒. ถู้อาหารที่เจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี (ขโมย)
๓. พราศกายมนุษย์จากชีวิต (ฆ่าคน)หรือแสวงหาศาสตราอันจะนำไปสู่ความตาย

แก่ร่างกายมนุษย์

๔. กล่าวอวดอุตริมนุสธรรม์ อันเป็นความเห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อม
เข้าในตัวเอง ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ (ไม่รู้จริง แต่โอ้อวดความสามารถของตัวเอง)

สังฆาทิเสส มี ๑๓ ข้อ ถือเป็นความผิดหากทำสิ่งใดต่อไปนี้

๑. ปลอ่ยน้ำอสุจิด้วยความจงใจ เว้นไว้แต่ฝัน
๒. เคล้าคลึง จับมือ จับช่องผม ลูบคลำ จับต้องอวัยวะอันใดก็ตามของสตรีเพศ
๓. พุดจาหยาบคาย เกาะแคะสตรีเพศ เกี้ยวพาราสี
๔. การกล่าวถึงคุณในการบำเรอตนด้วยกาม หรือถอยคำพาดพิงเมถุน
๕. ทำตัวเป็นสื่อรัก บอกความต้องการของอีกฝ่ายให้กับหญิงหรือชาย แม้สามีกับ

ภรรยา หรือแม่แต่หญิงขายบริการ

๖. สร้างกุฎิด้วยการขอ
๗. สร้างวิหารใหญ่ โดยพระสงฆ์มิได้กำหนดที่ รุกรานคนอื่น
๘. แกล้งใส่ความว่าปาราชิกโดยไม่มีมูล
๙. แกล้งสมมุติแล้วใส่ความว่าปาราชิกโดยไม่มีมูล
๑๐. ยุยงสงฆ์ให้แตกกัน
๑๑. เป็นพวกของผู้ที่ทำสงฆ์ให้แตกกัน
๑๒. เป็นผู้ว่ายากสอนยาก และต้องโดนเตือนถึง 3 ครั้ง
๑๓. ทำตัวเป็นเหมือนคนรับใช้ ประจบคฤหัสถ์

อนियตกัณฑ์ มี ๒ ข้อ ได้แก่

๑. การนั่งในที่ลับตา มีอาสนะกำบังอยู่กับสตรีเพศ และมีผู้มาเห็นเป็นผู้ที่เชื่อถือได้
พุดขึ้นด้วยธรรม ๓ ประการอันใดอันหนึ่งกล่าวแก่ภิกษุหนึ่งได้แก่ ปาราชิกก็ดี สังฆาทิเสสก็ดี หรือ
ปาจิตติยก็ดี ภิกษุหนึ่งถือว่ามีความผิดตามที่อุบาสกผู้นั้นกล่าว

๒. ในสถานที่ที่ไม่เป็นที่ลับตาเสียทีเดียว แต่เป็นที่ที่จะพุดจาซ่อนแคะสตรีเพศได้
สองต่อสองกับภิกษุผู้เดียว และมีผู้มาเห็นเป็นผู้ที่เชื่อถือได้พุดขึ้นด้วยธรรม 2 ประการอันใดอันหนึ่ง
กล่าวแก่ภิกษุหนึ่งได้แก่ สังฆาทิเสสก็ดี หรือปาจิตติยก็ดี ภิกษุหนึ่งถือว่ามีความผิดตามที่อุบาสกผู้นั้น
กล่าว

นิสสัคคิยปาจิตติย มี ๓๐ ข้อ ถือเป็นความผิดได้แก่

๑. เก็บจีวรที่เกินความจำเป็นไว้เกิน ๑๐ วัน
๒. อยู่โดยปราศจากจีวรแม้แต่คืนเดียว
๓. เก็บผ้าที่จะทำจีวรไว้เกินกำหนด ๑ เดือน
๔. ใช้ให้ภิกษุณีซักผ้า

- ๕.รับจิวรจากมือของภิกษุณี
- ๖.ขอจิวรจากคฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ เว้นแต่จิวรหายหรือถูกขโมย
- ๗.รับจิวรเกินกว่าที่ใช้นุ่ง เมื่อจิวรถูกชิงหรือหายไป
- ๘.พูดทำนองขอจิวรตีๆ กว่าที่เขากำหนดจะถวายไว้แต่เดิม
- ๙.พูดให้เขารวมกันซื้อจิวรตีๆ มาถวาย
- ๑๐.ทวงจิวรจากคนที่รับอาสาเพื่อซื้อจิวรถวายเกินกว่า ๓ ครั้ง
- ๑๑.หล่อเครื่องปู้นึ่งที่เจือด้วยไหม
- ๑๒.หล่อเครื่องปู้นึ่งด้วยขนเจียม (ขนแพะ แกะ) คำสั้น
- ๑๓.ใช้ขนเจียมคำเกิน ๒ ส่วนใน ๔ ส่วน หล่อเครื่องปู้นึ่ง
- ๑๔.หล่อเครื่องปู้นึ่งใหม่ เมื่อของเดิมยังใช้ไม่ถึง ๖ ปี
- ๑๕.เมื่อหล่อเครื่องปู้นึ่งใหม่ ให้เอาของเก่าเจือปนลงไปด้วย
- ๑๖.นำขนเจียมไปด้วยตนเองเกิน ๓ โยชน์ เว้นแต่มีผู้นำไปให้
- ๑๗.ใช้ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติทำความสะอาดขนเจียม
- ๑๘.รับเงินทอง
- ๑๙.ซื้อขายด้วยเงินทอง
- ๒๐.ซื้อขายโดยใช้ของแลก
- ๒๑.เก็บบาตรที่มีใช้เกินความจำเป็นไว้เกิน ๑๐ วัน
- ๒๒.ขอบาตร เมื่อบาตรเป็นแผลไม่เกิน ๕ แห่ง
- ๒๓.เก็บเภสัช ๕ (เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย)ไว้เกิน ๗ วัน
- ๒๔.แสวงและทำผ้าอาบน้ำฝนไว้เกินกำหนด ๑ เดือนก่อนหน้าฝน
- ๒๕.ให้จิวรภิกษุอื่นแล้วชิงคืนในภายหลัง
- ๒๖.ขอถ่ายเอามาทอเป็นจิวร
- ๒๗.กำหนดให้ช่างทอทำให้ดีขึ้น
- ๒๘.เก็บผ้าจำหน่ายพรรษา (ผ้าที่ถวายภิกษุเพื่ออยู่พรรษา) เกินกำหนด
- ๒๙.อยู่ป่าแล้วเก็บจิวรไว้ในบ้านเกิน ๖ คิน
- ๓๐.น้อมลาภสงฆ์มาเพื่อให้เขาถวายตน

ปาจิตติย มี ๘๒ ข้อได้แก่

- ๑.ห้ามพูดปด
- ๒.ห้ามตำ

๓. ห้ามพูดส่อเสียด
๔. ห้ามกล่าวธรรมพร้อมกับผู้ไม่ได้บวชในขณะสอน
๕. ห้ามนอนร่วมกับอนุสัมบัน(ผู้ไม่ใช่ภิกษุ)เกิน ๓ คืน
๖. ห้ามนอนร่วมกับผู้หญิง
๗. ห้ามแสดงธรรมสองต่อสองกับผู้หญิง
๘. ห้ามบอกคุณวิเศษที่มีจริงแก่ผู้มีได้บวช
๙. ห้ามบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่ผู้มีได้บวช
๑๐. ห้ามขุดดินหรือใช้ให้ขุด
๑๑. ห้ามทำลายต้นไม้
๑๒. ห้ามพูดเจใจเมื่อถูกสอบสวน
๑๓. ห้ามติเตียนภิกษุผู้ทำการสงฆ์โดยชอบ
๑๔. ห้ามทิ้งเตียงตั้งของสงฆ์ไว้กลางแจ้ง
๑๕. ห้ามปล่อยที่นอนไว้ ไม่เก็บงำ
๑๖. ห้ามนอนแทรกภิกษุผู้เข้าไปอยู่ก่อน
๑๗. ห้ามจุดคร่าภิกษุออกจากวิหารของสงฆ์
๑๘. ห้ามนั่งนอนทับเตียงหรือตั้งที่อยู่ชั้นบน
๑๙. ห้ามพอกหลังคาวิหารเกิน ๓ ชั้น
๒๐. ห้ามเอาน้ำมีสัตว์รดหญ้าหรือดิน
๒๑. ห้ามสอนนางภิกษุณีเมื่อมิได้รับมอบหมาย
๒๒. ห้ามสอนนางภิกษุณีตั้งแต่อาทิตย์ตกแล้ว
๒๓. ห้ามไปสอนนางภิกษุณีถึงที่อยู่
๒๔. ห้ามติเตียนภิกษุอื่นว่าสอนนางภิกษุณีเพราะเห็นแก่ลาภ ๒๕. ห้ามให้จีวรแก่นาง

ภิกษุณีผู้มีโชฎฐาติ

๒๖. ห้ามเย็บจีวรให้นางภิกษุณีผู้มีโชฎฐาติ
๒๗. ห้ามเดินทางไกลร่วมกับนางภิกษุณี
๒๘. ห้ามชวนนางภิกษุณีเดินทางเรือร่วมกัน
๒๙. ห้ามฉันอาหารที่นางภิกษุณีไปแคะให้เขาถวาย
๓๐. ห้ามนั่งในที่ลับสองต่อสองกับภิกษุณี
๓๑. ห้ามฉันอาหารในโรงพักเดินทางเกิน ๓ มี้อ
๓๒. ห้ามฉันอาหารรวมกลุ่ม

- ๓๓. ห้ามรับนิมนต์แล้วไปฉันอาหารที่อื่น
- ๓๔. ห้ามรับบิณฑบาตเกิน ๓ บาตร
- ๓๕. ห้ามฉันอีกเมื่อฉันในที่นิมนต์เสร็จแล้ว
- ๓๖. ห้ามพูดให้ภิกษุที่ฉันแล้วฉันอีกเพื่อจับผิด
- ๓๗. ห้ามฉันอาหารในเวลาวิกาล
- ๓๘. ห้ามฉันอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน
- ๓๙. ห้ามขออาหารประณีตมาเพื่อฉันเอง
- ๔๐. ห้ามฉันอาหารที่มีได้รับประเคน
- ๔๑. ห้ามยื่นอาหารด้วยมือให้ศิเปลือยและนักบวชอื่นๆ
- ๔๒. ห้ามชวนภิกษุไปบิณฑบาตด้วยแล้วไล่กลับ
- ๔๓. ห้ามเข้าไปแทรกแซงในสกุลที่มีคน ๒ คน
- ๔๔. ห้ามนั่งในที่ลับมีที่กำบังกับมาตุคาม (ผู้หญิง)
- ๔๕. ห้ามนั่งในที่ลับ (หู) สองต่อสองกับมาตุคาม
- ๔๖. ห้ามรับนิมนต์แล้วไปที่อื่นไม่บอกลา
- ๔๗. ห้ามขอของเกินกำหนดเวลาที่เขาอนุญาตไว้
- ๔๘. ห้ามไปตุงกองทัพที่ยกไป
- ๔๙. ห้ามพักอยู่ในกองทัพเกิน ๓ คืน
- ๕๐. ห้ามดูเขารบกันเป็นต้น เมื่อไปในกองทัพ
- ๕๑. ห้ามดื่มสุราเมรัย
- ๕๒. ห้ามจีรภิกษุ
- ๕๓. ห้ามว่ายนํ้าเล่น
- ๕๔. ห้ามหลอกภิกษุให้กลัว
- ๕๕. ห้ามแสดงความไม่เอื้อเฟื้อในวินัย
- ๕๖. ห้ามติดไฟเพื่อผิง
- ๕๗. ห้ามอาบน้ำบ่อยๆ เว้นแต่มีเหตุ
- ๕๘. ให้ทำเครื่องหมายเครื่องนุ่งห่ม
- ๕๙. วิกัปจิวรไว้แล้ว (ทำให้เป็นสองเจ้าของ-ให้ยืมใช้) จะใช้ต้องถอนก่อน
- ๖๐. ห้ามเล่นซ่อนบิณฑบาตของภิกษุอื่น
- ๖๑. ห้ามฆ่าสัตว์
- ๖๒. ห้ามใช้นํ้ามีตัวสัตว์

- ๖๓. ห้ามรื้อฟื้นอธิกรณ์(คดีความ-ข้อโต้เถียง)ที่ชำระเป็นธรรมแล้ว
- ๖๔. ห้ามปกปิดอาบัติชั่วหยามของภิกษุอื่น
- ๖๕. ห้ามบวชบุคคลอายุไม่ถึง ๒๐ ปี
- ๖๖. ห้ามชวนพ่อค้าผู้ทึบหนำฉีเดินทางร่วมกัน
- ๖๗. ห้ามชวนผู้หญิงเดินทางร่วมกัน
- ๖๘. ห้ามกล่าวตู่พระธรรมวินัย (ภิกษุอื่นห้ามและสาตประกาศเกิน ๓ ครั้ง)
- ๖๙. ห้ามคบบิภิกษุผู้กล่าวตู่พระธรรมวินัย
- ๗๐. ห้ามคบบสามเณรผู้กล่าวตู่พระธรรมวินัย
- ๗๑. ห้ามพูดโถงเมื่อทำผิดแล้ว
- ๗๒. ห้ามกล่าวติเตียนสิกขาบท
- ๗๓. ห้ามพูดแก้ตัวว่า เพิ่งรู้ว่ามีในปาฏิโมกข์
- ๗๔. ห้ามทำร้ายร่างกายภิกษุ
- ๗๕. ห้ามเงื้อมือจะทำร้ายภิกษุ
- ๗๖. ห้ามโจทภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสที่ไม่มีมูล
- ๗๗. ห้ามก่อความรำคาญแก่ภิกษุอื่น
- ๗๘. ห้ามแอบฟังความของภิกษุผู้ทะเลาะกัน
- ๗๙. ให้ฉันทะแล้วห้ามพูดติเตียน
- ๘๐. ขณะกำลังประชุมสงฆ์ ห้ามลุกไปโดยไม่ให้ฉันทะ
- ๘๑. ร่วมกับสงฆ์ให้จีวรแก่ภิกษุแล้ว ห้ามติเตียนภายหลัง
- ๘๒. ห้ามน้อมลาภสงฆ์มาเพื่อบุคคล
- ๘๓. ห้ามเข้าไปในตำหนักของพระราชา
- ๘๔. ห้ามเก็บของมีค่าที่ตกอยู่
- ๘๕. เมื่อจะเข้าบ้านในเวลาวิกาล ต้องบอกลาภิกษุก่อน
- ๘๖. ห้ามทำกลองเข็มด้วยกระดูก งา หรือเขาสัตว์
- ๘๗. ห้ามทำเตียง ตั่งมีเท้าสูงกว่าประมาณ
- ๘๘. ห้ามทำเตียง ตั่งที่หุ้มด้วยนุ่น
- ๘๙. ห้ามทำผ้าปูนั่งมีขนาดเกินประมาณ
- ๙๐. ห้ามทำผ้าปิดฝีมีขนาดเกินประมาณ
- ๙๑. ห้ามทำผ้าอาบน้ำฝนมีขนาดเกินประมาณ
- ๙๒. ห้ามทำจีวรมีขนาดเกินประมาณ

ปาฏิเทสนียะ มี ๔ ข้อได้แก่

๑. ห้ามรับของคบเคี้ยว ของฉันจากมือภิกษุณีมาฉัน
๒. ให้ใส่นางภิกษุณีที่มายุ่งให้เขาถวายอาหาร
๓. ห้ามรับอาหารในสกุลที่สงฆ์สมมุติว่าเป็นเสขะ (อริยบุคคล แต่ยังไม่ได้รับบรรลุเป็นอรหันต์)
๔. ห้ามรับอาหารที่เขาไม่ได้จัดเตรียมไว้ก่อนมาฉันเมื่ออยู่ป่า

เสขียะ สารูป มี ๒๖ ข้อได้แก่

๑. นุ่งให้เป็นปริมณฑล (ล้างปิดเข่า บนปิดสะดือไม่ห้อยหน้าห้อยหลัง)
๒. ท้มให้เป็นปริมณฑล (ให้ชายผ้าเสมอกัน)
๓. ปกปิดกายด้วยดีไปในบ้าน
๔. ปกปิดกายด้วยดีนั่งในบ้าน
๕. ส้ารวมด้วยดีไปในบ้าน
๖. ส้ารวมด้วยดีนั่งในบ้าน
๗. มีสายตาทอดลงไปในบ้าน (ตาไม่มองโน้นมองนี่)
๘. มีสายตาทอดลงนั่งในบ้าน
๙. ไม่เวิกผ้าไปในบ้าน
๑๐. ไม่เวิกผ้านั่งในบ้าน
๑๑. ไม่หัวเราะดังไปในบ้าน
๑๒. ไม่หัวเราะดังนั่งในบ้าน
๑๓. ไม่พูดเสียงดังไปในบ้าน
๑๔. ไม่พูดเสียงดังนั่งในบ้าน
๑๕. ไม่โคลงกายไปในบ้าน
๑๖. ไม่โคลงกายนั่งในบ้าน
๑๗. ไม่ไกวแขนไปในบ้าน
๑๘. ไม่ไกวแขนนั่งในบ้าน
๑๙. ไม่สั่นศีรษะไปในบ้าน
๒๐. ไม่สั่นศีรษะนั่งในบ้าน
๒๑. ไม่เอามือค้ำกายไปในบ้าน
๒๒. ไม่เอามือค้ำกายนั่งในบ้าน
๒๓. ไม่เอาผ้าคลุมศีรษะไปในบ้าน

๒๔. ไม่เอาผ้าคลุมศีรษะนั่งในบ้าน

๒๕. ไม่เดินกระเทยงเท้า ไปในบ้าน

๒๖. ไม่นั่งรัดเข่าในบ้าน

โภชนปฏิบัติสังยุตต์ มี ๓๐ ข้อคือหลักในการฉันอาหารได้แก่

๑. รับบิณฑบาตด้วยความเคารพ

๒. ในขณะที่บิณฑบาต จะแลดูแต่ในบาตร

๓. รับบิณฑบาตพอสมควรส่วนกับแกง (ไม่รับแกงมากเกินไป)

๔. รับบิณฑบาตแค่พอเสมอขอบปากบาตร

๕. ฉันบิณฑบาตด้วยความเคารพ

๖. ในขณะที่ฉันบิณฑบาต และดูแต่ในบาตร

๗. ฉันบิณฑบาตไปตามลำดับ (ไม่ขูดให้แหวง)

๘. ฉันบิณฑบาตพอสมควรส่วนกับแกง ไม่ฉันแกงมากเกินไป

๙. ฉันบิณฑบาตไม่ขยำแต่ยอกลงไป

๑๐. ไม่เอาข้าวสุกปิดแกงและกับด้วยหวังจะได้มาก

๑๑. ไม่ขอเอาแกงหรือข้าวสุกเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน หากไม่เจ็บไข้

๑๒. ไม่มองดูบาตรของผู้อื่นด้วยคิดจะยกโทษ

๑๓. ไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่เกินไป

๑๔. ทำคำข้าวให้กลมกล่อม

๑๕. ไม่อ้าปากเมื่อคำข้าวยังมาไม่ถึง

๑๖. ไม่เอามือทั้งสองมือใส่ปากในขณะที่ฉัน

๑๗. ไม่พูดในขณะที่มีคำข้าวอยู่ในปาก

๑๘. ไม่ฉันโดยการโยนคำข้าวเข้าปาก

๑๙. ไม่ฉันกัดคำข้าว

๒๐. ไม่ฉันทำกระพุงแก้มให้ตุ้ย

๒๑. ไม่ฉันพลงงสะบัดมือพลงง

๒๒. ไม่ฉันโปรยเมล็ดข้าว

๒๓. ไม่ฉันแลบลิ้น

๒๔. ไม่ฉันดั่งจับๆ

๒๕. ไม่ฉันดั่งชูด ๆ

๒๖. ไม่ฉันเลียมือ

๒๗. ไม่ฉันทันเลียบาตร

๒๘. ไม่ฉันทันเลียริมฝีปาก

๒๙. ไม่เอามือเปื้อนจับภาชนะน้ำ

๓๐. ไม่เอาน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวหลงในบ้าน

สัมมเทสนาปฏิสังยุตต์ มี ๑๖ ข้อคือ

๑. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่มีร่มในมือ

๒. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่มีไม้พลองในมือ

๓. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่มีข้อมือในมือ

๔. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่มีอาวุธในมือ

๕. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่สวมเขียงเท้า (รองเท้าไม้)

๖. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่สวมรองเท้า

๗. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่ไปในยาน

๘. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่อยู่บนที่นอน

๙. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่นั่งรถเข่า

๑๐. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่โพกศีรษะ

๑๑. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่คลุมศีรษะ

๑๒. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่อยู่บนอาสนะ (หรือเครื่องปูนั่ง) โดยภิกษุอยู่บน

แผ่นดิน

๑๓. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่นั่งบนอาสนะสูงกว่าภิกษุ

๑๔. ไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่นั่งอยู่ แต่ภิกษุยืน

๑๕. ภิกษุเดินไปข้างหลังไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่เดินไปข้างหน้า

๑๖. ภิกษุเดินไปนอกทางไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไซ้ที่ไปในทาง

ปกิณสเถ มี ๓ ข้อ

๑. ภิกษุไม่เป็นไซ้ไม่ยืนถ่ายอุจจาระ บัสนวาระ

๒. ภิกษุไม่เป็นไซ้ไม่ถ่ายอุจจาระ บัสนวาระ หรือบ้วนน้ำลายลงในของเขียว (พันธุ์ไม้

ใบหญ้าต่าง ๆ)

๓. ภิกษุไม่เป็นไซ้ไม่ถ่ายอุจจาระ บัสนวาระ หรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำ

อธิกรณสมณะ มี ๗ ข้อได้แก่

๑. ระวังอธิกรณ์ (คติความ หรือความที่ตกลงกันไม่ได้) ในที่พร้อมหน้า (บุคคล วัตถุ ธรรม)
๒. ระวังอธิกรณ์ (คติความ หรือความที่ตกลงกันไม่ได้) ด้วยการยกให้ว่าพระอรหันต์เป็นผู้มีสติ
๓. ระวังอธิกรณ์ (คติความ หรือความที่ตกลงกันไม่ได้) ด้วยยกประโยชน์ให้ในขณะเป็นบ้า
๔. ระวังอธิกรณ์ (คติความ หรือความที่ตกลงกันไม่ได้) ด้วยถือตามคำรับของจำเลย
๕. ระวังอธิกรณ์ (คติความ หรือความที่ตกลงกันไม่ได้) ด้วยถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ
๖. ระวังอธิกรณ์ (คติความ หรือความที่ตกลงกันไม่ได้) ด้วยการลงโทษแก่ผู้ผิด
๗. ระวังอธิกรณ์ (คติความ หรือความที่ตกลงกันไม่ได้) ด้วยให้ประนีประนอมหรือเลิกแล้วกันไป

ภาคผนวก ค
รายงานการประชุมครู

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๙

๑. สิกขมาตฺวาแก้วให้โอวาทการประชุม

๒. เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการตามคำสั่งของเขตการศึกษาลงวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๙
คณะกรรมการบริหารการศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา
คณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี คณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คณะกรรมการการอ่านคิดวิเคราะห์เขียนสื่อความ คณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน
คณะกรรมการฝ่ายวัดผลและประเมินผล คณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียน หมวดภาษาไทย หมวดสังคมวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ
สุขศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และศิลปะ คณะกรรมการรับนักเรียนใหม่ ครูที่
ปรึกษาแนะแนวประจำชั้น คณะกรรมการรับเงินโครงการอาหารกลางวัน การเงินบัญชีโรงเรียน
เจ้าหน้าที่พัสดุ เจ้าหน้าที่สุขภาพ

๓. คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีทั้งหมด ๑๐ ข้อ คือ

๑. ปฏิบัติดี ๕

๒. ละอบายมุขทุกชนิด

๓. รับประทานอาหารมังสวิวัติ

๔. มีน้ำใจเสียสละกตัญญู

๕. ตรงต่อเวลา

๖. มีความประณีตประหยัด

๗. ปฏิบัติ ๕ ส.

๘. มีสัมมาคารวะอ่อนน้อมต่อมตน

๙. ขยัน

๑๐. มีวินัย

๔. แผนการใช้งบประมาณ

งบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลที่ได้มาเป็นเงินรายหัว แยกเป็นระดับอนุบาล ประถม มัธยม
ต้นมัธยมปลาย เดือนมิถุนายนก็จะตรวจนับรายหัวว่ามีนักเรียนที่มีตัวจริงกี่คน แล้วเขาก็จะให้

รายเดือน เราก็จะโอนเข้าเป็นเงินบัญชีโรงเรียน เสร็จแล้วเราก็บริหารจัดการ โดยนำเงินเข้าการเงินของชุมชน พอเราจะใช้อะไร เราก็ไปเบิกชุมชน ส่วนโครงการต่างๆ ยังเขียนไม่เสร็จ

๕. ปรับเปลี่ยนกฎระเบียบเรื่องการดูแลนักเรียนให้เข้มงวดขึ้น ขอให้ครูที่ดูแลเป็นพ่อไก่แม่ไก่รายงานการปฏิบัติสั้นๆ

๑. ผมพบนักเรียน ไม่ได้ทำอะไรมากนักครับ เพียงแต่พาเขาสวนมนต์ ดูแลเขาพักที่นอน

๒. ผมไปดูหมดทุกบ้านเรือทุกลำไปเกือบทุกคืน ไปแทนคนที่ไม่ได้ไปด้วย รู้สึกว่าจะมีต้องปรับปรุงหลายอย่างโดยเฉพาะชีวิตความเป็นอยู่ ก็เลยมีแนวคิดหลายอย่างมาเสนอฝ่ายก่อสร้าง

๓. ดิฉันไม่ได้ไปดูเด็กเลย เดินผ่านก็ถามข่าวคราวแค่นั้น นอนคนละที่ ทำงานคนละที่

๔. ชีวิตที่ได้ฝึกฝนเป็นแม่ไก่ก็สนใจวิถีชีวิตของเด็กมากขึ้น เช่น เวลารวมกลุ่ม ก็ดูว่าใครไม่มาอยู่เป็นประจำ ใครที่ไม่มาแล้ววันหลังรีบมา เขาปรับตัว สังเกตว่าเด็กกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้น รู้สึกว่าตัวเองพัฒนาจิตใจได้ถึงขนาดไม่ย่อท้อที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจกับทุกฐานงาน มีกำลังใจที่จะเอาภาระในรายละเอียดของเด็กๆ มากขึ้น เห็นพัฒนาการในกระบวนการของโรงเรียน เห็นพัฒนาการของเด็กเร็วมาก ก็เป็นความอบอุ่นใจ แล้วก็ตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน

๕. ส่วนใหญ่ก็จะไปดูเด็กถ้ามีเวลา ไปคุยเล็กน้อยแล้วก็ให้เขานอน รู้สึกว่ามันเป็นระบบยิ่งขึ้น เด็กไปไหนมาไหนเขาก็จะเช็คกัน รุ่นที่เขาเข้มแข็ง เอาภาระน้อง น้องก็เชื่อฟัง เห็นการพัฒนาของเขา ก็มีกำลังใจที่จะทำต่อไป

วาระที่ ๓ เรื่องแจ้ง

๑. โรงเรียนต้องการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก ที่ประชุมให้เสนอที่ประชุมชุมชน

๒. การประชุมนักเรียนช่วงเที่ยงวันอาทิตย์

ประชุมสร้างสำนึกและความรับผิดชอบ มีสมณะสิกขมาตุร่วมประชุมด้วย แบ่งเป็น ๒ ชั้นตอน เป้าหมายแรก สร้างพีให้มีความรับผิดชอบก่อนในเวลา ๕ โมงเช้า ชั้นตอนที่ ๒ รุ่นพีก็จะมาเรียกน้องประชุมตอนเที่ยงตรง เนื้อหาในการประชุมก็มีเรื่องการทำ ๕ ส. รายงานการทำงานตามฐานงานต่างๆ และเรื่องสัมมาคารวะ การประชุมเราก็จะเปลี่ยนหมุนเวียนผู้ดำเนินการประชุม

๓. การไปร่วมงานอโศกรำลึก ชาวชุมชนเดินทางวันที่ ๘ กลับวันที่ ๑๑ พร้อมกับนักเรียนที่ไปด้วยบางส่วน ม.๕ เดินทางเย็น วันที่ ๕ กลับ ๑๓-๑๔ นักเรียนชั้น ม.๕ ๑๕ คน ที่ต้องไปเรียนบูรณาการ จะต้องไปเย็นวันที่ ๕ เข้าพื้นที่วันที่ ๖

๔. ประชุมครูฐานงาน ๔ โมงเย็นพรุ่งนี้ ม.๑ ให้อยู่พัฒนาชุมชนทั่วไป ไม่ให้เลือกฐานงาน

๕. ครูสันติอโศกมาทำวิจัยมาอยู่กับเรา ขออยู่ชั้น ๔

๖. เด็กกลุ่มช่างไม่ค่อยได้เข้ากระบวนการกลุ่มเพราะทำงานล่วงเวลาตลอด มากินข้าวก็ไม่ทันเพื่อน อาหารไม่ค่อยเหลือ ไม่มีอะไรให้กิน เป็นไปได้ไหมว่าเลิกงานพร้อมกัน เพื่อให้มาดักข้าวพร้อมกัน

๗. ที่ผ่านมารเราจะถูกต่อว่าจากชั้นสามว่ามาเรียนแล้วไม่รู้จักทำความสะอาด จะเป็นไปได้ไหมที่เราจะสร้างวัฒนธรรมให้ทำ ๕ ส หลังเลิกเรียน เมื่อคุณครูสอนเสร็จแล้ว ให้เขาทำความสะอาดห้องเรียน เก็บโต๊ะเสร็จแล้วถึงปล่อย เพื่อสร้างนิสัยเด็ก ปลูกฝังเด็กในเรื่อง ๕ ส.

๘. ครูไม่ควรใส่เสื้อที่มีโลโก้โรงเรียน เสื้อนักเรียนสัมมาสิกขาเขาเอาไปทิ้งที่ถังขยะ ไปซักไว้แล้วก็แขวนไว้ที่ฐานขยะ เขาก็ไปเอามาใส่ ฝ่ายสวัสดิการเอาเสื้อเก่าของนักเรียนสัมมาสิกขาให้ชาวชุมชนใส่

๙. นักเรียนคนหนึ่งไปเอาเสื้อเก่า ปรากฏว่ามีเงินอยู่ในนั้น ๕๐๐บาท ก็เอามาแจ้งครู เป็นเสื้อของใครก็ไม่รู้ ต้องหาเจ้าของเสื้อก่อน ถึงจะคืนเงิน มันน่าประทับใจที่ว่าเด็กคนนี้มีประวัติดีข้อ ๒ ไม่ค่อยดีเมื่อตอนมาใหม่ๆ แต่ตอนนี้เขาเปลี่ยนได้ อีกคนหนึ่งเก็บเงินได้ ๒๐ บาทช่วงที่เด็กเขามาอบรม ก็มาแจ้งครู

๑๐. เด็กนักเรียนชายคนหนึ่งขอลับเข้ามาก่อน เพื่อมาเรียนพิเศษ เป็นเด็กที่มีสติดีแล้วก็ทำงานดี แต่เขียนไม่ได้ โรงเรียนเดิมบอกว่าไม่ได้เรียน ครูประจำชั้นกินเหล้าแล้วก็นอน เขาก็เลยไปยิงกะปอม

๑๑. ครบ ๗ วันแล้วที่เด็กสัมมาสิกขาศิระะอโศกมาอยู่ ผมเรียกเขามาคุยด้วยทั้ง ๒ คน เขาบอกว่ายังอยากกลับบ้านอยู่ แต่ด้วยความอดทนมากขึ้น

โอวาทปิดประชุม

สิกขมาตุ ตอนนี้พี่ๆ กำลังมีไฟมาเอาภาระน้องๆ ขอให้ครูทุกท่านให้กำลังใจด้วย

สมณะเดินดิน โรงเรียนของเรามีเป้าหมายจริงๆ ในการสร้างคน เหมือนโรงพยาบาลที่รับคนป่วยมาแล้วเราก็วินิจฉัยโรค หาทางรักษาโรค บางปีเราก็อาจจะได้เด็กที่มีศักยภาพจนเราไม่ต้องออกแรงอะไร บางปีเราก็อาจจะเจอเด็กที่มีปมมีปัญหา แต่ให้นึกถึงโรงเรียนที่เขาพยายามศึกษาปมชีวิตของเด็กแต่ละคน แล้วพยายามหาทางแก้ ตรงนี้เป็นความสำเร็จของครูนะ

ถ้าเด็กเก่ง มันเป็นความสำเร็จของเด็ก แต่เด็กไม่เก่ง เด็กมีปัญหา เราพัฒนาเขาได้ นี่เป็นความสำเร็จของครู ครูแต่ละคนๆ นี้สุดยอดเลยนะ เป็นการฝึกความเชี่ยวชาญ อาตมาก็เคยอยู่ห้องเด็กเก เป็นโรงเรียนผู้ชาย เด็กเฮี้ยวมาก เขาเรียกครูเรียกไอ้ ไม่ได้เรียกอาจารย์หรอกนะ อาจารย์ก็ปากว่ามีมือถึงว่าจะตบก็ตบเลยว่าจะเตะก็เตะทันที แต่ลูกศิษย์ก็รักนะ ไปที่ไหนเขาจะมีลูกศิษย์เต็มไปหมด เขาอยู่กับเด็กเก แต่ว่าเขาก็ห่มเทหุ่มโถมให้

การศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จมันอยู่ที่ว่าเราลงทุนมากหรือลงทุนน้อย ถ้าการลงทุนทุ่มเทแรงกายแรงใจไปมาก มันก็ประสบผลสำเร็จ แต่ว่าเป็นการทุ่มเทที่เอาเด็กเป็นศูนย์กลางหรือเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ถ้าเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางจะให้ได้อย่างนี้ๆ มันจะได้อีกอย่างหนึ่ง มันจะเกิดความเครียด ถ้าเอาเด็กเป็นศูนย์กลางเราก็จะได้ฝึกปฏิบัติสัปดาห์ ฝึกที่จะมีสัญจนาุ โลมญาณ ฝึกลดละอึดตาที่จะไม่เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง เราก็จะได้ฝึกฝนตัวเราเองด้วย

อาตมาว่าดีที่พวกเรายังมีหลักสูตรที่อาจารย์ ๑ พยายามเน้นว่ามีแม่ไก่ลูกไก่ พยายามให้ความอบอุ่น พยายามเอาใจใส่ คิดว่าน่าจะเป็นทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเด็กเขามีศรัทธามีความเคารพต่อครู ปัญหามันก็จะน้อย แต่ถ้าเด็กเขาเกลียดชัง พยาบาท ไม่ชอบใจ ปัญหาจะเยอะแยะมากมาย ตามแก้ปัญหากันไม่เสร็จสิ้น เพราะว่าไม่สามารถกุมหัวใจของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความศรัทธาเกิดความเคารพไม่ได้ การทุ่มเทเอาใจใส่ การมีน้ำใจ ความอบอุ่น เป็นความสำคัญที่จะทำให้เรื่องราวทั้งหลายมันลดลง

ทุกวันนี้การมอมเมามันหนักหนาสาหัสสากรรจ์มาก ถ้าเราเอาเด็กออกจากกมลียุคนี้ได้ จะช่วยเขาได้มาก ดีแล้วนะที่เราพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ ให้พยายามต่อไปก็แล้วกัน

ภาคผนวก
รายงานการสัมมนาครู

สัมมนาครูสัมมาสิกขาที่อาคารสถาบันบุญนิยม สันติอโศก วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๔๕

ผู้เข้าร่วมประชุมสมณะ ๑๖ รูป ลิกขมาตุ ๗ รูป ครู ชาย ๖ คน ครูหญิง ๔๒ คน
เริ่มสัมมนาเวลา ๐๕.๐๐ น.

วาระที่ ๑ ฟังธรรมะจากสิกขมาตุกล้าข้ามฝัน ในหัวข้อ “ทิศทางการศึกษาบุญนิยม”

มีหัวข้อที่สรุปได้ดังนี้

๑. ครูต้องเห็นความสำคัญของความรักที่รักอย่างรู้ และรู้เข้าไปรักอย่างมีประมาณ
๒. มีจิตสำนึกเสียสละ ออกมากสู่นามมรรคมืองค์ ๗
๓. ปลุกเร้าตัวเอง ด้วยการย้อนดูอดีตในการละลดมาแล้วในโอฬาริกอรรถา มาสร้างจิตสำนึก
ล้างนิวรณ์ สู้เนกขัมมะที่แท้จริง โดยใช้ความรัก และจิตสำนึกในการเสียสละ
๔. ย่อน้อมต่อมตน ละอายต่อบาป ล้างกิเลส ด้วยวิปัสสนา

วาระที่ ๒

แบ่งกลุ่มย่อยระดมสมองเรื่อง จุดด้อย ของการศึกษาแต่ละพุทธสถาน และแนวทางแก้ไข
สรุปกลุ่มย่อย แล้วรายงานผลต่อที่ประชุม ตามลำดับดังนี้

สัมมาสิกขาราชธานีอโศก

จุดด้อย

การประสานงานกันระหว่างครูและแม่ฐาน

ครู นักเรียน ขาดวินัย ไม่ค่อยมีระเบียบ

๕ ส.

ขาดการประสานดูแลระหว่างหลังเลิกเรียนตอนเย็น

ขาดมารยาทสังคม กาลเทศะ

ประณีตประหยัด

ภาระหน้าที่ครูเยอะเกินไป ทำให้ขาดความเอาใจใส่นักเรียน ครูไม่มีเวลา

คิด เพิ่มการสวดมนต์แปล

การแก้ไข

ครูมีการจัดประชุมทุกวันอาทิตย์ และวันจันทร์

มีการจัดให้นักเรียนรุ่นพี่แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลรุ่นน้อง ดูแลเรื่องระบบระเบียบ วินัย มี
การพัฒนาดีขึ้น

รณรงค์เรื่อง ๕ ส. ทั้งส่วนตัวและส่วนกลางได้ดีขึ้น (แต่ส่วนตัวยังไม่ค่อยดี)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๑. ให้มีครู ๕ ส. ประจำบ้าน โดยมอบหมายให้นิสิตช่วยดูแล
ข้อดี

นักเรียนเบิกบาน ร่าเริงแจ่มใส

นักเรียนเข้ากับพ่อแม่ในชุมชน หรือผู้ใหญ่ในชุมชนได้ดี

นักเรียนและครูสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ไม่ติดยึดเพราะเหตุปัจจัย

วาระที่ ๓ การศึกษาบูรณาการเรื่องหลักสูตร ศิลปะเด่น เป็นงาน ชาญวิชา

โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก นำเสนอโดย ครูถึงดิน มุ่งมาจน

กระทรวงกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้แล้ว เปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่เพิ่มเติม
ได้ สิ่งต่างจากโรงเรียนข้างนอกคือหน่วยนำหน้าหน่วยของการเรียนรู้ ม.ปลายมี ๔๐๐ หน่วย ซึ่งเป็น
ประมาณ ๔ เท่าของโรงเรียนข้างนอก ตรงนี้แหละที่ยากมากเลย แต่ถ้าเรามีหลักสูตรโครงสร้างไว้
แล้ว แล้วอ้างอิงจากตารางชีวิตเราก็ซึ่งบ่งได้ว่าเป็นไปได้จริง ตรวจสอบได้ สำหรับเกณฑ์การ
จบช่วงชั้นต้องผ่านตามมาตรฐาน ราชธานีเพิ่มเติมไปว่า ต้องมีพฤติกรรมศิลปะเด่นและเป็นงาน ไม่ต่ำ
กว่าระดับ ๒ แล้วก็มีเวลาการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ไม่ต่ำกว่า ๘๐%

การนำวิชาต่าง ๆ มาบูรณาการทำให้การเรียนรู้วิชาการมีเวลามากขึ้นและเต็มหลักสูตรที่ทาง
ราชการกำหนด

การประเมินผลประเมินจากพฤติกรรมจริงของเด็กเป็นหลัก การสอบด้านวิชาการเป็นรอง
แล้วก็ให้เด็กเรียนจากการปฏิบัติจริงเป็นหลัก บรรยายเป็นรอง จึงควรทำเอกสารให้ตรงกับการ
ปฏิบัติจะนำเสนอได้ดีชัดเจน

การประเมินผลอีกวิธีการหนึ่งคือการประเมินผลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นการประเมินผลด้วย
สายตาจริง จับต้องได้ด้วยวิธีทำงานจริงๆ เช่นการสอนฟิสิกส์ด้วยการปฏิบัติจริง โดยการใช้เครน
ใช้ตะลึงยกหินก้อนใหญ่ๆ มาตั้งในที่ต่างๆ ของบ้านราช มันก็จะมีแรงโมเมนตัม และแรงดึงเชือกและ
ความปลอดภัยไปในตัว เป็นความสมดุล มันตั้งอยู่ได้โดยมีครูผู้เชี่ยวชาญควบคุมดูแล เป็นวิศวกร นี่
คือผลเชิงประจักษ์

การเรียนคณิตศาสตร์ก็ไปดูในครัว เรื่องการปรุงอาหารที่ต้องมีสัดส่วนอัตราส่วน ได้ทั้งสุข
ศึกษา เรื่องความสะอาด

วิชาศิลปะก็จะพาไปจุดต้นไม้ได้เหียนศูนย์และการจัดสวน ตลอดจนการออกแบบปลูกต้นไม้
ในที่ต่างๆ ทำเป็นสวนหย่อม ที่ราชธานีที่เด็กได้ช่วยกันทำจริงๆ

วิทยาศาสตร์เด็กได้เรียนจริงๆ รู้ว่าจุดสมดุลเป็นยังไง

ความหมายของบูรณาการคือชีวิตที่คนเป็น หลักสูตรที่ออกแบบมาเพื่อง่ายต่อการประเมิน
แล้วก็สามารถเป็นไปได้ ทำได้แล้วก็เป็นจริง ส่วนวิธีที่สมบูรณ์ต้องปรับปรุงต่อไปตามที่เราจะบูรณา
การได้ในวิถีชีวิตของเรา แล้วก็มีปัญหาเราพยายามเอาของจริงเข้าว่า เขาจะว่าเราไม่ได้เลย เพราะ
เรามีของจริง

วาระที่ ๔

การจัดทำแผนการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ ๑ - ๒ - ๓ - ๔

โดย ฟังฝน จังคศิริ

เรื่องการทำแบบ ปพ. จะอยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ ซึ่งมีเอกสารอยู่ ๒
กลุ่ม คือ กลุ่มที่บังคับแบบแผนที่ทุกโรงเรียนต้องมีคือ ปพ. ๑ และเมื่อจบช่วงชั้นแต่ละช่วงชั้นก็
ออกปพ.ให้เขาด้วย ปพ.เขาห้ามใช้คอมพิวเตอร์ ต้องใช้แบบฟอร์มของกระทรวง และต้องทำให้
ถูกต้องตามที่เขาแนะนำด้วย

การศึกษาภาคบังคับของเรา เด็กต้องจบ ม.๓ ประกาศนียบัตรต้องสั่งชื่อ จะมีลงนามอยู่ ๒
คน ต้องประทับตราให้ถูกต้องด้วย สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประกาศนียบัตร ม.๖

การทำงานของนายทะเบียนต้องรอบคอบถูกต้องถ้าเขียนผิดก็สามารถแก้ไขได้ตามวิธีที่
กำหนดไว้แล้ว ให้ศึกษาก่อนใช้ในแบบ ปพ.ต่างๆ

แนวปฏิบัติยกเลิกแบบพิมพ์การศึกษา ต้องขอไปที่สพท.(เขต) พร้อมเหตุผลที่ยกเลิกถ้าหาย
ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบแล้วก็แจ้งความด้วย เสร็จแล้วทำเรื่องถึง สช. เพราะฉะนั้นอย่าให้หาย ถ้า
หายก็ต้องขอยกเลิกตามแบบฟอร์ม

ปพ. ๔ จะให้เมื่อจบการศึกษาทุกช่วงชั้น โดยเฉพาะกรณีที่เด็กย้ายโรงเรียน

ปพ. ๒ มีอยู่ชั้น ม. ๓ กับ ม.๖ ก็คือประกาศนียบัตร

ปพ. ๓ คือรายงานการจบการศึกษาของโรงเรียนซึ่งตรงนี้กระทรวงให้ความสำคัญมากที่สุด
เวลาเด็กจบม.๓และจบม.๖ ต้องทำส่งกระทรวงทุกปี ป.๓ และป.๖ ก็ต้องทำไว้ด้วย ทำไว้ที่โรงเรียน
๑ ชุด

ปพ. ๕ สมุดประเมินผลรายวิชาต้องเก็บไว้ตรวจสอบ ๓ ปีถ้าจะทำลายมีคำสั่งแต่งตั้งขอ
ทำลายเก็บไว้ที่โรงเรียน

ปพ. ๖ คือสมุดพกนักเรียน ต้องทำส่งผู้ปกครองด้วย จะออกให้กรณีพิเศษคือเด็กออกจาก
โรงเรียนน่าจะมีนักบวชให้ความเห็นด้วย

ปพ. ๑ นี้สำคัญตรงที่ว่าเวลาเขตการศึกษาเขามาตรวจนับรายหัวเขาจะดูที่มีใบมอบตัวมีใบ
ปพ.๑ แล้วก็ทะเบียนบ้าน เพราะฉะนั้นเวลาเด็กมอบตัวจะต้องมี ปพ.๑ ปพ. ๒ สำเนาทะเบียนบ้าน
สูติบัตร

ปพ. ๗ ใบรับรอง แทนใบปพ.จริงกรณีที่เราจะไปศึกษาต่อขณะที่เรายังออกปพ.ให้ไม่ได้
ใช้ได้แค่ ๖๐ วัน

การทำจีพีเอ คะแนนเฉลี่ย ของแต่ละวิชา ต้องเอาไปคำนวณเมื่อไปเรียนต่อ

ความแตกต่างระหว่าง จีพีเอกับจีแพ็ค จีพีเอคือเกรดเฉลี่ยของแต่ละวิชา จีแพ็คคือเกรด
เฉลี่ยรวม

ONET หมายถึงการทดสอบขั้นพื้นฐาน Ordinary National Education Test คือ การทดสอบ
ตามมาตรฐานชาติกำหนด ถ้าเป็น ANET คือการทดสอบขั้นสูง Advance National Education Test
ยากลึกมากกว่า ONET

แผนการเรียนของโรงเรียนจะปรากฏใน ปพ.

ปพ.๙ ให้เมื่อเด็กย้ายหรือเสร็จสิ้นแต่ละปีหรือเมื่อเสร็จสิ้นเทอม

วาระที่ ๕ วิชาศิลปศึกษา โดยครูฝนฟ้า นาวาบุญนิยม

หน่วยที่ ๑ คือ ศิลข้อที่ ๑ เรื่องเมตตธรรม

หน่วยที่ ๒ คือ ศิลข้อที่ ๒

หน่วยที่ ๓ คือ ศิลข้อที่ ๓

หน่วยที่ ๔ คือ ศิลข้อที่ ๔

หน่วยที่ ๕ คือ ศิลข้อที่ ๕

ชั้น ม.ปลาย ม. ๕ เรามาที่สันตือโศกจะให้เรียนรู้เรื่องสถาบันบุญนิยม ชื่อหน่วยนี้
คือชุมชนเข้มแข็ง จะเอาไปบูรณาการในวิชาฐานงานก็ได้

จะถ่ายเอกสารเรื่องวิชาศิลปศึกษาให้ผู้เข้าสัมมนาแห่งละชุด

วาระที่ ๖ นำเสนอโดย สมณะฟ้าไท สมชาติโก

การเรียนบูรณาการตามวิถีชีวิตชุมชน ไม่ว่าเราจะทำอะไรก็แล้วแต่คือการเรียนทั้งหมด แต่
ละฐานงานที่เด็กไปเรียนรู้สัมพันธ์กับวิชาอะไรบ้าง วัตถุประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม
การเรียนรู้ มีการอธิบายขั้นตอนวิธีการทำงานนั้นๆ และตัวชีวิต เช่นผลที่คาดหวังคืออะไร ความรู้
พื้นฐานมีอะไรบ้าง ถ้อยแถลงและปฏิบัติงานไปด้วยได้อย่างไร วิธีการประเมินผล

วาระที่ ๗ เรื่องจริงที่ทำได้แล้ว

โรงเรียนสัมมาสิกขาแต่ละแห่งบอกเล่าสิ่งที่เด็กและครูพัฒนาได้ และโครงการในอนาคต
ราชธานีโศก

อบอุ่นเกิดจากระบบ บวร

สมณะเอภาภระปรับการฟังธรรมเป็นคู่วิตีโสรูปเป็นการปรับทิวฐิ ในบางโอกาส มีโอกาสคุยกันมากขึ้น

ครูใจกว้าง สุขุม นิ่ง เมื่อมีการถือสา และให้ขุมทรัพย์แต่จะมีการปรับกระบวนการทำงาน ทำให้มีความอบอุ่นมากขึ้น

ชาวชุมชนเอภาภระกับเด็ก

ครูช่วยกันแก้ปัญหาโดยเลือกครูที่พอจะเข้ากับเด็กที่มีจริตชนิดนั้นๆ ได้ให้ช่วยแก้ปัญหาเป็นการลักษณะซ่อนช่วยเด็กเป็นคนๆ ไป

คณะครูมีหัวใจของพ่อแม่ที่อดทน เห็นใจ ให้อภัย รอคอย และใจกว้างที่จะให้ลูกรับผิดชอบงาน

สัมมาสิกขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแม้กระทั่งเงินก็ผ่านคณะกรรมการชุมชนก่อน ฐานงานแต่ละฐานจะกล้าดึงเตือนกัน

สรุปว่าทิศทางของระบบชุมชนบุญนิยมเป็นทิศทางความอบอุ่นของโรงเรียน

สม.ผาแก้วสรุป ทำอย่างไรทั้งครูและเด็กจึงจะอยู่ด้วยกันอย่างผาสุก

พอดีเอาตั้งสรุปเป็นประเด็นมาให้อีกรอบหนึ่งก็จะอ่านให้พวกเราฟังว่ามีประเด็นไหนบ้างที่พวกเราได้พูดกันเมื่อซักครูนี้ละคะ

๑. เป็นสิ่งที่สำคัญคือถ้าสมมุติว่าเราทำงานร่วมกัน ถ้าเรามีการเคารพกันแล้วก็ทำตามกติกาที่เราได้ตกลงร่วมกันความผาสุกจะเกิดขึ้นแน่นอน

๒. ไม่เป็นไม้บรรทัดยึดหยุ่นอย่างยืดยืดแล้วก็มึนน้ำใจ

๓. ผ่อนคลายอย่างเหมาะสม ซึ่งการผ่อนคลายนี้นี้ไม่ได้หมายความว่าต้องออกนอกพื้นที่อย่างที่คุณเด็กพาเด็กไปเที่ยว ก็ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้นเสมอไป แม้กระทั่งอยู่ในพุทธสถานเราก็มีหลายวิธีที่จะให้ผ่อนคลายเป็นเด็กและครูนะคะ

๔. ต้องใจกว้าง อดทน รอคอย ให้อภัย แล้วก็กล้าที่จะให้เด็กๆ ได้ รับผิดชอบงานหลายๆ อย่างบางอย่างทุกวันนี่พ่อแม่ไม่ใคร่จะให้เด็กทำงาน เด็กจะช่วยงานหน่อยก็กลัวงานจะเสีย ถ้าอย่างนี้เด็กก็จะเป็นงานเลย อันนี้เราต้องใจกว้างที่จะให้เด็กได้ทดลองลงมือปฏิบัติจริงนะคะ

๕. สุขุมรอบคอบแล้วก็รับฟังคำติติงจากเพื่อนรอบข้าง มีโปรดโมโหสะเพิ่มขึ้น ไม่ได้เถียงกลับแล้วก็พยายามปรับขบวนการทำงานอยู่เสมอๆ

๖. เด็กคือโรงงานผลิตข้อบกพร่อง ถ้าเราคิดอย่างนี้ใช่ไหมคะ ใจที่จะถือสาคาดหวังกับเด็กมันก็จะลดลง ถ้าเราไม่คาดหวังเขามากเกินไปแล้วก็ปลุกฝังความเมตตาเพิ่มขึ้นยิ่งถ้าเรามีเมตตาใน

ใจเรามากเท่าไร ความผาสุกก็จะเกิดขึ้นมากเท่านั้น อีกอันหนึ่งก็คือหากพวกเราแต่ละคนในชุมชน ช่วยกันลดกระแสการเอาเรื่องเอาราวถือสาถือข้อบกพร่องผิดพลาดต่าง ๆ มันก็เป็นเรื่องธรรมดา ถ้าเราไม่ไปเอาเป็นเอาตายกับมันมากเกินไปลดกระแสการเอาเรื่องเอาราวแล้วเปลี่ยนมาเป็นเมตตา แทนความผาสุกก็จะเกิดขึ้น

๗. ให้สัมมาทิฐิตัวควบคู่กับความรักแล้วก็ระเบียบวินัย

วาระที่๗ โอวาทสมณะเดินดิน ดิกขวิโร

อาตมาไปที่ใต้หวัน ที่ดูภิกษุณีของมหาวิทยาลัย เราไม่คิดว่าเราจะมีห้องประชุมที่ หุรุขนาดนั้นนะ เมื่อเข้าประชุมมหาเถระอีกทางห้องหนึ่ง มีเบาะมีอะไรอย่างโก้เลยนะ ระดับผู้จัดการ เขานั่งกันมั่งเห็นโต๊ะ ทางปฐมอโศกก็บอกว่าแล้วทางปฐมอโศกจะมีห้องแบบนี้ไหมคือที่ห้องนั้นมีไม้ค้ำแบบที่รัฐสภาเขาใช้กันนะปฐมอโศกเขาเรียนถามเขาพ้อท่านไปอาตมาก็เลยแฉวงกลับไปว่าแต่ก่อนนี้ อาตมาไปปฐมอโศกเห็นแค่หอประชุมชาวบ้านบ้านราชก็อยากได้แล้ว คิดว่าขนาดนั้นก็โก้สุดแล้ว เพราะว่าจริงๆที่ผ่านมาเราไม่มีห้องประชุมแล้วก็เอาตรงนั้นตรงนี้บ้างที่บ้านราชห้องประชุมที่สวยงามที่สุดก็คือเอื้อนโสเคร่ ประชุมกันมากที่สุดก็คือที่ได้สมณะนั่งแค่นี้ก็คิดมเถไปแล้ว ไปเจอหอประชุม ชาวบ้านที่ปฐมอโศกก็มีไม้ค้ำอะไรพวกนี้ก็น้ำลายไหลแล้วล่ะระดับพวกเรานะ ไม่คิดว่าทุกวันนี้เรา จะเลื่อนฐานะมาตรงที่กดปุ่มบีบก็ พุดได้ ไม่ต้องส่งไม้ค้ำกันไปมา คนโน้นปิดคนนี้เปิดนี่มันมีไม้ค้ำ ประธานกลไม้ให้คนอื่นพุดก็ได้ จะพุดได้ต้องขออนุญาตประธานก่อนรู้สึกที่เราพัฒนากันมาได้มาก ที่เดียวก็คงจะเฉลิมฉลองใน ๗๒ ปีของสถาบันบุญนิยม พ้อท่านก็ปรารภว่า เราน่าจะเจริญไปได้ทุก แขนงของบุญนิยมมี ๑๑แขนงก็การศึกษาก็เป็นอันหนึ่ง อาตมาคิดว่ามันเป็นอันหนึ่งที่สำคัญที่สุดนะ พ้อท่านบอกไว้ว่าการศึกษาคนไม่ศึกษานี้ไม่สามารถที่จะออกจากวัฏฏะสงสารการศึกษาคือการศึกษาที่จะ ออกจากสงสารออกจากวัฏฏะสงสารได้ ปีนี้พ้อท่านไปที่โฮมไต้หวันท่านก็ให้คำจำกัดความที่ชัดเจนขึ้น นะว่าการศึกษาบุญนิยมคืออะไร การศึกษาบุญนิยมคือการศึกษาโดยธรรมชาติ เหมือนพ้อแม่ให้ การศึกษากับลูกคอยบอกคอยสอนแต่ก็ไม่ใช่จ้ำจี้จ้ำไชปากเปียกปากแฉะนะ แต่เป็นพ้อแม่ที่มีปัญญา มันเป็นอย่างไงพ้อแม่สอนลูกยังงัยบอกลูกยังงัยเราก็มันเป็นธรรมชาติอย่างนั้นเหมือนพ้อแม่กับลูก มี สมณะท่านให้ข้อสรุปว่าการศึกษาของเรามันไม่ได้ไปตามเป้าหมายนี้เพราะว่า เรายังไม่มีหัวใจของพ้อแม่ เท่าไร หัวใจที่จะให้ความรักกับลูก เวลาเราประชุมกันนี่เราจะเอาเรื่องเอาราวกันนี้ หัวใจของพ้อแม่ มันจะหายไปเลยจะจัดการยังงัยจะอะไรกับเขาอย่างไรเคยฟังนิยายบางเรื่องนะเห็นครุฑทะเลาะกันนี้ ทะเลาะกันเพราะอะไร ทะเลาะกันเพราะว่าทรงผมของเด็ก ครุฑท่านหนึ่งก็พยายามจะดูว่านี่เด็กผมยาว แล้ว ก็มาถามครุฑอีกท่านหนึ่งว่านี่มันยาวเท่าไรครุฑอีกท่านหนึ่งอาจจะเป็นสายอุเบกขาบอกไม่รู้สิ รู้สึกครุฑอีกคนหนึ่งก็ขึ้นทันทีเลยนะว่าอะไรขนาดนี้ยังไม่รู้อีกอะไรทำนองนี้นะ เอาไปเอามาผมของเด็ก คนนี้จะทำให้ครุฑกับครุฑอยู่ด้วยกันไม่ได้ แล้วก็อยู่กับเด็กด้วยไม่ได้อีกนั่น ๑ แต่ว่าขณะที่เรากำลัง

เอาจริงเอาจังกับหัวของเด็กนี่จะมีใครบ้างที่จะเอาใจใส่กับหัวใจของเด็ก เรากำลังเอาเป็นเอาตายกับ หัวของเด็ก แต่จริงๆตัวต้นเหตุของปัญหาคือหัวใจของเขาที่เราจะไปรับรู้หัวใจของเราและเราจะไป เรียนรู้หัวใจของเขาได้อย่างไร วันนี้เราคิดว่าเท่าที่พวกเราได้พูดคุยกันมาก็ดีบางคนก็ตั้งคำถาม ว่าเราคิดว่ามันเหมือนกันแหละ น่าที่จะได้ข้อสรุปที่ตรงกันว่า เราได้หัวใจของเด็กหรือยังทุกวันนี้ การศึกษาของเราเราได้หัวใจของเด็กหรือยัง จากการที่เด็กจบไปแล้วแทบจะไม่มีใครอยู่กับเราเลย นี่มันเป็นคำตอบอันหนึ่งว่าเรายังไม่ได้เท่าไร คราวนี้มันก็ต้องถามกลับมาว่าที่มันไม่ได้หัวใจของ เด็กเพราะอะไรก็เพราะว่า เรายังไม่ได้ให้เรายังไม่ได้ลงทุนอะไรให้กับเด็กทั้งวันนี้เท่าที่เอาตามาฟังดู มันเป็นเรื่องที่น่าคิดอย่างหนึ่งระหว่างชมรม ที่หน้าสันคือโศก เราคิดว่ามันเป็นตัวอย่างที่ค่อนข้างจะ ชัดเจน ถ้าเทียบบุคลิกระหว่างอากวีกับอเล็กคาบบุญนี่ใครๆก็รู้แหละถ้าใครจะสนุกสนานเฮฮาอะไรนี้ จะต้องไปตีเด็กดูบุคลิกนะจะคงเลือกไปกับอากวีหมดแน่เลย เพราะว่าไปได้ด้วยกันหมดและอากวีก็ ค่อนข้างที่จะสนุกสนานรื่นเริงด้วยถ้าไปกับอเล็กคาบบุญนี่ใครๆก็รู้อยู่แล้วผู้ใหญ่ก็รู้สึกว่าจะทำงาน ด้วยค่อนข้างจะยากเลยเพราะว่า อเล็กก็ค่อนข้างจะเอาจริงเอาจังแล้วก็พูดถึงระหว่างซีเรียสกับเฮฮา นี่มันบุคลิกก็ดูกันออกแล้วว่าใครจะเฮฮา ใครจะซีเรียส แต่ก็เห็นว่าความซีเรียสหรือความค่อนข้าง จะเคร่งครัดนี้ มันทำไม่ผลมันออกมามันไม่เหมือนกันนะ สายเฮฮาสนุกสนานนี่พอเอาจริง ๆ เข้าเด็กก็ ไม่เอาเหมือนกัน เราคิดว่าตัวที่มันมีความแตกต่างกันมันอยู่ตรงที่ว่า ใครทุ่มเทใจให้กับเด็ก มากกว่ากัน คงไม่ได้อยู่ที่ว่าพาเด็กสนุกๆแต่จริงๆสุดท้ายเด็กก็ไม่เอาด้วยเหมือนกันเพราะว่ามันอยู่ที่ว่าเราทุ่มเทให้กับเด็กมากน้อยแค่ไหนถ้าเราไม่ได้หัวใจเด็กเพราะว่าเราไม่ได้ทุ่มเทหัวใจให้กับเด็กนี้ เด็กก็ไม่ได้มอบอะไรให้กับเรา ตรงนี้อาตมาคิดว่าเราสัมมนากันมากี่ครั้งๆแล้วนี่มันก็ได้คำตอบ เหมือนกันหมดทุกปีก็เหมือนกันหมดแหละ ตั้งแต่ศิระชะโศกนำขบวนการครั้งนี้มาก่อนนี่ก็จะเห็นว่า มีความชัดเจนว่า ที่โรงเรียนไหนก็ตามแต่เอะพอเกิดขบวนการศึกษาที่ครุมีเวลาให้กับเด็กเด็กก็จะดีขึ้น ปัญหาต่างๆก็จะลดน้อยลง มันก็จะมีความรักความศรัทธาซึ่งกันและกันเราคิดว่าวันนี้เราก็คงจะมี ความชัดเจนนะว่าการศึกษานูญนิยมนี้ก็คือการศึกษา ที่ทำอย่างไรเราจะเปลี่ยนหัวใจของเราเป็น หัวใจของพ่อแม่ที่ให้ความรักความเมตตาให้กับเด็ก แล้วให้ความรักกับเด็กเด็กก็จะรักเรา อาตมา รู้สึก ว่าบางทีเราก็ดูไม่ออกนะเรามาปฏิบัติธรรมนี่เราก็ดูออกยากเหมือนกันแม้แต่ว่าเอาเองบางครั้ง เราก็ดูไม่ออกหรือว่า สิ่งที่เราทำนี่เหมือนเราจะเอาเรื่องเอาราวกับเด็กแต่เราก็ไม่รู้หรือว่าคือการ เอาแต่ใจตัวอย่างยิ่งบางครั้งมันก็หลอกเราว่านี่คือการพิทักษ์กฎ นี่คือการรักษากฎระเบียบ นี่คือ ความที่จะต้องรักษาสິงที่ถูกต้องให้กับโรงเรียนของเราอะไรอย่างนี้ ซึ่งมันในสภาพที่เราปฏิบัติ ธรรมนี่เราทุกคนเสียสละทำงานฟรีไม่มีเงินเดือนพฤติกรรมของทั้งหมดนี้มันจะดูออกได้ยากมากเลย ว่าสิ่งนี้คือการเอาแต่ใจตัวแม่การอยู่ทำงานร่วมกัน การตกลงการลงโทษเด็กมันก็จะดูออกได้ยาก เพราะว่าเอ๊ะมันมีแสงการเอาแต่ใจตัวจะให้ได้อย่างใจตัวของเราหรือเปล่า ก็สิ่งเหล่านี้แหละอาตมาคิด

ว่ามันเป็นเรื่องที่สุดท้ายแล้วนี่ก็เราก็ได้ข้อสรุปเคยคุยทั้งสมณะทั้งสิกขมาตุ ทั้งอะไรทั้งหมดนี้ก็ได้ข้อสรุปกันว่า สุดท้ายแล้วถ้าจะคิดแก้ไขปัญหาเด็กกะ เรามาคิดแก้ไขปัญหากันเองดีกว่านะ ครูก็คิดแก้ไขปัญหามาของครูไป สมณะสิกขมาตุทุกวันนี้คุยกันก็ได้ข้อสรุปแล้วว่า อย่าไปเน้นอะไรครูเขามากเลย เน้นสมณะเราให้ได้ก่อน เมื่อเข้าคุยกันก็เห็นว่าสมณะเรา ต่างคนต่างก็หันมาคุยที่แก้คือคิดว่าถ้าเราได้พัฒนาตัวเราเองได้เนี่ย มันยัง ฟังคุณตาบบุญนี่เขาก็มีความชัดเจนว่าสิ่งที่เขาออกกฎระเบียบนี่คือสิ่งที่เขาต้องฝึกฝนตัวเองก่อนทำตัวเองให้ได้ชัดเจนอย่างนั้นน้ำหนักของเขาที่เขาจะแสดงให้กับเด็กเนี่ยมันก็เป็นน้ำหนักที่มีความชัดเจนมันมีประสิทธิภาพซึ่งจริงๆ แล้วนี่ถ้าจะถามว่าฐานอาหารเนี่ยมีแรงดึงดูดใจอะไรเนี่ย มันไม่มีอะไรน่าดึงดูดใจเลยนะสำหรับเด็กทั่วไปที่จะมาเก็บมาช่วยมาล้างอะไรอย่างนี้เด็กทั่วไปเขาไม่ได้มีภาพที่จะมาอยู่กับร้านอาหารหรือเด็กที่ไหนเขาก็ไม่ได้อยากจะมาอยู่ แต่การที่ว่าเด็กทั้งหมดขอยู่อู่ร้านอาหารต่อเนี่ยมันเป็นการปลูกฝังที่ประสบความสำเร็จ มันมีความชัดเจนแต่ถ้าเราฟังชีวิตของเขาเนี่ยมันมีความสะอาดมันมีความเป็นระเบียบ อย่างเราตั้งการศึกษาของเราเนี่ยเพื่ออะไร เราต้องการอะไร อาตมาว่าแค่นี้ที่เขาบอกนะ ความสะอาดความมีระเบียบความตรงต่อเวลาแค่นี้ถ้าเด็กเขามีคุณสมบัติแค่นี้อาตมาคิดว่า เขาไปอยู่ทำมาหากินที่ไหนในโลกเนี่ย มันก็ได้สิ่งหนึ่งที่อยากจะเสริมก็คือว่า พวกเรามักจะเป็นห่วงเรื่องวิชาการว่าเด็กเราอย่างที่ว่าแหละจบไปแล้วจะไม่รู้ทันเขา อาตมาคิดว่าก็นึกถึงเด็กพิเศษของเราอยู่หลายๆ คน อย่างเด็กจากปฐมมโศกณะ ที่ท่านฟ้าไท ยกตัวอย่างบ่อยๆ ว่า ถ้าให้เขาเข้าห้องเรียนเขาจะปวดหัวทันทีเลยแต่ถ้าเขาไปชั้นรถแทรกเตอร์ เครื่องกลหนักเนี่ยเขาจะสบายใจมาก และบางทีเขาคนเดียวเนี่ยทำทั้ง ๓ คนเลยนะเพราะว่าไม่มีใครขับแทรกเตอร์ชุดดินเสร็จก็เอาใส่รถตีม พอแล้วเขาก็มาขับรถตีมต่อ เสร็จแล้วก็แทรกเตอร์อีกคุมทั้งวงจรถเลยจนจบไปแล้วเนี่ยเขาไม่มีเวลาเข้าห้องเรียนเท่าไรเลย เพราะเข้าห้องเรียนจะปวดหัว เพราะจริงๆ แล้วนี่วิชาการเนี่ยเขาไม่ได้อะไรจากเราเท่าไรหรอกแต่เราก็พยายามที่จะเสริมเพิ่มเติมอะไรเขาบ้างแต่ถ้าคุณแล้วมันจะน้อยอาตมาฟังเขาว่าตอนนี้เขาไปเป็นทหารหน่วยรบพิเศษ ก็อยู่กับเครื่องกลเครื่องอะไรเนี่ยเขาก็มีความสามารถในการซ่อมปรากฎว่าอยู่ที่นั่นเขาเป็นคนซ่อมคนเดียวนะในฐานนั้นและหัวหน้านี่หมู่หรือจ่าเนี่ยก็อยากจะให้เขาเป็นนายสิบต่อโดยที่ไม่ต้องสอบเลยนะคุณมาเป็นนายสิบต่อได้เลยปกติก็จะมาเป็นนายสิบเนี่ยคุณจะต้องมาเล่นสั้นเล่นอะไรกันน่าดูเลยนะมันเรียกว่าคุณไม่ต้องสอบเลยไปเป็นนายสิบต่อได้เลย แต่เขาก็ไม่เอาเขาบอกเขาจะมาทำงานวัดอยากจะมาช่วยวัดมากกว่า นี่คือการรักความผูกพันที่เขาดีต่อวัด ที่ทั้งครูทั้งสมณะก็ให้โอกาสเขาประดับประคองวิญญูณความผูกพันความสัมพันธ์มันก็มี อาตมาว่าสิ่งนี้ทำอย่างไรการศึกษาบุญนิยมนี้แหละพ่อแม่ที่จะปลูกฝังความรักปลูกฝังเมตตาให้เห็นนอกเห็นใจแล้วก็พยายามแก้ไขกันสิ่งเหล่านี้อาตมาว่าแม้แต่เด็กก็จะต้องออกไปเขาก็ไม่ได้ไปไหนมีเวลาว่างเมื่อไหร่เขาก็รีบกลับมาเขาจะมาช่วยงานวัดต่อคุณแล้วนี่ถ้าเราจะไปเอาระเบียบการหรืออะไรไปจับเขานี้เป็นเรื่องเป็นราวแน่ตรงเนี่ยเมื่อเราทำความเข้าใจเขา

นี่สิ่งเหล่านี้มันก็จะอยู่กับพ่อแม่ ลูกที่ประทับใจประทับใจจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
อาตมาว่าวันนี้เท่าที่ฟังมาคุณคิดว่าประเด็นนี้มันเป็นความชัดเจนแล้วเราก็ลองเริ่มต้นดูจริง ๆ แล้วครู
ของเรา ถ้าจะว่าจริง ๆ แล้วแต่ละคนนี่ไม่มีเวลาหรอก เพราะสวมหมวกกันหลายใบจนจำไม่ได้ว่า
อาศัยไปไหนกันบ้างแต่ละคนนี่มีทั้งครูใหญ่เนี่ยเป็นทั้งปฏิสัมพันธ์ฝ่ายต้อนรับแขกแต่ต้องรีบแขก
อย่างเดียวก็ไม่ต้องทำอะไรแล้ววันหนึ่งแขกมาเกือบทุกวันทั้งต้องออกไปประชุมไปอะไรนี่จริง ๆ ถ้าไป
ดูรายละเอียดของแต่ละคนเนี่ย จะหาเวลาที่จะอยู่กับเด็กเนี่ยมันจะทำได้น้อยมาก แต่โครงการแม่ไก่ลูกไก่
ของอาจารย์ นี่เนี่ยเราก็อ่าเท่าที่เราจะทำได้ แต่ก่อนเนี่ยทุกคนจะไปแบกก็หมุ่นเวียนกันไปให้มีโอกาส
พบเด็กอาทิตย์ละวันอะไรนี่ แต่ให้เด็กเขารู้ว่าผู้ใหญ่เขาเอาใจใส่เพิ่มขึ้นเนี่ย อาตมา รู้สึกว่าทุกวันนี้มัน
ก็สัมผัสได้ว่าความอบอุ่นความอ่อนน้อมต่อมตนเองไรต่าง ๆ นานานี้มันก็ดีขึ้น ซึ่งทุกวันนี้สิ่งที่ทำนถึ
ระเป็นห่วงและท่านก็ปารภบอย ๆ ว่าทุกวันนี้คดีเรื่องเด็กผิดศีลข้อ ๒ ๓ คดีนี้มันค่อนข้างจะมาก
ขึ้น ๆ เด็กผิดศีลข้อสองก็ผิดศีลข้อ ๓ ก็ดีนี้ มันค่อนข้างจะมากขึ้นมากขึ้น สมณะเคยสำรวจเด็กม.
ปลายของเราเนี่ย อย่างบ้านราชนี้ถามดูว่าใครไม่เคยดูหนังไปบ้างเนี่ยมีแค่ ๒ คนนอกนั้นเคยดูมา
หมดแล้ว งั้นในสิ่งเหล่านี้มันซับซ้อนอยู่ในวิญญานของเด็ก เด็กพร้อมที่จะผิดศีลข้อนี้ข้อ ๓ นี้ตลอดเวลา
แล้วที่ผ่านมาก็ไซ้คดีมันไม่โดนคดีอาญาความผิดนี้เด็กที่อายุไม่ถึง ๑๕ ปีไซ้ไหมถ้าพ่อแม่เขาจะเล่น
งานเนี่ยมันติดคุกกันทั้งนั้นเลย ที่ผ่านมาก็พอรอดตัวเฉียดฉิวพวกเราก็อลลยเฉียดฉิวไปตัวจะลงข้าง
ลงหนังสือพิมพ์อะไรนี่ซึ่งปัญหาพวกนี้มันจะต้องถ้าเราไม่เอาใจใส่กับเด็กเนี่ยมันจะตามวิ้งแก้ปัญหากัน
อยู่ตลอดทั้งวันทั้งปีแหละมันจะไม่จบสิ้นมันคงจะตัดคำว่าไม่มีเวลาออกไปนี้แล้วเราก็อ่าเอาใจใส่เด็ก
เพิ่มขึ้นคิดว่าตรงเนี่ยมันจะเป็นตัวแก้ปัญหากำทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างนี้ปัญหาต่าง ๆ นานานี้มันลดน้อยลงไป
แล้วเราก็อ่าคิดว่าทุกวันนี้ถ้าเราไม่สร้างคนรุ่นใหม่ต่อไปเนี่ยมันก็จะเหลือแต่พวกเราแก่ ๆ ขึ้นเผละแป็บ
เดียวจะ ๕๐-๖๐ แล้วนะอาตมาก็กำลังจะเดินทางไปสู่เลข ๖๐ แล้ว โยมพ่อก็จะขึ้นไป ๘๔-๘๕ แล้ว
มันมากันตอนนั้นยังไม่เท่าไรเลยนะ คนรุ่นก่อนเราก็อ่าไป ๘๐-๘๐ เราก็อ่าไป ๕๐-๖๐ สมณะของพวก
เราก็อ่า ๗๐ กว่า ๆ เวลามันเหลือน้อยจริง ๆ เลยพ่อท่านก็กำชับกำชา มีพวกเราก็อ่าว่ามีมหาเถระบางรูป
ท่านสลัดใจว่าตอนนี้พ่อท่านทุ่มเทแบบสุดแรงเกิดเนี่ยจริง ๆ ท่านก็บอกว่าท่านต้องทุ่มเทแบบ
สุดแรงเกิดเพราะที่ผ่านมามีท่านรู้สึกว่เฉื่อยขนาดเฉื่อยของท่านเนี่ยเรายังวิ้งตามท่านไม่ค่อยทันเลยนะ
แต่ท่านบอกว่าท่าน ๗๒ นี้ท่านถือว่าท่านตายไปแล้วละงั้นตอนที่เหลือพลังงานที่เหลือตอนนี้ท่านจะ
พยายามทุ่มเทให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ก็หมายความว่าหวัชบวนเรานี้พร้อมที่จะวิ้งเต็มที่แล้วตอนนี้
เราก็อ่าต้องขยับเขยื้อนวิ้งตามไปด้วย แต่อาตมาว่าถ้าวิ้งให้มันถูกหลักมันไม่เหนียวหรอกทุกวันนี้มันไม่
ถูกหลักเพราะว่าบางคนนี่ทำทั้งวันทั้งคืน แต่ทำไปตามภพของตัวเองอะไรอย่างนี้ มันไม่ได้เข้าหลัก
เท่าไรถ้ามาวิ้งไปด้วยกันมาปรึกษาหารือทำไปพร้อม ๆ กันเนี่ยงานมันจะไม่หนักอะไรเลยแต่ทุกวันนี้
มันหนักเพราะว่าต่างคนต่างทำต่างคนก็ไม่ฟังกันตรงเนี่ยมันหนักมากทุกคนก็จะดึงจะดันไปตามภพ

ของตัวเองแต่ถ้าทุกคนนี้มาร่วมประสานช่วยกันคิดช่วยกันทำนี่มันทุกอย่างมันจะเบาหมดเลย ถ้าเรา
เก็บความเอาแต่ใจแล้วเรามาปรึกษาหารือกันคิดว่าถ้าครูมีขบวนการกลุ่มที่มีความเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกันนี้เด็กไม่ต้องบอกมากหรอก เพราะว่าวิญญานของผู้ใหญ่ที่พวกเราว่ามันไปสัมผัสเทือนนี้มัน
ไปถึงกันทุกอย่างมันเร็วกันหมดนะยุคสังคมของเรามีการขยับตัวนิดเดียวนี้มันจะไปพรวดถึงกัน
หมดเลยนั้นขอให้ผู้ใหญ่ที่ขยับตัวเป็นตัวอย่างเท่านั้นเองก็จะทะลุทะลวงไปหาวิญญานของเด็กได้โดย
ไม่ต้องบอกต้องสอนมากหรอก

ภาคผนวก จ
การเรียนรู้สัปดาห์ของนิสิต

วันอาทิตย์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๔๔

ตอนค่ำ ๑๘.๐๐ - ๒๐.๐๐ น. มีรายการ "เดวิสโซ" ที่เขียนเพื่อกัน โดยสมณะบินบน ถิรจิตโต อาจารย์ ๑ จากพุทธสถานภูผาฟ้า น้ำ มาสนทนาธรรมกับนิสิตชาวบ้านราชและผู้สนใจ

อาจารย์ ๑ ให้เวลานิสิตพูดคนละ ๓ นาที มีไมโครโฟน ๒ ตัวสำหรับฝ่ายชายฝ่ายหญิง นิสิตส่วนใหญ่ใช้เวลาเต็ม มีคนเกาะระฆังบอกเมื่อเวลาหมด นิสิตจะพูดจบความหรือไม่ก็หยุดทันที เมื่อนิสิตพูดจบ อาจารย์ ๑ ก็จะใช้เวลาประมาณ ๑๕-๓๐ วินาทีสรุปให้ข้อคิดและเตือนสติจากคำพูดของคนนั้นๆ

คนที่ ๑. ชายผู้สูงวัยเล่าว่า แต่ก่อนชอบสวนคำพูด ตอนนี้ลดลง เรื่องการทำมาหากินทำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ยังไม่เข้าใจมีงานสัมมาที่ยาก เรื่องวาจาทำได้ไม่ ๑๐๐% อายุ ๗๔-๗๕ ปีแล้ว ตั้งจิตว่า ต้องทำเยอะๆ ได้แค่นี้ก็ดี

คนที่ ๒. ระลึก ๓ วันที่แล้วขัดแย้งกับสามีคือนายรินโท เห็นอารมณ์ค่อนข้างชัดเจนถึงความไม่ยอม ได้อ่านหนังสือเจอคำว่าเพ่งเล็งกล้ายัดคิด แต่ก็ยังไม่ยอม ยังล้างไม่ได้ จึงกลับมาดูศีล ส้ารวมศีล ทบทวนดูว่าไม่ค่อยได้ล้างกิเลส

คนที่ ๓. ต่อสู้กับการที่จะปฏิเสธคนที่มาขอใช้บริการ กลัวจะเกิดความเสียหาย พยายามอ่านใจตนแล้วหักห้ามก็คลายลง แต่ก็ยังเกิดอีกเมื่อผัสสะมากระทบ ตอนแรกไม่เห็นความสำคัญของศีล ตอนนีเห็นชัดขึ้น

คนที่ ๔. ยังไม่รู้หลักธรรมมากเท่าไร มาเจอผัสสะเยอะ พยายามฝึกตัวเอง เมื่อก่อนใจร้อน พอสิกขมาตุเอาหนังสือมาให้อ่านเรื่องอุปกิเลส ๑๖ และหัวใจพระไตรปิฎก ได้ข้อคิดเรื่องการเข้าหาผู้ใหญ่ต้องอ่อนน้อมถ่อมตน

คนที่ ๕. วิถีชีวิตในอดีตอันยาวนาน มีส่วนใช้วิถีชีวิตผิดทางทำให้เกิดวิบากกรรม เพิ่งมีความเจริญในธรรมจริง ๆ ปีเศษๆ เพราะกำหนดมรรค ๘ เกิดอุตมการณ์อยากเผยแพรศาสนา

คนที่ ๖. ปฏิบัติธรรมคือกสิณในการทำงาน การปฏิบัติงานพร้อมด้วยรักษาศีล พยายามทำจิตนิ่งๆ ไม่ปรุง ไม่คิดอะไร เวลาอยู่คนเดียว ฝึกจิตให้อยู่นิ่งๆ ยาก แต่ทำงานสงบง่ายกว่า

คนที่ ๗. นึกถึงวันที่มาบ้านราชครั้งแรกตรงกับวันเกิดมหาลัยวังชีวิต มีความฝันว่า ถ้าจะให้บรรลุนิพพานครั้งนี้ จะปฏิเสธ อยากเกิดมาเป็นนิสิตในชาติอื่นๆ อีก เพราะตั้งใจว่าต้องไปอีกยาวไกล จึงศรัทธาเพื่อนร่วมชั้นเรียน มีความเคารพศรัทธา ไม่ได้เข้าห้องเรียนนาน อยู่อุทยาน ท่างวัด แต่เครื่องศีล ๘ คิดว่าเป็นความน่าสมัของฆราวาส

คนที่ ๘. รู้สึกงานทำให้ได้ลดอัตรา แต่การกินไม่เคยท้องพร่อง เคยไปเข้าคอร์ส ท่านให้ฝึก ๔ ไม กับ ๖ ให้ แต่ยังไม่ฝึกไม่ได้

คนที่ ๙. กิเลสนี้ต้องจับให้ได้จริงๆ รู้ตัวเต็มที่นี้เราจะสามารถเทียบเคียงได้แม่นยำขึ้น การเป็นอรหันต์ชั่วขณะจิตไม่ยากเลย สัมผัสอารมณ์บ่อยๆ เห็นความต่างชัดเจน ยังประทับประคองอยู่ เมื่อเจอดีสสะก็ยังสู้ไม่ได้บางอารมณ์เท่านั้น

อาจารย์ ๑ เสริมว่าอรหันต์มีทั้งโลกในปุถุชนบางขณะจิต

คนที่ ๑๐. ต้องเอาข้าวให้แม่กิน อยากไปอุทยานก็ไม่ได้ไป การทำงานบางอย่างไม่ได้เต็มที่ แต่บางงานมีใจไม่เต็มใจ ชอบเกษตร ทำได้เต็มที่แต่งานอุทยานทำไม่เต็มร้อย แต่ก็ควรจะไปดูเห็น กิเลสตนว่าลึกๆ มี

ท่านเถรเสริมว่าควรเข้าใจว่า มีตัวฝันทำให้เราเห็นกิเลสชัดกว่า

คนที่ ๑๑. มีหน้าที่ดูแลคนพิการ และพ่อป่วยหนัก มีมรณานุสติ มาอยู่ตรงนี้มาหมดมาจน ไม่มีห่อไม่มีอุปสรรค เน้นซ้ำไม่ได้ผลผลลามาไม่ดี ข้อวัตรปฏิบัติที่ทำได้แล้วยังกลับมาใหม่ เพราะไม่เห็นโทษเห็นภัย ไม่เอาจริงไม่เก็บตก เก็บตกไม่ทบทวนก็ตกร่วงได้ไม่หมั่นเสพจิตปราศจากนิเวรณ์ แม้ที่อาการยังประมาทอยู่ แต่ไม่มีจิตในการละหนายางคลายได้

คนที่ ๑๒. เป็นศิษย์เก่าปล่อยวางยากกับอาตุ้งุทยอกตัวเองแต่ทำให้คนอื่นฟังแล้วดีบ้างไม่ดี บ้าง เบื่อแข่งอาตุ้งุ

คนที่ ๑๓. มีหน้าที่เช็คโต๊ะที่อุทยานบุญนิยม และต้อนรับแขกตอนนี้อายุ ๗๐แล้ว รู้สึกว่าเรา คิดว่าเราบริหารกายมากกว่าการทำงาน

คนที่ ๑๔. ปฏิบัติเรื่องความโกรธ ท่านสมณะแนะนำว่าให้เอาผัสสะมาผัสสะ นำความโกรธ มาปฏิบัติ

คนที่ ๑๕. ประทับใจเดวิดโซที่มีเวลาจำกัดแต่ก่อนไม่มีเวลาจำกัดทำให้คนฟังเหนื่อย ตอน งานปลูกเสกประทับใจตอนพ่อท่านเทศน์ว่าถือศีลไม่เข้าถึงจิต บางคนอุปาทาน อยู่วัดไปวันๆไม่ค่อย เจริญกิเลสเยอะ ไม่ค่อยเอาจริง พ่อท่านว่าบางคนอยากหมดกิเลสเร็วเพราะซีเกียจ ตอนนี้รำคาญ เสียงเด็กผู้หญิงที่นอนดึกเพราะเขามาอนพักในบ้านใกล้ๆ นี่ก็เป็นเรื่องนอกตัว

คนที่ ๑๖. ไปช่วยขายของที่ร้าน เครื่องคิดเงินเสีย ขวัญมาถามว่าพี่ได้ใช้เงินไหมมันขาดไป ๓,๐๐๐ บาท ทุกข์มากกลัวเราจะเข้าใจว่าเราแอบใช้เงิน ทุกข์ตั้งนาน คิดถึงศีลที่เราไม่ผิด ไม่ได้ ตั้งใจก็โล่งอกมาได้ ท่านสมณะแนะนำว่าคนใจโตอ่อนนี้จะทุกข์ อย่าไปเพิ่มทุกข์อย่าไปขยันทุกข์ ต้องนั่งดูทุกข์ให้ได้ กำหนดรู้ทุกข์พร้อมที่จะผจญกับมัน ความทุกข์มักเกิดจากกิเลส

คนที่ ๑๗. คว้าตัวเราต้องเห็นทุกข์จึงจะเห็นธรรม ชั่วคือชั่ว ร้ายคือตัวเร็ว เกินไปก็ร้อน ยิ่งร้อนยิ่งร้ายโหม ถ้ารู้ตัวก็จะแก้ไขได้ คิดว่าดูหน้าพิเศษดีกว่าอาจารย์พิเศษ

คนที่ ๑๘. ตั้งแต่มาอยู่บ้านราชตั้งภาพเสมอ เห็นความลำบากว่าการเก็บผักนี้ลำบากมาก ล้างผักหน้าหนาวก็ไม่อยากทำแต่พอมายูก็ทำได้ทำมากก็รักงานยี่ดงาน พ่อท่านก็บอกว่าไม่ให้ยึดให้ทำงานที่ขาดกำลัง ก็วางไม่ลง แล้วอยู่ที่ก็มีเหตุปัจจัย ให้มาครัวแต่เป็นสิ่งที่ยินดี ที่ทำอาหารให้คนป่วยได้

-ท่านแนะนำว่าคนเราเปลี่ยนแปลงได้ เคยยึดไม่ยึดได้ พร้อมยึดและไม่ยึด

คนที่ ๑๙. ได้ฟังธรรมจากท่านภริยา เคยศรัทธาท่านเรื่องทบทวนเรื่องศีล อยู่วัดไม่ได้เช็คศีล อยู่บ้านได้เช็คมากกว่า อยู่มาเราก็อยู่เส้นทางสายอดทน สิ่งหนึ่งที่คิดว่าเป็นช่องว่างของบ้านราชก็คือ ปวารณาตัว ขอปวารณาตัวกับคุณและนิสิต

ท่านเปรียบเทียบความโกรธมันเหมือนพริกซึ่งใช้ปรุงอาหารให้พอเหมาะเป็นยาชูกำลัง ถ้าเรารู้จักเก็บความโกรธมาเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติธรรม รู้จักมองหาประโยชน์ให้ได้เวลาที่โกรธ ก็จะเป็นยาชูกำลังได้เหมือนกัน

คนถึงธรรมมุ่งภายใน คนไม่ถึงธรรมมุ่งภายนอก

คนที่ไม่ค่อยเช็คศีลจะชอบเช็คบิลคนอื่น

อย่าเพิ่มทุกข์ให้ตัวเอง และอย่าขยำทุกข์ ให้กำหนดรู้ทุกข์ ถ้าเราขาดความรู้ในการปฏิบัติธรรม เราจะเดินตามทุกข์ เราพร้อมที่จะทน พร้อมที่จะคุ้มกันทุกข์ มันจะทุกข์นานเท่าไร

และข้อคิดสะกิดใจจากโยมคนหนึ่งบอกว่า คนเรามีไฟ ๓ กองอยู่แล้วคือโลภะ โทสะ โมหะ พอแต่งงานไปเท่ากับคุณ ๒ เป็นหก พอมีลูก คุณสามก็เป็นเก้า คิดดูไฟตั้งเก้ากองอยู่ในครอบครัวมันจะ (เดือด) ร้อนขนาดไหน

บรรณานุกรม

- “งานบุญมหาจุฬาลงกรณ ต้อนรับปี ๒๕๕๐ ครั้งที่ ๒๘” สารอโศก ปีที่ ๒๗ (๓๐) ฉบับที่ ๔ (ธันวาคม ๒๕๔๙ - มกราคม ๒๕๕๐)
- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. เมืองไทยในความใฝ่ฝันของพระธรรมปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก, ๒๕๔๖.
- ธรรมะกับนักบริหาร. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๔๗.
- นงเยาว์ ชาญนรงค์. วัฒนธรรมและศาสนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๖.
- เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์. ระเบียบสังคม ระบบศึกษา : บทวิพากษ์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับรัฐ แปลจาก Education and the Social Order. โดย สุวรรณวงศ์ไวศยวรรณ สถาอานันท์. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๓๓.
- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.
- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). ทางออกของสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.
- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). ศิลปศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓. (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ถวายเป็นมุกตาสักการะแด่พระมหาเถรานุเถระองค์อุปถัมภ์ พระเจ้าหน่ที่-ศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในวโรกาสที่ได้รับพระราชทานสถาปนาเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๓๓)
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). “การแพทย์แนวพุทธ” ใน การแพทย์ไทย ทางเลือกยุคโลกาภิวัตน์. หน้า ๗๖-๑๓๐. กรุงเทพฯ : บริษัท ธรรมสาร, ๒๕๓๙
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ทางสายอิสราภาพของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). ธรรมกับการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). วัฒนธรรมไทยสู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **วินัย เรื่องใหญ่กว่าที่คิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
พุทธธรรม, ๒๕๓๘.

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. **พระพุทธศาสนากับการดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวม**.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประชากรธรรม, ๒๕๔๔.

สนิท ไชยวงศ์คัต, บรรณาธิการ. **มหาจุฬายา วิชาการพุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์**.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒. (มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยจัดพิมพ์ในงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนา)

สุภาวดี นัมคณิสสรณ์. **พิชิตปัญหาเศรษฐกิจด้วยพุทธธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไพลิน,
๒๕๔๑ .

สุนน อมรวิวัฒน์. **คิดเป็นตามนัยแห่งพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : บริษัท เมธีทีปส์
จำกัด, ๒๕๔๕ .

อี.เอฟ. ชูเมกเกอร์. **จิ๋วแต่แจ๋ว (Small Is Beautiful) เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ**. แปลโดย
สมบุญ สุภคิลปี. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.